

کتاب سبز

بیطرفی ایران

شش ماهه اول

طهران

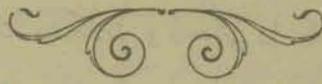
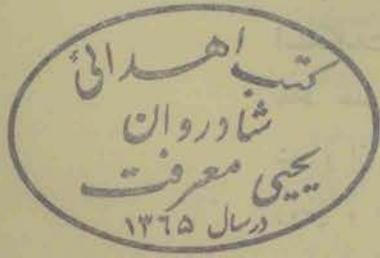
مطبعة روشنائی خیابان علاء الدوله نمره ۱۱۵

۱
۱
۲
۳
۴
۵
۶
۷
۸
۹
۱۰
۱۱
۱۲
۱۳
۱۴
۱۵
۱۶
۱۷
۱۸
۱۹
۲۰
۲۱
۲۲
۲۳
۲۴
۲۵
۲۶
۲۷
۲۸
۲۹
۳۰
۳۱
۳۲
۳۳
۳۴
۳۵
۳۶
۳۷
۳۸
۳۹
۴۰
۴۱
۴۲
۴۳
۴۴
۴۵
۴۶
۴۷
۴۸
۴۹
۵۰
۵۱
۵۲
۵۳
۵۴
۵۵
۵۶
۵۷
۵۸
۵۹
۶۰
۶۱
۶۲
۶۳
۶۴
۶۵
۶۶
۶۷
۶۸
۶۹
۷۰
۷۱
۷۲
۷۳
۷۴
۷۵
۷۶
۷۷
۷۸
۷۹
۸۰
۸۱
۸۲
۸۳
۸۴
۸۵
۸۶
۸۷
۸۸
۸۹
۹۰
۹۱
۹۲
۹۳
۹۴
۹۵
۹۶
۹۷
۹۸
۹۹
۱۰۰

۳۲۸۴۰۴

بیطرفی ایران

مراسلات و مذاکرات متعاطیه بین دولت علیه و دول خارجه از بدو

وقوع جنگ بین الملل در سنه هزار و سیصد و سی دو هجری

مطابق با ۱۹۱۴ مسیحی

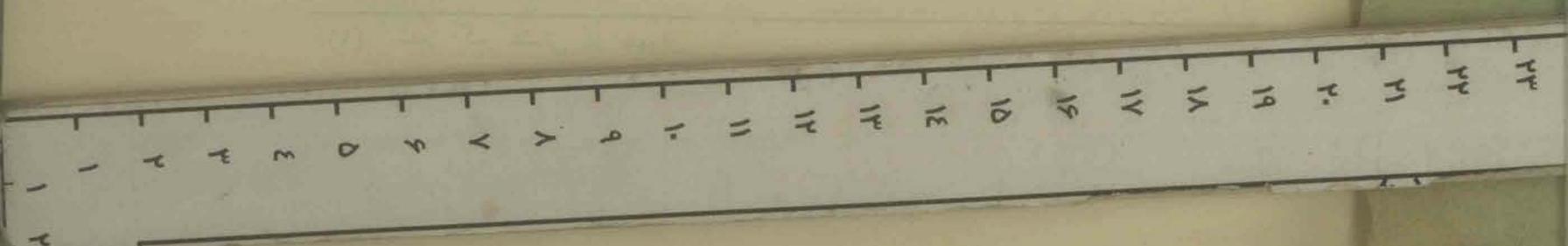

جلد اول

تهران

سنه ۱۳۳۶

خیابان علاء الدوله « مطبعة روشنائی »

۳۲۸۴۰۴

بسمه تعالی

بعد از آنکه دولت عثمانی حکم تجهیز عمومی صادر نموده جداً در حدود خود مشغول استحکامات و جمع آوری عسکر شد در حدود کردستان ایران و ساوجبلاغ و تقریباً تمام نقاط حدودیه آذربایجان که مجاور خاک عثمانی است کم کم هیچانی در میان اکراد مشاهده شد و از همان وقت اولیاء دولت مشکلات و زحمتی را که ممکن بود وقوع محاربه بین روس و عثمانی برای دولت فراهم نماید پیش بینی نموده جداً در صدد برآمدند که از وقوع حوادث ناگوار جلوگیری نمایند. اول اقدام دولت برای حصول این مقصود این بود که بامذاکرات طهران و بطر و لندن موافقت دولت روس را در بردن قشون خود از آذربایجان حاصل و باینواسطه محذورات دولت را در اعلان بیطرفی مرتفع سازد علیهذا مقدمه قبل از داخل شدن در مذاکره بادولت روس برای حصول اطمینان از طرف دولت عثمانی روز چهارشنبه ۹ ذیقعد ۱۳۳۲ که روز بذیرائی وزیر امور خارجه بود در ضمن مذاکره باسفر کبیر عثمانی در تعقیب مذاکرات سابقه رئیس الوزراء استفسار شد که اگر دولت ایران بیطرفی خود را اعلان نماید آیا دولت عثمانی این بیطرفی را محترم شمرده از اقداماتی که ناقض آن باشد خود داری خواهند نمود یا نه؟ عاصم بیگ (۱) اطمینان داد که هرگاه این بیطرفی رسماً اعلام شود البته دولت عثمانی رعایت آنرا خواهد نمود ولی گفتند دولت عثمانی نمیتواند نهان دارد که حضور قشون دولت روس در آذربایجان قطع نظر از اینکه حدود ما را تهدید میکند خود ناقض این بیطرفی است و مادامیکه قشون اجنبی در خاک ایران اقامت دارد واضح است که نمیتوان بر رعایت کامل این بیطرفی از طرف روسها مطمئن بود بنا برین نباید دولت ایران منتظر باشد مادامیکه اوضاع حاضر در آذربایجان حکمفرما است دولت عثمانی هم تمهیدی نسبت بر رعایت بیطرفی ایران نموده و حقیقه تمهد خود را بموقع اجری گذارد.

نظر بملاحظات فوق رقمه ذیل بوزیر مختار روس نوشته شد.

۱۰ ذیقعد ۱۳۳۲ آقای وزیر مختار

تجهیزات روس و عثمانی اوضاعی در آذربایجان پیش آورده که برای جلوگیری از وقوع یک منازعه که عاقبت آن برای آن سامان وخیم و مضرات آن بی شمار است دولت مجبور است از حالا تصمیمات قطعی فوری نماید بدین لحاظ لازم میدانم که بدون فوت وقت با جنابعالی داخل مذاکراتی شده و در اتخاذ وسائلی که راجع بمنافع دولین است بایکدیگر موافقت حاصل نمائیم

(۱) سفیر کبیر عثمانی در طهران

آقای رئیس الوزرا فردا بعد از ظهر بمترل شخصی دوستدار در دزاشوب (۱) تشریف خواهند آورد و خیلی خوشوقت میشویم که جناب عالی هم چهار ساعت بعد از ظهر آنجا تشریف بیاورید چون دولت انگلیس هم بمناسبت اتحادی که با روس در جنگ حالیه اروپا دارد درین مسئله ذی نفع است لذا جناب سرواثر تونلی (۲) هم دعوت خواهند شد که درین مجلس حضور بهم رسانند (محمد علی)

مجدداً آقای رئیس الوزراء (۳) و آقای وزیر امور خارجه برای اینکه تأمینات سابق سفر کبیر را در باب رعایت بیطرفی ایران درست واضح سازند صبح یازدهم ذیقعد با معزی الیه داخل مذاکره شدند عاصم بیگ بیانات سابق را تکرار و نظریات خود را در باب اینکه باوجود حضور قشون روس در خاک ایران رعایت بیطرفی خارج از امکان است تجدید ساخته ضمناً اظهار داشت که مراتب را باسلامبول تلگراف کرده و یقین دارد که دولت عثمانی هم نظریات او را تصویب و جوابهاییکه بدولت ایران داده است تصدیق خواهند کرد.

بعد از ظهر همان روز آقایان وزیر مختار روس (۴) و انگلیس در دزاشوب حاضر شده مذاکرات مفصله بمیان آمد.

آقای رئیس الوزرا باحضور وزیر امور خارجه اوضاع فعلی آذربایجان را تشریح و بوضع اکراد و هیچانی که در آنها تولید شده بامشکلاتی که ممکن است بعد ها بروز نماید درست بیان و جلوگیری از هرگونه حوادث ناگواری را از امروز لازم دانسته تقاضا کردند که برای حصول اطمینان عثمانیها لازم است دولت روس بوعده های مکرر خود وفا نموده و فعلاً که اوضاع آذربایجان هنوز موجب نگرانی نیست قشون خود را از آذربایجان و غیره ببرد و دولت ایران هم فوراً والا حضرت اقدس و لبعهدرا بطوریکه سابق هم مذاکره شده بود به تبریز اعزام و استعداد کافی در آنحدود تشکیل خواهد داد که از هیچان اکراد که هنوز کسب اهمیت نموده است جلوگیری شده دولتین روس و عثمانی هر دو از حمله که ممکن است از حدود ایران بخاک یکدیگر شود مطمئن باشند نیز خاطر نشان کردند که دولت ایران از ابتدای جنگ حالیه اروپا مصمم اعلان بیطرفی بوده و عملاً هم این بیطرفی را رعایت نموده است ولی حالا که حوادث تازه را پیش بینی میکنند و ممکن است در حدود این دولت منازعاتی واقع شود مصمم هستند که رسماً این بیطرفی اعلان گردد اما واضح است مادامیکه قشون یکی از دول متخاصمه در خاک این دولت اقامت دارد اعلان این بیطرفی خالی از اشکال نیست. دولت ایران میدانم که این بیطرفی در صلاح و صرفه دولین روس و عثمانی است این است که از دولت روس تقاضا می نمایم که اجرای این نیت را تسهیل و بواسطه بردن قشون خودشان از آذربایجان رفع بهانه عثمانیها را نموده و محلی برای تجاوزات آنها باقی نگذارند

(۱) مترل بیلاقی آقای وزیر امور خارجه (۲) وزیر مختار انگلیس در طهران

(۳) آقای مستوفی الممالک (۴) مسیو کرسوتوس

وزراء مختار روس و انگلیس نقطه نظر دولت ایران را تصدیق ولی اظهار داشتند بجه ترتیب میتوان از دولت عثمانی مطمئن شد که بعد از رفتن قشون روس از آذربایجان قشون عثمانی جای آنها را نگیرد و چه قسم تأمیناتی میدهند . آقای رئیس‌الوزرا در جواب اظهار داشتند که معلوم است دولت ایران هیچوقت راضی نخواهد بود که قشون خارجی دیگری جای قشون روس باذربایجان بیاید و سفیر کبیر عثمانی بمن قول داده اند که در صورت تخلیه ایران از قشون روس بیطرفی ایران را محترم شمارند و معلوم است در موقعیکه جنابعالی با خیال دولت ایران موافق و مساعد باشید ممکن است از این بابت در اسلامبول هم موافقت حاصل شود . بالاخره نتیجه مذاکرات این شد که وزراء مختار خواستار شدند که دولت ایران تقاضای خود را کتباً بسفارت روس اظهار نمایند

نمره ۱ مراسله وزارت امور خارجه به سفارت روس مورخه ۱۲ ذیقعد ۱۳۳۲

در اینموقع که متأسفانه نایره جنگ مابین دول اروپا مشتمل گشته اولین دولت متبوعه دوستدار مصمم شده اند که بولتیک بیطرفی اتخاذ و از هر گونه وقایعی که ممکن است در حدود این دولت علیه موجب انقلاب شود احتراز نمایند و بطوریکه برخاطر دقایق شناس آن جناب جلالتما بوشیده نیست اولین وسیله مهم لازم که اسباب موفقیت اولیای دولت متبوعه دوستدار در اجرای این نیت خواهد بود این است که اولیای دولت بهیه روسیه چنانکه مکرر وعده داده اند باقتضای حسن روابط همجواری قشون خود را از خاک ایران احضار و نقطه نظر اولیای دولت متبوعه دوستدار را تأیید فرمایند به اطمینان احساسات خیر خواهانه که در آن جناب جلالتما ب سراغ دارد امیدواری کامل حاصل است که با سرعت وسایل این نیت اولیای دولت متبوعه دوستدار را به استحضار مقامات مقتضیه رسانیده موافقت اولیای دولت متبوعه خود را بانظریات اولیای امور ایران تحصیل و اولیای دولت دوستدار را از این حیث متشکر فرمایند . درخاتمه لازم میدانم خاطر مودت ذخایر آن جناب دوستان استظهاری را باین نکته متوجه سازد که جناب سفیر کبیر عثمانی مقیم طهران صریحاً اظهار داشته اند در صورتیکه دولت متبوعه دوستدار بیطرفی خود را در این موقع اعلان نمایند اولیای دولت عثمانی بیطرفی ایران را کاملاً رعایت خواهند نمود باانتظار نتیجه اقدامات حسنه آن جناب جلالتما احترامات فایده را تجدید مینماید

(محمدعلی علاء السلطنه)

نمره ۲ یادداشت وزارت امور خارجه به سفارت انگلیس مورخه ۱۲ ذیقعد ۱۳۳۲

ازوزارت امور خارجه دولت علیه ایران مراسله به سفارت دولت بهیه روسیه نگاشته شده است که سواد آنرا برای ملاحظه جناب جلالتما سروالتر توتلی وزیر مختار دولت اعلیحضرت پادشاه انگلیس تلوا ارسال میدارد . وزیر امور خارجه نظر بمساعدتهائی که همیشه از طرف دولت اعلیحضرت پادشاه انگلستان نسبت بامور ایران میشده مترصد است در موضوع مراسله مزبور نیز از تأیید نظریات دولت علیه ایران مضایقه و خود داری نموده از مساعدتی که در اینموقع ابراز خواهند کرد اولیای دولت ایران را متشکر فرمایند

(محمدعلی) وزارت امور خارجه

نمره (۲)

تلگراف وزارت امور خارجه بسفیر کبیر ایران

در اسلامبول مورخه ۱۴ ذیقعد ۱۳۳۲

البته اطلاع دارید که عثمانیها در حدود ایران تجهیز قشون نموده و علاوه بواسطه بعضی انتشارات فیما بین عشایر حدود بعضی تحریکات میکنند و در مقابل روسها هم که از این اقدامات عثمانیها نگران هستند بسرحد خوی وارومی سوق قشون میکنند و این پیش آمد مسلماً خطرات بزرگ برای آذربایجان فراهم خواهد آورد و از آنجائیکه درین اواخر هم بسبب تحریکات عشایر حدود بعضی زد و خوردها اتفاق افتاده احتمال دارد نظایر آن بهانه بدست بدهد مسلم است عواقب وخیم این تجهیزات قشونی در حدود این مملکت تاچه درجه است دولت ایران که درین موقع جنگ میخواهد کاملاً اعلان بیطرفی نموده بیطرفی خود را حفظ نماید با سفیر کبیر مذاکره از این پیش آمد سوء نموده سفیر کبیر اطمینان کامل دادند که اگر دولت روس قشون خود را ببرد دولت عثمانی هم حفظ بیطرفی دولت ایران را کاملاً خواهد کرد لهذا با سفیر انگلیس و روس شفاهاً و کتباً درین باب مذاکره شده رسماً بردن قشون را مطالبه نمودیم ولی آنچه تصور میشود دولت روس اگر مطمئن شود بعد از جاب قشون خود دولت عثمانی هم قشون خود را از سرحد خواهد برد با دولت ایران در این تقاضا مساعدت خواهد کرد و از آنطرف هم باطمینان سفیر کبیر قانع نمی شوند زیرا احتمال میدهند که این اوضاع تجهیز قشون آنها از آثار دسته باشد که با اتفاق صاحبمضیان آلمان مشغول اقدام هستند و باید اطمینان صریح در اینباب از دولت عثمانی تحصیل کرد چون جنابعالی کاملاً میدانید که اگر خدا نکرده آذربایجان میدان جنگ این دو دولت واقع شود چه خسارات باین مملکت وارد خواهد شد و بهر اهتمام وجد و جهدی مکلف هستیم که در مرکز و اسلامبول و سایر نقاط لازمه سعی بنمائیم که جلوگیری از این اتفاق سوء بعمل آید و چون بکفایت بزرگ این اقدام وظیفه جنابعالی است لازم است فوراً باباب عالی مذاکره نموده حالی نمائید که باقتضای جامع اسلامیت بهترین موقع است که دولت عثمانی کمک نماید و اطمینان کاملاً و کتباً داده شود که در صورت رفتن قشون روس دولت عثمانی هم بیطرفی ایران را رعایت نموده و قشونی که علاوه بر ساخلوی دائمی در حدود ما زیاد کرده اند از حدود دور نمایند و البته این اطمینانی که تحصیل میکنید باید طوری باشد که سفیر انگلیس و روس مقیم اسلامبول مطمئن شده در اقدامات دولت ایران مانعی فراهم نشود چون اینمشله کمال فوریت دارد دولت با کمال بی صبری منتظر نتیجه اقدامات کافی جنابعالی است که بزودی تلگراف فرمائید

(علاء السلطنه)

نمره (۴)

تلگراف وزارت امور خارجه بسفارتین ایران در

پترو گراد ولندن مورخه ۱۵ ذیقعد ۱۳۳۲

نظر بسوق قشون روس از داخله آذربایجان بحدود خوی وارومی و تجهیزات عثمانی و تحریکات عشایری و دعوتهای مذهبی مابین آنها و بعضی زد و خوردها که اخیراً در حدود واقع شده و احتمال اتفاقات سوء بین قشون دولتین میرود اولیای دولت با سفارت عثمانی و سفارت روس داخل

مذاکرانی شده و نیت اولیای دولت ایران را در اعلان بیطرفی بهر دو سفارت جداً خاطر نشان کردند سفير کبير عثمانی اظهار میدارد که دولت عثمانی رعایت بیطرفی دولت ایران را کاملاً خواهد کرد ولی معلوم است مادامیکه قشون روس در خاک ایران است اظهار بیطرفی ایران بيموقع خواهد بود و حال آنکه اظهار بیطرفی ایران و حفظ این بیطرفی برای مصالح دولت روس و انگلیس که در جنگ داخل هستند و احتراز از زد و خورد مابین قشون روس و عثمانی در خاک ایران باید خیلی از طرف روسها قدر شناسی شده و مساعدت واقعی در تدارک وسائل آن که اولش احضار قشون خودشان است بعمل آورند در این باب بامراسله رسمی از سفارت روس احضار قشون خودشان را خواستیم (۱) سفارت روس این مطلب را بدولت خود تبلیغ خواهد کرد جنابعالی باید در تأیید نقطه نظر دولت اقدام نمایند که اگر در آذربایجان بین دولتین شروع به زد و خورد شود وخامت آن عاید دولت روس و خسارت مادی و معنوی و بولتیکی و اقتصادی آن نسبت به ایران از توضیح بیرون است باسلامبول تلگراف شده که برای اطمینان خاطر روسها آنها هم لازم است عده علاوه بر ساخلوی دائمی خود را از حدود دور نمایند و البته مادامیکه قشون روس در ایران اقامت دارد اعلان بیطرفی این دولت بيموقع بنظر آمده و عثمانیها هم مطمئن نخواهند شد که از تجهیز قشون دست بردارند نتیجه اقدامات اسلامبول را هم بجناب عالی اطلاع میدهم و منتظر اقدامات مساعد فوری جنابعالی هستم .

نمره (۵) مراسله سفارت روس بوزارت امور خارجه مورخه ۱۶ ذیقعده ۱۳۳۲ (علاء السلطنه)

دوستدار بانهایت توقیر و احترام در جواب مراسله محترمه جناب مستطاب اشرف عالی مورخه ۱۲ شهر حال نمره ۳۱۶۷ زحمت افزا شده بر حسب دستور العمل اولیاء دولت اعلیحضرت امیراطوری خاطر مودت مظاهر را قرین استحضار میدارد که احضار قشون روس از آذربایجان فعلاً غیر ممکن است زیرا فقط وجود قشون مزبور میتواند موجبات امنیت اتباع روس و خارجه را فراهم آورد بواسطه عدم وجود قواء دولت علیه ایران این امنیت ممکن الحصول نمیشد و البته اولیاء دولت علیه ایران مسبوق و مستحضرند که درین اواخر چند فقره اتفاقات ناگوار از طرف اکراد رخ داده است درین موقع اجترامات فایقه را نسبت بجناب مستطاب اشرف عالی تجدید مینماید .

نمره (۶) مراسله وزارت امور خارجه به سفارت کبرای عثمانی مورخه ۱۶ ذیقعده ۱۳۳۲ (کرسوقس)

خاطر گرامی ذاتعالی سفارت پناهی را بانهایت تأسف زحمت افزاست که موافق خبر واصله از ارومیه متجاوز از دوست نفر عساکر ردیف دولت علیه عثمانی به صومای و برادوست (۲) تخطی کرده عشار متمرده آن نواحی را که از جمله اسمعیل آقای کار دار میباشد معیت نموده قرأ سروساردیک (۳) و سفران (۳) و افشار (۳) و برانجیق (۳) را (۱) در تلگراف لندن اضافه شده (و سوادى از مراسله بوزیر مختار انگلیس داده و جلب مساعدت آنها هم در تأیید این نقطه نظر دولت شده است) (۲) دو محال در شمال غربی ارومیه (۳) از قراء سرحدی واقع در حدود غربی ارومیه

یکلی یغما و پس از آن بخاک آندولت علیه هزیمت نموده اند باوجود این حرکت خلاف دست از تحریک و انقلاب برداشته مجدداً باجمعیت کثیر مسلحاً بر سر نمر آقا نایب الحکومه برادوست هجوم برده و مصادمه را دوام داده اند چون این تخطیات و تحریکات مامورین آن دولت علیه ناقض مقررات پروتکل سرحدی و معابر روابط دوستانه دولتین علیتین و مخل آسایش رعابای حدود نشین است دوستدار حقاً و اصولاً تخطیات و اعمال غیر منتظره فوق را بیرونت نموده توجه آن جناب مستطاب را بمواقب و خیمه این اوضاع ناگوار جلب و طلب مینماید که باسرع وسایل مراتب را بمقامات لازمه اعلام فرمائید که متجاوزین را تنبیه و منہویات را از آنها پس گرفته باهالی غارت زده قراء فوق الذکر مسترد دارند و نیز متمردهین را بداخله خاک آن دولت علیه راه نداده آنها را مظهر حمایت قرار ندهند تا بهیمن مساعدت اولیای عظم آندولت علیه رشته امنیت در آن حدود استحکام یافته اینگونه واقعات نظایر و امثال پیدا ننماید .

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۷)

تلگراف وزارت امور خارجه بسفارت کبرای ایران

در اسلامبول مورخه ۱۶ ذیقعده ۱۳۳۲

از ارومیه خبر رسیده عثمانیها باکتر عشار ایران اسلحه داده آنها را باغتشاش تحریک مینمایند چنانکه دوست عسکر بامتمردهین قراء صومای و برادوست را یغما و مجدداً بر سر نایب الحکومه برادوست هجوم برده اند اوضاع حدود درهم باهالی را بوخامت عاقبت آن متوجه و اوامر اصدار فرمائید متجاوزین را تنبیه منہویات را مسترد دارند که حادثه دیگر رخ ندهد

(علاء السلطنه)

نمره (۸)

تلگراف کارگذار تبریز بوزارت امور خارجه ۱۸ ذیقعده ۱۳۳۲

تلگراف ارومیه درج میشود (سیزدهم ماه قزاقهای روسی بادو عراده توپ برای تنبیه کردن اکراد غازم موانه شده تاغروب مشغول جنگ بودند بعد از غروب مراجعت بقریه انهر یک فرسخی شهر کرده اند میگویند اکراد شکست خورده اند شصت نفر هم مقتول شده اند و بعضیها میگویند قزاقها مغلوب و دو عراده توپ هم اکراد گرفته اند روسها دو سه ده را توپ بسته اند اهالی دهات بشهر ریخته اند

(نصرالدوله)

نمره (۹)

تلگراف کارگذار تبریز بوزارت امور خارجه ۱۹ ذیقعده ۱۳۳۲

خلاصه راپرت ارومیه درج میشود (از قرار معلوم قشون روس که بقریه موانه (۱) رفته بودند مراجعت کرده و میگویند که نتیجه این ایاب وذهاب غیر معلوم است امشب هم جنازه نه نفر را که میگویند صاحبمنصب (۲) هستند بشهر آورده اند معلوم نیست سایر

(۱) چهار فرسخی غربی ارومیه (۲) مقصود صاحبمنصب روس است

مقتولین از افراد قشون (۱) چقدر بوده و در این دعوا غالب بوده اند یا مغلوب همینقدر معلوم میشود که اتباع ارامنه روس زیاده از حد متوحش هستند (نصر الدوله)

نمره (۱۰)

تلگراف کارگذار تبریز بوزارت امور خارجه ۱۹ ذیقعدہ ۱۳۳۲

رابط کارگذار خوی درج میشود (اتصالاً قشون را روسها و عثمانیا بسرحد سوق میدهند و از نزاع اکراد با اسمعیل آقای سالار عشایر در محال صومای و برادوست اهالی کمال اضطراب را دارند عاقبت خیلی وخیم را نشان میدهند) (نصر الدوله)

نمره (۱۱)

رابط تلگرافی تبریز ۲۱ ذیقعدہ ۱۳۳۲

الان از ارومی رابط رسیده که بعد از زد و خورد و گرفتن انهر نظامیان روس نش بکنفر از مقتولین عشایر را از سنگرهای دیروزی بشهر آورده اند که علامت صاحب منصب نظامی عثمانی داشته و بعضی اسناد و مکتوبات از بغل او بیرون آمده در قونولگری و حکومت معاینه و باشهدری مشغول مذاکره شده کسانیکه باعشایر و این مسائل ارتباط داشته و مظنون هستند گرفتار و مجبوس میشوند هنوز از تعقیب نظامیان و محل تجمع عشایر خبر صحیح نرسیده است .

نمره (۱۲)

رابط تلگرافی ارومی ۲۱ ذیقعدہ ۱۳۳۲

امروز صبح صدای توپ بیشتر شد معلوم نیست قشون روس دهات عشایر را بمبارده می نمایند یا در جایی بعشایر تصادف کرده اند دیروز عصر پنجفر از اهالی معتبر قریه بالو (۲) و سه نفر رعیت آنجا و دو نفر از اکراد را که گرفتار و در حبس بودند در دروازه عسکر خان همه را که ده نفر بودند بدار کشیده اند از قرار مذکور با کراد راهنمایی کرده فشنگ فرستاده و با آنها متفق بوده اند

نمره (۱۳)

تلگراف کارگذار تبریز بوزارت امور خارجه وصول ۲۲ ذیقعدہ ۱۳۳۲

رابط ارومی راجح مینماید (از تفصیل گرفتاری شیخ برزان (۳) و تسلیم او بسامورین عثمانی خاطر مبارک مسبوق است از قرار تقریراتی که مینمایند دولت عثمانی تقصیرات او را عفو و بمیان عشایر فرستاده اند که استعداد جمع کرده بحدود ارومی روانه نماید

نمره (۱۴)

تلگراف کارگذار ارومی بوزارت خارجه وصول ۲۲ ذیقعدہ ۱۳۳۲

کاغذی از سید محمد بسر سید کمال که گویا از اشخاص نافذ الکلمه و منسوب شیخ عبد القادر است بدست آمده و در حکومت ضبط است بمنصورالممالک نوشته او و سایرین را به امر اعلیحضرت سلطان عثمانی و فتوای شیخ عبد القادر دعوت بجهاد و تهیه لوازمات حرب مینماید که در اختلال تصور حرکت نمایند و میگویند خود سید محمد هم بمرگور (۴) آمده رؤسای عشایر را جمع و سخنان مهیج بانها القا مینماید که تدارکات خودشان را دیده بمحض صدور امر سلطانی حرکت بجهاد نمایند (معتمد الوزاره)

(۱) - مقصود قشون روس است (۲) - قریه از محال برادوست (۳) - از رؤسای عشایر سرحدی

(۴) - ترگور و مرگور دو محال است واقع در جنوب غربی ارومی

نمره (۱۵)

تلگراف کارگذار تبریز بوزارت امور خارجه وصول ۲۲ ذیقعدہ ۱۳۳۲

بموجب رابط ارومی دیروز چهار هزار نفر قشون روس از خوی وارد کریم آباد چهار فرسخی ارومی که در عرض راه سلماس واقع شده و در آنجا اردو زده اند (نصر الدوله)

نمره (۱۶)

رابط تلگرافی نایب الایاله آذربایجان ۲۳ ذیقعدہ ۱۳۳۲

آخرین تلگراف امروزی حکومت ارومی را برای اطلاع خاطر مبارک عیناً بعرض می رساند در چهار بخش که دیروز جنگ بود امروز در میان مقتولین آنها جنازه دو نفر صاحب منصب عثمانی بوده که بقونسول خانه آورده و باحضور نماینده حکومت و دو نفر از علمای اعلام آنها را معاینه از پاسپورت و سایر نوشتجات که از بغل آنها در آمده معلوم میشود هر دو منصب چاووشی داشته اسم یکی عبدالله و دیگری عمر بوده دوپسته فشنگ عثمانی همراه داشته عکس هم برداشته شده صورت مجلس و سواد پاسپورت و سایر نوشتجات آنها را تقدیم خواهم داشت جنازه هفت نفر ردیف عثمانی نرسیده در جنگ گاه های دیگر بوده ژنرالی که امشب وارد شده غیر از جنرال وارطانوف است که در خوی میباشد امروز آقای قونسول بحکومت آمده اظهار داشتند حکم رسیده از اجزای شهرداری و اتباع عثمانی که در آنجا جمع شده اند خلع سلاح شود چون شخص شما بیطرف هستید بشهیندر سفارش دوستانه نمایند که سلاح خود را بحکومت تحویل بدهند و محافظت آنها را نیز بعهده بگیریید و الا در صورتیکه طفره بزنند به ترتیبی که اقتضا نماید از طرف نظامیان خلع سلاح خواهند شد توسط کارگذاری این فقره به شهیندر سفارش و اخطار میشود در صورتیکه امتناع نمایند تکلیف از این بنده ساقط و در صورت اقدام نظامیان مسئولیتی برعهده نخواهد داشت

(اعتماد الدوله)

در ثانی هر خبری برسد بعرض میرساند

(تقی)

نمره (۱۷)

تلگراف وزارت خارجه به نایب الایاله آذربایجان مورخه ۲۵ ذیقعدہ ۱۳۳۲

برطبق تلگراف حکومت ارومی بوزارت جلیله داخله اشعار فرموده اید که قونسول روس در ارومی بحکومت اظهار داشته است که باید از شهیندر و اتباع عثمانی خلع سلاح شود لازم است فوراً به حکومت ارومی دستور العمل تلگرافی بدهید که در باب خلع سلاح شهیندری و اجزاء شهیندری عنوانی نمایند و اگر واقعاً از اتباع عثمانی کسی مسلح است یا اینکه درین وقایع اخیر ذمیمدخل بوده آنها را هم فوراً بشهیندر اظهار و پس از ثبوت مسئله به خلع سلاح آنها از طرف شهیندری بامواقت حکومت اقدام شود مقصود این است که موقع خیلی باریک و محتمل است نتایج وخیم بروز نماید برای اطمینان شهیندری هم که میگوید در مخاطره است مستحفظ بقدر لزوم از طرف حکومت بدهند و کلیه دستور العمل و امر قطعی در باب محافظه و آسایش کلبه اتباع عثمانی و اتباع آلمان و اطرش که در تحت حمایت عثمانی هستند بدهید که لازمه سعی و کوشش را بعمل بیاورند که خدا نکرده مفسده تولید نشود از سفارت عثمانی هم دستور العمل لازم به شهیندری ارومی داده شده است نتیجه اقدامات

(علاء السلطنه)

جناب مستطاب عالی را منتظرم زود تر تلگراف بفرمائید

نمره (۱۸)

رقعه وزیر امور خارجه به وزیر مختار روس
مورخه ۱۵ اکتوبر ۱۹۱۴ - ۲۵ ذيقعدہ ۱۳۳۲

آقای وزیر مختار

بموجب تلگرافی که از ارومیه به آقای رئیس الوزراء رسیده ویس قونسول (۱) روس در ارومیه بحکومت آنجا اظهار داشته است که از شهبندر و اتباع عثمانی خلع سلاح نمایند مسیو وونسکی در تکمیل این اظهار بحکومت خاطر نشان نموده است که در صورت امتناع قوای نظامی روس باین تکلیف عمل خواهد نمود این جانب لازم دانستم که فوراً مطلب را باطلاع خاطر جنابعالی برسانم که فوراً اوامر تلگرافی بمامور خودتان در ارومیه بدهید که از هر گونه اقدام بی رویه نسبت به شهبندر و یک قونسول خارجه مقیم در مملکت بیطرفی خودداری نماید

دوستدار نیز اوامر و تعلیمات لازمه بمامورین محلی داده ام که از بروز هر نوع حوادثی که ممکن است اوضاع درهم حالیه را سخت تر نماید جلوگیری نمایند در صورتی هم که از اتباع عثمانی کسی مسلح شده باشد واضح است که حکومت محلی باید باموافقت شهبندری بخلع سلاح آنها اقدام نماید اما در باب خود شهبندر و اجزای او جناب عالی نیز تصدیق خواهید فرمود که اقدام ویس قونسول روس راجع بشخص او بکلی برخلاف قواعد و قوانین بین الملل بوده و بعلاوه موقع دولت ایران را خیلی مشکل مینماید حتی ممکن است وقایعی را که من و آن جناب مایل باختر از آن بودیم سبب شده تولید مشکلات عمده نماید متمنی است احترامات قایقه مرا قبول فرمائید

نمره (۱۹)

بادداشت مذاکره شفاهی آقایان رئیس الوزراء

و وزیر امور خارجه با وزیر مختار روس مورخه ۲۶ ذيقعدہ ۱۳۳۲

اگرچه دولت ایران خیلی مناسف است که در جواب اظهارات راجع به بردن قشون روس از خاک ایران که صلاح دولتین و بهترین وسیله برای حفظ بیطرفی کامل ایران در موقع جنگ بود آن قسم از طرف جنابعالی اظهار شد که اولیای دولت روس فعلاً بردن قشون را صلاح نمیدانند ولی مجدداً اظهارات سابق را در این باب تاکید مینمایم که با حضور قشون در داخله ایران عموماً و آذربایجان خصوصاً حفظ بیطرفی که منظور اولیاء دولت ایران است بعمل نیامده و باوقایعی که همه روزه در حدود غربی اتفاق میافتد محتمل بلکه یقین است که مشکلات عمده در آتیه خیلی نزدیک برای ایران تولید خواهد شد اوضاع حدودی که اخیراً روبسکونت گذارده بود بازچندی است کم کم مفتوش واکراد بهیجان آمده و باتجهیزات عثمانی درجوار حدود مسلم است که روز بروز برشرارت خود افزوده مداخلات قشونی روس در تسکین این شرارت ها ممکن است باعث تولید اوضاعی بشود که احتراز از آن بهر نحو که ممکن باشد در صرفه و صلاح دولتین روس و ایران است اولیای دولت ایران برای حفظ بیطرفی خود و تسکین اذهان در آذربایجان درین موقع

(۱) وونسکی

که جنگ بین روس و عثمانی محتمل الوقوع است و همچنین برای اینکه آذربایجان میدان جنگ واقع نشده اهالی بیطرف دچار خسارات جنگ نشوند عمده وسیله که در نظر دارند اعزام والا حضرت اقدس ولیعهد به تبریز است و دولت مصمم است که به اسرع وسایل موجبات اجرای این مقصود را فراهم نماید و ضمناً قوه در خود آذربایجان برای امنیت داخلی آنجا تهیه نماید و یقین است که حضور حضرت ولیعهد در آذربایجان اثرات نیک در اذهان نموده جلو گیری از خیلی مفاسد غیر منتظره خواهد نمود واضح است جنابعالی نیز برای احتراز از بروز پاره مفاسد در حدود ایران و عثمانی این نیت را تأیید و مساعدت خواهید فرمود که زودتر انجام بگیرد .

(وزیر مختار جوابرا موکول بمخاطره تلگرافی باطر و تحویل جواب از آنجا نمودند)
راجع باقدام ویس قونسول ارومیه دبروز شرحی آقای وزیر امور خارجه به جنابعالی نوشته اند در تأیید آن مخصوصاً جلب توجه شمارا نموده لازم است که درین موقع باریک طوری رفتار شود که بهانه برای تجاوز و مداخلات نظامی بدست دولت عثمانی داده نشود خواهش دارم به ویس قونسول ارومیه تعلیمات لازمه بدهید که از اقدامات غیر قانونی احتراز نموده موقع دولت ایران را مشکلتر نکند .

نمره (۲۰)

تلگراف وزارت امور خارجه سفارت کبرای اسلامبول

مورخه ۲۶ ذيقعدہ ۱۳۳۲

موافق اطلاعات واصله عثمانیا همه روزه برحدات ایران سوق عسکر کرده روسها نیز در آن حدود قشون جمع میکنند متفذین حدود در تحریک مردم ساعی نظامیان عثمانی در اغوای عشایر و اکراد ایران مجدد مطابق تلگرافات واصله عا کرردیف با اکراد متفق عدّه از رؤسای عشایر ایران را وادار باقلاب نموده چندین مصادمه با روسها در اطراف ارومیه شده علام حدود تازه نصب شده در بعضی نقاط منهدم ولایات حدودی آذربایجان در خطر است

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره ۲۱

راپورت کارگذار آذربایجان بوزارت امور خارجه

تاریخ وصول ۲۶ ذيقعدہ ۱۳۳۲

راجع بتحریكات و اقدامات متفذین حدود عثمانی راپورت های مبسوطی تحریراً و تلگرافاً عرض کرده از قرار اطلاعاتیکه اخیراً بکار گذار کل رسیده محمد فاضل پاشا که از سر کردگان و متفذین دوات عثمانی در حدود است باره اقدامات و کاغذ برانیا در تحریک و تهییج عشایر مینماید و یک فقره از کاغذ های مومی الیه بدست آورده این است عیناً تقدیم داشت .

(حسن)

ضمیمه راپورت فوق کاغذ محمد فاضل پاشا .

جناب مستطاب والا القاب اجل اکرم حاکم بانه آقای محمد خان دام عمره معلوم عالی است که فرنگیان و اهل اروپا همیشه مترقب فرصت هستند که تجاوز بردین مبین اسلام و خلافت مقدسه را اعتیاد گردانند ولی جزای سزای ایشان را خداوند عالم تبارک

و تعالی در حرب عمومی میان خودشان داده بناء علیه عالم اسلام از این فرصت عظمی تأمین استفاده باید کرد او هم عموم ملل اسلام باعمومی استحضارات مهیا شدن میسر میشود الان جناب مستطاب که المنة لله حایز مقام رفیع که تمام اقوام اسلامیة اورا غبطه خوانند خدمات مهمه بدولت و ملت خود نمودن ممکن و سهل است پس از شجاعت و حمیت مسلم جناب سرکار عند الحاجة استفاده و باین وسیله سعادت و فوز دنیا و آخرت را آماده خواهد شدن منتظر اشعار ما و همیشه مهیا به پیش آمد هر احتمال بودن واجب است و به احوالی که در آنجا ها جاری شود دقت کردن باید و بوساطت مؤتمنه دائماً معلومات دادن مطلوب و منتظر است باقی دوام سلامتی سرکار ۲۲ رمضان ۱۳۳۲

برنجی فریق داغستانی محمد فاضل

نمره (۲۲)

مراسله سفارت روس به وزارت امور خارجه ۲۸ ذیحجه ۱۳۳۲
دوستدار با کمال توقیر و احترام خاطر دوستی مظاهر جناب مستطاب اشرف عالی را از راپرتیکه از ویس قونسولگری دولت امپراطوری در ارومیه رسیده است منحصر می دارد که در زمان عقب نشستن اکراد در قریه چارباش قرب ارومیه هفت نفر عساکر عثمانی بالباس رسمی پیدا شد که سه نفر آنها دارای اسناد عثمانی بودند که ذیلا شرح داده می شود .

(۱) عمر چرکز زکریا اوغلی عسکر طاہور ۷ بلوک ۳ اردوی چهارم ولایت بطلیس قازی اهل اطون در نرز آونه کوه عثمانی و بلیط نظامی و فشنک های موزر در جنبه کارخانه دولتی آلمان در کالروو یک پاکتی هم بعنوان چرکز بحری افتدی صاحب منصب نهم بلوک سرحدی در محل قره کلیسه ولایات ارشروم پیدا شده .

(۲) عبد الله چاوش چرکز زکریا اوغلی عسکر طاہور اول بلوک سیم اردوی چهارم در ولایت بطلیس قازی اهل اطون تذکره عثمانی و بلیط نظامی و فشنک های مزبوره در فوق وصورت اسامی دوازده عسکر که زبردست او بودند وصورت ساعات کشیک خودرا داشته و از لباس او دو رشته نوار کلی و شش تکه برای نشانی برداشته شده است .

(۳) هاشم صاحب منصب پیش او یافت شده است قانون نظامی عثمانی و نقشه و خریطه و تلکراف حسن عسکر که از عبدالحمید برادر حسن که در جنگ کشته شده استفسار نموده است چهار نفر عسکر دیگر هیچ نوشته و سندی نداشتند بر توکل هائی که در این باب نوشته شده بامضای کارگذاران معالی دولت علیه ایران و علما و نمایندگان طبقات اهالی ارومیه رسیده است و شهادت داده اند و برای استحضار مردم ویس قونسولگری امپراطوری در آنجا آنها را منتشر نموده است درین موقع احترامات فایقه را تجدید مینماید

(کرسٹوٹس)

نمره (۲۳)

تلکراف وزارت خارجه به سفارتکبری ایران در

اسلامبول مورخه ۴ ذیحجه ۱۳۳۲

رؤسای عشایر عثمانی جداً در حدود مشغول تحریکات عثمانیها شیخ برزان را که جداً از ایران میخواستند عفو برای تحریک میان عشایر فرستاده شده عبد العلی خان و امیرحشمت وحاجی باباخان درخانه سور اقامت میکنند برای طرد سالار عشایر سیمقو میرویم در موانه و اطراف ارومیه بین روسها و اکراد جنگ اهالی دهات غارت شده و خراب بارومیه ریخته شهیندر ارومیه با اقدامات بی رویه افزوده محرک عشایر ایران رفتار عساکر و رؤسای عشایر و شهیندرهای عثمانی مخالف حسن همجواری با سفارت عثمانی مذاکره حضرتعالی بطور مقتضی پروتست کنید

(محمدعلی علاء السلطنه)

نمره (۲۴)

تلکراف کارگذار مشهد بوزارت امور خارجه ۶ ذیحجه ۱۳۳۲

دیشب که لیله ششم ذیحجه بود سه ساعت از شب گذشته سه نفر سالدات روس وارد مغازه هفمان تبعه آلمان شده چند زخم منکر باقداره بسر و پشت و دست او زده و فرار کرده اند خود هفمان هم از مغازه خارج و بحالت بیهوشی در کوچه افتاده پلیس محل و همسایه های او مشارالیه را برای معالجه بمریضخانه انکلیسها برده بمحض وصول این خبر قدوی معاون کارگذاری را برای تحقیقات بمریضخانه فرستاد معلوم شد دست چپ او از میچ بضرر قدره مقطوع و زخمهای دیگر هم کاری و خطرناک است و از قرار اظهار دکتر زنده نخواهد ماند چون از کسان او کسی در مشهد نیست باین جهت فوراً همان شبانه مغازه او را مهر نمود از خود او بواسطه اینکه تاکنون بیهوش افتاده تحقیقاتی بعمل نیامده کسی هم در موقع ارتکاب سالداتها در مغازه نبوده تفصیل را فوراً بجنرال قونسولگری روس اطلاع داد که اقدامات مقتضیه در دستگیری مرتکبین و مجازات آنها بنمایند (معززالدوله)

نمره (۲۵)

تلکراف وزارت امور خارجه بسفارت ایران در

لندن مورخه ۷ ذیحجه ۱۳۳۲

چنانکه مسبقاً دولت برای اینکه یک قوه معنوی در آذربایجان فراهم نماید تصمیم نمود که والا حضرت ولیعهد را بسمت فرمانفرمائی اعزام دارد که نفوذ اقامت حضرت معظم له در آنجا تا اندازه افکار عامه را تسکین و از هیجان عشایر جلوگیری نماید همینکه در اینباب مساعدت روسها خواسته شد جواب منفی داده حتی اقدام دولت را بنیل انتفاع از موقع جنگ حمل نموده اند و حال آنکه مقصود دولت فقط این بود که با وسایلی که در دست دارد امنیت آذربایجان را که صلاح ایران و روس است فراهم نماید اینطور عدم مساعدت پطرزبورغ بانیات خیر خواهانه و حقه ایران موجب یأس در خصوص مساعدتی که لازم است در پطرزبورغ بعمل بیاید اقدام کنید که تصمیم دولت مجری شود منتظر جواب

(محمدعلی علاء السلطنه)

تلگراف وزارت خارجه بسفير کبير ايران در

اسلامبول مورخه ۷ ذیحجه ۱۳۳۲

جنگ در قرب ارومیه بشدت دوام اکراد در چهریق (۱) با اسمعیل آقا در زدوخورد در جنگ قریه چهاربخش نعلش هفت نفر عسکر یافت شده که سه نفر از آنها اسناد عثمانی داشته اند سید محمد بسر سید کمال از متنفذین اکراد برؤسای اکراد نوشته بحکم سلطان عثمانی و فتوای شیخ عبد القادر حاضر جهاد شوید دولت عثمانی بکنفر ملقب بشیخ جلال الدین را کماندان حدود نموده که با اکراد بجهاد برود یونس بیگ نام دوست و بیست بار اسلحه و قورخانه برایت (۲) آورده روسها شش نفر از اکراد را صلح دونفر عسکر عثمانی را که اسمعیل آقا دستگیر کرده بود برسیه فرستادند میخواستند شهیندر ارومیه و اتباع عثمانی را خلع سلاح نمایند هزار و سیصد فدائی ارمنی بافتشون روس برای تنبیه اکراد به ارومیه رفته اند سفارت عثمانی بموجب مراسله رسمی حمایت منافع آلمان و اطیش را در آذربایجان بعهده گرفته در موضوع اتفاقات ارومیه مسئولیت را بایران متوجه کرده اند جواب بررد مسئولیت و تقاضای جلوگیری از تحریکات مامورین عثمانی داده برای محافظه منافع آلمان و اطیش و حفظ شهیندری ارومیه اوامر لازمه صادر شد دولت متظر اقدامات سریع حضرت عالی است

نمره (۲۷)

مراسله سفارت روس مورخه هشتم ذیحجه ۱۳۳۲

از قرار اخبار تلگرافی شب ششم ذیحجه سه ساعت از شب گذشته سه نفر سالدات آن دولت بهیه در مشهد وارد مغازه هفمان تبعه آلمان شده بضرپ قداره دست چپ او را از میج مقطوع و زخمهای خطرناک بسر و پشت بدست او زده اند بطوریکه حیات مضروب مشارالیه در معرض خطر است و ضاربین فرار کرده اند این حرکات و اقدامات بیرویه نظامیان آن دولت بهیه مخالف اصول و قانون و موجب مزید ناسف دوستدار است لهذا از مراتب حق ککذاری و اصول دانی آن جنابجالاتماب خواهشمند است با عطف توجه به مراسلات سابقه دوستدار برای جلوگیری از این قبیل اتفاقات بمقامات مقتضیه اظهار و اوامر اکیده صادر فرمایند که افراد نظامی آن دولت بهیه رعایا و اشخس بیطرف و اتباع خارجه مقیمین خاگ این دولت علیه را محترم شمردن بهیچ وجه نسبت بانها حرکت سوء نمایند تا بعدها از اینگونه اتفاقات جلوگیری شده واقعه ناگواری رخ نماید موقع را برای احترامات فایقه مقتمت بشمارد

نمره (۲۸)

تلگراف سفارت بطرزبورغ مورخه ۸ ذیحجه ۱۳۳۲

بعد از اقداماتیکه در تبریز از طرف نظامیان روس برضد اتباع آلمان و اطیش شد ایندفعه در ارومیه ده نفر را آویخته و دوازده قریه و هزار و پانصد خانه را غارت و سوزانیده و هزار و سیصد نفر ارمنی را مسلح کرده اتباع عثمانی و شهیندر و خانواده اش را محصور روابط آنها باتلگرافخانه مقطوع و رس قونسول بشهیندر خلع اسلحه را اخطار نموده و گفته که در صورت مخالفت اخذ خواهد شد این رفتار مامورین روس تاثیرات بدی نموده

(۱) از قراء سلماس (۲) از قراء عثمانی در حدود ساوجبلاغ

و مخاطرات عظیمه را نزدیک میکند و از طرف دیگر در مشهد سر و مازندران دکاکین را غارت و همچنین در مشهد سه نفر سالدات بمغازه هفمان تبعه آلمان رفته بقداره زخم های مهلك باو زده و دستش را قطع نموده مشرف بموت است سابقاً هم در تبریز نسبت بقونسول آلمان و اتباع و کارخانه قالی بافی تعرض نمودند مذاکره باوزیر مختار شده نتیجه حاصل نکردید مخصوصاً اخطار میکنم رفتار نظامیان روس بقدری مخاطرات عظیمه را نزدیک می کند که بالاخره رفع آن بی نهایت مشکل خواهد بود باوزیر خارجه و جنگ مذاکره خاطر نشان نمائید که تکرار این حرکات اسباب زحمت فوق العاده و نفرت عمومی خواهد بود احکام مؤکده در ترک این رفتار صادر نمایند

(علاء السلطنه)

نمره (۲۹)

مراسله وزارت امور خارجه سفارت روس مورخه ۸ ذیحجه ۱۳۳۲

بانهایت احترام باستحضار خاطر محترم میرساند از قرار اطلاعاتیکه اخیراً رسیده است در ارومیه و اطراف آن ده نفر از اهالی دهات حول و حوش و اکراد را نظامیان آن دولت بهیه بدار آویخته دوازده قریه و هزار و پانصد خانه نهب و آتش زده و بکپزار و سیصد نفر از فدائیان ارمنه را که سابقه خصومت آنها باعشایر برخاطر محترم پوشیده نیست مسلح و باین واسطه سلب امنیت از کلیه سکنه آن حدود و اهالی گردیده و این اقدامات فوق العاده در طوایف و عشایر تاثیرات نامطلوب بخشیده حدوث مخاطرات عظیمه را نزدیک می سازد از آنجائیکه وظیفه اولیای دولت متبوعه دوستدار حفاظت و تمهید آسایش اهالی و تسکین نایره فساد است مجدداً باین رفتار غیر قابل تحمل مامورین آن دولت بهیه در خاک این دولت علیه نسبت بسفک دماء و نواامیس رعایای ایران اعتراض نموده جداً و اکیداً خواهش مند است مراتب فوق الذکر را بمواقع مقتضیه اظهار و اوامر تلگرافی در ترک این رفتار صادر فرمائید تا اقدامات اولیای دولت متبوعه دوستدار در اعاده امنیت و تسکین هیجان عشایر و سکنه حدود به نتیجه مطلوبه منتج گردد موقع را مغتم شمردن احترامات فایقه را تجدید می نماید

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۳۰)

مراسله وزارت امور خارجه به سفارت کبرای عثمانی مورخه ۹ ذیحجه ۱۳۳۲

راجع بواقعات غیر منتظره ارومیه و اوضاع اسف انگیز حدودی بانهایت احترام زحمت افزا است که اگر ذات عالی سفارت پناهی که مظهر ائتلاف و سعادت دو دولت اسلام هستند بتوجهات خود عطف عنان داده رفتار رؤسای عشایر و نظامیان و پاره مردمان ذی نفوذ آن دولت علیه را مطمح نظر قرار دهند مشهود خاطر ذات نصفت مظاهر عالی خواهد شد که اقدامات کثبی و شفاهی آنان بکلی باعث اختلال نظم اماکن و نقاط حدودی و واقعات امروزه آذربایجان گردیده و تصدیق میفرمایند که مسئول اتفاقات خلاف ترصد آنانند که به اقدامات مزوره اختلال نقاط سرحدیه و انقلابات حدودی را موجب شده اند در این موقع زاید ندیده تصدیق میدهد که پس از رجعت عساکر و نظامیان آن دولت علیه از حدود این دولت که اولیای دولت متبوعه دوستدار به تعقیب تشیبات سابقه خود اقدام در رجعت قوای نظامی دولت دیگر و منزله داشتن آذربایجان از قوای اجنبیه می نمود انتظار نبرفت احترام

قرار داد حدودی را رؤسای عشایر خصوصاً نظامیان آن دولت علیه در نظر هم کبشی نکرده در لباس عشیرتی و یا لباس نظامی باز بخاک ایران تجاوز نمایند اینک به تأیید اشعارات فوق برای استحضار ذاتعالی تصریح میکنم که موافق اخبار واصله در واقعات اخیره ارومیه که به اطلاع خاطر محترم عالی رسیده است در قریه چهاربخش ارومیه ضمن مقتولین هفت نفر عساکر عثمانی بالباس رسمی یافت شد که سه نفرشان دارای اسناد عثمانی بوده و بقیه بی سند فقط لباس عسکری داشته اند (۱) عبد الله چاوش چرکز زکریا اوغلی عسکر طابور اول بلوک سیم اردوی چهارم ولایت بطلیس قاری املاطون که تذکره عثمانی و بلیط نظامی و فشک های موزر و صورت اسامی دوازده عسکری که زیر دست او بوده اند و صورت ساعات کشیک خود را داشته و از لباس او دو رشته نوار گلی و شش تکمه برداشته شده است .

(۲) عمر چرکز زکریا اوغلی عسکر طابور ۷ بلوک سیم اردوی چهارم ولایت بطلیس قاری املاطون است که در نزد او تذکره عثمانی و بلیط نظامی و فشکهای موزر بوده است یکجا کتی هم نزد او بعنوان چرکز بحری افندی صاحب منصب نهم بلوک سرحدی در محل قره کلیسا ولایت ارضروم پیدا شده است

۳ هاشم صاحب منصب که پیش او قانون نظامی عثمانی و نقشه و تلگراف حس عسکر که از عبد الحمید برادر خود که در جنگ کشته شده استفسار نموده یافت شده است چهار نفر عسکر دیگر هم بین مقتولین یافت شده که هیچ نوشته و سندی در بر نداشته اند و نیز توضیح میدهد بموجب دوطرفه کاغذ سید محمد بسر شیخ عبد القادر و شیخ جلال الدین بسر شیخ کمال که از اشخاص نافذ الکلمه هستند و رؤسای عشایر حدودی ایران نوشته و عین آنها در وزارت امور خارجه موجود است از آن طرف در تحریک عشایر اینطرف و اختلال اوضاع حدودی دولت ایران هیچ قسم فروگذار نمی شود این روزها بیست بار اسلحه و قورخانه بقریه رایت آورده و چند روز قبل هم دویست بار آورده بودند از دیگر اطلاعاتی هم که رسیده و اسنادی که بدست آمده محمد فاضل باشا و شیخ عبد القادر سران سپاه و عساکر و رؤسای عشایر آن دولت علیه علناً کتباً و شفاهاً رؤسا و عشایر حدودی این دولت علیه را تحریک و به آنان اسلحه داده باخود همخیا و باقتلاب و شرکت در نایره فساد دعوت می نمایند بعلاوه خبر میدهند اگر این احوال دوام کند و بزودی جلو گیری نشود تمام آذربایجان درهم ریخته آتش فساد بیشتر شعله ور و معلوم نیست بچه صورت اطفاء آن میسر خواهد بود چنانکه حالت خوی و ساوچیلای هم از اثر تحریکات رؤسای عشایر و نظامیان آن دولت علیه عنقریب شاید دلخراش تر از واقعات ارومی شود و حوادثی برخلاف ترصد ظهور نماید راجع بشهبندر ارومی و خاندان و بستگان او و محمد آقا برادر حمزه بیک مبعوث حکاری و خطراتی که متصور شده دوستدار بهر اقدامی که مستلزم آسایش شهبندر و اشخاص فوق الذکر بوده تمسک کرده و با کمال تأسف تصدیق می دهد مسئولیتی که مرقوم فرموده اند بعهده دولت ایران وارد است بر عهده مسیبن این مفاسد خواهد بود در خاتمه دوستدار بتأیید مدلول مراسلات سابقه خود از مسلك ممدوح

جناب مستطاب عالی متمنی است که آسایش آب و خاک این دولت دوست هم آئین را فرض یگانگی و جامعه اسلامیت دانسته باسرع وسایل علاج موثری در اطفاء نایره فساد و جلو گیری از تحریکات رؤسای عشایر و بزرگان اکراد آنطرف بفرمایند تا نشیبات دولت ایران در منزله شدن خطه آذربایجان از قشون اجنبی بحسن نتیجه مؤدی و انتظاماتی که همیشه بدون این مفاسد در خور قوه دولت ایران بوده است کاملاً استقرار یابد موقع را برای تجدید احترامات فایده ممتن می شمارد

(علاء السلطنه)

نمره (۳۱) یاد داشت سفارت آلمان بوزارت امور خارجه مورخه دهم ذی حجه ۱۳۳۲

سفارت امپراطوری اکنون از خبری که روزنامه رعد شماره ۱۶ اشاعه داده باحیرت فوق العاده و تأسف بینهایت استحضار حاصل نمود موافق خبر مزبور که از طرف اولیای دولت علیه تکذیب نشده معلوم میشود ناگوار ترین بیرحمی ها نسبت بیکجا کتی ساکن مشهد بعمل آمده است چون تحصیل اطلاع موق از خراسان برای سفارت امپراطوری خالی از اشکال نیست از آن جناب اشرف تمنا میشود بوسیله تلگراف فوری و حضوری از ایالت خراسان در اینخصوص تحقیقات کامله فرموده و در صورت صحت تعلیمات سریعتر مرخص نمایند که بدون فوت وقت اقدام بدستگیری مرتکبین نموده وسخت ترین مجازات را در باره آنها مرعی دارند ضمناً پس از تحقیق مسئله خو بست از سفارت امپراطوری روس مقیم طهران سؤال شود آیا در مقابل این جنایاتی که سربازان روس در یک مملکت بیطرفی نسبت به مخلوق بدون مدافعه مرتکب میشوند چه رویه میخواهند اتخاذ نمایند بدیهی است که سفارت امپراطوری انتظار دارد هر چه زودتر از اقدامات مبذوله و از تدابیری که در حفظ تبعه آلمان ساکنین خراسان معمول میشود آگاه و مستحضر گردد ایام شوکت و جلالت مستدام باد

(سفارت آلمان)

نمره (۳۲) تلگراف وزارت خارجه بکار گذاری خراسان مورخه دهم ذی حجه ۱۳۳۲

در محافظت اموال و متروکات مسیو هفمان در مشهد مواظبت نموده بسرحد دار قوچان هم دستور العمل بدهید و لازم است که اموال و دارائی مشار الیه باطلاع رئیس تلگرافخانه و حکومت و کار گذاری هر سه محل مهر و محفوظ بماند تا دستور العمل داده شود

(علاء السلطنه)

نمره (۳۳) کاغذ کار گذاری کل آذربایجان بوزارت خارجه

وصول ۱۲ ذی حجه ۱۳۳۲

شرحی کتباً از کار گذاری ارومی رسیده سواد آنرا لفاً تقدیم داشت (حسن)

ضمیمه راپرت فوق راپرت کار گذاری ارومی بکار گذاری مرکزی آذربایجان

مورخه ۲۳ ذی حجه ۱۳۳۲

از قرار تحقیقات علت مراجعت عشایر از کنار شهر ظاهراً این است که عده زیادی قشون روس در تحت ریاست یگنفر ژنرال از خوی حرکت نموده بعد از ورود چهار فرسخی ارومی بکمه از قشون از طرف صومای و برادوست بموانه و سایر دهات ترگور

حرکت کرده بکمد هم عازم ارومی شده قشونی که بطرف موانه رفته بودند داخل آنجا شده در موقعیکه اکراد در کنار شهر مشغول دعوا بودند ورود قشون روس را بموانه مسبوق شده باعث مراجعت و فرصت نکرده اند مقتولین خود شان را بیرند از این طرف هم قشون رفته در قریه ابینی (۱) که محل اقامت گرگین خان شجاع لشکر می باشد دعوی سختی بانظام روس نموده جمعی از اکراد مقتول و گرفتار شده سایرین شکست خورده بخاک عثمانی فرار کرده اند اردوی روس مراجعت نموده بقریه انهر آمده و جمعی را هم در موانه بعنوان ساحلو گذاشته اند حالا خود زرنال در انهر اردو نموده است و جنازه چند نفر را هم که میگویند از رؤسای اکراد هستند بانهر آورده اند

نمره (۴۴) مراسله وزارت امور خارجه سفارت روس مورخه ۱۲ ذیحجه ۱۳۳۲

در تعقیب مراسله مورخه ۱۲ ذیحجه ۱۳۳۲ دایره تصمیم اولیای دولت متبوعه دوستدار در اعلان بیطرفی در موقع جنگ اروپا اتخاذ وسایل لازمه این بیطرفی و در جواب مراسله محترمه آن جناب جلالتماب مورخه ۱۶ ذیحجه راجع بعدم امکان رجعت قشون دولت بهیه روسیه خاطر مودت ذخایر آنجناب دوستان استظهاری را قرین استحضر میدارد که چون این تقاضای دولت متبوعه دوستدار مبنی بر مواعید مکرره دولت بهیه روسیه و منظور این بود که در صلاح دولین روس و ایران از هر گونه وقایع ناگوار در حدود این دولت علیه احتراز شود اولیای دولت دوستدار عدم موافقت اولیای امور روسیه را باینات خیر خواهانه خودشان با کمال تأسف تلقی نمودند اینکه لزوم اقامت قشون دولت بهیه را برای امنیت رعایای خارجه تصور فرموده اند لازم است توجه آنجناب دوستان استظهاری را باین نکته جلب نماید که قبل از ورود قشون دولت بهیه باذریایحان ابدآ نسبت بر رعایای خارجه سوء قصد و تعرض رخ نموده و اگر با مقاصد دولت علیه ایران در تکمیل قوای نظامی آذربایجان مساعدت بظهور رسیده بود قوای نظامی دولت علیه باین تکلیف مسلم خود پرداخته سببی که از اقامت قشون دولت بهیه روسیه اظهار فرموده اند مرتفع میشد باشرحی که در فوق باستحضر خاطر مودت ذخایر آن جناب جلالتماب رسیده جای تردید نیست که دولت متبوعه دوستدار برای جلوگیری از بروزات ناگوار جنگ اروپا در حدود ایران بوسایل معسکه متوسل گردیده ولی چون متاسفانه باینات صادقانه و خیر خواهانه اولیای دولت دوستدار مساعدتی که انتظار میرفت بعمل نیامد یقین دارد خاطر نصف مظاهر اولیای دولت بهیه تصدیق خواهند فرمود هر کادمضرات سیاسی و خسارات مادی نسبت این مملکت و دولت وارد آید و اولیای دولت علیه اولیای آن دولت بهیه را مسؤل بدانند محق خواهند بود اما در باب اتفاقات ناگوار که میفرمائید از طرف اکراد روی داده با کمال احترام خاطر محترم آن جناب جلالتماب را متذکر می گردد که اولیای دولت متبوعه دوستدار یکی از مقاصد عمده که در پیشنهاد خود منظور

(۱) از قراء ترگور محال ارومیه

داشتند این بود که از اینگونه اتفاقات و از توسعه نایره این قبیل نزاع جلوگیری شود

(محمدعلی علاء السلطنه) (۱)

نمره (۴۵)

رابطه کار گذاری تبریز بوزارت خارجه مورخه

۲ ذیحجه ۱۳۳۲ واصله در ۱۲ ذیحجه

سه فقره راپرت کتبا و تلگرافاً از کار گذاری ارومیه رسیده وسواد صورت تحقیقاتی که راجع بان دو جنازه نوشته شده فرستاده بودند سواد آنها را لفاً تقدیم داشت

(حسن نصر الدوله)

ضمیمه راپرت فوق راپرت تلگرافی کار گذاری ارومیه ۲۳ ذیحجه ۱۳۳۲

بعد از مراجعت اکراد جنازه دو نفر از کردها در محل دعوا پیدا شده که لباس نظامی عثمانی داشته اند و فشنگها که نزد آنهاست فشنگ تفنگ نظام عثمانی است و در آنها اوراق و اسنادی بوده معلوم نشده اسم یکی عبدالله دیگری عمر بسر چر کس و از اهل بطلیس و منصب چاوش داشته و از همان اوراق معلوم می شود خدمت نظامی خودشان را تمام کرده اند در صورت امکان سواد اوراق مزبوره با بست تقدیم می شود این مسئله به روسها دخالت مامورین عثمانی را مسلم کرده امروز قونسول بحکومت آمده اظهار کرده است بحکومت ارومی در اینجا از طرف دولت ثالث است به شهیندر اطلاع بدهید از کسان خودشان که در شهیندری جمع کرده سلب اسلحه کرده بفرستد در حکومت توقیف شود اگر بخواهد از حکومت وبا از روسها سند میدهند که اسلحه به شهیندری اعاده میشود والا قشون روس خود اقدامات نموده اسلحه را جمع می نماید این فقره خیلی قابل توجه است چه در صورت تحاشی شهیندر و اقدام قشون روس به اقتضای موقع جلوگیری در اینجا غیر ممکن و تصدیق بزرگی برای دولت فراهم خواهد شد

(معتمد الوزاره)

ضمیمه راپرت کار گذار تبریز - راپرت کار گذاری

ارومیه مورخه ۲۳ ذی قعدة ۱۳۳۲

اظهارات قونسول روس را مربوط به خلع اسلحه از کسان شهیندری اطلاع داده و بحکومت جلیله هم بمقام ایالت عظمی عرض نمودند که این مطلب را بتوسط کار گذاری به شهیندری اخطار نمودم وبا آقای شهیندر ملاقات و مطلب را ابلاغ کرد جواباً میگوید من از قشون روس اطمینان ندارم محافظه شهیندر و اتباع عثمانی از وظایف حکومت محلیه می باشد لزوم ندارد که سند علی حده بدهند و این محوطه که محل رسمی دولت عثمانی است در حکم خاک عثمانی بوده و من که مامور آند دولت هستم می توانم در داخل شهیندری هر گونه اقدامات بکنم حالیه در اینجا بیست نفر تفنگچی دارم و همه قواس شهیندری بوده و نشان دولتی را دارند هر گاه روسها بخواهند اقدامات نمایند مجبور از مقابله هستم ولدی الاقتضا هم با قواسها که مسلح هستند بخارج خواهم رفت هر گاه بخواهند اینجا اقدامی خارج از

(۱) مدلول این مراسله برای اطلاع وزرای مختار ایران در بطرو گراد ولندن مخابره شد

نژاکت به شهرداری نمایند مقابله آنها در خاک عثمانی در حق مامورین ایران و روس خواهند نمود چاکر همین فقرات را عیناً بحکومت جلیله عرض کرد (معمد الوزاره) ضمیمه راپرت کارگذار تبریز راپورت کارگذار ارومیه مورخه ۲۳ ذیحجه ۱۳۳۲

تفصیل پیدا شدن جنازه دونفر عثمانی را از کوه یهودیا که متصل بشهر ومحل دعوا بود اطلاع داد برای تحقیق و تعیین احوال آنها در قونسولگری دو نفر از علمای ولایت و چند نفر دیگر را دعوت نموده واوراقی که نزد جنازهها بود ملاحظه کرده و صورت مجلسی نوشته اند سوادى از صورت مجلس بحکومت فرستاده بودند چاکر هم سوادى از حکومت جلیله کرفته لفاً تقدیم نمود از ملاحظه آن خاطر مبارک از حال آنها مسبوق خواهد شد عکس جناز را هم در قونسولخانه برداشته اند (معمد الوزاره)

صورت مجلس ضمیمه راپرت فوق

تاریخ روز سه شنبه ۲۳ ذیحجه الحرام ۱۳۳۲ مطابق ۳۰ سپتامبر از نواحی چهاربخش در نزدیکی کلیسای نصرانی که در مر کوه واقع است پس از اتمام جنگ با اکراد جنازه پیدا شده بشهر آوردند در شلوار او که از ماهوت کبود رنگ بوده کاغذ زیادى بیرون آمد که باحضور جنابان اجل سرکار قونسول دولت بهیه روس و مسیو اندریوسکی پالکونیک و جنابان آقاى حاج میرزا فتحعلی آقا و جناب ناصر الاسلام و جناب امیر افشار و رضی خان آجودان حکومت جلیله وتاجر باشیا بارون کریگور وحاج نجف آقا ومیرزا ابراهیم وقشه عبد تر ملاحظه کاغذ جات شد (باسپورت دولتعلیه عثمانی) اسم چرکس زکریا اوغلی عمر ۱۲۹۵ ملت اسلام قامت اورته (متوسط) چشم آبی سیما ساری (زرد) ولایت بطلیس (باسپورت دیگر) باسم چرکس زکریا اوغلی عبدالله ملت اسلام ۱۲۹۷ - ۱۲۲۸ نمره باسپورت ۱۲۲۱ - ۸ منجی تابور اوچو منجی بولو کده عبد الله ابن زکریا برنجی تابور اوچو منجی بولوک دور داسونجی آوردده پس از آن نزد آن پیدا شد یک قوطی فشنگ نمره ۲۰ یک عدد فشنگ داشت پس از آن یک نشان بادوخط قرمز و شش عدد بولک پس از آن یک حلقه تنک اسب معلوم بود که سوار بوده است پس از آن یک تکمه پس از آن یک تنکه فشنگ پنج تیر که در توی آن یک فشنگ خالی بود پس از آن یک پاکت باین مضمون (ارض روم ولایت جلیله سنده قره کلیسا سنده) پس از آن یک صورت بامهر راجع به تعیین ساعات خدمت پس از آن چند طغرا کاغذ شخصی باطلاع آقابان محترم همه این اشیاء و کاغذ جات در قونسولگری محترم حاضر و موجود است بتاریخ فوق ۱۳۳۲ صاحبان امضا قونسول روس قشه عبد تر مسیو اندر یوسکی پالکونیک امیر افشار بارون کریگور رضی خان آجودان ناصر الاسلام حاجی میرزا فتحعلی

نمره (۴۶) راپورت کارگذاری آذر بایجان مورخه ۲ ذیحجه واصله

در ۱۲ ذیحجه ۱۳۳۲

راپورت کارگذاری ارومیه راجع بجماعت جلو لفاً تقدیم شد (حسن نصر الدوله)

راپورت کارگذاری ارومیه ضمیمه راپورت فوق ۲۳ ذیحجه ۱۳۳۲

اهالی موانه و بعضی از دهات ترگور که جلو و مسیحی از مذاهب مختلفه هستند در دعوی اخیرموانه اکراد آنها را چاییده و چند نفر از زن و مرد مقتول نموده وبقیه فراراً بشهر آمده بودند از آنجا که جلوها عموماً مردمان رشید هستند روسها به آنها از تفنگ های دکمه لو داده و درموقع هجوم اکراد بشهریش جنگ قشون روس وازقرار اظهار حکومت جلیله قریب سی نفر هم درین دعوا از جلوها کشته شده است بعد از مراجعت اکراد جماعت مزبوره باین عنوان که از قریه بالو به نظامیان شلیک نموده وبه اکراد فشنگ داده اند به بالو وقریه کنجین که هر دو تسنن مذهب هستند هجوم برده وچند خانه را تاراج نموده وچند نفر را مقتول کرده اند (شهرداری اظهار میدارد که همه این دو بارچه در تاراج نموده وبتجاه نفرهم مقتول کرده اند ولی سایرین این فقره را تصدیق نمی کنند) از آنجا که این مسئله تولید عداوت مذهبی کرده ومحدورات زیاد فراهم میکرد چاکر باحکومت جلیله ملاقات ومعیاب امر را خاطر نشان نمود فوراً از طرف حکومت وقونسولگری قزاق معین شد که جلوها را ممانعت نماید درین خصوص شهرداری باحکومت هم مکاتبه نموده زیرا که از قرار مذکور در قراء مزبوره دوسه خانوار از اتباع مسلمه عثمانی و خانوار زیادی از اتباع تدلیسی سکونت دارند (معمد الوزاره)

نمره (۴۷) فرمان همایونی راجع به بی طرفی دولت ایران

۱۲ ذی حجه ۱۳۳۲

نظر باینکه درین اوقات متاسفانه بین دول اروپا نایره جنگ مشتعل است وممکن است این متحاربه بحدود مملکت ما نزدیک شود ونظر باینکه روابط ودادیه ما بصدالله با دول متخاصمه برقرار است برای اینکه عموم اهالی از نیات مقدسه ما در حفظ وصیانت این روابط حسنه نسبت بدول متحاربه مطلع باشند امر ومقرر می فرمائیم که جناب مستطاب اجل اشرف افخم اکرم مهین دستور معظم مستوفی الممالک رئیس الوزراء ووزیر داخله فرمان ملوکانه را به فرمانفرمایان وحکام ومامورین دولت ابلاغ دارند که دولت ما در این موقع مسلک بی طرفی را اتخاذ وروابط دوستانه خود را بدول متخاصمه کماکان حفظ وصیانت مینماید وبدین لحاظ مامورین دولت را باید متوجه نمایند که نباید وجهاً من الوجوه برآ وبعراً کمک بهمراهی و یا ضدیت هر یک از دول متخاصمه نموده ویا اسلحه و ادوات حرابه برای یکی از طرفین تدارک وباحمل کنند وباید از طرفداری باهر کدام از دول متحاربه پرهیز و احتراز نموده مسلک بی طرفی دولت متبوعه خود را کاملاً رعایت نمایند ودر تکمیل حفظ بیطرفی وصیانت وروابط حسنه باز آنچه هیئت دولت مامصلحت داند وبعرض برسد در اجرای مقررات آن امر ملوکانه شرفصدور خواهد یافت ۱۲ ذی حجه الحرام ۱۳۳۲

نمره (۴۸) تلگراف متحد المال وزارت امور خارجه بمامورین

سیاسی ایران ۱۲ ذی حجه ۱۳۳۲

از ابتدای جنگ اروپا دولت ایران بی طرفی کامل را تصمیم نموده چون حالیه دایره

جنگ وسیع و ممکن است خاک ایران را نیز فرا گیرد این بی طرفی رسماً در تاریخ اول نوامبر بموجب فرمان همایونی اعلان کردید جنابعالی مأموریت دارید این تصمیم را بدولت ابلاغ و از آن دولت تقاضا نمائید که برای اینکه خاک این دولت بی طرف میدان جنگ واقع نشود و اهالی بی گناه از مخاطرات منازعه که ایداً بانها مربوط نیست مصون باشند دولت بذل مساعی جمیله خود را درین تمنا میداند (محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۳۹) تلگراف نایب الایاله آذربایجان بوزارت داخله مورخه ۱۲ ذیحجه ۱۳۳۲ از قرار تلگراف اعتماد الدوله حاکم ارومیه یکجمله عسکر عثمانی از خط سرحدی سمت جرمی ویدکار (۱) بخاک ایران عبور کرده باقشون روس که با اکراد طرف بوده اند جنگ کرده چند نفر از طرفین مقتول شدند جبارتاً عرض مینماید در صورتی که دولت علیه ایران بیطرف است این تخطی و جنگ عسکر عثمانی با روسها خدا نکرده آذربایجان را میدان جنگ قرار داده بکلی آذربایجان با مال خواهد شد ۱۱ ذیحجه ققی

نمره (۴۰) متحد المال وزارت امور خارجه بسفارتخانه های دول متحابه مقیمین دربار ایران ۱۳ ذیحجه ۱۳۳۲

از آغاز جنگ عظیم اروپا که متأسفانه هنوز برپا است دولت اعلیحضرت شاهنشاهی عملاً بیطرفی خود را محفوظ داشته و درصدد این بود که بیطرفی خود را بموم دول رسماً اعلان نماید در بموقع که حوادث ناپره جنگ روز بروز مشتعل تر و دول دیگر را که از اول وارد میدان جنگ نبودند شریک میسازد و ممکن است دامنه آن تا حدود دولت علیه ایران کشیده شود این نیت خود را بموقع اجری گذاشته با کمال توقیر و احترام سواد فرمان اعلیحضرت اقدس شاهنشاهی خلد لله ملکه و سلطانه را که دایر به بیطرفی دولت ایران نسبت بجنگ های حالیه اروپا و مخصوصاً جنگی که متصور است در سرحدات ایران واقع شود صادر گردیده تلوا ارسال و مترصد است که مدلول فرمان همایونی را باطلاع دولت متبوعه و اتباع خود رسانیده دستدار را ممتون فرمائید نیز از آن جناب جلالتماب رجاء و ائق دارد که برای رعایت بیطرفی و احتراز از وقوع جنگ در خاک ایران در نزد دولت متبوعه خود مساعی جمیله بکار برده و بواسطه جلب مساعدت و توجه اولیاء آن دولت باین بیطرفی خاک و اهالی ایران را از بلایا و شدایدی که ممکن است از وقوع جنگ بین دول متخاصمه در داخله مملکت ایران بانها عاید گردد مصون فرمائید (محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۴۱) تلگراف کار گذاری تبریز بوزارت خارجه مورخه ۱۳ ذیحجه

تلگراف ساوجبلاغ درج میشود چند روز قبل علی افتدی ملازم با تفسیر لیس بمیان ایل ده بکری و سنگور و گورگ آمده بارؤسای عشایر ملاقات و از آنجا ساوجبلاغ آمده اظهار داشته است که بعد از عید اضحی دولت عثمانی اعلان جنگ خواهد کرد نصیر و فاضل پاشای فریق هم با شصت هزار نفر از بغداد حرکت کردند مأمور کر کولک هم بقریه رأیت خواهد آمد از آنجا مرگور و ترگور و لاهیجان و سردشت را اشغال خواهد کرد

(۱) دو نقطه در حدود ارومیه

شما هم حاضر جنگ باشید یش جنگ عساکر عثمانی خواهند بود يك شب در ساوجبلاغ توقف کرده شب پنجم ذیحجه قادرافندی کماندان رأیت شبانه به بسوه (۱) آمده با امیرالعیاشیر ملاقات محرمانه مراجعت نمود معلوم نیست مأمور کر کولک هم بقریه رأیت که تا سرحد دوفر سنگ است آمده یا نه (حسن نصر الدوله)

نمره (۴۲) تلگراف وزارت خارجه بسفارت اسلامبول مورخه ۱۳ ذیحجه

تلگرافی از ایالت آذربایجان رسیده که از قرار تلگراف حاکم ارومیه یکجمله عسکر عثمانی از خط سرحدی سمت جرمی ویدکار بخاک ایران عبور کرده باقشون روس که با اکراد طرف بوده اند جنگ کرده چند نفر از طرفین مقتول شدند یقین است با بابعالی از روی کمال جدیت مذاکرات مینمائید در صورتیکه دولت علیه ایران بیطرف است حدود آذربایجان را میدان جنگ قرار ندهند (علاء السلطنه)

نمره (۴۳) مرسله سفارت کبرای عثمانی مورخه ۱۳ ذیحجه

متأسفانه خاطر محترم ذاتعالی سفارت بناهرا مستحضر میدارد که موافق اخبار تلگرافی واصله از آذربایجان يك عده عساکر اندولت علیه علناً از خط سرحدی جرمی ویدکار بخاک مقدس دولت علیه ایران داخل شده و پاره اقدامات شروع کرده اند مایه بسی حیرت و تعجب است که با ترتیب قرار داد حدودی که بکلی امر حدود را حل و تسویه و مدلول آن اینگونه تجاوزات را منع مینماید چگونه نظامیان اندولت علیه امضاء مقررات آنرا در عالم یکجتهی دولتین علیتین اسلام تقدیس نکرده و اولیاء اندولت علیه آنها را ممانعت نموده اند علیهذا دستدار حقاً و اصولاً این رفتار عهد شکنانه نظامیان و عساکر اندولت را که بکلی از آیین حسن همجواری و قدس مناسبات دو دولت اسلام بی بهره هستند جداً و شدیداً پروتست کرده رجعت آنانرا از خاک دولت متبوعه خود خواستار و با انتظارات قویه که بحسن اقدامات مجدانه جناب مستطابعالی دارد احترامات فائقه را تجدید مینماید (علاء السلطنه)

نمره (۴۴) مذاکرات حضرت اشرف آقای رئیس الوزراء

باجناب وزیر مختار روس در روز دوشنبه ۱۳ ذی حجه ۱۳۳۲ دو ساعت بعد از ظهر جناب وزیر مختار اظهار داشتند از بطروگراد بمن امر تلگرافی رسیده است بدولت ایران اطلاع بدهم اگر چه عثمانیها بدوسه نقطه خاک روسیه حمله برده اند ولی رسماً اعلان جنگ نشده و مذاکرات قیامین بطروگراد و اسلامبول در جریان است اما در صورت اعلان جنگ دولت روس مجبوراً برای حفظ قفقاز در حدود آذربایجان بعضی عملیات نظامی اقدام خواهد کرد ولی از آنجائیکه دولت روس قصدی برضد دولت ایران ندارد و در خیال توسعه خاک و ضمیمه نمودن آذربایجان بروسیه نیستند اولیاء دولت ایران نباید این اقدامات را برضد خود تصور کنند و چون بمن امر شده بود که این مطلب را فوراً باطلاع اولیاء دولت ایران برسانم این است که منتظر نشدم مسأله را کتباً باستحضار دولت ایران برسانم حضرت اشرف رئیس الوزراء اینطور جواب دادند اگر چه هر جنگی اسف انگیز است ولی

(۱) محلی است در جنوب شرقی اشنو

باید بشما اظهار بدارم در اینواقعه بطوریکه بیان میفرمائید چون آذربایجان میدان جنگ واقع خواهد شد و ممکن است شدایدی که اهالی آن صفحه طی خواهند نمود بسایر نقاط ایران هم سرایت نماید بیشتر موجب تاسف من است و مذاکراتی که چندین مرتبه در این خصوص سابقاً کرده ام برای احتراز از وقایع ناگوار امروزی است که پیش بینی میکردم اگرچه در اقدامات اولیه اولیای سفارت امپراطوری اینطور تصور کرده بودند که این اقدام برطبق اشاره سفیر کبیر عثمانی بوده و بهمین جهت مایل نبودم دیگر داخل این مذاکره بشوم ولی باز از اینموقع استفاده کرده اظهارات سابقه خود را تجدید و یکمرتبه دیگر خواهش میکنم که چون هنوز بطوری که اظهار میدارید فیما بین بطرو گراد و اسلامبول مذاکره در جریان است خوب است دوباره اولیای امور روسیه را متذکر بشوید که اقدام در رجعت قشون روس از آذربایجان فرموده از اینکه آذربایجان را از واقع شدن میدان جنگ حفظ مینمائید بر دولت ایران منت بگذارید و البته از طرف اولیای دولت علیه هم برای حصول اطمینان از عدم تجاوز عثمانی ها در تعقیب اقدامات سبق اقدامات قویه به عمل خواهد آمد

جناب وزیر مختار اظهار داشتند الساعه در مراجعت بسفارت به بطرو گراد تلگراف خواهم کرد که مفاد تلگراف را بدولت ایران ابلاغ کردم و رئیس الوزراء خواهش رجعت قشون را تجدید می نمایند که باینوسیله از اینکه آذربایجان میدان جنگ واقع شود جلوگیری بشود و دور نیست در بین مذاکراتی که فیما بین بطرو گراد و اسلامبول در جریان است اینمسئله هم انجام پذیرد همچنین درباب مراتوریم و عقب انداختن اقساط استقراض جناب وزیر مختار اظهار داشتند مفاد مراسله وزارت خارجه را به بطرو گراد ابلاغ نموده و وزارت خارجه روسیه مسئله را بوزارت مالیه مراجعه داده است

حضرت اشرف رئیس الوزراء بعد از تشکر از این اقدام وزیر مختار درباب وجوه مالیات که دربانک استقراضی جمع شده مذاکره و تقاضا فرمودند هرچه زودتر این وجه به خزانه داری پرداخته شود جناب وزیر مختار از تامل قونسولگری های روس شکایت کرده وعده دادند در اینخصوص جدیدت بکنند که این وجوه زودتر به طهران حواله و بخزانه داری پرداخته شود (۱)

نمره (۴۵) مراسله وزارت امور خارجه بسفارت آلمان

مورخه ۱۳ ذی حجه ۱۳۳۲

مراسله محترمه آنجناب راجع به سانحه مسیو هفمان درمشهد واصل دست احترام گردیده

(۱) این فقره اخیر راجع است باینکه در آن اوقات قسولهای روس در بعضی نقاط ایران باتباع روس و اشخاصی که خود را در تحت حمایت آن دولت قرار داده و همچنین کسانی که املاک خود را برعابای روس اجاره داده بودند دستور داده بودند که مالیاتهای را که باید بدولت ایران بپردازند باینک روس تحویل دهند و باینواسطه امر وصول مالیات در آن نقاط مختل شده بود

و جواباً با کمال احترام زحمت افزا میشود که بطوری که خاطر نصفت مظاهر آن جناب آگاه است اولیای دولت علیه در هیچ مورد ازحفظ و حراست اتباع آندولت امپراطوری خود داری نداشته و حتی المقدور رعایت حقوق حقه آنها را منظور میدارند در این موقع هم بمحض استماع این خبر تاسف آمیز از اقدامات مقتضیه کوتاهی نشده بدون فوت وقت تلگرافات مؤکده در تعاقب و دستگیری مرتکبین بعمل مشهد صادر و درینجا هم بسفارت روس مذاکرات لازمه بعمل آمد موافق خبری که اخیراً رسیده است مرتکبین کرفنار و برای تنبیه و مجازات بطوری که معمول به دولت روس است به تاشکند فرستاده شده اند که در محکمه نظامی استنطاق و مجازات شوند اموال و متروکات مسیو هفمان نیز که به قرار مذکور در مشهد و قوچان و سبزوار است بروفق تعلیمات لازمه در تحت نظر حفاظت کار گذاری و حکومت و رئیس تلگرافخانه آن محل قرار داده شده است و بانهایت تاسفی که از این سانحه غیر مترقبه برای دوستدار حاصل است خاطر محترم آنجناب را به اطلاع مراتب فوق معطوف داشته منتظر است ازهر تصمیمی که راجع بما ترک هفمان آن جناب حاصل می کنند دوستدار را قریب استحضار فرمایند که ازهماقرار دستور العمل لازم بکار گذاری داده شود موقع را مغتنم شمرده احترامات فایقه خود را تجدید مینماید

(محمدعلی علاء السلطنه)

نمره (۴۶) مراسله وزارت خارجه بسفارت کبرای عثمانی

مورخه ۱۳ ذی حجه ۱۳۳۲

دوستدار به تأیید مراسله خود مورخه نهم شهر ذی حجه ۱۳۳۲ و در جواب گرامی مراسله جناب مستطاب عالی مورخه پنجم شهر جاری مربوط به اوضاع اسف انگیز و کذاشات ملالت افزای ارومیه و حدود آذربایجان محترماً زحمت افزاست که اگر ذاتعالی سفارت پناهی و اولیای عظام آندولت علیه باینک نظر عمیقی وقایع چندین ساله اخیر آذربایجان را تحت توجه در آورده به صورت قهرقنائی از امروز تا به میادی امر وضع حدود دیرا مشاهده فرمایند قویاً تصدیق خواهند فرمود که احوال و رفتار رؤسای عشایر حدود نشینان آذربایجان همواره دچار تحریکات و سوء القات رؤسای عشایر و متنفذین حدودیه آندولت علیه شده و ازتظاول آنان که همیشه بعنوان عشیرتی و درهشت نه سال قبل از آنصورت علناً تغییر و آشکارا عشایر غیر منظمه و قوای نظامی آندولت علیه همان تجاوزات را شدیدتر بعمده گرفتند بکلی از آسایش محروم بوده اند اثرات همان تبییج و تحریک متنفذین حدودی آندولت علیه که اغلب بامدرک و سند کتبی است و تجاوزات نظامیان عثمانی در خاک ایران آندرجه پابدایره فزایش نهاد که درعاقبت و خیم خود راه تجاوز قشون دیگرانجایی را بخاک مقدس ایران باز و حتی پس از اتخاذ قرار حدودی و عملیات کمسیون فنی دست از تعقیب رویه سابق بر نداشته و در نتیجه حالت دلخراش امروزه را تولید نمودند بی شبهه اگر رؤسای عشایر و معتبرین ولایات آذربایجان که اسامی بعضی از آنها را آن جناب مستطاب درمراسله مورخه پنجم ذیحجه خود ذکر فرموده اند بمسلك قدیم و اصول آرامش سابقه خود باقی مانده و از آن همه اغوا

واختلال خانمان برانداز رؤسای عشایر آنطرف محفوظ بودند اولیای ایندولت در جلو گیری آنها همه وقت قدرت کامل داشته هر لحظه خلافتی از آنان ناشی میشد برفع آن توانا بودند کار گذاران دولت متبوعه دوستدار درین مدت مدید مقاسد و سوء عواقب این تریبیت را چه در طی مکاتبات و مراسلات رسمیه عدیده و چه در ضمن مذاکرات شفاهی همه وقت نصب العین خاطر محترم اولیای عظام آن دولت علیه نموده و خصوصاً دوستدار نیز در ضمن مراسلات مورخه ۱۶ ذی قعدة ۱۳۳۲ و مورخه ۵ ذی حجه ۱۳۳۲ و مورخه ۹ ذی حجه ۱۳۳۲ جلو گیری آن تحریکات را خواستار شده بود و یقین دارد که اگر با تقاضای سابقه و اخیر اولیای ایندولت از طرف اولیای عظام آندولت اندک موافقتی در جلو گیری از این تحریکات بعمل می آمد دولت ایران به خوبی به آرامش حدود و اسکاات سرحد نشینان موفق و استحکامی به تشبثات خود درمنزه شدن آذربایجان از قشون اجنبی میداد ولی چون متاسفانه باینات صادقانه و تقاضای های خیر خواهانه اولیای دولت دوستدار موافقتی که انتظار میرفت بعمل نیامده بلکه هر روزه بر تحریکات رؤسای عشایر آنطرف افزوده میشود البته آن ذاتعالی تصدیق خواهند فرمود که هر گاه مضرات سیاسی و خسارات مادی و معنوی از تجاوزات عسکری و عشایری آنطرف نسبت بدولت و مملکت ایران وارد آید اولیای دولت متبوعه دوستدار حق خواهند داشت اولیای آندولت علیه را مسئول بدانند همواره احترامات قایقه را تجدید می نمایند

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۴۷)

ملاقات جناب مشاور الممالک با وزیر مختار روس

در شب سه شنبه ۱۴ ذی حجه ۱۳۳۲

اظهارات جناب مشاور الممالک بموجب راپورت تلگرافی که از تبریز رسیده امروز صبح قبل از طلوع آفتاب فرمانده قشون روس بایکدسته قشون به شهبندر خانه عثمانی رفته شهبندر عثمانی و قونسول اطرش را گرفته دفتر خانه آنها را مهر کرده اند چون اینطور رفتار نسبت بمأمورین خارجه در خاک ایران که مسلکش بیطرفی است برای اولیای دولت ایران ممکن است تولید اشکالات بکند تقاضای اولیای دولت ایران این است که هر چه زودتر بجنرال قونسولگری تبریز در استخلاص آنها امر تلگرافی بدهید .

اظهارات جناب وزیر مختار در خصوص اعلان جنگ روسیه و عثمانی هنوز بمن خبر رسمی نرسیده و من از وزیر مختار انگلیس اعلان جنگ را شنیدم میدانید ژنرال قونسول عثمانی در تبریز چند ماه است در آذربایجان از هیچگونه تحریکی برضد روسیه خودداری ندارد و معلوم است در سورتیکه جنگ شروع شده باشد قشون روس نمیتواند دشمن خود را نزدیک خود به بیستد معهداً الساعه در استخلاص آنها به تبریز تلگراف خواهم کرد

اظهارات جناب مشاور الممالک راپورت تلگرافی از کرمانشاهان رسیده که قونسول روس کار گذار را ملاقات کرده اظهار نموده است که شهبندر عثمانی با جمعی هم دست شده که قونسول و اوشاکف (۱) و ویس قونسول بغداد را که فعلاً در کرمانشاه است

(۱) صاحب منصب روس معلم دسته قزاق ایرانی

بقتل برسانند و تقاضا کرده است که شهبندر خارج شود و الا اکر یک تبر شلیک شود شهبندر را توقیف خواهد کرد آنچه من تصور میکنم اینست که مأمورین روسیه در ایران باید بمأمورین عثمانی طوری رفتار نمایند که رعایت بیطرفی ایران شده باشد اکر هم خبریکه بقونسول داده اند صحت داشته باشد نباید بقونسول اینطور رفتار کند زیرا مخصوصاً در کرمانشاهان ممکن است از اینجراکات زحمات بزرگ برای دولت ایران تولید بشود اگر برای قونسول امنیت حاصل نیست ممکن است بحکومت مراجعه کرده مستحفظ و قراول بخواهد .

اظهارات جناب وزیر مختار نقطه نظر شمارا کاملاً تصدیق دارم و بقونسول کرمانشاه تلگراف میکنم در صورت عدم اطمینان از کرمانشاه حرکت نکند .

و توجه شمارا بنکات خیلی دقیق جلب میکنم و آن اینست که ممکن است بعضیها بمناسبت اینکه عثمانیها مسلمان وهم مذهب هستند احساسات آنها متمایل بعثمانیها باشد اگرچه این دلیل منطقی است ولی نباید تاریخ را فراموش کنند و در خاطر نیاورند که هیچوقت عثمانیها بایرانیها دوست نبوده اند و در هیچ موقع از خصومت هم خودداری نکرده اند مگر برای روسیه موقع بدست آمده که از ایران منافع خاکی ببرند ولی درین صدد نبوده اند اما قصد عثمانیها نسبت بایران اینطور نیست و اگر ایران انتظار فایده داشته باشد اینفایده از روسیه بایران خواهد رسید هر گاه در اینموقع دولت ایران بمانا همراه باشد ما قول میدهم که بعد از جنگ قشون خودمان را از ایران ببریم و یکمرتبه دیگر مصونیت و استقلال ایران را ضمانت نمائیم مخصوصاً خواهش میکنم توجه هیئت وزراء علی الخصوص دقت رئیس الوزراء و وزیر امور خارجه را باین نکات جلب نمایند

اظهارات جناب مشاور الممالک اولیای امور ایران همیشه دوستی روسیه را ذی قیمة دانسته اند و از آنجائیکه از عتابدین آکابینه حاضر در آنچه راجع به بولتیک ژنرال است خوب مسوقم می توانم بشما اطمینان بدهم که دولت ایران جز حفظ بیطرفی کامل منظوری ندارند و رعایت دوستی روسیه را هم واجب می شمارند ولی چیزی که درینموقع خیال اولیای دولت ایران را پریشان میکند صدماتی است که به آذربایجان وارد خواهد آمد اقداماتی هم که تاحال از طرف دولت ایران بعمل آمده ابدأً دلیلش سوء ظن بروسیه نبوده بلکه محافظت آذربایجان از این صدمات بوده است .

اظهارات جناب وزیر مختار میدانید خساراتی که درینموقع به آذربایجان وارد بیاید برضد میل روسیه است و ما میتوانیم اطمینان بدهیم که تمام این خسارات را هم جبران خواهیم کرد

نمره (۴۸)

مراسله وزارت امور خارجه بشارت روس مورخه ۱۳ ذیحجه

از قرار تلگرافی که الساعه بدوستدار رسیده امروز قبل از طلوع آفتاب در تبریز نظامیان آن دولت بهیه پارئیس خودشان باش شهبندر دولت عثمانی و قونسول اطرش را دستگیر و دفتر خانه آنها را هم مهر کرده مشار الیهمارا خیال دارند روانه تقبیس نمایند از طرف دیگر در خیال دستگیر نمودن قونسول آلمان بوده اند که بقونسولگری اتازونی

بناهنده شده البته آن جناب جلالتاب تصدیق خواهید فرمود که مامورین دول فوق الذکر و غیرهم در خاک ایندولت علیه که مقام بیطرفیش معلوم است باید مصون از هر تعرض و مزاحمتی باشند علیهذا این رفتار مامورین آن دولت بهیچرا پروتست و بااحترام تمام خواهشمند است که باسرع وسایل احکام فوری تلگرافی بمامورین دولت متبوعه خود در استخلاص آنها و درعدم تعرض بقسولات مذکوره و اتباع آنها اوامر اکیده صادر و بیطرفی ایندولت را از هر جهت محترم شمرده راضی نشوند که بواسطه بعضی اقدامات غیر منتظره مامورین آن دولت بهیچ موجب تولید محذورات برای اولیای دولت علیه شوند (محمدعلی علاء السلطنه) **نمره (۴۹)** تلگراف وزارت خارجه سفارتین بطروگراد و

لندن مورخه ۱۳ ذیحجه ۱۳۳۲

نظامیان روس در تبریز باش شهیدر عثمانی وقونسول اطربش را گرفته دفاتر آنها را ضبط و مهر نموده قصد روانه کردن تفلیس را دارند قونسول آلمان هم بقونسولخانه آمریکا پناه برده است دقت کنید این رفتار بکلی مخالف باحقوق بین الملل و منافی بافرمان اعلان بیطرفی دولت ایران است که امروز اشاعه داده شده فوراً بجای لازم مذاکره و اهتمام عاجل در استخلاص آنها بعمل آورده اطلاع بدهید مبدا انتشار اینقره اسباب هیجان مردم و زحمت دولت بشود (وزارت امور خارجه)

نمره (۵۰) تلگراف بکار پرداز بغداد مورخه یله ۱۴ ذیحجه ۱۳۳۲

موافق فرمان اعلیحضرت اقدس شاهنشاهی در اینموقع که بعضی از دول متحابه به محاصره برداخته اند دولت ایران مسلک بیطرفی برای خود اتخاذ کرده لازم است مراتب باقیان علماء اعلام وعموم مامورین و اتباع ایران اعلام نمایند که این مسلک را تعقیب نمایند و مخصوصاً بشما ماموریت داده میشود که خودتان شخصاً حضرات آقایان علماء اعلام را در کربلا و نجف ملاقات و این نقطه نظر دولت را بایشان حالی و کاملاً تشریح نمایند که اتخاذ مسلک بیطرفی امروز مصلحت و مقتضی صلاح دولت و ملت ایران است مقصود این است که مقتضیات وقت و مصلحت دولت را باحسن بیان خود بایشان حالی نموده استحصالی موافقت نمایند منتظرم که ازحسن اقدام و انجام ماموریت خود بزودی مستحضرم نمایند (محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۵۱) مراسله سفارت کبرای عثمانی بوزارت خارجه

مورخه ۱۴ شهر ذی حجه

بطوریکه حضوراً خاطر محترم جناب مستطاب اشرف آقای رئیس الوزرا را از وقعه مناسفه تبریز مستحضر داشت اینک برای مزید استحضار آن ذات اشرف وزارت پناهی هم زحمت افزا میکرد موافق تلگرافی که باش شهیدری عثمانی مقیم تبریز سفارت کبری نموده قوه نظامی روس داخل شهیدر خانه شده و هیئت باش شهیدری را مثل مجوسین جنگ توقیف و گویا تفلیس میفرستند و کلیه اوراق باش شهیدری را هم قونسول جنرال روس ضبط نموده است و بدیهی است که دولت متبوعه دستدار از یک چنین حرکت نادیده و نشنیده

خاصه در خاک يك دولت دوست بیطرفی تاچه درجه رتجیده گردیده است لهذا باکمال احترام رفتار فوق الذکر را که مغایر حقوق بین الملل دنیا و مخالف بابیطرفی آن دولت دولت علیه است شدیداً پروتست و درخصوص اظهارات و تقاضاهائی هم که دولت عثمانی در این باب خواهد نمود قیود احتیاطیه را قید و ذکر می نماید همواره احترامات فایقه را تجدید میکند (عاصم)

نمره (۵۲) مراسله سفارت کبرای عثمانی مورخه ۱۵ ذی حجه

دوستدار از مضمون ملالت مشجون مراسله محترمه جناب مستطاب عالی مورخه ۱۴ ذی حجه ۱۳۳۲ دایر به تلگراف باش شهیدر آندولت علیه مقیم تبریز و انطور رفتاریکه مرقوم فرموده اند ازطرف نظامیان روس نسبت به هیئت باش شهیدری شده است اطلاع حاصل نموده و بر مراتب تاسفات خاطر دوستدار و اولیای دولت علیه ایران فزایش داد جواباً باکمال احترام خاطر مودت اثر را مستحضر میدارد که بمجرد وصول خبر تلگرافی این واقعه باولیای دولت علیه که قبل از مذاکرات شفاهی ذاتعالی سفارت پناهی باجناب مستطاب اشرف افخم آقای رئیس الوزرا دامت شوکته بوده فوراً هرگونه اقدامی را که درخور قوه داشته در اعتراض باین حرکت نظامیان روس بعمل آورده و با مقامات مقتضیه هر قسم مذاکرات و مکاتبات نموده است و بعد از آن ملاقات هم از تعقیب امر فرو گذاشت نشده لکن البته خاطر دقیق شناس جناب مستطاب عالی بخوبی باوضاع حاضره آذربایجان واقف و مطلع و تصدیق میفرمایند این واقعه ناگوار بطریق فرس مآزر و درائر ورود قشون اجانب بداخله خاک مقدس دولت بیطرف ایران که همواره بدان پروتست شده است بوده و هرگاه تشبثات دوستدار نتیجه مطلوبه حاصل نمایند قطعاً هیچ قسم مسئولیتی را بعهده اولیای عظام دولت متبوعه دوستدار قرار نمیدهد علیهذا محترماً پروتست و قیود احتیاطیه را که در ذیل مراسله محترمه فوق الذکر فرموده بودند چون بيمورد است رد نموده تصریحاً تصدیق میدهد که اولیای دولت ایران از آلابش بدین مسئولیت منزه خواهند بود و سهل است هرگونه خسارت سیاسی و مادی از این واقعات بدولت متبوعه دوستدار که بیطرف و همواره به ورود قشون اجانب در خاک مقدس خود پروتست نموده است قبلاً و حالا وارد آمده و بعدها نیز وارد آید در موقع حقاً و اصولاً مطالبه خواهند نمود .

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۵۳) متحدالمال به وزرای مختار ایران در دربارهای

دول خارجه ۱۵ ذی حجه

در تاریخ دوازدهم ذی حجه صدور فرمان همایونی را راجع به بیطرفی دولت علیه ایران در این جنگ اروپا تلگرافاً بجناب عالی اطلاع داده ام برای مزید اطلاع سواد مکاتباتی را که در اینموضوع شده است تلوا این مشروحه ارسال میدارم از ملاحظه این نوشتجات بر جناب عالی معلوم خواهد شد که نیت اولیای دولت علیه از ابتدای وقوع جنگ اتخاذ مسلک بیطرفی و محافظه آن بوده است اما واضح است مادامیکه

يك عده قشون خارج در بعضی نقاط مملکت اقامت دارند حفظ این بیطرفی به آن اندازه که لازم است بعمل نیامده و نظر بهمین مقصود اولیای دولت باسفارت روس داخل مذاکراتی شدند که نتیجه آن میبایستی منجر به جلب عساکر مقیمین آذربایجان و سایر نقاط ایران بشود چیزیکه بیشتر از همه جلب توجه دولت را نمود و اهمیت داشت تجهیزات دولت عثمانی بود و بواسطه مجاورت حدود دولت علیه با دولتین روس و عثمانی و تحشید قوای نظامی از طرفین بیم آن میرفت که در موقع وقوع جنگ بین این دو دولت دایره عملیات طرفین وسعت پیدا نموده داخله حدود این دولت را میدان محاربات خود قرار بدهند برای حصول همین مقصود در ضمن مذاکرات باسفارت روس در طهران و اسلامبول جلب توجه سفارتگیری و اولیای دولت عثمانی بر عایت بیطرفی این دولت گردید متأسفانه قبل از آنکه مذاکرات دولت بجائی متهی شود بین دولتین عثمانی و روس اعلان جنگ شده و متعاقب آن عساکر عثمانی که جوار حدود این دولت را معسکر خود قرار داده بودند از طرف ارومیه بخاک ایران وارد و باقوای نظامی روس مشغول زدو خورد شده اند اولیای این دولت نظر باطلاعاتی که از تحریکات بعضی از مأمورین نظامی عثمانی در عشاير حدودیه داشتند و از طرف دیگر بواسطه اقدامات نظامیان روس در آذربایجان حدوث این وقایع را از چندی قبل پیش بینی نموده و در طی مذاکرات عدیدة و مراسلات مکرره بسفارتین عثمانی و روس خاطر نشان نمودند فعلا هم تجاوزات طرفین را بخاک ایران پروتست و مسئولیت هر گونه خسارات مادی و معنوی که از این تجاوزات به اهالی بیطرف وارد شود بعهده آنها میدانند جنابعالی باید بعد از ملاحظه نوشتجات جوف که از نقطه نظر دولت اطلاع کامل حاصل فرمودید مراتب را بمقامات لازمه تبلیغ و درتائید و حفظ این نیت آنچه مقتضی است بعمل بیاورید و ترجمه این مشروح را بایک نسخه فرمان همایونی در ضمن ملاقات بوزیر امور خارجه تبلیغ فرمائید

(وزارت امور خارجه)

نمره (۵۴) مراسله سفارت روس بوزارت خارجه مورخه ۱۶ ذی حجه

گرامی مراسله محترمه جناب مستطاب اجل اشرف عالی مورخه ۱۲ شهر حال راجع به بیطرفی دولت علیه ایران درین جنگ اروپا واصل دست توقیر و احترام گردیده اینک دوستدار جویاً خاطر مودت مظاهر جناب مستطاب اشرف عالی را محترماً مستحضر میدارد که مدلول مراسله محترمه فوق الذکر تلکرافا به بطروگراد بوزارت جلیله امور خارجه دولت اعلیحضرت امپراطوری مخابره و نیز بتمام قونسولهای امپراطوری مقیمین ایالات و ولایات ایران اطلاع داده شد موقع را غنیمت شمرده احترامات فایقه را تجدید می نماید

(کرسٹوتس)

نمره (۵۵) مراسله سفارت آلمان بوزارت امور خارجه

مورخه ۱۶ ذی حجه

مراسله محترمه مورخه ۱۳ شهر ذی الحجه جاری که حاوی سواد فرمان اعلیحضرت اقدس شاهنشاهی راجع به بیطرفی دولت علیه ایران در محاربه اروپا بود واصل و از مفاد آن استحضار

حاصل آمد موقع را برای تجدید احترامات فایقه غنیمت می شمارد

(فن کار درف)

نمره (۵۶) مراسله سفارت اسپانی بوزارت امور خارجه

مورخه ۱۶ ذی حجه

با کمال توقیر و احترام از وصول مرقومه مبارکه که سواد فرمان همایونی راجع به بیطرفی دولت علیه در جنگهای اروپا و در جنگی که محتمل است در سرحد آذربایجان بوقوع برسد خاطر مبارک را قرین اشعار داشته محتویات فرمان مزبور را بمقامات مقتضیه تبلیغ و بر طبق مدلول آن رفتار خواهد شد احترامات عالی را در این موقع تجدید می نماید

(وزیر مقیم اسپانی ژوزدرومرو و دوسمد)

نمره (۵۷) تلکراف متحد الامال بعموم کار گذارها ۱۶ ذیحجه

چون از طرف دولت اعلان بیطرفی شده است جدا مراقبت نمائید که بر خلاف بی طرفی اقدامی از اهالی بظهور نرسد جمع آوری اعانه و هر گونه کمک مادی و معنوی با دول متخاصمه بکلی مخالف بیطرفی است

(وزارت امور خارجه)

نمره (۵۸) مراسله سفارت انگلیس مورخه ۱۶ ذیحجه

محترماً باطلاع خاطر مودت مظاهر آن جناب دوستان استظهاری میرساند که از قرار اخباری که از یکماه قبیل متوالیاً بولیاء دولت علیه رسیده است يك کشتی جنگی دولت اعلیحضرت پادشاه انگلستان در رود کارون لنگر انداخته و بسنگر بندی و پاره اقدامات نظامی اقدام مینماید و باین جهت مأمورین عثمانی نیز در نقاطی چند از جمله بقطیه موسوم به ام الرصاص که مقابل گمر کخانه محمره است عسکر و توپ گذاشته اند و از قراریکه والی بصره رسماً بقونسول ایران اشعار داشته است اگر کشتی انگلیس از کارون خارج نشود مجبور با اقدامات خواهند شد اولیای دولت دوستدار رجاء و اتق دارند که اولیای عظام دولت اعلیحضرت پادشاه انگلستان با کمال حسن نیت و روابط دوستانه که همواره با ایران داشته و در هر موقع کاملاً به تشدید آن توجه فرموده اند درین موقع نیز بیطرفی ایران را مراعات و امر خواهند داد کشتی انگلیسی را که موجب تشبثات نظامی عثمانی در آب و خاک ایران میشود از کارون خارج نمایند والا بدیهی است و تصدیق خواهند فرمود مسئولیت هر تجاوز و تعرض که در آن حدود بخاک ایران بشود متوجه آن دولتی خواهد بود که موجبات آنرا فراهم نموده است بانتظار جواب احترامات فایقه قلبیه را نسبت بانجناب دوستان استظهاری تجدید مینماید

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۵۹) ترجمه مراسله سفارت ایتالی مورخه ۱۶ ذیحجه

بموجب مراسله مورخه ۱۲ ذیحجه جاری سواد فرمان همایونی را راجع به بیطرفی درین جنگ اروپا و خصوصاً در مخاصماتی که در حدود مملکت ایران واقع شده است برای اینجناب ارسال فرموده بودید همچین حضرت اشرف عالی الثقات فرموده از این جانب تقاضا نموده بودید که از دولت متبوعه خود خواستار شوم که دولت معزی الیها برای حفظ

بیطرفی ایران وعدم تعرض باهالی در خاک آن دولت از طرف دول متحاربه مساعی جمیله بکار بیرند بانهایت افتخار خاطر عالی را مستحضر میدارد که فوراً تقاضای مزبور را بدولت متبوعه خود تبلیغ نموده و امید وارم این تقاضا را بطور مساعدی دولت متبوعه من تلقی و پذیرند احترامات فایقه را تجدید مینماید (شارژدافر ایطالی لودویک نانی مسنی گو)

نمره (۶۰)

ترجمه مراسله سفارت هلند مورخه ۱۶ ذیحجه

بانهایت افتخار وصول مراسله مورخه ۱۲ ذیحجه وسواد فرمان همایونی را که روز قبل درباب ییطرفی دولت ایران درین جنک حاضر صادر شده است باطلاع خاطر عالی رسانیده بدیهی است انها را بدولت اعلیحضرت ملاک هلند تبلیغ خواهم نمود متمنی است احترامات فایقه مرا بپذیرید شارژدافر ایطالی کفیل امور سفارت بادشاهی هلند (لودویک نانی مسنی گو)

نمره (۶۱)

تلگراف کار گذاری تبریز مورخه ۲۰ ذیحجه

اتباع آلمان بطرف طهران عزیمت نمودند و برای اطمینان خاطر آنها چند نفر سوار از طرف ایالت درمیت آنها حرکت نمود

(نصر الدوله)

نمره (۶۲)

مراسله سفارت آلمان بوزارت خارجه ۱۸ ذیحجه

باکمال احترام خاطر مودت مظاهر آن جناب اشرف را مستحضر میدارد که ازقرار مسموع روسها در تبریز قونسولگری آلمان را اشغال وغارت نموده و درصدد دستگیری اتباع آلمان برآمده پس از آن مأمورین و سربازان روس اثاث البیت اشخاص غیر رسمی و اشیاء شخصی قونسول آلمان را باره باره و فاسد کرده اند و حال آنکه در همان موقع آلمانها در تحت حمایت اتانزونی امریکا بودند دوستدار برعابیه توفیق قونسولگری آلمان در خاک ایران وانهدام وحشیانه منازل خصوصی آلمانها بانهایت شدت پروتست نموده و مجبور است اولیای دولت علیه را که درمقابل این حوادث غمض عین فرموده اند مسئول خسارات وارده به آلمانها بدانند

اینگونه حرکات غیر مشروع که در تبریز یعنی در یک خاک ییطرفی واقع شده نه تنها تقض وابطال جدیدی از حقوق بین الملل و پیمان نمودن تمدن و آداب شمرده میشود بلکه یکنوع لطمه ایست بر روی دولت ایران و بر ییطرفی این مملکت که از جانب سنی الجوانب اعلیحضرت اقدس همایونی اعلام شده و همچنین وهن بزرگی است نسبت بممالک متحده امریکا که حمایت آلمانهای تبریز را برعهده گرفته بودند از آن جناب اشرف متمنی است توجه دولت روس را باین نکته معطوف داشته خاطر نشان فرمائید که اتانزونی امریک شاهد وقاضی اینحرکات بلا نظایر بوده و خواهند بود در اینموقع احترامات فایقه را تجدید می نماید

نمره (۶۳)

مراسله سفارت آلمان بوزارت خارجه مورخه ۱۸ ذیحجه

باکمال افتخار خاطر آنجناب اشرف را مستحضر میدارد که پس ازعزیمت مهاجرین آلمانی از تبریز بطرف طهران مأمورین روسیه درمقام تقاضا برآمده اند که مهاجرین مزبور را تسلیم آنها کنند که بروسیه تبعید نمایند

دوستدار شک و تردیدی ندارد که آنجناب اشرف بصرافت طبع باهروسیله که در دست دارند باینچنین تقاضای بی شرمانه ضدیت و مخالفت خواهند فرمود و لکن لازم است دوستدار هم از طرف خود سریعاً توجه آنجناب اشرف را باین نکته معطوف دارد که دولت علیه مکلف است خارجی هائیرا که از امنیت و حمایت مملکت ییطرف ایران متمتع هستند از هر گونه اجحاف و تهدید مصون و محفوظ دارند

مهاجرین آلمانی فوق الذکر نظر به تقاضای خود روسها از تبریز خارج شده و فعلا بمیانجی که جزء نقاط اشغالیه قشون روس نیست رسیده اند در اینصورت اولیای دولت علیه مانعی نخواهند داشت که احکام فوریه و مجذاته بمأمورین ایرانی آن سامان صادر فرمایند که آلمانهای مزبور را بایندرقه مستحفظین بطور امنیت بطهران برسانند

بموجب این مراسله دوستدار مسئولیت جان آزادی و سلامت رسیدن مهاجرین آلمانی تبریز بطهران را درید اقتدار آنجناب اشرف میگذارد در اینموقع احترامات فایقه را تجدید می نماید

(فن کاردرف)

نمره (۶۴)

تلگراف سفارت بطروگراد مورخه ۱۹ ذیحجه

اتباع آلمانی مقیم تبریز مهاجرت کرده بطهران می آمدند مأمورین نظامی روس تسلیم آنها و تبعیدشان را تقاضا کرده اند باوزیر مختار مذاکره شد و عده داد تلگراف کند ولی میگوید اخبار امورات آنجا باجنرال وارا پاتف است و باید از قفقاز باو امر شود جنابعالی در عدم مراجعت آنها فوراً اقدام و نتیجه را اطلاع دهید (محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۶۵)

تلگراف به نایب الایاله آذربایجان ۱۹ ذیحجه

چند روز قبل از طرف جنابعالی تلگرافی رسید که عده از اتباع آلمان را با مستحفظین بطهران روانه کرده اید این حسن اقدام و مساعی که بکار برده شده خیلی اسباب مسرت شد ولی متأسفانه از قرار خبریکه اخیراً رسیده است گویا در میانجی از حرکت آنها ممانعت میشود البته تصدیق میکنید که تاچه درجه این مسئله موجبات تأثر را فراهم می نماید و حقیقتاً بکلی برخلاف حق وقانون و عدالت است بنابراین مخصوصاً از جنابعالی خواهش میکنم همین طور که در اعزاز آنها مساعی جمیله خودتان را بکار برده در مسافرت آنها آمناً و سالمناً نیز توجه مخصوص نموده با عده کافی سوار و مستحفظ بشوریت آنها را حرکت داده مخلص را مستحضر فرمائید

نمره (۶۶)

تلگراف فوری به سردار رشید نایب الایاله

آذربایجان مورخه شب ۲۰ ذیحجه

ازقرار اظهار سفارت آلمان مهاجرین آلمانی را که بالغ به سی چهل نفر اند از میانجی به تبریز عودت دادند و درصدد هستند آنها را به روسیه تبعید نمایند باوجود تلگراف مؤکد حضرت اشرف آقای رئیس الوزراء و خود اینجناب و مذاکرات اینجا با سفارت روس این اقدام موجب حیرت و نگرانی فوق العاده گردیده لازم است بدون دقتی تأخیر با ژنرال سر کرده قشون روس و قونسولگری جفا مذاکره و مهاجرین مزبور را که اشخاص بی گناه در

خاك بی طرف هستند فوری تحت الحفظ روانه طهران و رفع محذور بزرگی از دولت بنمایند مدلول این تلگراف را بنابر گذاری ابلاغ و جواب فوری مخبره فرمائید

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۶۷)

متحد المال بعموم سفارتخانههای دولت ایران در

دربار دول متحابه ۲۰ ذی حجه

در تعقیب متحد المال ۱۵ شهر جاری زحمت میدهم از ابتدای وقوع جنگ در اروپا برخلاف مقام بیطرفی دولت علیه ایران در بعضی از نقاط مامورین و اتباع روس بر ضد آلمانها و اطریشها باره احساسات خصمانه بروز داده و کم کم باین قدر هم اکتفا ننموده بر ضد مامورین و اتباع آلمان و اطریش مستقیماً اقداماتی نمودند که از ملاحظه نوشتجات جوف این لایحه خاطر جنابعالی بالاطراف مستحضر خواهد شد و خلاصه آنرا بطور فهرست ذیلا اطلاع میدهم
۱) یکنفر ارمنی تبعه ایران که در شعبه بانک استقراضی همدان مستخدم است در موقعی که مسیو فون هتیک نایب سفارت آلمان در طهران برای اخذ وجه براتی که در دست داشته بیانک مزبور رفته بمشارایه تعرض سخت و حمله نموده و بعد که این فقره از طرف حکومت محل تعقیب گردیده و کالت قونسولگری روس به استناد استخدام مشارایه در شعبه بانک از اقدام حکومت در باب تنبیه و مجازات ارمنی مزبور مانع شده هنوز هم با پروتست های مکرره وزارت امور خارجه مسئله لاینحل مانده تازگی سفارت روس وعده داده است که به وکالت قونسولگری امر بدهند که از حمایت مشارایه دست بردارند تا حکومت محل بوظیفه خود عمل نماید

۲) متعاقب اعلان جنگ بین روس و آلمان جنرال قونسول روس در تبریز به قونسول آلمان اعلام نمود که چون بواسطه وقوع جنگ هیجانی در میان قشون و اتباع روس مقیمین آذربایجان موجود است و ممکن است خطر جانی برای اتباع آنها موجود باشد بهتر است که اتباع آلمان و اطریش و مامورین آنها از آذربایجان حرکت نمایند معلوم است که این ترتیب برخلاف بیطرفی دولت ایران بوده و فوراً به آذربایجان امر داده شد که در حفظ و صیانت اتباع آلمان و اطریش و کلیه اتباع خارجه آنچه لازم است بعمل بیاورند و ضمناً در ضمن مراسلات متعدده این قبیل حرکات بسفارت روس پروتست شد

۳) مسیولین که تازگی یعنی چندماه قبل از جنگ بقونسولی آلمان در تبریز معین شده بود چیزی از اعلان جنگ نگذشته در قونسولگری آلمان از طرف دو نفر اتباع روس مورد حمله گردیده و خیال کشتن او را داشته اند مشارایه بعد از مدافعه بواسطه ضعف مزاج بستری گردیده بمریضخانه آمریک رفته کارهای قونسولگری را بامریکایها واگذار نمود و هنوز گویا کسالت مشارایه باقی و در قونسولگری آمریک است

۴) در مشهد دو نفر سالدات به حجره تاجر آلمانی وارد و مشارایه را زخم زده اند که از اثر همان زخمها دو روز بعد وفات نمود و از قرار راپورت کار گذاری قونسول روس مقیم مشهد خود نیز از وقوع این قضیه اظهار تاسف نموده میگوید مرتکبین را دستگیر و به تاشکند فرستاده اند که بمجازات برسانند

۵) بعضی اعلان جنگ باعثمانی نظامیان روس در تبریز جبراً داخل شهرداری شدند شهیندر عثمانی را بانایب او دستگیر و دفاتر شهینداری را مهر کرده و همین طور شخصی که متصدی امور قونسولگری اطریش بوده توقیف نموده اند و چون خیال داشته اند که با قونسول آلمان نیز همین معامله را نمایند مشارایه با بعضی از اتباع بقونسولگری آمریک پناهنده گردیده فعلاً در آنجا منحصن است شهیندر عثمانی و کفیل قونسولگری اطریش را به نفیس فرستاده اند جمعی از اتباع آلمان و اطریش هم که اهمیت نداشته اند نایب الایاله آذربایجان باستعداد کافی بطرف طهران اعزام نموده است

معلوم است دولت علیه ایران تمام این حرکات و اقدامات را که از طرف مامورین روس شده و میشود تجاوز بحقوق خود دانسته در موقع خود بمقامات لازمه خاطر نشان و پروتست نموده است مامورین این دولت هم بر طبق دستور العمل های اکیده که بانها داده شده است درین قبیل موارد آنچه در قوه داشته اند سعی و کوشش نموده و خواهند نمود که در ضمن حفظ بیطرفی این دولت تا اندازه که مقدور است به حقوق اتباع خارجه مقیمین ایران سکتة وارد نیامده از مخاطراتی که برای آنها متصور است جلو گیری کرده اند

(در خاتمه متحد المال فوق بسفارت پطروگراد اینطور دستور العمل داده شد)

جنابعالی ماموریت دارید که ترجمه مضامین این مشروحه را بوزیر امور خارجه تبلیغ و ضمناً مضرات این قبیل اقدامات مامورین دولت روس را که هم مخالف بیطرفی این دولت علیه و هم ممکن است اثرات بدی راجع به روابط ودادیه که بین دولتین موجود است داشته باشد خاطر نشان فرموده اوامر قطعی اکید بعموم مامورین نظامی و غیر نظامی صادر بفرمائید که از این قبیل اقدامات مخالف اصول خود داری نباید که محذوراتی برای دولت تولید نشود (وزارت امور خارجه)

نمره (۶۸)

مراسله سفارت انگلیس بوزارت امور خارجه مورخه ۲۰ ذیحجه ۱۳۳۲ شرف دارم خاطر جناب اشرف را مستحضر سازم از اینکه مفاد مراسله مورخه ۱۶ شهر حال جناب اشرف را که پروتست از حضور یک جهاز جنگی انگلیس در رود کارون فرموده بودید فوراً بجناب وزیر امور خارجه اغلیحضرت پادشاه انگلستان تلگراف نموده و ضمناً از قونسول جنرال انگلیس مقیم بوشهر استعلام نمودم که آیا کشتی مزبور هنوز در کارون میباشد یاخبر و آیا قصد آن چیست سربررسی کاکس که به ماموریت خود بسمت قونسول جنرال کوری در بوشهر بر قرار و حال در محمره می باشد تلگرافاً از آنجا اطلاع میدهند که جهاز مزبور در روز سیم نوامبر یعنی دو روز قبل از تاریخ مراسله جناب اشرف از کارون رفته است و دیگر هیچ در آبهای ایران نمی باشد مشارایه در تلگرافی که خبر گرفتن قانو را میدهند اظهار میدارند که احکامی که از طرف دولت هندوستان بصاحبمنصب فرمانده قشون انگلیس داده شده مبتنی براین است که بایستی بیطرفی ایران به دقت مراعات شود از رسانیدن این خبر بجناب اشرف خیلی خورسند هستم و یقین دارم جناب اشرف هم بادوستاند هم عقیده خواهید بود که این اقدام دلیل تازه ایست از آرزوی

خالص دولت اعلیحضرت پادشاه انگلستان در حفظ روابط دوستی که از دیر زمانی منظور نظر سیاست انگلیس و ایران بوده است در اینموقع احترامات فایده را تجدید می نماید

(والتر تونلی)

نمره (۶۹) مراسله وزارت خارجه به سفارت آلمان مورخه ۲۰ ذیحجه

مراسله محترمه آن جناب راجع بعزیمت مهاجرین آلمانی از تبریز بظهران واصل دست احترام گردید و فوراً تلگرافات لازمه بعمل محلی آذربایجان صادر نمود که در لوازم امنیت آنها اهتمامات کافیه بعمل آورده و آنها را سالمآ آمناً با سوار و مستحفظ بطرف طهران روانه دارند

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۷۰) تلگراف وزارت خارجه بسفارت بطروگراد ۲۰ ذیحجه

در تعقیب تلگراف ۱۹ ذیحجه خبر میرسد که سی چهل نفر رعایای آلمان را که از آذربایجان بظهران می آمده اند از میانج به تبریز عودت داده اند که بروسیه بفرستند با اقدام در استخلاص وعدم ممانعت مسافرت آنها بظهران مخصوصاً لازم است از جای لازم برئیس قشون آذربایجان اوامر صریح صادر فرمائید که بعد از این از اینگونه اقدامات که دولت ایران را برضد منافع روسیه دوچار مشکلات خواهد کرد احتراز نمایند منتظر جوابم

(وزارت امور خارجه)

نمره (۷۱) مراسله وزارت خارجه بسفارت روس ۲۱ ذیحجه

در تعقیب مذاکرات شفاهی آقای منشور الملک با آن جناب جلالتماب راجع به عدم مزاحمت مأمورین آن دولت بهیه نسبت بر رعایای دولت آلمان که از تبریز بنا بقرار داد آقای سردار رشید نایب الایاله آذربایجان با جناب جنرال قونسول محترم آن دولت بهیه مهاجرت بظهران می نمودند و آنها را از میانج به تبریز معاودت داده اند اظهار فرموده بودند که این اوقات اختیارات آنجارا بجناب جنرال وازباتف داده اند و جناب جنرال قونسول در این امورات مداخله ندارند و وعده فرموده بودند بمقامات مقتضیه تلگراف نمایند اینک از قرار خبریکه اخیراً رسیده قریب چهل نفر از رعایای دولت آلمان که عازم طهران بوده اند بعد از ورود بمیانج بیست نفر قزاق دنبال آنها بمیانج آمده و آنها را بتبریز عودت داده و در ضمن مذاکرات جناب جنرال قونسول بنایب الایاله آذربایجان اظهار داشته اند که آنها را روانه تفایس خواهند نمود بطوریکه اطلاع میدهند این احکام از طرف جنرال قونسولگری آندولت بهیه صادر میشود چنانچه کتبا و شفاهاً باستحضار خاطر محترم رسانیده این اقدامات حالاً و مالاً اولیای دولت متبوعه دوستدار را دوچار اشکالات عمده می سازد و چون به موجب تلگرافات واصله استخلاص این اشخاص و عدم ممانعت آنها از مسافرت بظهران منوط بامر سفارت سنبه است علیهذا جداً و مصرأ خواهشمند است بصور اوامر تلگرافی مقرر فرمائید متعرض مهاجرین مذکور نشده آنها را رها نمایند که باختیار خود رهسپار طهران شوند .

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره ۷۲ تلگراف ارومی بوزارت امور خارجه مورخه ۹ ذیحجه

تاریخ وصول ۲۱ ذیحجه

شهسدر ارومی بشهبندری همدان معین و دیروز بمحل ماموریت حرکت نمود از قرار اظهار حکومت اگرچه این شخص بمسالمت خواهی معروف شده بود ولی در وقایع اخیره از هیچگونه اقدامات مضره فرو گذار نکرده مداخلات تام هم در انقلاب حدود و طغیان عشاریه داشته و اتفاقات جاریه را برخلاف موقوف بمقامات عالیه خود راپورت کرده چنانکه شش نفری را که نظامیان روس بدار زدند آنها را تبعه عثمانی قلمداد کرده است و حال آنکه از اتباع مسلمه دولت ایران بودند و اگر مدعی تبعیت عثمانی بوده باشند ممکن است درین اواخر بواسطه تجاوز عثمانیها بسرححدات ایران تبدیل تابعیت کرده باشند که شرح حال این قبیل اشخاص در سابق مشروحاً عرض شده است مداومت ترتیبات خایه سرحد داران عثمانی تولید زحمات عمده برای اولیای دولت علیه خواهد نمود (معتمد الوزاره)

نمره (۷۳) مراسله وزارت امور خارجه بسفارت آلمان مورخه ۲۲ ذیحجه

مراسله محترمه آنجناب راجع بوقایع تبریز واصل دست احترام گردید و جواباً با کمال تأسف خاطر آنجناب را قریب استحضار میدارد که وزارت خارجه در اینجا بسفارت روس و بطروگراد مشغول مذاکره و مکاتبه است و مخصوصاً نظر آنجناب را باین نکته معطوف میدارد که چون این اقدامات نظامیان روس در حکم فرس مازور است هیچگونه مسئولیتی متوجه دولت ایران نخواهد بود زیرا که اریلی دولت حتی المقدور مساعی خود را مصروف و از هیچ اقدامی در جلوگیری و وقوع این قبیل حوادث ناگوار خود داری نکرده اند و پس از وصول مراسله محترمه هم تلگرافاً مراتب از کار گذاری آذربایجان استفسار و تعلیمات لازمه در جلوگیری از حدوث نظایر این پیش آمدها به نایب الایاله آذربایجان داده شده است

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۷۴) متحد المال بمموم سفارتخانه های ایران در خارجه ۲۳ ذیحجه

چنانکه مسبق هشتم از سنه ۱۳۲۳ بیصرف عثمانیها تجاوزات عشرتی خود را که سالها سلب آسایش و راحتی از سرحد نشینان ایران کرده بود تبدیل به تجاوزات نظامی نموده حدود غربی آذربایجان را در تحت اشغال خویش در آوردند و باوجود پروتست های متوالی دولت ایران همچنان حدود مزبوره در تصرف نظامیان عثمانیها بود تا در اواخر سنه ۱۳۳۰ یعنی موقع جنگ بالکان باعثمانی نسبت باقدماتیکه شد دولت معزی ایها قشون خود را از نواحی حدود آذربایجان احضار نمود

در همان اوقات کمیسیون حدودی که بموجب پروتکل طهران برای تسویه امر حدود در اسلامبول منعقد بود با وجود اشکالات و تعطیل های زیاد مشغول کار بوده و بالاخره مذاکرات خود را در اواخر سنه ۱۳۳۱ بانجام رسانیده مقرر داشت کمیسیون فنی مختلطی برای نصب علائم سرحدی بحدود ایران و عثمانی برود کمیسیون فنی مزبور در اوائل سنه ۱۳۳۲ از محرمه شروع بکار کرده و در چند روز قبل در کوه آغری عملیات خود را

خاتمه داد در ضمن عملیات کمسیون مزبور عثمانیها در تخلیه نقاطی که بموجب تصمیمات کمسیون بدولت ایران واگذار میشد اشکالات کثیره فراهم آورده حتی در تحدید حدود قطور و قراء بولاغباشی و جوزر (۱) بانصب علائم در نقاط مزبوره موافقت نکرده معتذر شدند باینکه حالا جنگ است و از اهالی قراء مزبوره دولت عثمانی سوار وعسکر تجهیز نموده تخلیه و تسلیم آنها را موقوف به بعد از جنگ نمودند باین معنی که حالا از روی نقشه حدود آن قراء و مواقع تخلیه نشده معلوم و بعد از جنگ تخلیه و نصب علائم بشود بالجمله تشبثات دولت ایران هم به نتیجه مؤدی نگردید .

بعلاوه برخلاف مقررات پروتکل اسلامبول و عملیات کمسیون فنی پس از تحدید حدود کردستان نظامیان عثمانی از سرحد اورامان لهون (۲) تجاوز و علائمی را که تازه نصب شده بود منهدم نمودند و همچنین قراء سیر و ساردیک را که بدولت ایران تعلق یافته در موقع تحدید حدود تخلیه کرده بودند مجدداً اشغال و علائم سرحدی را خراب نمودند گذشته از تجاوزات فوق الذکر از اواسط ماه ذیقعده گذشته هر روزه تلگرافات متوالی از مامورین و کارگذاران حدودی آذربایجان مربوط بتحریکاتی که رؤسای عشایر و متنفذین حدودی عثمانی در میان عشایر ایرانی میکنند بدولت میرسد و حتی سه فقره مکتوب رؤسای نظامی و عشایر عثمانی که بر رؤسای اینطرف نوشته بودند عیناً بدست آمده و دروزارت امور خارجه موجود است پس از ملاحظه سواد آنها بر جنابعالی معلوم خواهد شد که تاچه اندازه عشایر و ایلات اینطرف را تحریک و بانقلاب دعوت میکنند در ضمن مراسلات متعدده که سواد آنها لفاً ارسال میشود نسبت بدخالت مامورین نظامی عثمانی و تحریکات رؤسای عشایر آنطرف جداً بروتست و جلوگیری از تحریکات مزبوره و مراجعت نظامیان آن دولت خواسته شد ولی متأسفانه بدرخواستهای دولت ایران اثری مترتب نشده پس از اعلان جنگ عثمانی و روس عده از عساکر منظمه عثمانی بخاک دولت ایران تجاوز و در اراضی این دولت بیطرف متوقف هستند

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۷۵)

تلگراف تبریز مورخه ۲۳ ذیحجه

موافق راپودت واصله از ارومی عساکر عثمانی تجاوز کرده و به حال صومای و برادوست وارد شده و در دهات آنجا متوقف میباشند هرگاه عساکر عثمانی بخواهند بطرف شهر حرکت نمایند اکراد هم بانها متفق و از هیچگونه قتل و غارت و ظلم و تعدی خود داری نخواهند نمود

(نصر الدوله)

نمره (۷۶)

تلگراف تبریز مورخه ۲۳ ذیحجه

در باب عودت دادن آلمانیها بطهران از طرف ایالت و کار گذاری اقدامات بعمل آمد چون جنرال فونسولگری اظهار میدارند بموجب جوابی که در ثانی رسیده آنها را روانه قلیس مینمایند باین واسطه شخصاً نمیتواند اقدام دیگری بعمل بیاورد آنها را محترماً بتغلیس خواهند فرستاد

(نصر الدوله)

(۱) دو قریه است از محال ماکو (۲) بلوکی است در حدود غربی کردستان

نمره (۷۷)

تلگراف تبریز بوزارت داخله ۲۶ ذیحجه

گویا قشون روس از خوی طرف وان رفته از قرار معلوم قریب ده هزار قشون عثمانی باجمعی اکراد قطور ایران را متصرف و روبه خوی در حرکت هستند رئیس بانک روس و سایرین طرف روسیه حرکت مینمایند اهالی به اعلی درجه در وحشت تکلیف فوری را منتظرم (نقی سردار رشید)

نمره (۷۸)

تلگراف وزارت خارجه بسفارتین ایران در لندن

و بطرو گراد مورخه ۲۷ ذیحجه

بطوریکه از تلگرافات سابقه مستحضر هستید همینکه دولت عثمانی مشغول تجهیزات شد دولت ایران بواسطه حضور قشون روس در آذربایجان امکان مصادمه روس و عثمانی را در آذربایجان پیش بینی کرده از هیچگونه اقدام و از هیچ نوع مذاکرات با سفارت روس فروگذار نکرده که بلکه دولت روسیه متقاعد شود که قشون خود را از آذربایجان حرکت داده دولت عثمانی هم برحسب وعده خود بیطرفی ایران را رعایت نموده آذربایجان از اتفاقات ناگوار مصون ماند از قراریکه اخبار میرسد قشون روس از طرف خوی بخاک عثمانی و قشون عثمانی از وان حرکت کرده قطور را متصرف و بطرف خوی پیش میرود باسانی میتوان دانست که در اینصورت حال آذربایجان چه خواهد بود خوب بود اقلاً روسیه قشون متوقف آذربایجان را از خاک ایران داخل جنگ نمیکرد که وسیله تجاوز بشما بدهد این مطالب را بوزارت خارجه اظهار نقش بیطرفی ایران را بروتست و مسئولیت خسارات مادی و معنوی وارده بایران را بروسیه واگذارید (محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۷۹)

مکتوب وزارت خارجه بسفارت لندن ۲۷ ذیحجه

اگر مقتضی میدانید باوزیر امور خارجه مذاکره نمائید و درست نقطه نظر دولت علیه را ازاحتراز هرگونه مداخله درین جنگ حالیه و حفظ بیطرفی خود گوشزد و تشریح نمائید ولی واضح است این بیطرفی وقتی بوقوع اجری گذاشته خواهد شد که از طرف دیگران هم کاملاً رعایت آن بشود همانطوریکه دولت اقدام دولت انگلیس را در بردن کشتی جنگی خود از آبهای ایران تقدیر مینماید همان قسم اقدامات روسها و عثمانیها را در تجاوز بخاک خود حق شکنانه و مخالف نیات صمیمانه که طرفین همواره آرزو داشته اند می داند و امید وار است که اولیای دولت انگلیس ازبکار بردن نفوذ معنوی خود برای تأیید نقطه نظر دولت دریغ ننمایند (محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۸۰)

تلگراف کار گذاری آذربایجان بوزارت امور خارجه ۲۸ ذیحجه

رابورت کار گذار ساوجیلاخ که متضمن راپورت بانه است درج میشود (این روزها افکار دولت عثمانی در تحریک عشایر این حدود برای جهاد قوت گرفته متصرف سلیمانیه را وادار کرده اند که خفیه باین صفحات آمده عشایر را راغب به تقویت آندولت نماید از قرار اخبار واصله شش هفت روز است که مشار الیه حرکت کرده از راه مریوان یا پنجا خواهد آمد) (نصر الدوله)

نمره (۸۱)

تلگراف بکار برداری بغداد ۲۹ ذیحجه

در تعقیب تلگرافهاییکه راجع به بیطرفی دولت ایران شده و بشما تعلیمات داده شده بود که شخصاً مذاکره با علمای اعلام بکنید که مسلک بیطرفی دولت متبوعه خود را پیروی و خیلی در این عقیده ثابت و عموم مسلمانان و رؤسای اتباع ایران را باین نقطه نظر که صلاح امروزه ایران است متوجه بدارید همچو خبر میرسد از روی تهدیداتی که با قایان علماء میشود به سردار ارفع حاکم محرمه کتیباً و شفاهاً پیغام داده اند که ایشان برخلاف بیطرفی ایران با عثمانیا موافقت و داخل نزاع شوند و از طرفی جاوید باشاهم در همین زمینه پیغامات بحاکم محرمه داده و تهدید کرده است که اگر موافقت نکنید بمحرمه حمله خواهند برد و نیز شیخ غضبان را تحریک بهجوم عربستان ایران می نمایند درین موقع که بیجناب عالی آنطور تلگراف در بیطرفی و رعایت اتخاذ این مسلک دولت ایران شد اولیای دولت مترصد اند که شما کاملاً جلو گیری از این اقدامات علماء با زبانهای حکمت آمیز بنمائید که مقام بیطرفی ایران حفظ شود باز تا کید میشود که این نکته را در نظر گرفته و با قایان علماء اعلام بخوبی حالی نمائید که برخلاف فرمان پادشاه متبوع خود اقدامی ننکرده بیطرفی دولت ایران را کاملاً رعایت نمایند

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۸۲)

مراسله سفارت روس ۲۹ ذی حجه

مراسله محترمه مورخه ۱۸ ذی حجه ۱۳۳۲ واصل دست احترام کردید جواباً با کمال توقیر خاطر نصفت ذخائر آنجناب جلالتماب را مستحضر میدارد که اگر چه هر گونه رفتار دولت عثمانی که موجب نقض بی طرفی دولت متبوعه دوستدار در موقع جنگ حاضر باشد قویاً چه در طهران و چه در اسلامبول برونست شده ولی توجه آنجناب دوستان استظهاری را باین نکته جلب می نماید که وعده عدم تخطی بخاک ایران از طرف دولت عثمانی در موقعیکه دولت متبوعه دوستدار قبل از اعلان جنگ روسیه و عثمانی مصائب امروزه آذربایجان را پیش بینی کرده با آنجناب جلالتماب برای رجعت قشون آندولت بهیه از آذربایجان داخل در مذاکره شده بود منوط باین بود که دولت بهیه روسیه این مسئول دولت متبوعه دوستدار را که در صلاح روسیه و ایران بود با حسن قبول تلقی نمایند متأسفانه در این موقع اولیای دولت بهیه روسیه تقاضای خیر خواهانه دولت متبوعه دوستدار را حمل با تفتاح از موقع جنگ نموده از رجعت فعلی قشون روس بملاحظه محافظه حدود قفقاز امتناع فرمودند و گذشته از این بموجب اخبار واصله اولیای آن دولت بهیه از نظریات اظهاریه خود در محافظت حدود قفقاز نیز تجاوز نموده از داخله ایران در صدد سوق قشون بخاک عثمانی بر آمده از این رو پیش آمد دلخراش کنونی آذربایجان را که نتیجه اش قتل نفوس و غارت اهالی و مضراتش متوجه ایران است سبب شدند در این موقع نظر مودت اثر آن جناب جلالتماب را بمذاکرات و مراسلات سابقه معطوف داشته خواستار است که باقتضای روابط دوستانه که حوشبختانه فیما بین دولتین روس و ایران موجود است بوسایل مقتضیه مثبت شده باولیای دولت متبوعه خود خاطر نشان فرمائید که اقدامات لازمه را در رعایت بیطرفی ایران و در احترام از اینک

آذربایجان میدان جنگ واقع شود بعمل آورده بر اولیاء دولت متبوعه دوستدار منت بگذارید همواره احترامات قایقه را تجدید مینماید (محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۸۳)

مکتوب کار گذاری همدان تاریخ وصول ۲ محرم

سه روز قبل ویس قونسول انگلیس يك فقره تلگراف وزیر مختار انگلیس را راجع بابلاغیه منتشره در هندوستان که ویس قونسول همدان مخبره شده طبع و در شهر منتشر کرده و از قرار راپورت برای علماء اعلام و محترمین شهر هم درجوف پاکت فرستاده است و نیز بیانات اقاخان را طبع و منتشر ساخته اقدام در توزیع هم بدون استحضار کار گذاری بعمل می آید و این مسئله باعث سوء ظن حضرت حجة الاسلام آقای حاج شیخ باقر مجتهد نسبت ویس قونسولگری مزبوره شده از اینجهت نماینده از کار گذاری برای توضیح و مذاکره در ایجاب خواسته بودند لهذا هاشم خان معاون کار گذاری را خدمت حضرت معظّم له فرستادم در موقع ملاقات حضرت شیخ اینطور عنوان میکنند که نشر این قبیل مطالب آنهم بطور مستقیم از طرف يك قونسولگری خود باعث انقلاب و تولید اغتشاش است و باره مذاکرات دیگر . معاون کار گذاری هم جواباً مکالمات لازمه را نموده باریکی موقع لزوم اتخاذ مسلک بیطرفی و رویه مسالمت کارانه را خاطر نشان ایشان کرده و درخواست نموده است که من بعد هم اقدام و اظهاری مستقیماً فرموده و هرگاه فرمایشی در اینموضوعات داشته باشند او را خواسته و اظهار دارند تا کار گذاری از طریق که لازم است در انجام آن اقدامات مقتضیه بعمل بیاورد حضرت شیخ هم متقاعد شده قبول فرموده اند

دو ورقه از تلگراف و بیان نامه طبع شده هم بدست آورده محض استحضار خاطر مبارک لفاً تقدیم داشت ۲۱ ذی حجه (فرید الملک)

نمره (۸۴)

مراسله سفارت روس بوزارت امور خارجه

مورخه دویم محرم ۱۳۳۳

دوستدار بانهایت احترام خاطر مودت مظاهر جناب مستطاب اشرف عالی را قرین استحضار میدارد که اولیای دولت امپراطوری را از قصد حفظ بی طرفی دوستانه دولت علیه ایران نسبت بروسیه در مدت جنگ روس و عثمانی مستحضر داشته و نظر بهمین خیر خواهی دولت علیه نسبت بروسیه با کمال توقیر اظهارات شفاهی خود را که قبل از جنگ نموده باز تجدید می نماید که اولیای دولت امپراطوری ابدأ در خیال طمع بایران نمی باشند و بهیچوجه قصدی در تزلزل ارکان تمامیت و استقلال ایران ندارند و دوستدار حاضر است جناب مستطاب اشرف عالی را مطمئن نماید که از طرف دولت امپراطوری تمام اقدامات لازمه بعمل خواهد آمد که اقدامات جنگی روس در خاک ایران در وقتی که علل استراتژیکی دولت روس را باین اقدامات مجبور نماید هر چه کمتر نسبت باهالی صلح طلب آذربایجان اثر کند و ضرری که باهالی صلح طلب محلی بوسیله اقدامات جنگی روس برسد محل توجه خواهد بود البته دولت امپراطوری تصدیق میکند که حاضر است قشون خود را از آذربایجان بعد از انتمام جنگ و استقرار نظم واقعی در آنجا بروسیه مراجعت دهد و امیدوار است که دولت علیه

ایران کاملاً بوعده خود وفا نماید در اینموقع احترامات فایده خود را نسبت بجناب مستطاب اشرفعالی تجدید می نماید

(گرسقوتس)

نمره (۸۵)

تلگراف کار گذاری تبریز تاریخ وصول دوم محرم

تلگراف کار گذار ساوجبلاغ متضمن راپورت کار گذار سلدوز درج میشود (یکنفر متصرف خانه شیخ کمال الدین آمده قادر افندی هم باشصت نفر عسکر و صد نفر پیاده از عشایر مجال بانه در قریه رایت است چندی قبل راپورت داده که شیخ جلال الدین با جمعی از راه سدکعازم این طرف شده در آنجا از دولت عثمانی استدعای اسلحه کرده که بمرید های خود بدهد جواباً باو گفته اند بمحل خود مراجعت کرده مریدهارا حاضر نماید تا اسلحه برسد اینک که متصرف آمده اسلحه فرستاده از حالا میگوید تمام مریدهای من در خاک ایران هستند می بایست بخاک ایران بروید خیالات متصرف وضوحاً معلوم نیست که عزیمت بکدام طرف خواهد نمود از قرار تقریر محمد فاضل پاشا که چندی قبل با استعداد عراق عرب بموصل آمده بود بطرف وان رفته است) ۲۹ ذی حجه

(نصر الدوله)

نمره (۸۶)

تلگراف وزارت امور خارجه به کار بردازی بغداد ۲ محرم ۱۳۳۳

بنابید تلگراف ۲۹ ذی حجه اعلام میکنم که بر خلاف بیطرفی ایران تلگرافی هیجان آمیز بامضای اغلبی از آقایان حاجی سید مصطفی کاندانی و آقا سید علی تبریزی و آقا شیخ محمد حسن مازندرانی و آقا شیخ جواد و سایر آقایان بخاک کباب مبارک ووزراء ورؤسای ایلات و عشایر سرحدی ایران رسیده که بموافقت با دولت عثمانی خود را داخل نزاع با سایر دول نمایند اولیای دولت وقتی بشما که در یک مرکز مهم اسلامی مأموریت معتنی دارید تلگراف و تعلیم دادند که بیطرفی دولت را بالاخص باحضرات آیات الله که پیشوای ملت بیضی احمدی هستند خاطر نشان کنید انتظار داشتند که خود شخصاً دقایق این تصمیم را با ایشان مذاکره و مصلحت امروزه دولت را کاملاً حضورشان عرضه و اقداماتشان را در این زمینه تأیید نمایند در همچو موردی که آتش فساد در عالم شعله ور و هر مأموری وظیفه دار است متبقی و بانجام مرام دولت خود جاهد باشد چه غفلتی از شما شده که برخلاف این مقصود دولت همچو تلگرافهایی از طرف آقایان صادر شده است لزوماً بشما اعلام و تأکید میشود که سریعاً از آقایان آیات الله ملاقات اولاً تحقیقات نمایند چنین تلگرافات بامضای ایشان شده بوده بانه ثانیاً این نکته را تشریح نمایند که اولیای دولت پس از دقت کامل باوضاع و پیش آمد های کنونی وملاحظات عمیقہ در حال فعلی ومالی مملکت بانخاذ مسلك بیطرفی تصمیم نموده فرمان شاهانه صادر و مدلول آن بهمه جا ابلاغ شد فی الحقیقه برای وقایه منافع ایران وحفظ جان ومال ونوامیس مسلمین تعقیب جدی این مسلك را ضروری میدانند آقایان آیات الله اگر خود را در تحت تضییق دیده و باعلام این تلگرافها مبادرت فرموده اند این نکته را هم نباید از نظر اسلام پرستی خوددور نمایند که مصلحت دولت وحقوق مادی ومعنوی ملت ایران بصورت غیر قابل علاجی باعمال و تضییع ودست چاره دیگر از اصلاح آن کوتاه

خواهد بود بالفرض در صدور این تلگرافها در فشار باشند با یک وقار وطمأنینه بدادن این جواب قادرند که نقض بیطرفی دولت ایران را پیشوایان شریعت نباید مقدم و بر خلاف فرمان شاهانه رفتار نمایند نتیجه حس اهتمام را انتظار دارم (محمدعلی علاء السلطنه)

نمره (۸۷)

تلگراف وزارت خارجه بکار بردازی بغداد دوم محرم ۱۳۳۳

باعطف نظر شما بمدلول تلگراف ۲۹ ذیحجه اعلام میکنم که چون از طرف جاوید پاشا و حکام جزء و کار گذاران دیگر دولت عثمانی برؤسای ایلات و عشایر و حاکم محرمه هر قسم بیغام متهی به تهدید میشود که بادول عثمانی در این جنگ موافق و داخل متازعه بادول شوند بشما مخصوصاً مأموریت داده میشود که بقوریت از جاوید پاشا و سایر رؤسای لشگری و کشوری ملاقات و مقصود دولت ایران را از اتخاذ مسلك بیطرفی توضیح داده اظهار دارید که دولت ایران اطراف امر را درین مخاصمه بادول کاملاً ملاحظه کرده ومحض کناره جوئی از مضرات حتمیه و خون ریزی هائیکه به مصلحت ایران صدمات شدید میرساند بیطرفی خود را رسماً اعلام نمود هیچ مقتضی مناسبات دولتی نیست که به نقض بیطرفی ایران اقدام ورؤسای ایلات و عشایر این دولت را بموافقت خود تهییج ودر صورت عدم همراهی تهدید نمایند چه مسلم است که رؤسای عشایر وقتی بحالت بیطرفی ساسکت باشند مصلحت دولت عثمانی هم بیشتر حفظ و بهتر رعایت میشود بایانات مؤثره دقایق مصلحت دولت را خاطر نشان و بهر ترتیبی که مقتضی موقع و وقت بدانید آنها را از این تحریکات و تهدیدات باز داشته متوجه بلزوم بیطرفی ایران و ترك این اقدامات نموده نتیجه را اعلام بدارید ببقارت کبری اسلامبول هم تعلیمات داده شد که از بابعالی اوامر لازمه بولایت بغداد در ترك این رفتار صادر نمایند (محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۸۸)

تلگراف ببقارت اسلامبول مورخه ۲ شهر محرم

خبر میرسد که جاوید پاشا وسایر مأمورین لشگری و کشوری بغداد بخاک محرمه و سایر رؤسای ایلات و عشایر ایران کتباً و شفاهاً بیغامات کرده آنها را بموافقت باعثمانی و نزاع بادول تهییج ودر صورت عدم همراهی تهدید مینمایند این اقدامات را که به بیطرفی ایران لطمه شدید میرساند پروتست فرموده و از بابعالی اوامر لازمه بولایت بغداد و سایر مأمورین دایر بترك این رفتار در رعایت بیطرفی ایران صادر و نتیجه را اعلام فرمایند

(علاء السلطنه)

نمره (۸۹)

تلگراف کار گذار آذربایجان مورخه ۴ محرم

تلگراف ساوجبلاغ متضمن تلگراف بانه را درج مینماید (متصرف سلیمانیه باهمراهان خود از سلیمانیه باین طرف حرکت کرده الحال از شیخ هورمان بنا به تحریک متصرف جزبور کاغندی بشیخ یحیی که یکی از علمای معتبر اینجا است نوشته که شما بر حسب قانون اسلام اعلان جهاد نمایند منم باعبت متصرف امروزها به بانه روانه خواهیم شد شیخ مزبور هم مشغول ارائه کاغذ به بیک زادکان است) ۲ محرم (نصر الدوله)

نمره (۹۰) تلگراف کارگذار آذربایجان تاریخ وصول ۴ محرم ۱۳۳۳
 تلگراف کارگذار ساوجبلاغ متضمن راپورت سلدوز عیناً درج میشود (بکنفر متصرف باچهار نفر صاحبمنصب عثمانی و بیست و پنج نفر قاطر سوار و خایفه صمد و صالح ساکن قریه سدک باهشتاد نفر پیاده و شیخ محمد و ولدش و پسر سلیمان آقا بادو نفر نوکر در خانه شیخ کمال هستند و دوست نفر جمعیت او در قریه دربند و چهار صد و هشتاد نفر نظام عثمانی در قریه رایت دارند دو عراده توپ به رواندوز رسیده دو عراده دیگر در راه است و منتظر ورود او هستند که ساوجبلاغ حرکت نمایند) **۲ محرم نصر الدوله**

نمره (۹۱) تلگراف کارگذار آذربایجان بوزارت امور خارجه ۴ محرم ۱۳۳۳
 تلگراف ساوجبلاغ عیناً درج میشود (سلخ ذیحجه علی افندی باچهارده نفر قاطر سوار به سوسه آمده با امیر العشایر ملاقات نموده و از قرار مذکور امروز شیخ جلال الدین با جمعیت به سوسه خواهد آمد که عموم ساوجبلاغ باینند در صورتیکه آنها بطرف ساوجبلاغ بیایند نمیدانند تکلیف چیست اوراق و اسناد را چه باید بکنند) مستدعی است تکلیف را مقرر فرمائید که بکار گذاری ساوجبلاغ تعلیمات بدهد تا امروز بهر شکل بود در آذربایجان نقاط ساوجبلاغ با امنیت و حفظ جان و مال اهالی و عشایر آن حدود موقتیت حاصل شده است **۳ محرم**

(نصر الدوله)

نمره (۹۲) تلگراف سفارت بطرو کراد ۴ محرم ۱۳۳۳
 چند روز قبل مطلع شدم شجاع الدوله طالب مراجعت روسها هم بی میل نیستند در این موقع مشارالیه در آذربایجان باشد با وزارت خارجه مذاکره نمود کفتم شاید حضور او مانع پیشرفت حکومت باشد گفتند شجاع الدوله منعقد شده بکسر بمراغه سر املاک برود و ابدأ بامور حکومت مداخله نخواهد کرد مقصود از حفظ املاک خود در مراغه بلکه شهر مراغه است شما بدولت متبوعه خودتان اطمینان بدهید **(اسحق مفتخیم الدوله)**

نمره (۹۳) تلگراف کارگذاری تبریز ۴ محرم
 در شهر بتواتر رسیده امروز شجاع الدوله وارد نعمت آباد خارج شهر شده است **۲ محرم**

(نصر الدوله)

نمره (۹۴) تلگراف کار گذاری تبریز ۵ محرم ۱۳۳۳
 حاج شجاع الدوله که دوسه روز میشود وارد نعمت آباد خارج شهر شده جمعی از قشون آذربایجان را از ولایات مختلف احضار و در میان دو آب اردو خواهد زد که باا کراد و قشون عثمانی عند اللزوم زده خورد نماید نتایج این اقدام بر اولیاء دولت معلوم و محتاج بعرض نیست دیروز کویا بطرف مراغه حرکت کرده است **(نصر الدوله)**

نمره (۹۵) تلگراف سفارت بطرو کراد ۵ محرم ۱۳۳۳
 با اطمینانی که از عدم مداخله شجاع الدوله بکارها داده اید از تبریز خبر میرسد مشارالیه در نعمت آباد نشسته افواج مراغه و شقاقی را خبر کرده بعلاوه محترمین و اهالی شهر را هم تهدید و دعوت باطاعت میکنند دولت که از ابتدا با ورود او بخاک ایران مخالفت میکرد

مطمئن بود که بعد از آمدن به تبریز راحت نخواهد نشست و با اینکه وزیر مختار وعده داد تلگراف کند چندی آمدن او موقوف شود معمهذا مشارالیه وارد و این شکل اسباب زحمت فراهم کرده است مسلم است این اقدامات او تاچه درجه مشکلات برای دولت تولید و آذربایجان را که محتاج به آرامی و سکونت است دوباره معشوش و تمام آن حدود را مشعل خواهد ساخت مخصوصاً لازم است جداً تقاضا فرمائید که مشارالیه نباید فعلاً در تبریز بماند و هر طور است وسایل حرکت او را فراهم و اطلاع بدهید میدانید که هر ساعتی اقامت او طول بکشد مشکلات دولت زیادتیر و اثرات سوء آن هم در افکار مردم چقدر برای بولتیک بی طرفی دولت بیشتر میشود منتظر نتیجه اقدامات جنابعالی هستم

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۹۶) تلگراف وزارت خارجه بسفارت لندن مورخه ۶ محرم ۱۳۳۳
 بعد از آنکه دولت از خیال مراجعت شجاع الدوله به تبریز مطلع شد فوراً مخالفت خود را با این خیال در طهران و بطرف اظهار و از طرف روسها وعده داده شد چندی از آمدن او جلو گیری کنند اخیراً وزیر مختار بطر تلگراف کرد که شجاع الدوله به آذربایجان میرود ولی وزارت خارجه اطمینان میدهد که فقط مشارالیه برای سرکشی املاک رفته و ابدأ مداخله در کار نمیکند حالا از تبریز خبر رسیده که شجاع الدوله در نعمت آباد متوقف افواج مراغه و شقاقی را خبر کرده حاضر باشند و مردم را برای اطاعت بخود تهدید و دعوت میکنند اولیاء دولت بقرین دارند که این اقدام مشارالیه تعقیب یک نقطه نظر باطنی بر ضد عثمانیها است و میدانید که اگر جلوگیری فوری نشود مشکلات دولت چه اندازه خواهد بود مخصوصاً در صورتیکه از نایب الایاله حالیه دولت رضایت دارد و بوظایف خود خوب رفتار میکنند این اقدام روسها در آوردن شجاع الدوله مخالفت علنی با دولت ایران و بر خلاف تمام مواعیدی است که همه روزه داده و میدهند و نمیدانند که چقدر موقع دولت را در داخله مشکل خواهند کرد مخصوصاً دولت ایران از اولیاء دولت انگلیس جداً تقاضا دارند که سوء اثر این اقدامات شجاع الدوله را به روسها حالی و بخواهند که برای عدم نقض بیطرفی ایران که در صلاح و صرفه دولتی است فوراً شجاع الدوله را از تبریز ببرند هر ساعت توقف او در آنجا مشکلات دولت را زیاد تر خواهد کرد منتظرم اقدامات سریعیه نموده نتیجه را اطلاع بدهید

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۹۷) تلگراف کار گذاری آذربایجان بوزارت امور خارجه ۸ محرم ۱۳۳۳

تلگراف ساوجبلاغ متضمن راپورت بانه را درج مینمایم (روز جمعه غره محرم شیخ علی طویلا با متصرف سلیمانیه و دو ضابط و عده قاطر سوار طرف عصر وارد بانه شده منزل محمدخان مشغول جمع آوری یک زاده کان بانه است که بعد از تحریک و حصول خاطر جمعی بطرف منگری حرکت نمایند والجال خبر میرسد که محمود باشا رئیس عشیره جاف هم فردا وارد خواهد شد) **۶ محرم نصر الدوله**

نمره (۹۸) تلگراف کار گذاری آذربایجان مورخه ۸ محرم ۱۳۳۳

تلگراف ساوجبلاغ را درج مینماید (راپورتی از مدیر کمربک لاهیجان رسیده مینویسد امروز که دوم قوس است سه هزار نفر عساکر عثمانی با اتباع شیخ جلال الدین و شش عراده توپ وارد لاهیجان خواهند شد امروز محمد امین آقای رئیس ایل ایران باستقبال عساکر خواهند رفت)

نمره (۹۹) تلگراف کار گذاری آذربایجان مورخه ۹ محرم ۱۳۳۳

تلگراف ساوجبلاغ منضم راپورت بانه را درج مینماید : برپروز از شیخ نجم الدین که سر سلسله طریقت تمام عشایر واکراد کردستان میباشد کاغذی به محمود خان که از رؤسای بیگ زادگان بانه است رسیده باین مضمون (بامر سلطان عثمانی بانفاق متصرف سلیمانیه وقائم مقام گلگیر برای دفع چهار دولت کفر که با اسلام بنسای محاربه گذاشته اند ما موریم بان طرف ها آمده بامعیت هر کسی که غیرت اسلامیت دازد جاناً و مالاً برای جهاد حاضر بوده بطرف مکرری و ساوجبلاغ عازم باشیم) بعد از رسیدن این کاغذ هجیان عظیمی بر پا کرده مصمم حرکت هستند

(نصر الدوله)

نمره (۱۰۰)

راپورت ملاقات رئیس اداره عثمانی با سفیر کبیر عثمانی ۱۰ محرم ۱۳۳۳
قبل از اینکه باجناب سفیر کبیر داخل در مذاکره راجع به راپورت های تلگرافی دایر به ورود شیخ جلال الدین و شیخ علی و متصرف سلیمانیه به بانه و اینکه محمود پاشا رئیس عشیرت جاف عازم حرکت بان نقاط است بشود و تلگرافها را قرائت نماید شرح مبسوطی از اطلاعات حاصله از حدود کردستان و آذربایجان و خساراتیکه تاکنون از طرف اکراد عثمانی متوجه آنحدود شده بیان نموده و خاطر سفیر را باین نکته جلب نموده توضیح دادم که این تجاوزات باعث جلب قوای روس بانطرف ها خواهد شد و محاربه بین عساکر عثمانی و قشون روس در آنحدود علاوه بر اینکه تمام دهات و قراء پایمال میشود با بیطرفی ایران منافات کلی دارد و معلوم است تاچه اندازه دولت ایران را دچار خسارات و زحمات تحمل فرسا مینماید اولیای دولت عثمانی نباید باین مسئله رضایت بدهند که خاک ایران باوجود بیطرفی دولت علیه مورد حملات و لطمات خانمان سوز واقع شود

جناب سفیر جواباً اظهار داشتند که اهم مقصود من از بدو اعلان جنگ رعایت احترام بی طرفی دولت ایران بوده و باعالی هم در مراسلات خود همین مسئله را بسفارت توصیه و تاکید نموده ولی بد بختانه می بینم این ملاحظه را فقط دولت عثمانی در نظر گرفته و دولت علیه ایران هم بیطرفی خود را فقط نسبت بدولت عثمانی حقیقت داده و در هر موقع پروتست در پروتست بدولت عثمانی مینمایند در صورتیکه معاملات دولت ایران نسبت بدولت روس که بهیچوجه حفظ بیطرفی ایران را منظور نداشته و تجمعات خود را پس از اعلان جنگ در حدود آذربایجان زیاد نموده غیر از این مشاهده میشود چنانکه اخیراً روسها صمد خان شجاع الدوله را بمراغه آورده و مشغول جمع آوری قوا و تهییج اهالی برضد عثمانی شده اند و چون این تجمعات و تجهیزات مضر منافع دولت عثمانی است و مترصدند از

حدود ایران داخل خاک عثمانی شده و بمواقع مهمه هجوم برند و دولت ایران هم در مقابل آنها قوه ندارد دولت عثمانی هر اقدامی که مستلزم دفاع از طرف خود باشد مضایقه نخواهد نمود و این نکته را بشما توضیح میدهم که نظریات دولت عثمانی این نیست که تجاوز بخاک ایران کرده باشد بلکه نقطه نظرش بمواقعی است که در تحت اشغال روسها است جواب گفته شد اینکه میفرمائید دولت حفظ بیطرفی ایران را فقط در مقابل عثمانی میکند و پروتست

در پروتست عثمانی میشود نه این طور است که تصور کرده اید در پیش آمد این امور واقدمات دولت روس از طرف دولت ایران شدیداً پروتست شده و جداً اقدامات کتبی و شفاهی مینمایند در این موقع دنباله مذاکره بنده هنوز با آنها نرسیده سفیر اظهار داشت که اگر آذربایجان در تحت نفوذ دولت ایران است پس با بیطرفی دولت علیه چگونه باش شهید در عثمانی در تبریز و شهید درهای ولایات آذربایجان را توقیف و بفقارزه تبعید نمودند و اتباع عثمانی هم از جان خود ایمن نیستند قواص های شهیندری خوی و منحصین آنجا را بچه مناسبت جلب کردند صمد خان شجاع الدوله بچه جهت تجهیز قوا برضد عثمانی مینماید و اگر آذربایجان از نفوذ دولت ایران خارج است پروتست های دولت ایران بيمورد است و با اینحال چطور دولت ایران تکلیف میکند دولت عثمانی خود را کنار کشیده و از طرف حدود آذربایجان مورد لطمات روس واقع شود بلی دولت عثمانی وقتی میتواند بیطرفی ایران را کاملاً محفوظ دارد که حدود آذربایجان را کلیه روسها تخلیه کرده قشون خود را از طرف آغری داغ و رود ارس عقب بکشند و دولت ایران هم تجهیز قوای خود را در آنحدود نموده دولت عثمانی را از هجوم روس مطمئن بسازد و آنوقت اگر تجاوز حدودی از طرف عثمانی شد دولت ایران محق است هر طور پروتست نماید

(حسن ظهیر الملک)

نمره (۱۰۱) مراسم وزارت امور خارجه سفارت روس ۱۱ محرم ۱۳۳۳

بموجب اخبار تلگرافی واصله از آذربایجان شجاع الدوله بعد از ورود به تبریز وملاقات با ژنرال قونسول دولت بهبه روسیه به نعمت آباد رفته و از آنجا بمراغه عزیمت و دوفوج شقایق و مراغه را احضار کرده در صدد است که افواج مزبور را مسلح سازد گذشته از اینکه سابقاً خاطر نشان آنجناب جلالتماب شده بود که رجعت شجاع الدوله ممکن است در اینموقع مهم که دولت ایران جداً سعی حفظ انتظام و آرامی است تولید اشکالات نماید و جناب جلالتماب دوستان استظهاری باتصدیق نظریات دوستدار وعده نمودند تلگرافات لازمه در منع معاودت او صادر فرمایند اینک که برخلاف انتظار دولت متبوعه دوستدار شجاع الدوله مراجعت نموده بطوریکه پیش بینی شده بود فوراً شروع با اقدامات بیرویه کرده افواج دولت را بدون اطلاع و اجازه دولت احضار و تجهیز می نماید البته آنجناب جلالتماب تصدیق میفرمایند که این رفتار مشارالیه برخلاف انتظام و بنظر تمرد دیده میشود نظر باینکه اولیاء دولت دوستدار جداً مایل هستند که در اینموقع جنگ هیچ واقعه که اسباب عدم انتظام داخلی باشد در آذربایجان و غیره روی ندهد و این عملیات در نقاط سایره نظیر پیدا نکنند از آنجناب دوستان استظهاری خواهش مینماید که جداً بوسایل سربیه برای منع شجاع الدوله از این رفتار خود سرانه که ممکن است مبدأ مفاسدی بشود اقدام فرموده و از نتیجه حاصله

دوستدار را مستحضر فرمایند که دولت دوستدار بتقاضای جدی غیث مشارالیه از آذربایجان مجبور نشوند

نمره (۱۰۲)

تلگراف وزارت خارجه سفارت کبری

اسلامبول مورخه ۱۱ محرم ۱۳۳۳

در ۶ و ۷ و ۸ محرم تلگراف رسیده که دویم قوس سه هزار نفر عساکر عثمانی با اتباع شیخ جلال الدین وشش عراده توپ وارد لاهیجان خواهند شد غره محرم شیخ علی طویلا که از مشایخ بانفوذ است با متصرف سلیمانیه دو ضابط عدّه قاطر سوار وارد بانه شده منزل محمد خان بانه مشغول جمع آوری ییک زاده گان هستند که بطرف مکرری حرکت نمایند خیر میرسد که محمود پاشا رئیس عشرت جاف دو روز بعد وارد میشود متصرف صریحاً گفته که من باشیخ علی آمده ام که اهالی را تحریک و بسمت سقر و ساوجیلاغ برویم بی شبهه این حرکات باعث جلب قشون روس بانظرها که در حال آرامش هستند خواهد شد و بیاطرفی ایران مخالفت میکنند نتیجه اقدامات جدی حضرتعالی را منتظر

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۱۰۳)

مکتوب وزارت امور خارجه بکار گذاری

همدان ۱۲ محرم ۱۳۳۳

مشروحه متضمن دو فقره ابلاغیه منتشره از طرف قونسولگری انگلیس واصل گردید اقدامات کار گذار و نایب کار گذاری مقرون بصلاح و قاعده بوده است و چون میدانید که دولت درنموقع جنگ اعلان بیطرفی کرده است و علیهذا عموم قاندهین ملت ورعایا ورؤسای ایلات هم باید بیطرف باشند و اقدامی که علامت برهم زدن بیطرفی باشد از آنها سر نزنند لازم نمیدانم بیش از این تاکید نمایم مخصوصاً باید مواظب باشید که از طرف جناب شیخ اقدامی که منافی بیطرفی باشد بعمل نیاید وقایع اتفاقیه را فوراً راپورت بدهید

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۱۰۴)

تلگراف نایب الایله آذربایجان ۱۴ محرم ۱۳۳۳

چون اکثر از افواج وسوار از جمله فوج امیریه وغیره را به سفر مراغه خبر کرده اند مدلول حکم تلگرافی را به حاضرین صاحب منصب و سر کرده ها ابلاغ نمودم چون جمعی از رؤسای سر کرده ها در زمان ایالت شجاع الدوله نوشته حمایت یاقامین از جنرال قونسولگری روس تحصیل کرده اند رفته مراتب را بجنرال قونسولگری اظهار نموده اند از آنجا جواب داده اند سفر مراغه موقوف نمیشود باید خیلی زود حاضر شده بروید مخصوصاً جناب ممتاز الممالک معاون ایالت را به جنرال قونسولگری فرستاده علت تاکید ایشان را سؤال کردم قونسول جواب داده است چون شجاع الدوله از طرف اعلیحضرت امپراطوری بسر حد داری تعیین شده است که اگر قشون عثمانی تخطی کند جلو گیری نماید اردو را بحکم دولت روس در میان دو آب منعقد مینماید و نباید کسی ممانعت داشته باشد درین صورت هر کونه اقدامات در تبریز بی نتیجه خواهد بود مگر اولیاء دولت علاجی فرمایند ۱۲ محرم (نقی)

نمره (۱۰۵) تلگراف وزارت خارجه سفارتین لندن و پتروگراد لیله ۱۵ محرم ۱۳۳۳

بطوریکه مسبقاً در بدو وصول خبر مراجعت شجاع الدوله به آذربایجان که سفارت روس در منع رجعت او مذاکره شد گفتند برای سرکشی و حفظ املاکش میاید و وعده کردند تلگراف کنند چندی مراجعت نکنند بعد از ورود شجاع الدوله و ملاقات باژنرال قونسول روس خیر رسید که فوج مراغه و شقاقی را احضار نموده به رشید الملک تلگراف شد که چون این رفتار شجاع الدوله ممکن است اسباب اعتراض و مفسده بشود صاحبمنصبان افواج را منع از اطاعت نمایند صاحب منصبها اظهار داشته اند که در زمان ایالت شجاع الدوله از جنرال قونسولگری تامین نامه گرفته و باید از جنرال قونسول کسب تکلیف کنند جنرال قونسول هم بانها حکم کرده که باید حکماً حاضر حرکت بشوند رشید الملک که از جنرال قونسول استفسار کرده جواب داده اند شجاع الدوله بر حسب امر امپراطوری سرحد دار آذربایجان و مامور است برای جلوگیری از عثمانیها در میان دو آب تشکیل اردو بکنند ملاحظه فرمائید باوجود بیطرفی ایران و باوجود نهایت اهتمام دولت در جلوگیری حسیات و تمايلات مردم برای حفظ بیطرفی مداخله شجاع الدوله و تجهیز افواج دولت چه اثری خواهد کرد و دولت را بچه مضطرات دوچار خواهد نمود عاجلاً وزیر امور خارجه را ملاقات مراتب را خاطر نشان و منع شجاع الدوله را از این رفتار جداً تقاضا نتیجه را تلگراف کنید این اقدامات شجاع الدوله اگر جلوگیری نشود ممکن است تولید نظایری بکنند که آرامش مملکت را بخطر بیندازد

(علاء السلطنه)

نمره (۱۰۶) مرسله سفارت روس بوزارت امور خارجه ۱۷ محرم ۱۳۳۳

دوستدار با نهایت توقیر واحترام در تکمیل و تفهیم مرسله خود مورخه دویم شهر حال زحمت افزا شده خاطر مودت مظاهر جناب مستطاب اشرف عالی را مستحضر میدارد که اولاً اولیای دولت امپراطوری قبول مینمایند که دیگر در عبارت (بیطرفی دوستانه) اصرار نکرده و حاضرند که کلمه بیطرفی بدون اضافه باشد ثانیاً اولیای دولت معزی الیها حاضرند که عبارت (اقدامات جنگی روس در خاک ایران) به فراز (اقدامات جنگی روس در آذربایجان) تبدیل شود ولی بدیهی است در اینصورت حق دولت علیه ایران در مطالبه جبران خسارت که محتمل است بواسطه اقدامات جنگی روس وارد آید و در اینخصوص در فقره سیم مذکور داشته اند فقط ممکن است راجع باذر بایجان باشد ثالثاً اولیای دولت امپراطوری غیر ممکن میدانند که خود را به تعهدی واضح تر در مسئله جبران خسارت جنگی مقید نمایند رابعاً در عوض عبارت (نظم واقعی) اولیای دولت امپراطوری قبول دارند که فقط همان کلمه نظم درمراسله باشد خامساً اولیای دولت امپراطوری مخالفتی در حذف عبارت آخر مرسله دوستدار راجع بوعده ایران ندارند در این موقع احترامات فایده را تجدید مینمایند

(گروستوتس)

نمره (۱۰۷) مرسله وزارتخارجه سفارت کبری عثمانی ۱۸ محرم ۱۳۳۳

مطابق اخباریکه در این چند روزه اخیر بدوستدار رسیده معلوم میشود که باز هم رؤسای

عشایر و متنفذین حدودی آن دولت علیه از قبیل شیخ جلال الدین و شیخ علی طویلا و دیگران در خاک این دولت علیه در نزدیکی ساوجبلاغ و بانه به تحریک عشایر و علماء و رؤسای ایلات اشتغال دارند همچنین متصرف سلیمانیه بمعیت چند صاحبمنصب و عده قاطر سوار و چند نفر از رؤسای دیگر از قبیل خلیفه صمد و صالح و شیخ محمد و سر سلیمان آقا در قرین رایت و دربند و بسوه خاک ایران با عده از قوای نظامی عثمانی و چند عراده توپ اقامت و در بانه بیک زاده کان را تمییح و مشغول جمع آوری استعداد هستند که بطرف سقز و ساوجبلاغ و مکرری حرکت نمایند در پی این اخبار دهم قوس تلکراف میرسد متصرف کرکوک و شیخ جلال الدین بایکصد و سی نفر قاطر سوار و سیصد عسکر و دوعراده توپ و یانصد نفر از عشایر طرف عصر وارد ساوجبلاغ شده آنجا اقامت گزیده اند در حالیکه حین تجاوز از سرحد باتفاق علی افندی نامی چند تیر کوله سربازها و قزاقان قراول ساحلو ایران که در سرباز خانه بوده اند انداخته و سرباز خانه را برای منزلگاه خود خالی کرده اند برعایت بیطرفی این دولت علیه در اثر تأکیدانی که شده سربازان و قزاقان مزبور عرض و دفاعی نکرده اند و متأسفانه اخیراً خبر رسیده که عده عشایر مزبور فوق الذکر در ساوجبلاغ بیچوچه اطاعتی از صاحبمنصبان عثمانی نداشته بغارت خانه ها پرداخته بناموس و عفاف اهالی نیز تعرض و دست اندازی مینمایند در ستاد باعطف نظریه مقصود باکی که اولیای دولت علیه ایران به نزهت خطه آذربایجان از قوای اجانب دارند و همواره دزنیل بدین مراد مجاهدات خود را تعقیب و بانواع وسایل تشبث می نمایند با نهایت احترام زحمت افزا میشود که ذات محترم جناب مستطاب عالی و صفت اولیای دولت علیه عثمانی بالطبع تصدیق دارند این تجاوزات علاوه بر اینکه به بیطرفی ایران زبانی شدید توجه میدهد و با مقررات عهدی و حقوقی و مناسبات حدودی که رعایت حفاظت آنها را بیش از هر دولت کار گذاران آندولت علیه از روی هم آئینی ذمه دار هستند منافاتی عظیم دارد دائره منازعه را نیز در خاک این دولت بی طرف بسط و توسعه داده مواقع و اماکنی را که از قوای اجنبی مبرا است بدین واسطه آرایش میدهد بنا برین دوستدار توجه خاطر ذات سفارت پناهی را بمدلول مراسلات عدیده سابقه خود عطف عنان داده تجاوز عساکر و عشایر و اقدامات متصرف و رفتار متنفذین حدودی آن دولت علیه را که قطعاً باعث انقلاب حدود و تزلزل آرامش سرحد نشینان و آسودگی خاک مقدس ایران و منافی بیطرفی این دولت است حقاً و اصولاً پروتست نموده قویاً مترصد است که بهمم سفیرانه آن ذات عالی سفارت پناهی اوامر مؤثره مؤ کده در رفع این تجاوزات و رجعت عساکر و عشایر و رعایت مقررات و روابط حدودیه از مقامات لازمه صادر و اولیای دولت متبوعه دوستدار را از این حسن توجه قرین امتنان و تشکر فرمایند تا بدین وسیله اهتمامات اولیای این دولتعلیه در نزهت آذربایجان از قوای اجانب بحصول نتیجه مطلوبه مؤدی شده بموالم بکانتکی اولیای دو دولت اسلام قوتی بیش از پیش داده اید

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۱۰۸)

مراسلات سفارت کبرای عثمانی بوزارت امور خارجه ۱۸ محرم ۱۳۳۳
با کمال تأسف عریضه را که حبیب الله پسر تاجر باشی عثمانی مقیم اردبیل بسفارت کبری تقدیم داشته برای مزید استحضار خاطر اصول شناس آن ذات اشرف وزارت پناهی عیناً درج می نماید :

محض اطلاع خاطر مبارک عرض حال را عرضه میدارم در ۲۲ ذیحجه ۱۳۳۲ میرزا مهدی اگنت قنصل گری روس بهمراهی چند نفر فرانس حکومتی ایران غفله وارد حجره تجارتی جان تاران شده جناب ابوی حاج ابراهیم خلیل تاجر باشی دولت عثمانیه را استفسار تاجر باشی در خانه بود فوراً جان تاران را از حجره خارج و قفل و مهور کردند خودمان را گرفتار آوردند خانه بعضی نوشتجات راجع بیانش شهبندر و غیره از حجره و خانه داشت بردند تاجر باشی را باجان تار گرفتار به قلعه ایران نزد مجل الملک نایب الحکومه نواب والا شاهزاده مقتدر الدوله حکمران اردبیل بردند بعد از ورود معلوم شد که هفت نفر از اتباع را هم گرفتار و محبوس کرده اند در مجلس نایب الحکومه بندکان و اتباع را استتطاق کرده تاجر باشی را قنصل روس احضار و آنچه که بی احترامی و کتک کاری داشت در حق تاجر باشی بعمل آورده دو روز مارا نگاه داشتند بعد از دو یوم از چهار نفر اتباع که تاجر بودند مبالغی وجه نقد نایب الحکومه دریافت کرده و خانه آنها را گماشتگان قنصل روس تقشیر بعد مرخص کردند خود تاجر باشی را بهمراهی میرزا سعید و میرزا رشید تاجران و موسیس مسیحی بعد از اخذ قدری وجه نقد نایب الحکومه بهمراهی سه چهار نفر قزاق روس روانه روسیه نمود از قرار معلوم گویا از آستارای روس بطرف لنکران عبور داده اند و یکی از تاجر اردبیل بخود جان تار ضمانت کرده از مجلس خلاصی داده مشغول حفظ اهل و عیال تاجر باشی و دعا گوئی دولت علیه عثمانی هشتم و مشهدی ابراهیم تاجر تبعه عثمانی که یکی از چهار نفر معروضه است مجدداً گرفتار و روانه روسیه نمودند (دوستدار متحیر است که این قبیل رفتار و حرکات جبارانه مامورین روس را خاصه که به مشارکت و همراهی مامورین محلیه آذربایجان در باره اتباع و مامورین رسمی دولت متبوعه دوستدار که بواسطه سکونت داشتن در خاک دولت دوست هم دین و همجواری بیطرف برای محافظه و استخلاص خود قبلاً تدابیری اتخاذ نموده بودند مجری میدارند بیچه حمل نماید از یکطرف دولت علیه ایران بیطرفی خود را اعلان و از طرف دیگر مامورین روس با مامورین محلیه آن دولت علیه مغایر تمام قوانین و قواعد عالم در باره اتباع و مامورین عثمانی از هیچگونه رفتار خلاف قاعده از قبیل حبس و توقیف و زجر و گرفتن اوراق رسمی و وجوه نقدی و غصب اموال و قتل و جلب نفوس آنها فرو گذار نموده اند لهذا دوستدار حقاً و اصولاً رفتار و حرکات مامورین روس و مامورین محلیه آن دولت علیه را نسبت به مامورین و اتباع عثمانی قویاً پروتست نموده و مصراً منع و جلوگیری از آن رفتار را در باره باقی ماندگان مامورین و اتباع عثمانی ساکنین خاک ایران طلب و برای تضمینات آنهمه مطالبی که در این مدت از طرف مامورین روس بشرکت و کمک مامورین محلیه آندولت

علیه در باره عثمانیان ساکنین خاگ ایران واقع گردیده قیود احتیاطیه را ذکر و قید مینماید
همواره احترامات فایده را تجدید میکند

(عاصم)

نمره (۱۰۹)

متحدالمال وزارت امور خارجه سفارتین لندن

و بطرو گراد ۱۸ محرم ۱۳۳۳

روزنامه رعد در شماره ۳۲ مورخه ۱۴ شهر حال شرحی درج نموده بود که : نظر
باطهارات مساعدت آمیز دولت روسیه دولت ایران ظاهراً وعده داده است که بیطرفی دوستانه
خود را نسبت بروسیه حفظ نماید چون در مقابل اظهارات شفاهی وزیر مختار روس که
خلاصه آن در تاریخ ۲۵ ذی حجه بجناب مستطاب عالی مخبره شده بود دولت علیه بهیچوجه
وعده بیطرفی دوستانه نداده و این شایعه بی اساس بود و علاوه با اعلان بیطرفی کامل و مطلق
دولت علیه مخالفت داشت وزارت امور خارجه خویشتر را مجبور دید که مسئله بیطرفی
دوستانه را در جریده فوق الذکر تردید و تکذیب نماید و اینک لفاً دو قطعه از جریده رعد
که دایر باین موضوع است برای استحضار خاطر شریف ارسال میشود در اینموقع لازم میشمارد
باطلاع جناب مستطاب عالی برساند که مندرجات روزنامه رعد مبنی بر یادداشت مفصلی بوده
است که وزیر مختار روس در طهران باداره مزبوره فرستاده و در آن یادداشت آقای وزیر
مختار اشارت نموده اند که دولت ایران در مقابل نیات صادقاته که از طرف دولت روسیه
ابراز شده است وعده بیطرفی دوستانه نداده اند ظاهراً وزیر مختار روس اساس این یادداشت
را همان اظهارات شفاهی خود بحضرت اشرف اقای رئیس الوزراء قرار داده است در
صورتیکه آقای رئیس الوزراء در جواب بیانات وزیر مختار روس بهیچوجه وعده بیطرفی
دوستانه نداده و بلکه لزوم خروج قشون روس را یاد آور شده اند (علاء السلطنه)

نمره (۱۱۰)

تلگراف وزارت امور خارجه بسفارتین لندن

و بطر ۲۱ محرم ۱۳۳۳

در تکمیل تلگراف ۱۵ محرم جناب عالی را مستحضر میدارم گذشته از اینکه اولیای دولت
روسیه در ممانعت از اقدام خود سرانه شجاع الدوله مساعدت بروز ندادند شجاع الدوله
مشغول جمع آوری قشون در میان دو آب بوده علاوه بر این در موقعی که دولت هرساعت
باید از سرحدات خود مخبر باشد مخبرات تلگرافی بین ساوجبلاغ و تبریز را مانع شده بست
دولتی ساوجبلاغ را در مراغه توقیف و نوشتجات را باز میکنند از این رفتارها مفاسد عظیمه
تولید میشود مراتب را بوزیر خارجه خاطر نشان عاقبت وخیمه این رفتار را حالی و تقاضا نمائید
شجاع الدوله را ممانعت و اقدام کنند چندی از آذربایجان مسافرت نموده اسباب انقلابات
خطرناک نشود منتظر جواب فوری هستم

نمره (۱۱۱)

تلگراف وزیر مختار ایران مقیم بطرو گراد

بوزارت خارجه ۲۳ محرم ۱۳۳۳

با وزیر امور خارجه مذاکرات لازم نمود میگویند چنانکه وزیر مختار در طهران اظهار
نموده است مقصود از مراجعت شجاع الدوله انتظام امور خود در مراغه است و شجاع الدوله

مشغول تهیه وسایل برای جلوگیری هجوم اکراد به تبریز است در حقیقت خود دولت علیه
میبایست باین خیال بیفتد و سرحد داری شجاع الدوله و غیره اصل ندارد مناسب است که
دولت علیه مساعدت و همراهی از شجاع الدوله در حفظ امنیت مراغه و جلوگیری از هجوم
اکراد به تبریز نماید و منتظر بوده و میباشم که دولت علیه در اینباب مساعدت و همراهی خود
را نشان بدهد سفیر کبیر انگلیس هم در اینباب مذاکرات کرده جواب فوق را داده ایم
میگویند بانصد نفر قشون عثمانی وارد ساوجبلاغ شده و قشون روس رفته در مراغه سکنی
دارد این فقره هم باعث مساعدت از شجاع الدوله شده است و از اوجهای دارند که در مراغه
استعداد قابلی تهیه بکنند

(اسحق)

نمره (۱۱۲)

راپورت تلگرافی ساوجبلاغ مورخه

۱۳ محرم ۱۳۳۳ (وصول ۲۳ محرم)

متصرف کرکوک و شیخ جلال الدین با دوست نفعسکر و بانصد نفر عشایر طرف عصر
وارد حکومت جلیله در تلگرافخانه بودند که خود متصرف به تلگرافخانه آمده و گله
میکرد که چرا باستقبال نیامدید جواب دادند من تا امروز نمیدانم شما بدوستی داخل خاک
ایران شده اید یا بدشمنی که من لازمه اقدامات را بعمل بیاورم و در صورت دوستی بیچیدگی
بساخلو ایرانی چه علت دارد متصرف میگفت که خیر ما بمعاونت شماها آمده ایم و برادریم
صحت کتان بحکومت رفتند شهر خیلی در تزلزل و وحشت است (سلطان محمود)

نمره (۱۱۳)

راپورت تلگرافی گوکان ۱۴ محرم ۱۳۳۳ (وصول ۲۳ محرم)

فوج اول خاصه که احضار مراغه شده اند مقدمه آنها با یحیی خان میرینجه عازم شده
عقبه آنها هم امروز وفردا میروند و شصت نفر توپچی بهار لو برای آوردن توپ از تبریز
بمراغه امروز از گوکان عازم تبریز شدند

(محمد تلگرافچی)

نمره (۱۱۴)

راپورت تلگرافی میان دو آب مورخه ۱۴ محرم ۱۳۳۳ (وصول ۲۳ محرم)

دیشب دو ساعت از شب گذشته قشون ساوجبلاغ با اجزای خود وارد میان دو آب شدند
و فعلاً در میان دو آب هستند

(عبدالحسین)

نمره (۱۱۵)

راپورت تلگرافی مراغه ۱۵ محرم ۱۳۳۳ (وصول ۲۳ محرم)

شجاع الدوله امروز صبح قریب شصت سوار و هفتصد سرباز حاضر مراغه را با سه عراده
توپ اعزام میان دو آب نموده و میخواهد از عقب هم هرچه سوار و سرباز حاضر شد بفرستد
خود نیز بعد از رفع نواقص اردو عازم میان دو آب خواهد شد

(محمد رضا)

نمره (۱۱۶)

راپورت تلگرافی ساوجبلاغ ۱۵ محرم ۱۳۳۳ (وصول ۲۳ محرم)

دیروز عده عساکر متجاوز عثمانی با همراهانی که دارند بمرض رسانیده پس از عرض راپورت
با یزید آقا بقول خودش با پنجاه نفر محمد امین آقا پسران امیر پنجه آمده پسرهای حاج
سهام السلطان قوم قراء با کریم آقا و رضا آقا پسران آقای امیر پنجه آمده پسرهای حاج
ایل خانی هرچوقت از شهر غفلت ندارند ولی اغلب عشایر آقاییان داخله را بحکومت جلیله
بخود جلب و با آنها همراهی ندارد کسی که جسارت را از حد گذرانیده محمد آقا

پیران است دیروز صبح که حکومت جلیله باتفاق این چاکر و مدیر بست و کفیل کار گذاری به باز دید متصرف رفته بودند مذاکرات مفصل از هر قبیل نمودند از جمله اظهار داشتند که شما خودتان میگوئید اینجا خاک ایران و ما بمعاونت شما آمده ایم و همه مسلمان هستیم اگر این اظهارات صحیح است اهالی ساوجبلاغ که بشما از اهالی میان دو آب و مراغه نزدیک تر است با اهل اینجا این معاملات را مینمایند اغلب خانه ها را غارت و زنهای بی عصمت شده اند من که این حال را از همراهان شما می بینم چگونه حرفهای شما را باور نمایم و شما را بسمت میان دو آب راه بدهم محمد امین آقا بنای داد و فریاد را گذاشته که تو از امرائیت خود دست نمی کشی و ما را با این حرفها فریب میدهی کاغذ هائیکه بمن نوشته الان در جیب من است و من تابع دولت عثمانی بوده و هر چه حکم نمایند اطاعت خواهم نمود حکومت جلیله بی ملاحظه با کمال تشدد جواب دادند صریحاً روبروی متصرف و کماندان و آقایان قضات و حاضرین میگویم هنوز لباس سربازی جد من حاضر و از دولت ایران صاحب دوسه کرور املاک شده ام با این حرفها من هم مثل تو خودم و املاکم را بیاد فنا نمیدهم تا ساوجبلاغ و لاهیجان خاک پاک ایران است من و تو با این حرفها نمی توانیم تابع کسی دیگر بشویم برعکس حاج ایلخانی بحکومت جلیله پیغام داده که ادا ملاحظه نداشته باشند کسی را از کدوک بیک زاده نمیکذارم رد شود سهل است که تمام را با شور و همت سایر اهالی و مساعدت دولت متبوعه خود از ساوجبلاغ خارج می نمایم امیر اسعد پسر خود را نزد تمام مامورین فرداً فرد فرستاده اند که بکلی مطمئن باشید هر که در سوار برای حفظ هر اداره لازم دارید میفرستم و اگر خیلی وحشت دارید چند روزی بیایید در آگری قاش (۱) بمایید فعلاً بسکه به اهل شهر اذیت مینمایند تماماً متفر و ابداً باطناً همراهی ندارند درب خانها را شکسته بزور داخل میشوند و آنچه دستشان میرسد به بیضا میبرند و بی عصمتی می نمایند هر چه رؤسا و مشایخ خودشان نصیحت می نمایند بخرج عشایر نمیرود مالهای بست خانه را دیروز از کارونسرا کشیده برده اند حکومت چند مرتبه مطالبه نمود نمری بخشیده است اهالی حالا قدر دولت و مامورین دولت خود را بخوبی دانسته اند و اغلب آقایان و عشایر فعلاً با حکومت همراه میباشند

نمره (۱۱۷)

رابطه تلگرافی ساوجبلاغ ۱۶ محرم ۱۳۳۳

(وصول ۲۳ محرم)

از طرف حکومت جلیله نظمی و از طرف متصرف عسکرامروز باتفاق در کوچه ها و بازارها گردش می نمایند و از تعدیات عشایر جلوگیری شد فعلاً شهر آرام اسبهای بستخانه را که برده بودند بعد از مذاکرات زیاد امروز حکومت جلیله گرفته مسترد داشتند بر حسب راپرت کار گذار بانه بطوریکه سابقاً عرض شده بود متصرف سلیمانیه با چند نفر صاحب منصب و شیخ نجم الدین بیانه آمده بعد از مذاکرات بایک زادگان آنجا متصرف به سلیمانیه مراجعت نموده سایرین منتظر دستور العمل میباشند

(سلطان محمود)

(۱) آگری قاش دهی است در شمال شرقی ساوجبلاغ

نمره (۱۱۸)

رابطه تلگرافی مراغه ۱۶ محرم ۱۳۳۳

(وصول ۲۳ محرم)

یک عراده توپ بزرگ نوساتیمطری هم امروز بایک عده توبچی بمیان دو آب اعزام نمودند (محمد رضا)

نمره (۱۱۹)

رابطه تلگرافی میان دو آب ۱۶ محرم ۱۳۳۳

(وصول ۲۳ محرم)

دیروز چهار بغروب مانده پیش قراول اردو از قبیل سوار و سرباز و توپ و قورخانه اتصالاً از طرف مراغه میرسد (عبدالحمید)

نمره (۱۲۰)

رابطه تلگرافی ساوجبلاغ ۱۶ محرم ۱۳۳۳

(وصول ۲۳ محرم)

دیروز عصر حاجی احمد را که اشیاء و اسناد قنصلگری به او سپرده شده بود متصرف خواسته هر چه بود ضبط نمودند اکتظ دولت بهیه و سر کبیسانس را غارت نموده درب و پنجره اش را سوزانیده و فروخته اند اسکندر خان کربانس تبعه خود دولت عثمانی که تر کاش در تحت محافظه قراول حکومتی با مهر و موم شهیندر و آقا میرزا علی قاضی بود پنج هزار تومان قران و سایر مخلفه و اسنادش را به اطلاع شهیندری ضبط و قراول هارا عذر خواسته اند اغلب آقایان داخله خود مان بدیوانخانه حکومتی جمع شده اظهار اطاعت بحکومت می نمایند وضع شهر امروز تغییر پیدا کرده و اهالی نسبت بواردین بطور جرئت و جسارت رفتار می نمایند

نمره (۱۲۱)

مراسله سفارت روس بوزارت امور خارجه مورخه ۲۳ محرم ۱۳۳۳

از قراریکه تلگرافاً بدوستان اطلاع داده اند عثمانیها در ساوجبلاغ اسباب و اموال پالکونیک و ویس قنصل آنجا را ضبط و تصرف نموده اند لهذا دوستان با نهایت توقیر و احترام از جناب مستطاب اشرف عالی خواهشمند است مقرر فرمائید از سفارت کبرای عثمانی بخواهند فوراً تلگراف نمایند که اسباب و اموال قنصل مزبور را تسلیم و تحویل حکومت محلی نمایند و الا به قنصلگریهای امپراطوری در آذربایجان حکم خواهد شد که تمام اموال و اسباب قنصل های عثمانی را ضبط و تصرف نمایند درین موقع احترامات فایده را تجدید مینمایند (کرسئویس)

نمره (۱۲۲)

مراسله وزارت امور خارجه بسفارت کبرای عثمانی مورخه ۱۸ محرم

مطابق اخباری که در این چند روزه اخیر بدوستان رسیده است معلوم میشود که باز هم رؤسای عشایر و منفذین حدودی آنسوات علیه از قبیل شیخ جلال الدین و شیخ علی طویلا و دیگران در خاک این دولت عقبه در نزدیکی ساوجبلاغ و بانه برخلاف انتظار اولیای دولت و بیطرفی ایران در تعقیب رفتار سابقه خود به تحریک عشایر و علماء و رؤسای ایلات اشتغال دارند بعلاوه متصرف سلیمانیه بمعیت چند صاحبمنصب و عده قاطر سوار و چند نفر از رؤسای دیگر از قبیل خلیفه صمد و صالح و شیخ محمد و پسر سلیمان آقا در قریه

رایت و دربند و قریه بسوه خاک ایران باعده از قوای نظامی عثمانی و چند عراده توپ اقامت و در بانه ییک زادگان را تهییج مشغول جمع آوری استعداد هستند که بطرف سقز و ساوجبلاغ و مکرری حرکت نمایند در پی این اخبار تجاوز نظامیان آن دولت علیه را بخاک مقدس ایران که برخلاف روابط و دادیه حسنه بین الدولتین و مغایر بیطرفی ایران در جنگ های فعلی دنیا است بروتست نموده از آن جناب مستطاب قویاً متمنی است اوامر فوریه صادر فرمایند که عساکر و رؤسای عشایر مزبور از خاک ایران رجعت و بدین وسیله رعایت بی طرفی این دولت کاملاً بعمل آید

نمرة (۱۳۳)

(محمد علی علاء السلطنه)

مراسله سفارت کبرای عثمانی به وزارت

امور خارجه ۲۴ محرم ۱۳۳۳

در جواب محترم مراسله ذات اشرف وزارت پناهی مورخه ۱۸ محرم دایر بمسئله ساوجبلاغ و شرحی که آن طورها از روی ادعای مامورین محلیه آنجا مرقوم داشته بودند زحمت افزا میگردد این مامورینی که اقوال و راپورت هایشان امروز در نزد اولیاء عظام آندولت علیه بصدق و صحت تلقی میگردد قبل از دخول دولت متبوعه در سردار بحرب حاضره مکرر در مقابل شکایات محققانه چندین ساله سفارت کبری اظهار میداشتند که تمامشان بدون میل و اراده دولت در آنجا مامور و بهیچوجه گوش باهر و نواهی مرکز نمیدهند چنانچه بکرات اوامر قطعی هم در بعضی از مامور بانها اصدار و کتباً به سفارت کبری اشعار میشد ولی بدون اینکه منسوخ نموری گردد بطوریکه اوراق سفارت سنیه و وزارت جلیله امور خارجه شاهد صدق حال میباشد درین صورت چه شده است که اکنون به راپورت های همان مامورین معلوم الحال تاین درجه موافق باحقیقت شمرده و اهمیت داده میشود و علاوه بر آن پس از دخول دولت عثمانی به جنگ آنهمه تعدیات و تجاوزات و مظالم از قبیل حبس و توقیف و تبعید و زجر و غصب اموال و مال التجاره و مسدود نمودن تجارت خانها و قتل و صلب نفوس که مامورین سیاسی و نظامی روس با کمک و شرکت همان مامورین محلیه در باره مامورین رسمی و اتباع و تجار عثمانی مجری داشته اند بهیچوجه در نظر اولیای عظام آن دولتیله (زیانی شدید به بیطرفی ایران توجه نکرده و باقررات عهدی و حقوقی مناقاتی عظیم نداشته) ولی راپورت های آن مامورین معلوم الحال موجب مرقوم داشتن آن مراسلات که حقیقه ملاحظه اش شایان بسی تعجب و تاسف بود گردیده است و گذشته از اینکه ادعای مامورین مزبوره در خصوص تعرض بناموس و عفاف و غارت خانه های ساکنین آنجا کذب محض است دوستدار متحیر است که چرا مامورین محلیه آذربایجان فقط بدادن این قبیل راپورت هائی که در ضمن مراسلات تدبیه اخیره آن وزارت معزی الیها باینک اهمیت فوق العاده درج گردیده اکتفا نموده اند و بهیچوجه راپورت های دیگر راجع به عودت شجاع الدوله و اقداماتش در اجماع عساکر و عشایر برضد دولت عثمانی و آنهمه تحریکات و تشویقات مفسد کارانه و هم چنین نطق های آتشین فرماندهان عثمانی در محل های مصفا شده از وجود قشون اغیار دایر به جان بازی خودشان در راه دین و استخلاص برادران ایرانی خود از چنگ اسارت

و ظلم اجانب را نمیدهند بهرحال اگر هم عساکر عثمانی وارد ساوجبلاغ شده اند برای خلاصی اهالی و اتباع ستمدیده عثمانی از دست جور و اعتساف اجانب و متره نمودن آن سامان بوده است و اگراد و عشایر هم اگر بطوریکه مرقوم فرموده اند بانها ملحق شده اند سپس اظهار من الشمس می باشد علاوه بر اینکه تاریخ چندسال اخیر ایران بهترین گواه صادق است که در عرض این مدت عشایر و اگراد آن حوالی به چه مصائب و مظالم طاقت فرسانی از دست روس ها دچار بوده اند و مسلماً هر ذی حسی وقتی فای خود را ختم نمود برای احیای خود از موقع استفاده خواهد کرد دیگر محتاج بهیچگونه تحریک و تشویق نمیباشد و البته آنان مسلمان و چنین موقعی که مسئله حیث و مدامت عالم اسلام در بین و احکام جهاد و دفاع هم از مقام مشیخت عظیمای اسلامی و عموم حجج اسلام و علمای اعلام صادر گردیده تا کزیر از اطاعت به احکام الهیه بوده و بوظایف حتمیه دینی خود عمل نموده اند دیگریش از این مزاحمت خاطر ذات اشرف عالی را جایز ندانسته و نظر مشرفانه اولیاء فئام دولت علیه ایران را بان بروتست های غیر محققانه جلب و باغتنام وسیله احترامات فایقه را تجدید مینمایند (عاصم)

نمرة (۱۳۴)

تلگراف نایب الایاله آذربایجان ۲۴ محرم ۱۳۳۳

(دیروز تا عصر دو فقره تلگراف دیگر از آقای سردار مکرری رسیده عیناً بعرض میرسد : صبح عریضه تلگرافی عرض کرده تکلیف فوری استدعا نمود الساءه علی افندی یا عده قاطر سوار وارد شد تکلیف فدوی و سایر رؤسای ادارات و ساخلو را معین فرمائید محمد حسین مکرری) ایضاً « دستخط تلگرافی زیارت یکساعت قبل علی افندی با سی نفر قاطر سوار وارد تا ده دقیقه دیگر شیخ جلال الدین با عساکر و عشایر پیاده میشوند یک چتمه سرباز و پنج نفر قزاق بعد از حرکت قشون روس در سرباز خانه گذاشته بودم که خرابی نمایند قزاق را به آنجا منزل بدهم عسکر وارده چند تبر کلوله به قزاق و سرباز خالی کرده سرباز خانه را تخلیه و خودشان منزل نمودند چون دولت علیه ایران بی طرف است از طرف قزاق و قراول جلوگیری نشد ولی تکلیف فدوی و رؤسای ادارات معلوم نیست سیم هم امشب دایر خواهد بود فردا یقیناً برخواهندچید الحمد لله بوضع ولایت اطلاع کامل دارید عرض فدوی زاید است مستدعی است امشب را تکلیف معلوم فرمائید بی جهت جمعی مفوض نشوم اشخاصی که فدوی دیده و میشناسد بی طرفی بخارجشان نمیرود مستدعی تکلیف فوری است چاکر محمد حسین مکرری « بنده باز دستور العمل بی طرفی را داده جداً تأکید کردم تا ممکن دارند در حالت بی طرفی باقی باشند و از محل حرکت نمایند اگر بدانند صدمه بنامورین خواهد رسید و ناچار بر حرکت باشند متفقاً حرکت نمایند دیگر از سردار مکرری تلگرافی نرسیده آخرین راپورت تلگرافی مبنی بر ورود شیخ جلال الدین و متصرف کرکوک و صحبتی که متصرف کرکوک با سردار مکرری نموده البته به نظر مبارک رسیده در ثانی هم که خبری برسد بعرض خواهد رسید

(نقی)

تلگراف وزارت خارجه بکارگذاری و نایب الایاله تبریز

مورخه ۲۴ محرم ۱۳۳۳

سفارت عثمانی می نویسد در واقعه دستگیری و تبعید حاجی ابراهیم خلیل تاجر باشی عثمانی و چهار نفر اتباع عثمانی در اردبیل مأمورین حکومتی آنجا با اکت قنصلگری شراکت داشته فراشها اتباع مزبوره را گرفتار و به قلعه نزد مجل الملک نایب الحکومه برده مشارالیه آنها را استنطاق و مبالغی وجه نقد از آنها دریافت و آنها را به همراه عدّه قزاق روس روانه روسیه نموده است میدانید اگر مراتب فوق صحت داشته باشد چقدر بر خلاف بی طرفی رفتار شده حکومت محلیه چرا باید برخلاف وظیفه و دستور العمل مرکز خود این اندازه جسارت کرده اتباع دول متحابه را در خاک بیطرف ایران دستگیر و استنطاق و پول از آنها گرفته به روسیه بفرستد فرمناً که اکت و قزاقان روس اقدام باین حرکت میکردند کار صورت دیگر داشت و دولت بواسطه جهالت و وظیفه ناشناسی حکام محلیه دوجار اعتراض سفارت نمیکردید لازم است اولاً تحقیق نمائید که اظهارات سفارت عثمانی صحت دارد یا خیر ثانیاً بر طبق تأکیدات سابقه تمام حکام و نواب آذربایجان مجدداً دستور العمل های اکید بدهید که در این قبیل موارد ابدأ مداخله نکرده مسلک دولت منبوع خود را که حفظ کامل بی طرفی است رعایت و ذره از تمییب این رویه منحرف نشده اسباب درد سر برای دولت فراهم نیاورند و ثالثاً هر گاه مجال الملک واقعاً این اقدامات را کرده در انفصال او اهتمام دیگری را بجای او بفرستید اقدامات را منتظرم

نمره (۱۳۶) تلگراف وزارت امور خارجه بسفارتکبری اسلامی ۲۵ محرم ۱۳۳۳

در حالتیکه ستندج و اطراف کردستان در نهایت امنیت و آرامش است خبر میرسد که مأمور عثمانی در ستندج اظهار میدارد که عدّه عسکر و قاطر سوار بکردستان خواهد آمد عثمانی ها موقع را مناسب برای خیالات تجاوز کارانه خود دیده باز بمواقعی که آرامش دارند تجاوز وی جهت روس ها را بانجاها متوجه میدهند و برای دولت بیطرف مشکلات تولید میکنند جداً اقدام و نتیجه را اطلاع بدهید

نمره (۱۳۷) تلگراف وزارت امور خارجه سفارت بطره گراد غره صفر ۱۳۳۳

باسابقه احوال شجاع الدوله و ترمرد حالیه از او امر دولت چگونه دولت روس توقع دارند که از طرف دولت همراهی بانیات فاسده او بشود و آیا این همراهی در این مورد در اذهان عامه چه اثری خواهد داشت اگر دولت روس با قصد شجاع الدوله در جلو گیری از اکراد موافقت دارند چرا در موقعیکه دولت خیال اعزام ولیعهد و جمع آوری استعداد از همین افواج داشت با خیال دولت مساعدت نمودند البته جلو گیری از اکراد و حفظ امنیت داخلی را خود دولت کاملاً می تواند عهده نماید و در صورتیکه دولت روس با نظریات دولت مخالفت نکند اجرای این امر ممکن خواهد بود بعلاوه شجاع الدوله در قطع مخابرات تلگرافی و پستی در آن صفحات ترمرد خود را با دولت علنی و ممکن نیست که دولت بتواند موافقتی با خیالات او

داشته باشد و مشکلات زیادی هم برای دولت تولید خواهد شد بهتر این است در زمینه اطلاعات سابق و این تلگراف بوزارت امور خارجه مذاکره و تبعید او را از آذربایجان خواسته نتیجه را اطلاع بدهید

(علاء السلطنه)

نمره (۱۳۸) تلگراف وزیر مختار ایران از لندن بوزارت

امور خارجه ۲ صفر ۱۳۳۳

در باب شجاع الدوله میگویند بهمین زودی اصلاح میشود از صحبت سفارت روس استنباط میشود که روسها حضور شجاع الدوله را در صددیت با عثمانی مفید و نفوذ او را در مطیع کردن مخالفین بروس کمک میدانند ولی انگلیسها با ما همراهند و با دولت روس در ممانعت شجاع الدوله خیلی مذاکره نموده اند در ضمن صحبت بیطرفی و اقدامات دولت علیه وزارت خارجه گله میکرد که دولت علیه با جدیتی که لازم است به تجاوزات عثمانی پروتست نکرده است اظهار تعجب کرده کفتم اطلاعات من برعکس است

(مهملی)

نمره (۱۳۹) مراسله وزارت خارجه بسفارت روس ۲ صفر ۱۳۳۳

در جواب مراسله محترمه آن جناب جلالتماب مورخه ۲۳ محرم بانهایت احترام زحمت افزاست که مقارن وصول مراسله محترمه از تبریز تلگرافاً اطلاع داده اند که جنرال قنصل آندولت بهیه مقیم تبریز در همین زمینه اظهاراتی بنایب الایاله آذربایجان نموده و دوستدار مصمم بودم که مراتب را باطلاع خاطر محترم رسانیده ضمناً خاطر آن جناب جلالتماب را به مندرجات مراسله خود مورخه ۱۳ ذیحجه متوجه سازم در این مراسله دوستدار توجه آنجناب جلالتماب را به سوء اثری که از رفتار نظامیان آندولت بهیه در آن موقع نسبت به شهینداری عثمانی در تبریز ممکن بود مترتب شود معطوف داشته و خواستار شده بودم که اوامر لازمه برای رفع توقیف دفتر خانه شهینداری واستخلاص شهیندر فوراً صادر فرمائید و البته تصدیق خواهند فرمود که اگر در آن موقع به ظویری که اولیای دولت متبوعه دوستدار تقاضا کرده بودند و از طرف اولیای آندولت بهیه کتیباً و شفهاً وعده داده شده بود بی طرفی این دولت علیه را مأمورین نظامی و قنصلگری آندولت بهیه در خطه آذربایجان محترم شمرده حوادثیکه از مدافعات نظامیان آندولت بهیه در آن موقع بروز نمود جلو گیری فرموده بودند البته این وقایع ناگواری که بر خلاف میل و آرزوی اولیای دولت متبوعه دوستدار است واقع نمیشد همان طور که در آن موقع اقدامات مأمورین آندولت بهیه را نسبت بمأمورین دولت علیه عثمانی ناقص بی طرفی ایران دانسته به جناب جلالتماب عالی خاطر نشان نمودم بدین است اقدامات کنونی مأمورین دولت علیه عثمانی را در ساوجبلاغ که راجع به ویس قنصلگری آندولت بهیه بعمل آمده بهمان اندازه تجاوز بحقوق بی طرفی دولت علیه ایران دانسته خاطر اولیای امور دولت عثمانی را در اسلامبول و طهران باین نکته جلب و اقدامات لازمه برای جلو گیری از وقوع نظایر آن بعمل خواهد آورد و عجلتاً نتیجه مذاکراتی که با سفارت کبری عثمانی به عمل آمده این تده است که تلگرافاً مراتب را تحقیق و به مقتضیات آن رفتار نمایند ولی دوستدار لازم می دانم که خاطر محترم را به این نکته متوجه سازم در صورتیکه رابطه تلگرافی آن حدود از چندی بابتطرف بواسطه اقدامات نظامیان

آن دولت بهیه بامر کز قطع گردیده و اخیراً ورود شجاع الدوله بمرآغه بدون اجازه دولت در تحت حمایت نظامیان آندولت بهیه مزید بر علت گشته مطابرات بستی نیز متطوع گردیده است دولت چگونه میتواند توقعات آن جناب جلالتماب را سریعاً بموقع اجری گذارده و تلکرافاً یا کتباً اوامر لازمه بمامورین خود بدهد درین باب هم عطف توجه آن جناب را به مدلول مراسله خود مورخه ۲۳ محرم ۱۳۳۳ نموده متوقع و منتظر است که اوامر فوری اکیه در واگذار کردن سیم های تلکراف آن حدود با اختیار مامورین این دولت علیه و عدم تعرض به بست و رفع ید شجاع الدوله از آذربایجان که کراراً کتباً و شفاهاً مساعدت آن جناب را تقاضا نموده ام صادر فرموده بطوریکه خواهش شده از وقوع حوادثیکه ناقض بیطرفی این دولت است جلوگیری فرمایند همواره احترامات فایقه را تجدید مینماید

(محمدعلی علاء السلطنه)

نمرة (۱۴۰)

مراسله وزارت خارجه بسفارت کبرای عثمانی

مورخه ۲ صفر ۱۳۳۳

گرامی مراسلات جوابیه جناب مستطاب عالی مورخه ۲۴ محرم ۱۳۳۳ واصل دست توقیر گردیده بانهایت احترام جواباً زحمت افزا است که اهم مقاصد اولیای دولت علیه ایران نزهت خاک پاك آذربایجان از قوای اجانب و حفظ بیطرفی دولت متبوعه خود در این محاربه حاضره دول است اولیای دولت آن درجه که در خور قدرت بوده است اهتمام و اقدام و کوشش خود را دریغ نکرده اند و اگر کاملاً بحصول نتیجه مطلوبه مؤدی نکشته از نقطه نظر انصاف و عدالت باتوجه به اثرات مننوی و مادی این حوادث مششومه که از هشت تا سال قبل بواسطه عشایر و عساکر آندولت علیه بوقوع پیوسته جای ذره شکایت و دلشکی برای اولیای آندولت علیه باقی نخواهد ماند زیرا که نتیجه آن اقدامات است که سر مشق سوانح امروزه شده که متاسفانه واقعات خونینش علاوه بر انواع خسارانی که بخاک آذربایجان رسانیده و میرساند بطوری که مرقوم میفرمایند سبب زیان بهخاک پاك آن دولت علیه هم شده است مرقوم میفرمایند راجع به عودت شجاع الدوله و جمععاتی که میکند و بانطق های آتشین فرماندهان عثمانی در محل های مصفا شده از وجود قشون اغیار و غیره مامورین ایران رابورت نمیدهند باکمال صراحت خاطر محترم ذات سفارت پناهی را مستحضر میازم که اولیای دولت علیه ایران از اخبار و واقعات بی خیر نیستند و مامورین این دولت علیه درین باب طرفداری نمی نمایند و دولت ایران هم بملاحظه رعایت حفظ بیطرفی و پاك شدن آذربایجان از قوای اجانب و رفع تجاوزات همسایگان خود که هر یک رفتار دیگری را برای اقدامات تجاوز کارانه خود مآخذ قرار میدهند بالسویه اعتراض و اقدامات خود را حقیقت داده رجعت قوای آنان را توقع و تجاوز اعمالشان را بروتست نموده و مینماید و ضمناً یقین دارم تصدیق می نمایند که سقر و بانه و ساوجیلاغ که مبرا از قشون اغیار بود برای صفای آن نقاط بهتر بود بجای نطق های مزبور امر داده میشد شیخ نجم الدین و شیخ جلال الدین و یا شیخ علی طویلا دیکر رؤسای عشایر و سرکردگان عسا کروکار کنان کشوری آن دولت علیه بیک زادگان

واعیان و علما دیکراهالی محلیه را کتباً و شفاهاً تحریک نکرده در هم هجومی که تازه عهد حدودی بسته شده بلاتامل تجاوز به حدود نمی نمودند که از این رو قوای اغیار توجهی بمواقع بی اغیار نکرده و غباری به بی طرفی این دولت نمی نشست متاسفانه وقتی اولیای دولت هم کیش در عرض موافقت بدون اینکه حقیقت این دولت را در نظربگیرند آن درجه بدایره اعتراضات خود بسط داده تحریک و تجاوزات کار کنان خویش را که سبب رجعت شجاع الدوله معزول تبعید شده گردید آن طورها که مرقوم فرموده اند تلقی نمایند چگونه از تشبثات کار گذاران این دولت در نزهت آذربایجان امید نتیجه مطلوبه میتوان داشت

باصل مرام اولیای دولت متبوعه خود در خاتمه مبادرت کرده تصدیق میدهد حفظ بی طرفی و آرامش اهالی خاک دولت هم آیین خود را از نظر دقت دور نفرموده امر مؤکد صادر فرمایند که قوای آندولت علیه مواقع حدودی فوق الذکر را تخلیه تجاوزات خود را متروک رؤسای عشایر و لشکری و کشوری را بعضی تشبثات غیر منتظره منع و بدین وسیله کمکی شایان با نیت و اهتمام اولیای دولت ایران در پاك شدن خاک آذربایجان از سایر اجانب بفرمایند با انتظار توجهات مؤثره فوریه آن جناب مستطاب احترامات فایقه را تجدید می نماید

(محمدعلی علاء السلطنه)

نمرة (۱۴۱)

متجدد المال به سفرای دولت علیه مورخه ۳ صفر ۱۳۳۳

مقارن حمله کشتی های جنگی عثمانی به بعضی از بنادر روس در بحر اسود که تنگ بین دولین روس و عثمانی حتمی الوقوع گشت وزیر مختار روس باحضرت آقای رئیس الوزراء ملاقات و بر حسب تعلیماتی که از بطرو گراد به او داده بودند مذاکراتی در باب بی طرفی ایران نمود که شرح آنرا در تلواین مشروحه (۰) ملاحظه می نمایند شب همان روز که آقای مشاور الممالک معاون وزارت امور خارجه با وزیر مختار ملاقات کردند بیاناتی در تعقیب مذاکرات با آقای رئیس الوزراء نمودند که رابورت آنرا معاون وزارت خارجه کتباً به هیئت وزراء اطلاع دادند و سواد آن (۰۰) در جوف است بعد معلوم شد که وزیر مختار بیانات مزبور را به وزرای مختار انگلیس و فرانسه هم نموده و در باب تخلیه ایران از قشون روس و تعیین خساراتی که شاید از وقوع محاربه در خاک ایران باین مملکت وارد شود تأمیناتی داده نظر به اهمیت مطلب وزارت خارجه در صدد بر آمد که تأمینات شفاهی مزبور رسماً از سفارت روس در ضمن مراسله اشعار شود و بعد از مذاکرات زیادی بالاخره مراسله در تاریخ دویم محرم از سفارت روس رسید که سواد آن در جوف است (۰۰۰)

چون نکات عمده که در این مراسله منظور دولت بود بکلی بیانات سابق وزیر مختار تباین داشت و تمام مساعدتها را منوط بشرایطی کرده بودند لهذا با وزیر مختار مذاکره شد که این مراسله را پس گرفته در همان زمینه که شفاهاً مذاکره نموده است مراسله بنویسند به پس گرفتن مراسله راضی نشده بالاخره نکاتی که فرق داشت در ضمن ملاقات

(۰) نمره ۳۴ این کتاب ملاحظه شود (۰۰) نمره ۴۷ این کتاب ملاحظه شود

(۰۰۰) به نمره ۸۴ این کتاب رجوع شود

حضوراً بوزیر مختار بیان و این مذاکرات منجر بمراسله مورخه ۱۷ محرم گردید که وزیر مختار روس نوشته است (۵) اگر چه مدلول مراسله اولی بواسطه این مراسله نسخ میشود ولی باز در مسئله بردن قشون بجای اینکه هیچ قید و شرطی نشود کلمه (نظم) را قید کرده اند معلوم است که این کلمه قابل هر قسم تعبیراتی بوده و در هر موقعی ممکن است برای عدم جلب قشون خودشان از خاک ایران باین مسئله متوسل و وجود نداشتن نظم را وسیله اقامت قشون قرار بدهند لهذا وزارت امور خارجه مشغول مذاکراتی باسفارت روس شده است که از این قید صرف نظر نمایند و نتیجه آن بجانب عالی اطلاع داده خواهد شد

محمد علی (وزارت امور خارجه)

نمره (۱۳۳)

تلگراف وزارت خارجه بوزیر مختار لندن مورخه ۵ صفر ۱۳۳۳

شجاع الدوله فعلا در میان دو آب خالصه جات دولت را تصرف و عایدات آنها را با مالیت دیگر محلی مصرف جمع آوری قوه میکند و مسلم است که در این اقدامات پشت گرمی به روسها دارد و یقین است آنها این اجازه را به او داده اند اما پروتست هائی که پی در پی به عثمانیها شده وزیر مختار انگلیس مسبوق است که ملائم تر از برتست هائی که بروسها کرده ایم نبوده است ولی وسیله این تجاوز را خود روسها به عثمانیها دادند و هر قدر دولت خواست که روسها قشون خود را ببرند و بیطرفی ایران را محترم شمارند ترمی نبخشید علاوه بر اینکه قشون خود را بردند آن اقدامات را در تبریز بر ضد عثمانی و آلمان کردند و حالا عثمانی هم معامله بمنزل کرده است در جواب ایران هم میگویند چون روسها از آذربایجان ما را تهدید و به بلزید تجاوز کردند ما نیز مجبور به نقض بیطرفی شما و ورود به ایران هستیم این نکات را درست حالی نمائید که ابداً حق گناه ندارند و هر اقدامی عثمانی بکند از خود روسها سرمشق گرفته اند

محمد علی علاء السلطنه

نمره (۱۳۴)

شرح مذاکرات حضرت اشرف آقای مستوفی الممالک رئیس الوزراء باوزراء مختار انگلیس و روس باحضور حضرت اشرف وزیر امور خارجه ۵ صفر ۱۳۳۳

آقای رئیس الوزراء - پیش آمد کار آذربایجان طوری است که باوجود اینکه مکرر مذاکره کرده ام باز مجبور شده ام که امروز جنابان عالی را زحمت بدهم چه قبل از اعلان جنگ روس و عثمانی وجه بعد از آن اوضاع حاضر را پیش بینی کرده خواست نمودم که قشون روس از ایران احضار بشود متأسفانه باین مقصود دولت ایران موافقت نشد و این عدم موافقت با نیت صادقانه دولت ایران که منظوری جز خیر روسیه و ایران و انگلیس نداشت اوضاع را باینجا کشانید و بروزاتی بر ضد عقاید دولت ایران روی میدهد حالا هم خواست خود را تجدید و تمنی میکنم قشون روس از ایران احضار بشود و دولت ایران را آزاد بگذارند که بتواند بوظایف بیطرفی خود عمل کرده از این حوادث ناگوار جلوگیری کند و احساساتی که شاید خودتان هم حس میکنید به بیطرفی ایران سکنه

(۵) به نمره ۱۰۶ این کتاب رجوع شود

وارد میآورد تغییر یافته دولت ایران در حفظ بیطرفی خود که تاحال با کمال مجاهدت تعقیب نموده موفقیت حاصل کند

(بعد از فرمایشات آقای رئیس الوزراء وزراء مختار سکوتی فوق العاده اختیار نمودند) وزیر مختار انگلیس - در باب بیطرفی که حضرت اشرف رئیس الوزراء اظهار فرمودند مجبورم آنچه را که میدانم بگویم: از قراریکه برای من یقین حاصل شده در طهران هیچان فوق العاده در افکار عامه بر ضد دول متحده مشاهده میشود منشی های سفارت کبرای عثمانی و سفارت آلمان و اطریش اتصالاً مشغول تحریک هیچان هستند بولی گزارف که برای سفارت آلمان فرستاده شده بود و من توقیف کردم واضح است برای مخارج سفارتی نیست بلکه برای مصرف این تحریکات است و نمیدانم اگر دفعه دیگر بولی بفرستد بتوانم توقیف بکنم یاخیر صاحب منصبان سوئدی تمایل خود را نسبت بالمان نمی توانند مستور دارند و بیم آنست که در صورت بروز انقلاب ژاندارمری بر ضد دولت بامردم همراهی کند

آقای رئیس الوزراء - خواهش هائی که مکرر کردم برای این بود که امروز این اظهارات جنابعالی را نشنوم از اینکه مجبورم میفرمائید عقاید خودم را خیلی واضح بیان کنم معذرت میخواهم متأسفانه باوجود مساعی دولت ایران در حفظ بیطرفی خود از هیچ طرف این بیطرفی درست رعایت نمیشود الانچه سلطان محمد شاه را که بتوسط سفارت انگلیس انتشار یافت بچه نظر باید نگاه کرد اقدامات شجاع الدوله و مساعدت و تقویتی را که از او میشود بچه باید حمل کرد تشویق جنرال قنصول تبریز رؤسای آذربایجان را بهمراهی شجاع الدوله چه صورت دارد در اظهاراتی که جناب وزیر مختار انگلیس فرمودند ابداً تصور نمیکند عقبه ژاندارمری اینطور باشد آنچه راجع به این افکار عامه اظهار داشتند پنهان نمیکند که ایرانیها مسلمان هستند و ممکن است بعضی حیایات داشته باشند ولی باید سبب را پیدا کرد علت را فهمید و آن علت را رفع نمود من اهل این ممالک هستم و از حیایات اهل این ممالک بخوبی واقفم یقین دارم اگر بامقاصد دولت ایران مساعدت بشود فوراً احساسات تغییر خواهد کرد دولت ایران موفقیت کامل حاصل خواهد نمود و این قبیل تحریکات در اذهان اثری نخواهد داشت اصرار من هم دراینکه بامقاصد دولت ایران موافقت بشود برای این است که بهانه بدست سایرین نیفتد و این هیچان روی ندهد

وزیر مختار انگلیس - آنچه در باب ژاندارمری اظهار کردم اینطور شنیده ام خودم هم تصور نمیکند اینطور باشد حالا خوب است همقطار روسیه من در آنچه راجع باو است جواب حضرت اشرف رئیس الوزراء را بگویند

وزیر مختار روس - در باب بیطرفی آیا بیطرفی ایران مثل بیطرفی بلژیک نقض شده است آقای رئیس الوزراء - باید جناب وزیر مختار روس ملاحظه بکنند که میان ایران و بلژیک در اینموقع خیلی فرق است و ایرانیها مثل بلژیکیها رفتار نکردند اگر آلمانها با بلژیکیها اینطور رفتار کردند بلژیکیها هم اینطور اسباب ابتلای آلمان را فراهم نمودند

وزیر مختار روس - قشون روس چرا بایران آمد برای این بود که جان و مال اتباع خارجه درخطر بود وسی نفوس روسها را قطعه قطعه میکردند مشاور الممالک - آمدن قشون روس ابدآ باین جهت نبود حتی درمدت چند سال انقلاب ابدآ بیجان و مال اتباع خارجه تعرض نشد بلکه بعدر جلو گیری ازقحطی ویرای مساعدت با مردم قشون روس وارد شد

آقای رئیس الوزراء - مسیه جرجیل درست از اینواقعه اطلاع دارند خوب است دلیل آمدن قشون روس را ازایشان سؤال کنید

مستر جرجیل - وقتیکه عین الدوله تبریز را محاصره کرده بود وچند ماه محاصره طول کشید کار سکنه شهر بجائی رسید که غلغ میخورند و مردم به قسولگری های روس و انگلیس پناه بردند نمایندگان انگلیس و روس در طهران از محمدعلی میرزا جدآ تقاضا کردند که محاصره تبریز را درمدت سه روز موقوف دارند وعده دادند و وفا نکردند آنوقت برحسب تقاضای سفرای انگلیس و روس قشون روس با مقدار زیادی آذوقه وارد شد واز آنوقت ناحال همیشه دولت ایران آمدن قشون را پروتست کرده است

وزیر مختار روس - چه شد که در اینمدت چندسال دولت ایران رجعت قشون را باین جدیت تقاضا نمی کرد

آقای رئیس الوزراء - اگرچه همیشه درهر موقع دولت ایران حضور قشون روس را در ایران پروتست کرده ولی اصرار امروزه برای موقع فوق العاده است که بواسطه جنگ اتفاق افتاده و از اقامت قشون روس در ایران خطرات بزرگ تری متوجه ایران شده است وزیر مختار روس - در باب شجاع الدوله اعتماد غریبی باو دارند چون آدمی است کاری قرار شده است برای جلو گیری از آمدن عثمانی ها به تبریز قوای تشکیل بدهد اگرچه در بطرو گراد عقایدی که درباره شجاع الدوله دارند گاهی تغییر میکند ولی گویا این ترتیبات بر طبق دستور العمل فرمانفرمای قفقاز باشد

آقای رئیس الوزراء - اقدامات شجاع الدوله و تقویتی که از او میشود چون اغلب رؤسای آذربایجان با او ضدیت دارند ممکن است موجب جنگ داخلی شود و تولید مشکلات لابنحل برای دولت ایران بکند این هم مثل همان پیش بینی هائی است که کرده بودم به آن اهمیت داده نشد و امروز اثرات آن ظاهر شده است و یقین است پیش آمد آذربایجان بسا بر نقاط ایرانهم عکس خواهد داد در اینموقع باید با کمال تاسف حیرت دولت ایران را اظهار کنم که اگر دولت ایران بخواهد قوه تشکیل نماید بان اهمیت داده نمیشود و بعد بهمان قوه که خیلی بی نظم تر از قوای است که دولت تشکیل بدهد متوسل میشوند ملاحظه فرمائید این پیش آمدها چه اثرات بد در افکار عامه خواهد کرد و چقدر عقاید عامه را نسبت به بی طرفی سست خواهد کرد تقاضای خود را در باب رجعت قشون باین ملاحظات تکرار و خواهش میکنم ایران را بحال خود وا گذار کنید که بتواند از وقایع نا کوار جلو گیری نماید

وزیر مختار روس - در موقع تحدید حدود چرا دولت ایران بهراهی دولتی متوسل

شد این مسئله برای این بود که دولت ایران در مقابل عثمانی نمیتوانست حقوق خود را حفظ نماید

وزیر مختار انگلیس - مسئله حدود ابدآ مربوط بمطالبی که مذاکره میشود نیست

وزیر مختار روس - دولت ایران چه میخواهد ؟

وزیر مختار انگلیس - بر واضح است ایران نه شماها را میخواهد نه شجاع الدوله را آقای رئیس الوزراء - تمایل بعضی ایلات بطرفی تا وقتی است که مقصود مقابله با قشون خارجه باشد وقتی که این علت مرتفع گردید چنانچه عثمانی بخواهد تجاوز بکند دولت ایران با قوای خود بیش از آنچه از قوای حاضره در آذربایجان ممکن است عثمانی صدمه وارد بیاورد صدمه وارد خواهد آورد

وزیر مختار انگلیس - نمی توانم بپنهان کنم که برای ایران وضع مشکلی پیش آمده کار شجاع الدوله در طهران اسباب انقلاب افکار عامه شده و دور نیست بسا بر نقاط سرایت بکند معلوم نیست اگر عثمانیها سؤال کنند که چرا شجاع الدوله که نوکر ایران است قوای محلی را بر ضد عثمانیها تجهیز میکند دولت ایران چه جواب خواهد داد اگر همقطار روسیه من با فکر عامه اهمیت نمیدهد من بملاحظه مسلمانان رعیت انگلیس نمی توانم باین مسئله اهمیت ندهم تصور میکنم قبل از آنکه دو ماه دیگر بگذرد و هر پانزده روز يك مرتبه بنشینیم در اینباب صحبت بکنیم و نتیجه نگیریم تا اینکه دولت ایران مجبور بتأمیل بیک طرف بشود خوب است راه حلی برای اینکار فکر کنیم بعقیده من خوب است قشون روس مراجعت کند حضرت اقدس به تبریز بروند قوه در آنجا تشکیل داده شود و چون روسیه بشجاع الدوله اعتماد دارد ریاست قشون آذربایجان باو محول گردد

وزیر مختار روس - خوب است دولت ایران فکر کند که تمایل بکدام طرف برای ایران صرفه اش بیشتر است از بطرو گراد بمن اطلاع دادند که بعضی عشایر بدستور العمل دولت با عثمانیها همراهی میکنند

وزیر مختار انگلیس - حالا موقع این مذاکره نیست که دولت ایران در تمایل بیکی از دو طرف صرفه خود را ملاحظه نماید

آقای رئیس الوزراء - خیلی متأسفم که باوجود افکار عامه واقدمات علمای عنایت دولت ایران باندازه حفظ بیطرفی خود را کرده که ممکن است هیئت دولت در بعضی انظار منفور هم باشد معهذرا در بطرو گراد سوء ظن حاصل کرده اند باز خواهش میکنم که برای رفع این مشکلات ایران را بحال خود بگذارید که با قوای خود از این حوادث جلو گیری کند در اینصورت با اطلاعی که از حسبات اهل مملکت دارم یقین دارم دولت ایران با قوای محلی خواهد توانست از حوادث جلو گیری نماید در صورت رجعت قشون یقیناً عثمانیها هم تخطی نخواهند کرد و چون فرض محال محال نیست اگر هم تجاوز بکنند دولت ایران با آنها طرف خواهد شد معلوم است ما نمیخواهیم قشون روس از ایران خارج بشود و بجای آنها قشون عثمانی بیاید

وزیر مختار روس - آیا حضرت اشرف میتواند دلیلی واضح در هیجان افکار عامه بمن نشان بدهند .

آقای رئیس الوزراء - ایدا آرزو ندارم این مسئله را جناب عالی واضح ملاحظه فرمائید و امید وارم این طرز پیش نیاید که ملاحظه کنید ولی بطور مثل میگویم مردم این مملکت یکی هستند چه دلیل دارد در آن سرحد این تمایلات بروز میکند و در سایر سرحدات که خالی از قشون خارجی است این اتفاقات روی نمیدهد

وزیر مختار انگلیس - اطلاعاتی را که من دارم باید اظهار کنم قثم مقام خاقین صمصام الممالک رئیس سنجایی را مهمان کرده و باو گفته است در صورتیکه انگلیسها ببقداد بروند باید باعثمانیها همراهی کند صمصام الممالک گفته من نوکر ایرانم هر حکمی بشود اطاعت خواهم کرد قثم مقام گفته است از دولت حکم صادر خواهیم کرد

وزیر مختار روس - مراتب را تلگراف به بطروگراذ خواهم کرد و این مذاکرات را بانجا اطلاع خواهم داد

وزیر مختار انگلیس - تبلیغ مذاکرات کافی نیست باید ملاحظات خودتان را هم بگویند وزیر مختار روس - چون آمدن قشون بایران بتقاضای سفارتین شده خوب است هم قطار انگلیس من هم بامن کمک کند ولی یقین دارم در بطروگراذ این طور تصور خواهند کرد که ایران میخواهد روسیه را بدیوار فشار دهد .

وزیر مختار انگلیس - من مراتب را باملاحظات خود تلگراف خواهم کرد
آقای رئیس الوزراء - مقصود دولت ایران ایدا این نیست که بدولت روس فشار بیاورد اگر درست ملاحظه کنید تصدیق خواهید کرد که نیت ایران در تقاضای خود دایر بر رجعت قشون صمیمانه بوده و پیش بینی های من بظهور رسیده حالا هم تقاضای خود را که باز در خیر ایران و روسیه است تکرار میکنم که از خطرانی که ایران را تهدید میکند جلوگیری شود معلوم است در صورت رجعت قشون حضرت اقدس ولیعهد به تبریز تشریف خواهند برد قوه منظمی از قوای محلی در آنجا تشکیل خواهد یافت و چون دولت ایران منظوری جز موافقت با دولتین ندارد پیشنهاد جناب وزیر مختار انگلیس را هم در تحت نظر دقت خواهد گرفت و ممکن هم هست که پذیرفته شود ولی اینکه جناب وزیر مختار روس می فرمایند تقاضای من در بطروگراذ اثر خوبی نخواهد بخشید دولت ایران بقدری در تقاضای خود صادق و صمیمی است که از تکرار این خواهش در آتیه هم خود داری نخواهد کرد خیلی متشکر میشوم که جناب وزیر مختار روس بفرمایند خبری که بموجب آن میگویند همراهی بعضی عشایر باعثمانیها بدستور العمل دولت بوده منبش چیست

وزیر مختار روس - چنین خبری از بطروگراذ بمن رسیده ولی هنوز تصدیق نشده است مراتب را تلگراف میکنم ولی میدانم اثر بدی خواهد بخشید

آقای رئیس الوزراء - تاحال میتوانم قول بدهم که دولت ایران بقدر ذره برخلاف بی طرفی رفتار نکرده و باندازه بلك قدم از جاده بیطرفی منحرف نشده اگر تقاضای دولت

ایران اثر بد بخشید جای تلسف است ولی این اثر مانع نخواهد شد که دولت ایران این تقاضای صمیمانه خود را تجدید و تکرار کند

آقای وزیر امور خارجه - از جناب وزیر مختار روس خواهش میکنم در ضمن تلگراف دلایلی را هم که آقای رئیس الوزراء اقامه فرمودند بیان نمایند
نمبره (۱۳۴) تلگراف وزارت خارجه بسفارتین ایران در

لندن و بطروگراذ ۶ صفر ۱۳۳۳

از روزی که احتمال جنگ روس و عثمانی داده میشد اقدامات دولت در رجعت قشون روس ونظریات دولت در این مورد تلگرافاً به جنابعالی اطلاع داده شده در این اواخر دوباره شجاع الدوله بر خلاف میل دولت بایران مراجعت و بر حسب میل اولیاء دولت روسیه در صدد بر آمد که افواج دولت را باحمایت قونسولگری مسلح و برای مخصاصه باعثمانی در میان دو آب اردو تشکیل کند مخاطرات بزرگتر به ایران متوجه شده زیرا عثمانی ها که به بیطرفی ایران بواسطه اقامت قشون روس در ایران اهمیت نمیدادند اقدامات شجاع الدوله را نقض بیطرفی می شمارند و افکار عامه که بهمین جهت قیمت واقعی باین بی طرفی نمیکداشت بیشتر متزلزل شده است گذشته از این مشکلات بواسطه ضدیت اغلب رؤسای آذربایجان باشجاع الدوله یقین است که بشایری که بدون این محظور ممکن بود باجدیت دولت در حفظ بیطرفی مسلک دولت را تعقیب نمایند به خیال مخالفت باشجاع الدوله باعثمانیها موافقت خواهند کرد و جنگ داخلی نیز ایران بروز خواهد کرد اگرچه تقاضای مکرر دولت ایران در رجعت قشون روس محل اعتنا واقع نشد و پیش بینی های دولت که به وزیر مختار روس وانگلیس اظهار شد کاملاً بظهور رسید این دفعه هم که از این پیش آمده ها و توسل و تشبیه روسها به شجاع الدوله و قوای داخلی ما خطرات بزرگه ومشکلات لاینحل پیش بینی میشود لزوماً روز سه شنبه چهارم صفر حضرت رئیس الوزراء در تعقیب مذاکرات سابقه وزرای مختار روس وانگلیس را دعوت و در ملاقاتی که سه ساعت باحضور اینجناب طول کشید اوضاع را به ایشان خاطر نشان و تقاضا فرمودند که با دولت ایران که تاحال باوجود تزلزل و هیجان افکار عامه واحکام علمای عتبات در اعلان جهاد باجدیت بی طرفی را حفظ کرده و از اتفاقات ناگوار جلوگیری نموده است مساعدت کرده قشون روس از ایران احضار و دولت ایران در اعمال خود آزاد شود تامقصود حاصل گردد بالاخره وزیر مختار انگلیس پیشنهاد سابق ما را تکرار نمودند که راه حل مسئله این است که قشون روس احضار شود و حضرت ولیعهد تبریز تشریف ببرند از قوای محلی قوه منظمی تشکیل یابد ولی ضمناً این فقره را هم قید نمودند چون روسیه به شجاع الدوله اعتماد دارد ریاست قشون به اومحول شود دولت ایران باوجود اقدامات خود سرانۀ شجاع الدوله محض بروز موافقت با روسیه ممکن است بتواند راهی برای حل این مسئله شجاع الدوله هم پیدا کرده با اقدامات لازمه از خطرانی که مملکت را تهدید میکند جلوگیری نماید وزیر امور خارجه را ملاقات نظریات دولت را که در صلاح ایران و آنها است درست خاطر نشان هر چه زودتر نتیجه را

تلگراف کنید چون ظهور پیش بینی های ایران برای صمیمیت تقاضای اولیای ایران دلیل واضحی است اولیاء دولت ایران امیدوارند این دفعه با ابراز مساعدت ایران را از خطر حفظ و اولیای دولت را ممنون نمایند
(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۱۳۵)

مراسله سفارت روس به وزارت امور خارجه

۵ صفر ۱۳۳۳ (۶ صفر رسیده)

چون برای فرستادن دورت (۲ دسته) قزاق ایرانی و توپخانه به همراهی حاج شجاع الدوله بمرغه (۱) لازم بود که دفعه برای مخارج این کار مبلغ چهار هزار و دوست و نود و هشت منات و پنجاه کابک و پس از آن از هشتم ماه نیابرهاست هه ماهی چهار هزار و هشتصد و پنجاه منات داده شود بملاحظه اینک دولت علیه ایران به قزاق های ایرانی پول نمیدهد جناب شوکت ماب جانشین قفقاز اجازه داده اند که این وجوه از خزانه دولت امپراطوری برداشته شود مشروط بر اینکه بعدها دولت علیه ایران این وجوه را مسترد دارند محض استحضار خاطر مودت مظاهر جناب مستطاب اشرف عالی زحمت افزا گردیده درینموقع احترامات فایقه را تجدید می نماید

نمره (۱۳۶)

تلگراف وزارت خارجه به سفارت پاریس

۶ صفر ۱۳۳۳

حالا که تا اندازه از ترتیب مسبق شدهاید لازم است مخصوصاً جداً اقدام نمائید که دولت فرانسه نقطه نظر ایران را در حفظ بیطرفی خود تایید نماید دولت میدانند که اقدام امروزی دولت فرانسه در نزد دولت روس راجع به بردن قشون خودشان از ایران و حفظ بیطرفی ما و عدم مداخلات در مالیه و غیره خیلی مؤثر و مفید است و مخصوصاً از جنابعالی انتظار دارم که با اطلاعاتیکه دارید اقدامات خودتان را دنبال و مذاکرات لندن را تایید نمائید که بلکه این خدمت بزرگ را انجام بدهید مطالب مهم را هم من بعد یامستقیماً تلگراف میکنیم یا از لندن به جنابعالی اطلاع میدهند

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۱۳۷)

تلگراف وزیر مختار بطرو گراد بوزارت

خارجه ۶ صفر ۱۳۳۳

چند روز بود مشغول اقدامات بودم سفیر کبیر انگلیس را هم با خود همراه کرده ام وزارت خارجه میگوید شجاع الدوله در امورات ایالت مداخله ندارد تنها مشغول حفظ علاقه جات خود و امنیت مراغه است که در صورت حمله اکراد دفاع نماید چون در ساوجبلاغ قشون عثمانی اکراد را به جاییدن تبریز تحریک میکنند غیر از شجاع الدوله کسی نیست جلو گیری نماید و مسافرت او صلاح و ممکن نیست صرف نظر شود سفیر کبیر انگلیس هم کتبا جواب رد داده اند

(اسحق)

(۱) دراصل مراسله سفارت روس (ماکو) نوشته شده بود ولی بعد معلوم شد که مقصود مراغه است

نمره (۱۳۸)

تلگراف وزارت خارجه سفارتین لندن و

بطرو گراد ۷ صفر ۱۳۳۳

دیروز تفصیل مذاکرات روز شنبه را باوزراء مختار انگلیس و روس بجناب عالی تلگراف کردم امروز مراسمه حیرت انگیزی از سفارت روس رسیده مینویسد دو دسته قزاق ایرانی و توپخانه لازم بود به همراهی شجاع الدوله به ما کوفرسنداده شود چون رای مخارج اینکار مبلغ ۴۲۹۸ منات و پنجاه کابک فعلا و از هشتم نوامبر ماهی ۴۸۵۰ منات لازم بود داده شود جانشین قفقاز اجازه داده اند این وجوه از خزانه روسیه برداشته شود که بعد دولت ایران پردازد اگرچه در اینباب اقدامات جدی میشود و نتیجه بشما اطلاع داده خواهد شد عجله ملاحظه کنید بامذاکرات بربروز این اقدام روس ها و دخول قشون منظم ایران در جنگ بر خلاف میل دولت چه صورت دارد فوراً باجای لازم در جلوگیری از این اقدام که عاقبت وخیمی دارد مذاکره و نتیجه را اطلاع بدهید

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۱۳۹)

تلگراف وزیر مختار ایران از بطرو گراد

مورخه ۸ صفر ۱۳۳۳

بطور جدی باوزارت خارجه مذاکره کرده و زحمات و خطراتی که از مداخله شجاع الدوله برای ایران و دولت حاصل شده و خواهد شد شرح دادم رجعت او را خواستم از توقیف تلگراف و بست اظهار عدم اطلاع کرده میگویند بهتر است به وزیر مختار روس بگوئید در این باب به قونسول تبریز هم تلگراف بکنند و گفتند قشون عثمانی بمیان دوآب رسیده عدم مداخله شجاع الدوله صلاح نیست گفتن متاسفم تشریف فرمائی ولیعهد را مانع شدید حالا هم تهیه دفاع با اولیاء دولت است باز عذر آوردند ولی بنده رد کرده اصرار داشته و دارم بهتر است در طهران هم سفارت جدا اصرار بفرمائید

(اسحق)

نمره (۱۴۰)

مراسله وزارت خارجه به سفارت روس

مورخه ۹ صفر ۱۳۳۳

در جواب مراسله محترم مورخه پنجم صفر جاری دایر باینکه دو دسته قزاق ایرانی و توپخانه لازم بوده به همراهی شجاع الدوله بما کو اعزام شود و مخارج فعلی و آتی آنها فرمان فرمائی قفقاز از خزانه روسیه می پردازد که بعدها مخارج مزبوره را خزانه ایران مسترد دارد با کمال احترام خاطر دقایق شناس آن جناب جلالتماب را از حیرت اولیاء دولت متبوعه خود از چنین اقدام که ارتباط آن با هیچ اصول و قانونی وفق نمیدهد مستحضر داشته ضمناً توجه آن جناب دوستان استظهاری را باین نکته معطوف میدارد که پس از چندین مجلس که با آن جناب جلالتماب باحضور جناب جلالت ماب وزیر مختار انگلیس از اوضاع حاضره مذاکره و خطراتی که از اقامت قشون روس در ایران برای این مملکت متصور بود پیش بینی شد و علی الخصوص بعد از آنکه در مجلس روز سه شنبه چهارم شهر حال که حضرت مستطاب اشرف آقای رئیس الوزراء دامت شوکت باحضور دوشندار مشکلاتی را که از عدم موافقت بانظریات این دولت علیه رخ نموده و مخصوصاً مفاسدی که از رفتار

شجاع الدوله که با تصویب و تقویت دولت بهیه روسیه میباشد و ممکن است متوجه ایران بشود با دلایل متقنه به آن جناب جلالت ماب خاطر نشان فرموده رجعت قشون روس از ایران و خروج شجاع الدوله و آزاد گذاردن ایران برای حفظ بیطرفی خود تقاضا کردید اولیای دولت دوستدار انتظار آنرا دارند که آن جناب جلالت ماب با وجود تجربه که از ظهور پیش بینی های سابق اولیای این دولت حاصل فرموده اند در منع این قبیل اقدام و مساعدت با نظریات صادقانه اولیای دولت متبوعه دوستدار که در خیر و صلاح روسیه و ایران است وسائل لازمه را اتخاذ فرمایند که مفاسد پیش آمد های سابق و اثرات سوء این اقدام حق شکنانه که مدلول مراسله فوق الذکر آن جناب جلالت ماب بر آن حاکی و بقدری برخلاف انتظار و داده است که اولیای دولت دوستدار را مستغنی از اظهار اعتراض میداند مرتفع و خطرانی که متوجه ایران است (و در ملاقات روز سه شنبه چهارم شهر حله به آن جناب خاطر نشان کردید) نتیجه وخیمه آن به روسیه و ایران عاید خواهد شد بر طرف شود بالانتظار نتیجه مطلوبه اقدامات مؤثره آن جناب جلالت ماب به طوری که عوالم و داد و یکجبهتی ایران و روسیه مقتضی است در خصوص موافقت با نظریات اظهاریه اولیای این دولت و رفع این قبیل اقدامات غیر منتظره احترامات فایده را تجدید مینماید

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۱۴۱)

متحد المال به عموم سفرای دولت علیه مورخه ۱۳۳۳ صفر

مسیوق هتید که از بدو ورود قهری شجاع الدوله به تبریز همواره دولت علیه آمدن او را پروتست و جداً در صدد انفصال مشار الیه بود تا اینکه مدتها بعد از اقامت در تبریز در تحت شرایطی مثل اطاعت صرف از او امر اولیای دولت و غیره بسمت نیابت آذربایجان شناخته شد ولی چون از تقویت مأمورین نظامی روس و مخصوصاً جنرال قنول تبریز سوء استعمال نمودند روز بروز به حرکات منمردانه خود می افزود و مخصوصاً موقع اعلان تاجگذاری بندکان اعلیحضرت اقدس همایونی و مسئله انتخابات علناً بنای ضدیت را گذارده و بالاخره تمرد را بجائی رسانید که بر ضد او امر دولت تجهیز استعداد اردو بسمت زنجبال نموده مخالفت خود را بادولت علنی کرد دولت جداً در صدد بر آمد که انتهای باین اعمال او داده شود بعد از مذاکرات زیاد با سفارت روس بالاخره تحصیل موافقت برای انفصال مشار الیه گردیده و موقتاً تا ورود والا حضرت اقدس ولیعهد رشید الملک بسمت نیابت ایالت آذربایجان معین و تلگرافاً انفصال شجاع الدوله اعلام گردید با اینکه قبلاً موافقت سفارت در این انفصال تحصیل شده بود مع هذا بمحض وصول این خبر شجاع الدوله تلگرافخانه را بمنزل شخصی نقل تلگرافچی دولتی را توقیف و مانع مخابرات گردیده ضمناً برای ایستادگی در مقابل او امر دولت مشغول جمع آوری استعداد شد معلوم است که در این حرکت باز پشت گرمی او بحمایب جنرال قنول روس و نظامیان آن دولت بود و عجب است که او امر سفارت بطوریکه باید در آنجا اثر نمی نمود بالاخره بعد از آنکه دولت را در اجرای نیت خود مصمم دید و اخطار شد که دولت مجبور است بهر ترتیبی باشد در صد تأدیب و انفصال

او بر آید آنوقت دست از خود سری برداشته از شهر خارج و امور حکومتی را تسلیم رشید الملک نمود ولی چون باز در خارج شهر تبریز اقامت و مشغول تحریک و تهدید بود و بروز غائنه از این حرکات مشار الیه پیش بینی میشد اظهاراتی بسفارت روس شد که نتیجه آن عزیمت مشار الیه بققاز گردید

در حین ۵ اخبار راجع با احتمال وقوع جنگ بین روس و عثمانی انتشار یافت بدولت اطلاع رسید که شجاع الدوله در صدد حرکت به آذربایجان است همان وقت با سفارت روس در طهران مذاکره معایب مراجعت او خاطر نشان و ضمناً تقاضا شد که از آمدن او جلوگیری شود در بطوریکه هم اقداماتی بعمل آمده با اینکه در ابتدا خبر ورود او را تکذیب و وعده دادند باز چندی در آنجا اقامت نماید مع هذا يك مرتبه تلگراف رسید که مشار الیه وارد تبریز و به نعمت آباد خارج شهر رفته و در آنجا مشغول احضار افواج قدیم و تهدید باهالی است وزارت امور خارجه روس در جواب اظهارات وزیر مختار دولت علیه رسماً اطمینان داد که قصد شجاع الدوله فقط سرکشی با مملک خود و ابتدا در امور حکومتی مداخله نخواهد داشت ولی راپورتهایی که بدولت میرسد خلاف این تأمینات و اظهارات را ظاهر و کم کم شجاع الدوله برده از روی کار برداشته و از آنجا به میان دو آب رفته مشغول جمع آوری استعداد گردیده است و اخیراً مراسله از سفارت روس رسیده که مشار الیه باید بمرآغه برود و دو دسته قزاق ایرانی مأمورند که با او بروند و خواسته اند مخارج این قزاقها را دولت ایران قبول نماید جواب لازم باین مراسله نوشته شده و فرستاده شد و برای اطلاع جناب عالی از جریان تمام مذاکرات سواد تمام نوشتهجات و تلگرافات راجع باین فقره در تلو این مشروحه ارسال میشود در موقع لزوم برای رفع اشتباه بکار برید و مسبقاً بشاید که دولت تا چه اندازه در حفظ بی طرفی خود سعی بوده و از هیچ قسم مذاکره و مکاتبه و پیش بینی مضایقه ننکرده است

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۱۴۲) مراسله سفارت روس به وزارت خارجه مورخه ۱۱ صفر ۱۳۳۳

دوستدار بانهایت توقیر و احترام زحمت افزا شده خود را مکلف میدانند که اشتباهی که در مراسله مورخه پنجم شهر حله (*) در خصوص فرستادن عده قزاق بماکو در تحت ریاست حاجی شجاع الدوله شده رفع نماید و تفصیل از این قرار است که به طوری که از اظهارات رئیس بریکاد قزاق ایرانی در تبریز معلوم میشود يك رت قزاق ایرانی سابق در مرآغه نه در ماکو بوده و حالیه برای معاونت آنها يك رت و دو عراده توپ در تحت ریاست صاحبمنصبان ایرانی نه حاجی شجاع الدوله برای جلو گیری از سارقین فرستاده شده است در این موقع احترامات فایده را تجدید می نماید

تلگراف وزارت خارجه به سفیر کبیر ایران در

نمره (۱۴۳)

اسلامبول مورخه ۱۱ صفر ۱۳۳۳

خبر میرسد متصرف کرکوک در ساوجبلاغ سردار مکری حاکم آنجا را در منزل خود

(*) رجوع به نمره ۱۳۵ شود

حبس کرده جانش در خطر است با جاهای لازم مذاکرات مقتضی نموده امر تلگرافی فوری در نامین جان او صادر فرمائید

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۱۴۴)

شرح ملاقات حضرت اشرف رئیس الوزراء با جناب

وزیر مختار انگلیس سه شنبه ۱۱ صفر ۱۳۳۳

وزیر مختار انگلیس سؤال میکند در صورت رجعت قشون روس از ایران دولت ایران برای محافظه عیسویها چه اقدام می تواند بکند

آقای رئیس الوزراء جواب دادند - در صورت رجعت قشون روس باندازه که از احساسات هموطنان خود مطلع می توانم به شما اطمینان بدهم که مخاطراتی برای عیسویان متصور نیست گذشته از این بطوری که چند روز قبل در مجلس ملاقاتی که با حضور وزیر امور خارجه و مشاور الممالک و معین الوزاره اظهار داشتیم در آن صورت دولت ایران حضرت اقدس و لبعهد را به آذربایجان اعزام خواهند نمود و قوه هم در آنجا تشکیل خواهند داد حالا هم همان اظهارات را تکرار میگویم ممکن است دولت ایران بملاوه قوای که فعلاً در تبریز و سایر نقاط آذربایجان موجود دارد قوه که مرکب از سه هزار نفر باشد در آذربایجان تشکیل داده وموجبات نظم وامنیت را فراهم آورد

وزیر مختار انگلیس - از هیجان افکار عامه در طهران و تصور انقلابات اظهار نگرانی کردند. آقای رئیس الوزراء - از عدم وقوع حادثه ناگوار در طهران اطمینان داده اظهار می فرمائید با وجود اطمینان آنکه وقوع انقلاب در طهران این اطمینان را از سایر نقاط ایران ندارند بلکه در صورتیکه دولت روس باین اقدامات خود باقی باشند و این رفتار خود را ادامه بدهند ممکن است در سایر نقاط بعضی تمایلات بروز کند بطوری که سابقاً دقت جنابعالی را جلب کرده ام باز هم متذکر میشوم درین قبیل موارد باید دید با وجود اینکه ایرانیها از بیک جنب هستند چه دلیل دارد در نقاط شمالی که قشون روس اقامت دارد اینگونه تمایلات مشهود و محسوس می باشد و در جاهائی که این علت مرتفع است بعکس ابدأ این قبیل اتفاقات روی نمیدهد و حال آنکه اگر قشون روس از ایران برود و ایران را بحال خود بگذارند یقیناً عثمانیها هم به ایران تجاوز نخواهند کرد و هر گاه به تجاوزات مبادرت نمایند دولت ایران برای حفظ حقوق خود با آنها طرف خواهد شد.

وزیر مختار انگلیس - سؤال کردند در صورتی که دولت روس قشون خود را از بعضی نقاط تواند ببرد و از بعضی نقاط دیگر احضار کند چه عقیده دارید ؟

آقای رئیس الوزراء - بطوری که سابقاً هم اظهار داشتیم باید درین مورد علت را رفع کرد چون علت اوضاع حاضر حضور قشون روس و رفتار دولت روسیه است هر قدر این علت بیشتر رفع شود همان قدر در احساسات و تمایلات عامه فرق حاصل میشود این نکته را هم امروز صادقانه بجنابعالی میگویم که سابقاً انگلیسها از ایران خیلی جاب مجبت کرده بودند ولی این اقدامات و رفتار روسها بملاحظه موافقتی که امروز شما باروسها دارید احساسات عامه را نسبت به انگلیسها قدری تغییر داده و دولت انگلیس در خیر و صلاح خودش

هم که باشد باید روسهارا ملتفت لزوم تغییر سبک وسلوک حالیه خودشان بنماید . وزیر مختار انگلیس - در صورت هیجان افکار عامه و تمایل اذهان به طرف عثمانی آیا دولت حاضره با افکار عامه در ضدیت با ما مساعد خواهد بود یا خیر ؟ آقای رئیس الوزراء - دولت حاضره تا آخرین نقطه در حفظ بی طرفی ساعی خواهد بود و باین تمایلات موافقت نخواهد نمود

نمره (۱۴۵) راپورت ملاقات مشاور الممالک معاون وزارت خارجه

با وزیر مختار انگلیس روز چهارشنبه ۱۲ صفر ۱۳۳۳

وزیر مختار انگلیس - امروز مراسله از سفارت روس به وزارت خارجه رسیده است یا خیر ؟

مشاور الممالک - نمیدانم مقصود چه مراسله است وانگهی امروز هنوز بوزارت خارجه نرفته ام .

وزیر مختار انگلیس - مراسله که وزیر مختار روس چند روز قبل در باب اعزام قزاق ایرانی به همراهی شجاع الدوله نوشته بود از او سؤال شد بدو اظهار بی اطلاعی نموده بعد به او گفته شد خودش مراسله را امضی کرده است جواب داده است که مضمون آنرا ندانسته امضی کرده است و یورنیوف در انشاء مراسله اشتباه کرده است بالاخره قرار شد در اصلاح این مراسله مراسله دیگری بنویسند و این سواد مراسله ایست که باید بوزارت خارجه فرستاده باشد چون مفاد آنرا نمیدانم خواهش دارم ملاحظه و ترجمه آنرا بمن بکنوئید (*)

مشاور الممالک - بعد از ترجمه مراسله من چندان فرقی اساساً در این مراسله و مراسله سابق مشاهده نمی کنم و نمیدانم با وجود قوای شجاع الدوله در مراغه و میان دو آب این قزاق برای دستگیری کدام سارق رفته اند آیا از تبریز خبری به جنابعالی رسیده است ؟

وزیر مختار انگلیس - خیر

مشاور الممالک - دیشب از تبریز خبر تلگرافی رسید که شجاع الدوله با قوای خود از میان دو آب به طرف ساوجبلاغ حرکت کرده با قوای عثمانی تصادف و مصادمه نموده بعد از دو جنگ که واقع شده شجاع الدوله با چند نفر سوار بمراغه فرار کرده شهر تبریز متزلزل سردار رشید مصمم است عده سوار برای امنیت شهر حاضر کند ملاحظه کنید عدم مساعدت دولت روسیه با نظریات دولت ایران چه مفاسدی تولید و دوات را به چه مشکلاتی دچار میکند درست فکر کنید این واقعه در افکار عامه چه اثر خواهد کرد و چقدر به بعضی تمایلات که همیشه دولت در جلو گیری آن ساعی است خواهد افزود

وزیر مختار انگلیس - کاملاً با نقطه نظر شما موافقت دارم تصدیق میکنم رفتار روسها وضع را خیلی مشکل کرده بریروز بوزیر مختار روس گفتم یا این ترتیب نمی توان کار کرد زیرا نقطه نظر انگلستان با روسیه مخالفت دارد روسیه در ضعف ایران ساعی است و انگلستان بملاحظه اینکه ممکن است روزی موافقت حالیه به خصومت سابقه مبدل شود مایل است

(*) مقصود مراسله سفارت روس است که در نمره ۱۴۲ این کتاب ملاحظه میشود

ایران قوی باشد و اساس تمام اقداماتی که من در اینجا میکنم همین مقصود است چند روز قبل هم که سرلو کسن با سازاف ملاقات نموده است به مشارالیه اظهار داشته که امتداد جنگ حالیه در ایران ممکن است منجر به مخالفت روسیه وانگلیس بشود خیلی جای تعجب است که خود وزیر مختار روس در ضمن شکایت و بدگویی از خیلی از مأمورین روسیه در ایران مخصوصاً در اظهار میل به تغییر آنها در ماده و دنسکی (*) می گفت آدمی است دزد و متقلب آنوقت همین شخص به بطرو گراد راپورت میدهد که بکنفر صاحب منصب عثمانی گویا موسوم به لطفی به رؤسای عشایر می نویسد که عثمانی ها با ایران در باطن موافق هستند و باید عشایر با او همراهی کنند آنوقت در بطرو گراد هم قول این آدم را باور می کنند

مشاور الممالک - بطوری که چند روز قبل آقای رئیس الوزراء هم بجناب عالی اظهار داشتند رفتار روسها دولت ایران را دچار مشکلات کرده و وضع عجیبی پیش آورده شما خودتان خوب میدانید دولت ایران تا چه اندازه در جلوگیری از بعضی تمایلات جدید کرده بقدری که من اطلاع دارم و حامل بیغامات آقای رئیس الوزراء به بعضی از علماء بوده ام میدانم که حتی دولت از اینکه بعضی از علماء خیال اجتماع داشتند ممانعت کرده با وجود این محل افسوس است که اقدامات دولت ایران در بطرو گراد نتیجه بمکس بخشیده است وزیر مختار انگلیس - آیا شنیده اید که صدر العلماء و آقا میرزا محسن و امام جمعه بملاحظه بعضی انقلابات خیال مسافرت از طهران دارند ؟

مشاور الممالک - در این باب چیزی شنیده ام و نمی توانم هیچ دلیلی برای مسافرت آنها تصور نمایم و آنکهی گمان ندارم در طهران انقلابی روی بدهد

وزیر مختار انگلیس - دیروز که آقای رئیس الوزراء را ملاقات کردم همین طور بمن اطمینان دادند و من بقول ایشان اعتماد دارم و همین طور هم امروز بلندن تلگراف کردم اما با ترتیبی که در آذربایجان پیش آمده عقیده من این است که حالا موقع آن رسیده که دولت ایران یکی از دو طرف متمایل شود و من چون خودم را دوست ایران میدانم و انگلستان همیشه حامی ممالک کوچک بوده صلاح ایران را در این میدانم که رسماً با ما شرط بکنند که بعد از جنگ قشون خارجی از ایران خارج و مصونیت و استقلال ایران ضمانت و ایران بحال خود و اگذارده شود و بعد از آن همان طور که بلژیکیها رفتار کردند ایران هم همان طور رفتار کرده عثمانی ها اعلان بکنند که جلو نیایند و داخل جنگ شود مشاور الممالک - باچه داخل جنگ شود ؟

وزیر مختار انگلیس - در طرف آذربایجان روسها مجبور هستند با شما همراهی کنند در طرف کرمانشاهان و جنوب ایران می تواند چهار هزار نفر ژاندارم که قوه منظم است حاضر کند تنها صاحب منصبهای سوئدی نمی تواند بچنگ بروند ما فوراً از هندوستان به شما صاحب منصب خواهیم داد و ایلات هم مستعد هستند مثل سنجابی و غیره که بقوه ژاندارمری ملحق شوند و عثمانیها نمی توانند کاری از پیش ببرند

(*) ویس قنصل روس مقیم ارومیه

بختیاری ها اگر چه بمن اظهاری نکرده اند ولی من امیدوارم برای کمک با ما حاضر هستند بیفداد حمله ببرند

در خاتمه مذاکرات وزیر مختار انگلیس شرحی از اشکال کار کردن با وزیر مختار روس بیان کردند

نمره (۱۴۶) تلگراف وزارت خارجه بسفرای ایران در لندن و بطرو گراد ۱۲ صفر ۱۳۳۳

از سابقه مذاکرات دولت علیه با سفرای روس و انگلیس دایر با حضار قشون روس و جلوگیری از آمدن شجاع الدوله و پروتست ایران در مقابل تجهیزات شجاع الدوله با امر دولت روس بر ضد عثمانی کاملاً مسبوق هستید که دولت ایران هر قدر معایب این اقدامات را خاطر نشان نمود محل اعتناء واقع نشد بموجب اخبار واصله شجاع الدوله با اردوی خود و قشون روس بطرف ساوجبلاغ حرکت کرده با عثمانیها مقابل بعد از دو مجلس زد و خورد شجاع الدوله با چند نفر سوار بمرآغه قرار کرده است هنوز از اردوی او و قشون روس خبری نیست میان دو آب هم در تصرف عشایر است ملاحظه کنید با اینحال که عثمانیها اینطور تسلط در آذربایجان پیدا میکنند چه انقلاباتی ممکن است در آذربایجان روی دهد و چقدر بتغایل اذهان عامه نسبت به عثمانیها تقویت کرده موقع این دولت را مشکل مینماید فوراً وزیر خارجه را ملاقات دقت ایشان را به وخامت عدم اعتناء به نظریات دولت ایران و مسئولیت دولت روس و خساراتی که باذربایجان وارد خواهد آمد متوجه نموده بیش از این راضی نشوند دچار مخاطرات شود بوزارت خارجه هم رسماً مراتب را بنویسید و نتیجه را اطلاع بدهید

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۱۴۷) تلگراف وزارت امور خارجه بسفرای لندن و بطرو گراد ۱۲ صفر ۱۳۳۳

بعد از نقل مذاکرات مذکوره در نمره ۱۴۶ کلیه اینطور فهمیده میشود که اروپاییها از اوضاع حاضر نگران هستند باید بطوری که لازم است در همین زمینه ها شما هم اطمینان کامل راجع بطهران بدهید که اینجا اتفاقی نخواهد افتاد چون ممکن است این نگرانی اسباب این بشود که وجود قشون روس را لازم بدانند و آنوقت میدانید این اقدام چه اثراتی خواهد کرد باید هر چه در قوه دارید سعی نمائید که از این خیالات منصرف شوند و نگران نباشند و واضح بوزارت خارجه بگوئید که رفع این نگرانی در سایر نقاط هم در دست خودشان است اصرار در رجعت قشون روس نموده از اقدامات روسها جلوگیری کند و نتیجه را اطلاع بدهید

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۱۴۸) تلگراف وزیر مختار بطرو گراد بوزارت

امور خارجه ۱۶ صفر ۱۳۳۳

امروز با وزارت خارجه مشروحاً مذاکره نموده و دخالت اقدامات نظامیان روس را با اشکالات و مسئولیت کابینه و افکار مردم شرح دادم سفير انگلیس هم که با فدوی در این مطلب همراهی مخصوص دارند قبل از بنده مذاکرات کرده ولی متأسفانه نتیجه نکرده بود فدوی نیز اصرار و جدیت لازم را نمودم میگویند حالیه کسی غیر از شجاع الدوله

قادر به حفظ مراغه و جلو گیری از اکراد و عساکر عثمانی نیست و البته شجاع الدوله یا مامور نظامی دیگر ایرانی در صورتی که عساکر عثمانی بیطرفی ایران را بهم زده داخل خاک ایران میشود حق دارند دفاع نمایند و این دفاع را نمیشود مخالف بیطرفی شمرد بلکه مخالفت از طرف عثمانیها است در باب دادن مخارج از خزانه روس اینجا اطلاعی ندارند گفتند تحقیقات میکنیم ولی هرگز ممکن نیست در مسئله شجاع الدوله راضی به تغییر یا تعهد اوشویم فدوی متقاعد نشده بجز در اقدامات است

(اسحق)

نمره (۱۴۹)

تلگراف وزارت خارجه به سفیر کبیر ایران

در اسلامبول ۱۷ صفر ۱۳۳۳

سابقاً همیشه سفیر کبیر در ضمن مذاکرات بدولت ایران اطمینان میدادند که هرگاه قشون روس از ایران خارج شود دولت عثمانی از تجاوز بخاک ایران احتراز خواهد کرد چون دولت ایران اقدامات خود را که از چندین ماه باین طرف برای رجعت قشون روس شروع کرده جدا تعقیب مینماید و ممکن است نتیجه مطلوبه حاصل شود جناب مستطاب عالی بامقامات لازمه مذاکره و تحصیل اطمینان در تخلیه نقاط اشغالی عثمانی بفرمائید منتظرم نتیجه اقدام را فوراً تلگراف بفرمائید

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۱۵۰)

مراسله سفارت انگلیس به وزارت امور خارجه

مورخه ۱۸ صفر ۱۳۳۳

شرف دارم خاطر محترم جناب اشرف را مستحضر سازم از اینکه بر حسب تعلیماتی که پس از مذاکرات وضع حالیه باجناب اشرف رئیس الوزراء به قسول انگلیس مقیم تبریز داده بودم مشارالیه بجهت مخاطراتی که از پیش آمدن استعداد بزرگی از ترک و کرد که از طرف ساوجیلاخ از راه مراغه تبریز را تهدید مینمود از آن شهر خارج شده و پیش از حرکت از تبریز نوشتجات و دفتر قسولگری و منافع انگلیس را به قسول ینگی دنیا سپرده و از طرف وزیر مختار ینگی دنیا به قسول آن دولت اجازه داده شده که قبول مسئولیت را بنماید بانک شاهنشاهی ایران بدون محافظت مانده و سایر رعایای انگلیس مقیم تبریز از آنجا حرکت کرده اند حال که مراتب مزبور را به اطلاع جناب اشرف ارفع میرسانم وظیفه خود میدانم خواست کنم که بدون تضییع وقت دستور العمل لازم به کار گذاران محلی تبریز داده شود که حتی المقدور از مالیه و فواید انگلیس در مدت غیاب مجبوری قسول محافظت نمایند این غیبت مشارالیه بجهت هیچگونه بیعی از اعمال اکراد حمله کننده نمی باشد بلکه بواسطه این است که سفیر کبیر دولت عثمانی نتوانسته به جناب اشرف رئیس الوزراء اطمینان بدهد از اینکه حیثیت یکقصر قسول خارجه مقیم مملکت بیطرف محترم شمرده شود در این موقع احترامات فایده را تجدید مینماید

(والتر تونلی)

نمره (۱۵۱)

تلگراف وزارت خارجه به سفرای ایران در

بطروگراد و لندن مورخه ۱۹ صفر ۱۳۳۳

اول ژانویه وزیر مختار انگلیس اظهار داشت فرمانفرمای قفقازیه به وزیر مختار روس

اطلاع داده که بملاحظات نظامی قشون روس آذربایجان را تخلیه خواهد نمود درین صورت لازم است که دولت ایران هم جدا از عثمانیها رجعت قشون آنها را بخواهند جواب داده شد که اولاً خیلی دیر باین خیال افتاده اند و بعد از آنکه اکراد را آنطورها بهیجان آورده این فتنه را بدست شجاع الدوله بر پا کردند و عثمانیها تا مراغه آمده اند این اظهار رامیکنند ثانیاً فقط باین اظهار نمی توان قانع شد و به عثمانیها احتیاطی کرد و انگهی مذاکره که ناچار بوده راجع به تخلیه تمام خاک ایران و فقط آذربایجان نیست و عثمانیها هم مکرر گفته اند مادامی که قشون روس در خاک ایران است ما خود را در تجاوز مجاز میدانیم ضمناً رئیس الوزراء با سفیر کبیر ملاقات این مسئله را عنوان کردند جواب داده که به اظهار شفاهی نمیتوان قانع شد وقتی که روسها رسماً نوشتند که از تمام خاک ایران خواهند رفت من هم فوراً مراتب را به اسلامبول تلگراف و از باعالی تحصیل جواب میکنم اگر چه روسها هنوز چیزی ننوشته اند ولی الآن وزیر مختار روس پیغام داده است که کلیه قشون روس خاک ایران را تخلیه می نماید و اخبار داخله هم که متواتراً میرسد این اظهار را تصدیق مینماید بعد از مذاکره در هیئت وزراء تصمیم دولت این شد فوراً حضرت ولیعهد با پیشکار مناسبی که در میان عشایر نیز نفوذ داشته باشد به تبریز اعزام وقوم کافی در طهران و آذربایجان تشکیل شود جناب عالی هم در همین زمینه اقدام و نتیجه را اطلاع بدهید عمده مقصود دولت این است که اقدام به تخلیه ایران باید معجلاً بشود که اگر طول بکشد ممکن است خروج قشون روس از نقاط آذربایجان مصادف با ورود عثمانیها بشود پس بهتر است زودتر اقدام بکنند که دولت هم مذاکرات خود را با عثمانیها جدا تعقیب و از پیش آمدن آنها جلو گیری بشود

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۱۵۲)

تلگراف وزارت خارجه به سفیر کبیر ایران

در اسلامبول شب ۲۰ صفر ۱۳۳۳

خاطر عالی را مستحضر میدارد که اقدامات دولت در نزهت خاک ایران از قوای روس حسن نتیجه داد وزراء مختار روس و انگلیس تصریحاً و رسماً اطلاع میدهند قوای روس کلیه خاک ایران را تخلیه میکند و بدو از قزوین ارومیه اردبیل و شهر تبریز و اطراف آذربایجان شروع کرده اند اولیای دولت ایران در عالم اسلامیت چشم آن دارند که اولیای دولت عثمانی درین موقع مقام اتحاد و اسلامیت را تقدیس و آرزوی قلبی استقلال طلبانه آنها را استقبال و به حفظ بی طرفی ایران امر فوری مؤ کد بدهند که قوای دولت عثمانی دست از تجاوز برداشته از مراغه و هر جا که هستند رجعت و ازین رو کمک شایان تاریخی به آرامش خاک دولت هم آئین بفرمایند چنان مذاکره و اقدام این نکته مهم را باید در نظر داشته خیلی اهمیت بدهید که قشون روس حالا که تبریز مرکز ایالتی آذربایجان را میخواید تخلیه نماید مبدا درین موقع قوای عثمانی همچو تجاوزی را به ایران روا داشته به تبریز تجاوز نمایند خدای نخواستہ اگر همچو موقعی مقتضی شمرده نشود محسوس است که به عالم اسلامی زیانی شدید وارد خواهد آورد و اگر رعایت کردستان و سنندج هم

نشود و بخواهند بانجا تجاوزاتی بکنند اثرات بد داشته زیانش خانمان سوز خواهد بود

نمبره (۱۵۳)

مراسله وزارت امور خارجه بسفارت روس

۲۰ صفر ۱۳۳۳

اگرچه مدتها قبل از اشتعال ناپره جنگ مابین روسیه و عثمانی مکرر چه حضرت آقای رئیس الوزراء و چه دوستدار کتباً و شفاهاً نتیجه غیر مطلوبه اقامت قشون آندولت بهیبه را در ایران و معایب معاودت شجاع الدوله را به آذربایجان به آن جناب جلالتماب خاطر نشان نموده خاطر کرامی را به خطرانی که برضد مصالح و منافع روسیه و ایران از ادامه و تعقیب این حال متوجه این ممالکت بوده متذکر گردیده است ولی متاسفانه اولیای آندولت بهیبه نظریات خیر خواهانه اولیای دولت متبوعه دوستدار را به انتفاع از موقع حمل کرده ابدأ محل توجه قرار نداده بلکه بر خلاف انتظار اولیای امور ایران شجاع الدوله بهمراهی نظامیان آندولت بهیبه با افواج محلی و عسکر سوار و توپخانه قزاق بدون اجازه اولیاء این دولت علیه در میان دو آب تشکیل اردو داد چنانکه شفاهاً خاطر محترم را متذکر داشته نتیجه بین اقدامات شجاع الدوله این شد که پس از حرکت به ساوجبلاغ و حمله به عساکر عثمانی شکست خورده قراراً بهراغه و بعد به تبریز و از آنجا کویا به روسیه رفت جای تردید نیست این اتفاق از يك طرف اسباب جرئت عثمانی و اصرار گردیده و از طرف دیگر موجب خسارات مادی و معنوی برای ایران میباشد و اثرات این واقعه اولیاء دولت دوستدار را با وجود مسلك بیطرفی که در خیر خود و صلاح دولتین متخاصمین همجوار اتخاذ نموده اند دچار مشکلات عمده نموده است چنانکه اخیراً اطلاع میدهند در این هنگامه قریب پانصد نفر زن و مرد و بچه از اهالی بیکنار میان دو آب که از بیم مخاطرات در حال فرار بوده اند خود را برود خانه چفاتو انداخته هلاک شده اند و عساکر عثمانی در میان دو آب و مراغه دوازده عراده توپ و یکصد و پنجاه بار قورخانه دولتی را که شجاع الدوله از ذخیره تبریز همراه داشته ضبط و تصرف نموده در این موقع که آقای سردار رشید نایب‌الایاله آذربایجان خواسته است بوسایل مقتضیه عشایر ایرانی را از موافقت با عساکر عثمانی به اخطار رعایت بیطرفی آندولت علیه باز دارد ابراهیم فوزی بيك فرمانده قوای عثمانی این طور در جواب گفته است « جناب آقای سردار رشید تلگرافی که به آقای حاجی ایلیخانی محابره فرموده بودید و ضمناً بیطرفی دولت ایران را توضیح فرموده و مشارالیه را باین واسطه تهدید کرده بودید ملاحظه کردیم ولی این فرمایشات جناب عالی خلاف و منافی با اعمال جنابعالی است زیرا که آقای شجاع الدوله با همراهی روسها در دعوی میان دو آب که گلوله به عساکر عثمانی میانداخت مگر از اهل ایران نبود و قورخانه که بدست عساکر منصوره افتاده است همه اش مال ایران نیست و با این کلمات بی طرفی بیچاره و فلک زده اسلام را اغفال کرده و بعد از آن روسها را در مملکت خودشان راه داده هر جور استراحت آنها را تأمین مینمائید در هر صورت شخصی که خودش را اسلام دانست باید این طور کلمات مغرضانه را از میانه بر داشته و کلیتاً عموماً دست بدست داده بعالم اسلامیت خدمت کرده و کفر را

از میان برداریم رئیس مجاهدین و موصل مینوی ابراهیم فوزی « از جواب ابراهیم فوزی بيك استنباط خواهند فرمود که اولیای دولت عثمانی بواسطه طرز رفتار شجاع الدوله و نظامیان آن دولت بهیبه خود را در تقض بی طرفی این دولت مجاز دانسته و به تجاوزات خود وسعت میدهند خاطر حق گذار آن جناب جلالتماب تصدیق خواهد نمود که چون این بروزات اسف انگیز نتیجه عدم مساعدت اولیای آن دولت بهیبه با پیشنهاد های صمیمانه اولیای دولت متبوعه دوستدار است که در ضمن مراسله دوازدهم ذی قعدة گذشته خاطر محترم را متوجه و متذکر ساخته تصور نمیرود باز برای اولیای دولت بهیبه روسیه در صمیمیت نظریات اولیای دولت متبوعه دوستدار تردید و شبهه باقی مانده باشد بنا بر این انتظار قوی دارد که با وسایل مقتضیه موافقت کار گذاران آن دولت بهیبه را با نظریات صادقانه اولیای دولت دوستدار جلب نمایند تا اولیای دولت ایران بتوانند وضعیت خود را در مقابل افکار عامه و قایه نموده و ایران را از خطرات متصوره محفوظ دارند همواره احترامات فایقه را تجدید مینمایند

(محمد علی علاء السلطنه)

نمبره (۱۵۴)

مراسله وزارت خارجه بسفارتکبری عثمانی مورخه ۲۰ صفر ۱۳۳۳

دوستدار در ضمن مراسلات عبدالله خود و حضرت مستطاب اجسل اشرف افخم آقای رئیس الوزراء دامت شوکته در ضمن مذاکرت شفاهی با آن جناب مستطاب راجع به رجعت قوای آن دولت علیه از خاک مقدس ایران همواره توجه ذاتعالی سفارت پشاهی را که دوستدار استقلال عالم اسلامیت و استقرار دولتین علیتین هستند باین معنی معطوف میداشتم که تصمیم قطعی رجعت قوای آن دولت علیه از خاک ایران تشبثات مجدانه اولیای این دولت علیه را البته حسن نتیجه خواهد داد اولیای دولت علیه ایران نظر بوظایفی که در تقدیس و صفای خاک مقدس متبوعه خود داشته و همیشه خیرخواه استقلال دولت و مملکت محبوب خود میباشند دنباله اقدامات صمیمانه خویش را از دست نداده تا اخیراً بحصول نتیجه مطلوبه موفقیت حاصل و از مقامات لازمه بدولت علیه ایران اطلاع رسیده که قوای دولت روس به تخلیه خاک ایران مامور و بدوا از قزوین و تبریز شروع بعملیات رجعت کرده اند ولی متاسفانه پس از شروع نظامیان روس به عزیمت و خروج از شهر تبریز نزدیک شدن قوای آن دولت بشهر مزبور بطوری که خبر میرسد ممکن است مورث سستی قوای روس در حرکت و وقفه آنها در خارج شهر بشود درین موقع اولیای دولت ایران چشم آن دارند که جناب مستطاب عالی مؤید آمال این دولت علیه و مظهر يك اثر تاریخی در زمان سفارت کبری خود در دربار این دولت علیه شده جدا اهتمامی بفرمایند که بجای لازم امر صادر گردد که قوای آندولت فعلاً داخل شهر تبریز نشده و به پیش رفتن خود بسط ندهند و در رجعت آنها از خاک ایران بطوری که کار را مذاکره شده اقدامات اولیای این دولت علیه را که به نتیجه آن موفق شده اند عملاً تأیید فرمایند همواره احترامات فایقه را تجدید مینمایند

(محمد علی علاء السلطنه)

تلگراف وزارت امور خارجه سفارت ایران

در بطرو گراد ۲۱ صفر ۱۳۳۳

راجع بتلکرافات شما در باب شجاع الدوله و گله هائیکه روسها میکنند اولاً روسها آنچه اسلحه و مهمات در تبریز بود تماماً را به تصرف شجاع الدوله داده وسیله برای دولت باقی ن گذاشتند ثانیاً مکرر دولت به سفارت طهران و توسط شما به وزارت خارجه اظهار و اصرار کرد که قبل از اقدامات عثمانیها آذربایجان را تخلیه نمایند و به امثال شجاع الدوله که طرف ضدیت عشایر بود متوسل نشوند که دولت بتواند حضرت ولیعهد را اعزام و قوه تدارک نماید که حفظ آذربایجان را بنماید ولی متاسفانه در بطر بر خلاف تلقی شده همچو تصور کردند که دولت ایران میخواهد از موقع استفاده نماید و پیش بینی های دولت ایران را که در صلاح خود دولت روس بود اهمیتی نداد و به علاوه با اصرار شجاع الدوله را فرستادند که نتیجه اش آن شد که از مقابل قشون عثمانی فرار کرده بر جرئت آنها افزوده به تجاوز خود وسعت دادند و امروز شهر تبریز را بان طور تهدید میکنند و حال آنکه اگر با عقیده دولت ایران همراهی کرده بودند این سوء اتفاق حاصل نشده اسباب این همه پیشرفت عثمانیها نمیشدند ملاحظه نمائید که شجاع الدوله در ساوجبلاغ و مراغه دوازده توپ و مبلغی قورخانه و اسلحه ایران را به عثمانیها تسلیم نموده علاوه قوه قزاق ما را در تبریز که به چه زحمت و خسارت تدارک شده بود بکلی برهم زده مقداری را خارج کرده باقی مانده را بالباس و اسلحه سایرین با خود برده اند و با وجود آنکه دولت از اول با کمال صمیمیت مصلحت روسها را پیش بینی کرد ابتدا پذیرفته و ضرر آنرا هم دیده اند باز بجای امتنان اظهار گله مینمایند گمان میکنم مامورین دولت روس حقیقت امور را درست بدولت خود اظهار نمیدارند و الا تصور نمیشود که اینطور امر بر آنها مشتبه بماند جناب عالی ماموریت دارید مفاد این تلگراف را بوزیر امور خارجه شفاهاً و کتباً تبلیغ و رفع گله آنها را از دولت ایران بنمائید و تقاضا کنید که حالا هم باموقع مشکلی که برای دولت از عدم مساعدت خود تولید کرده اند باز ممکن است با همراهی و مساعدت معنوی خود دولت را تقویت نمایند که رفع مشکلات فعلی را نموده و بحفظ بیطرفی مملکت و دوستی بین دولتین از مخاطرات آتیه موفق شود

(محمد علی علاء السلطنه)

تلگراف وزارت خارجه به سفیر کبیر ایران

در اسلامبول ۲۱ صفر ۱۳۳۳

بشرفت متوالی قوای عثمانی در آذربایجان عزیمت قشون روس را بتأخیر انداخته و آنها در آجی (۱) متوقف شده اند در ضمن اینکه برای رجعت تمام قوای عثمانی از آذربایجان که تازه به گوکان (۲) آمده اند و امشب با فردا خیال ورود به تبریز را دارند مطابق دستوری که سابقاً داده ام اقدام می فرمائید عجله به فوریت امر صادر فرمائید که از تجاوز خود داری نموده سستی در خیال عزیمت (۱) نیم فرسخی شهر تبریز (۲) راه تبریز بمراغه و تا شهر تبریز هشت فرسخ است

روسها فراهم نیاورند نتیجه اقدامات دایر به رجعت عثمانیها را هر چه زودتر اطلاع بدهید

(محمد علی علاء السلطنه)

تلگراف وزارت خارجه به نایب الایالت آذربایجان ۲۲ صفر ۱۳۳۳

مراسله از سفارت انگلیس رسیده است که راجع به حفظ مصالح و فواید انگلیس در آن صفحه در مدت غیاب قنصل اظهارات قویه کرده اند دفتر قنصلخانه انگلیس هم بقنصلگری امریکا سپرده شده است علیهذا جناب مستطاب عالی در محافظه منافع انگلیس ها و کلیه اتباع خارجه نهایت اهتمام و سعی را بنمائید که اسباب شکایت و تولید زحمت نشود در این موقع نیز بقدر کافی مستحفظ بیانک شاهنشاهی و سایر تجارتخانه های انگلیس بکمارید که موجبات امنیت آنها از هر جهت فراهم باشد نتیجه را فوراً تلگراف فرمائید (علاء السلطنه)

تلگراف سفیر کبیر ایران از اسلامبول بوزارت خارجه ۲۲ صفر ۱۳۳۳

راجع سردار مکرری از خود سردار مکرری هم تلگراف رسیده بود اقدام نموده

(محمود)

اطمینان از برای امنیت جانی و مالی شان صادر

متحد المال به نمایندگان ایران در خارجه ۲۴ صفر ۱۳۳۳

در اول ژانویه وزیر مختار انگلیس بحضرت اشرف آقای رئیس الوزراء و اینجناب اظهار داشت که بر حسب تقاضای همقطار روس خودم بدولت علیه اطلاع میدهم که فرمائشهای قفقاز بملاحظات نظامی صلاح دانسته که قشون روس آذربایجان را تخلیه نماید و حالا لازم است که دولت ایران هم با جدیت تمام از عثمانیها بخواهند که تجاوز خود را خاتمه داده عقب بروند در همان مجلس بوزیر مختار انگلیس جواب داده شد که خیلی دیر روسها باین صرافت افتاده اند و حالا که دایره تجاوزات عثمانیها وسعت پیدا کرده تا ساوجبلاغ و میاندوت رسیده اند و عشایر هم بر ضد شجاع الدوله قیام کرده و این غائله در آذربایجان بر پا شده است علاوه مذاکره که تا حال در میان بوده در باب رجعت تمام قشون روس از کلیه خاک ایران بود نه فقط آذربایجان سفارت عثمانی هم در ضمن مذاکرات سابق و لاحق خود گوش زد کرده است که مادامی که قشون روس در خاک ایران اقامت دارد خود را در رعایت بیطرفی ایران مجبور نمیدانیم

بلافاصله رئیس الوزراء سفیر کبیر عثمانی را ملاقات و در تأیید اظهارات سابق و بیانات و مواعید خود سفیر کبیر این تصمیم روسهارا اظهار و تقاضای رجعت قوای عثمانی را از آذربایجان نمودند سفیر کبیر اظهار داشت که اولاً به بیغام شفاهی قانع نمیتوان شد ثانیاً برای عدم تجاوز از طرف ما لازم است که تمام قشون روس از کلیه نقاط ایران بروند و قتیکه رسماً این ترتیب را روسها نوشتند من هم با بابعالی داخل مذاکره تحصیل جواب می نمایم در این بین از بعضی نقاط خبر میرسد که روسها در تهیه حرکت هستند ولی اعلام کتبی هنوز بدولت نشده بود چهارم ژانویه در ضمن مذاکره با معاون وزارت امور خارجه وزیر مختار روس مذاکرات با وزیر مختار انگلیس را تصدیق و تأیید نمود پنجم ژانویه بتوسط رئیس اداره روس بیغام داد که بمن خبر رسیده است قشون روس از تمام خاک ایران میروند ولی

باز در ضمن تصریح خروج قشون از چند نقطه مثل مازندران و رشت و قزوین و ارومی و خراسان گفته بود که قشون تبریز از شهر تبریز خارج میشوند همین وقت از طرف وزیر مختار دولت علیه در بطر تلگرافاً اشعار شد که در صدد بردن قشون هستند ولی خبر تلگرافی وزیر مختار راجع به بعضی نقاط مثل استراباد و خراسان با بیغام وزیر مختار روس متباین بود مثلاً راجع بقشون خراسان منوط بفرستادن یگدسته از بریکاد قزاق طهران یا تأسیس بریکاد جدیدی در آنجا کرده بودند در ششم ژانویه که وزیر مختار به ملاقات اینجناب آمد بیغامات سابق خود را تکرار کرد تقاضا کردم که رسماً بنویسند جواب داد که تعلیماتی در این باب باو نرسیده کلیتاً استنباط شد که روسها نمیخواهند قطعاً رفتن خود را اعلام دارند رجعت حالیه هم فقط برای ملاحظات نظامی است و رسماً و قطعاً این مراجعت را نمیخواهند اظهار نمایند فعلاً بموجب اخباری که رسیده قشون قزوین و اردبیل و ارومی رفته اند از حرکت قشون خراسان و استراباد خبری نیست قشون تبریز هم از شهر خارج شده ناموقع ورود عثمانیها در کنار رودخانه آجی توقف داشتند بعد از ورود آنها بطرف جلفا رفته اند و گویا در آنجا مشغول تهیه قوای کافی هستند و شاید خیال آنها این است که مجدداً مراجعت و به تبریز حمله نمایند عجله دولت مشغول تهیه لوازم اعزام والا حضرت اقدس ولیعهد به تبریز است بایکعده قوای لازم و بعد از ورود هم در آنجا قوای کافی تهیه خواهد شد بلکه زودتر قشون عثمانی مراجعت نموده و رفع عذر مراجعت روسها بشود

(علاء السلطنه)

نمبره (۱۶۰)

متحد المال به نمایندگان ایران در خارجه

۲۴ صفر ۱۳۳۳

حرکت شجاع الدوله را از تبریز بمرآغه و تشکیل دادن اردو را در آنجا سابقاً اطلاع داده ام مشار الیه در موقع حرکت از تبریز موازی دوازده عراده توپ دولتی و تقریباً ۱۵۰ بار مهمات و قورخانه از ذخیره آنجا همراه برده بعد از تشکیل اردو در مرآغه بموافقت عده قشون روس بسمت میان دو آب حرکت قوای نظامی عثمانی و عشایر هم در ساوجبلاغ متوقف بودند شجاع الدوله از میان دو آب حرکت در نزدیکی آنجا بقشون عثمانی و عشایر حمله ور گردیده و بعد ازدو دفعه مقابله با اکراد باچند نفر سوار فرار و تمام اردو و لوازمات که باخود داشت بدست عثمانیها و عشایر افتاد این فرار مشار الیه بر جرئت عشایر متجاوزین افزوده از میان دو آب بسمت مرآغه پیش آمدند و در مرآغه خانه و عمارت شجاع الدوله را تصرف و آتش زدند خود شجاع الدوله در مرآغه هم نتوانست بماند و از آنجا به تبریز رفته باینکه نتیجه زد و خورد اول را دیده بود معیناً باز دست نکشیده در آنجا مشغول تهیه و جمع آوری قوه گردیده مطابق راپورتهایی که میسر شد در شهر تبریز آرامت مسلح و حاضر زد و خورد شده بودند اهالی متوحش و مضطرب و معلوم است اگر خدا نخواست مصادمه در آنجا واقع میشد چقدر نفوس بیگناه تلف و چه خانمانها غارت

و پایمال میشد خوشبختانه درین بین ها مذاکرات عزیمت قشون روس پیش آمده از شهر تبریز خارج و در کنار شهر در نزدیک رودخانه آجی اردو زدند شجاع الدوله هم از شهر خارج و بسمت روسیه رفت قشون های روس و انگلیس و فرانسه و رؤسای بانگها هم بمحض نزدیک شدن عثمانیها بروسیه مهاجرت کردند نایب الایاله اذربایجان که عاقبت و خیمی را پیش بینی مینمود بوسایل لازمه متشبث و حتی برای اینکه عثمانیها جلوتر نیایند به قسول آلمان رجوع کرد که بلکه از مصادمه در شهر جلوگیری شود در طهران هم با سفارت کبرای عثمانی مذاکراتی شد ولی حضرات بانهایت عجله بسمت تبریز میرفتند تا اینکه در روز شنبه ۲۲ شهر جاری قوای عثمانی و عشایر داخل شهر شدند و قشون روس هم که در کنار شهر بود حرکت کرده بسمت جلفا رفته اند عجله نتیجه این همه مذاکرات چند ماهه دولت علیه با روسها برای مراجعت دادن قشون خودشان و حفظ بیطرفی ایران این شد که با آن اصرار شجاع الدوله متمرد را مجدداً به تبریز عودت و با اسلحه و مهمات و استعداد دولتی بطرف ساوجبلاغ فرستادند و این حرکت مشار الیه قطع نظر از اینکه وسیله تجاوزات بیشتری بشمانیها داده عشایر ایران را که از قدیم با مشارالیه ضدیت داشتند بهیچان آورد باعث شد که اولاً مقدار زیادی مهمات دولتی را عساکر عثمانی در ساوجبلاغ ضبط کردند و ثانیاً در محاربه میان دو آب جمعی مردمان بیگناه در موقع فرار در رودخانه غرق و تلف شده اند

باینکه این پیش آمده را قبل از بروز جنگ بین روس و عثمانی دولت ایران پیش بینی کرده و از همان وقت بانهایت صمیمیت داخل مذاکره با سفارت شده و بعد از اعلان جنگ هم فوراً بیطرفی خود را اعلان نمود معیناً استنباط میشود که دولت روس سوء ظنی حاصل کرده و مخصوصاً اصرار دولت را در رجعت قشون روس و عدم ورود شجاع الدوله را بایران به استفاده از موقع تعبیر مینمایند برای صمیمیت دولت بهترین دلیل همین است که در این موقع با مشکلاتی که پیش آمده و میاید و احکامی که از طرف علماء اعلام صادر گشته بانهایت جدیت در حفظ بیطرفی خود سعی و ابدأ بیچ طرفی نمایی نشان نمیدهد در موقعی که روسها در کنار شهر تبریز و عثمانیها هم نزدیک میشدند دو مرآغه بسفارتین روس و عثمانی نوشته شده است که سواد آنها را با سواد چند فقره راپورت تلگرافی دایر بوقایع اخیر برای اطلاع خاطر جنابعالی ارسال میدارم چون از سابقه مطلب هم اطلاع دارید لازم است که در موقع برای رفع اشتباه درست نقطه نظر اولیاء این دوات را بقامات لازمه بیان و خاطر نشان نمایند بعد هم هر مذاکره و مکاتبه بشود و اتفاقی رو بدهد برای اطلاع جناب عالی مرتباً ارسال خواهد شد

(محمد علی علاء السلطنه)

نمبره (۱۶۱)

تلگراف کار گذار قزوین به وزارت خارجه

۲۴ صفر ۱۳۳۳

امروز صبح باتمسول ملاقات اظهار داشت قشون روس که از قزوین رفته بود دو روز دیگر ولادت خواهند کرد

(علی اکبر فاخر الدوله)

نمره (۱۶۲)

تلگراف وزارت خارجه به وزير مختار ايران

در بطرو گراد ۲۶ صفر ۱۳۳۳

بانهايت عجله دولت درصدد حرکت حضرت وليعهد است ولي باوعده روسها و بيغامات وزير مختار روس قشونى که از قزوین رفته بود مراجعت کرده به استرآباد هم تازه وارد کرده اند قشون آذربایجان هم خارج نشده ملاحظه نمائيد با این ترتیب پروتست به عثمانی و تقاضای رجعت قشون آنها چه اثری خواهد داشت چنانکه بمراسلات اخيرهم درهمین باب جوابهای سخت داده اند خبر رسیده قشون روس که از تبریز رفته در جلفا متوقف خیال زدو خورد آنجا دارند اگر واقعا نروند معلوم است عثمانیها هم پیش رفته جنگ در خاک ایران ناگزیر خواهد بود و میدانید فقط بمراسله و پروتست نمی شود جلو آنها را گرفت قوای دولت را که روسها فلج کردند با نظریات دولت هم که همراهی نکردند حالا هم که فقط دولت رجعت آنها را مطالبه میکند که بلکه باین واسطه از تخطی عثمانیها و هیجان اکراد جلو گیری کند وعده مساعدت هم میدهند مع هذا بعد از دوزخ پشیمان میشوند این مراتب را درست خاطر نشان نمائید بلکه به رجعت تمام قوای روس از خاک ایران موفق شوید که اقلا عثمانیها از این پیش تر نروند و بعد از حرکت ولیعهد دولت به رجعت دادن آنها از تبریز و سایر نقاط موفق شود

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۱۶۳)

مراسله وزارت امور خارجه به سفارت انگلیس

۲۶ صفر ۱۳۳۳

به وصول مراسله محترمه آن جناب دوستان استظهاری مورخه ۱۸ شهر صفر مطابقه زانویه ۱۹۱۴ احکام تلگرافی به کار گذاران امور آذربایجان صادر شد که در غیاب قنصل انگلیس به متهی درجه قوه و قدرتی که دارند از شعبه بانک شاهنشاهی وسایر فواید انگلیس محافظت نمایند و اینکه در طی مراسله محترمه اشاره به حیثیت قنصل خارجه در بنگ مملکت بی طرف فرموده بودند زاید نمیداند خاطر کرامی را متذکر شود که تزلزل حیثیت قنصل خارجه در تبریز بای طرفی دولت علیه چنانکه خاطر دوستی مظاهر آنجناب مستحضر است بدو از طرف دولت امپراطوری روس بمنصه ظهور رسیده و بدیهی است اگر از طرف دولت معزی الیها ابتدا به چنین اقدامی مبادرت نشده بود حالا اولیاء دولت ایران را با دوستی دیرینه که خوشبختانه بادولت اعلیحضرت پادشاه انگلستان دارند طرف این اظهارات قرار نمیدادند احترامات فایده را نسبت به آن جناب دوستان استظهاری تجدید می نماید

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۱۶۴)

تلگراف وزیر مختار ایران از لندن بوزارت

خارجه ۲۶ صفر ۱۳۳۳

معلوم میشود وزیر مختار روس اشتباه کرده جانشین قفقازیه بیشان اطلاع داده بود که مابین او و دولت روس مذاکره در میان است وزیر مختار آن طور فهمیده به وزیر مختار انگلیس گفته بود وزارت خارجه میگوید دیر از وزیر مختار تلگرافی رسیده بود که

ششمه نفر قشون عثمانی تبریز را گرفته و در تاکرافخانه ایران سانسور گذاشته آثم خلی اظهار تأسف ازین وضع نموده صحت پیش بینی های دولت علیه را تذکر دادم

(مهدی)

نمره (۱۶۵)

تلگراف وزارت خارجه به سفیر کبیر ایران

در اسلامبول ۲۶ صفر ۱۳۳۳

خاطر عالی را قبل از دخول قوای عثمانی به تبریز سابقه داده ام که نظامیان روس قصد تخلیه خاک ایران را دارند خواستم در باهالی اهتمام کنید قوای عثمانی به تبریز داخل نشوند هنوز از جناب عالی خبر نرسیده داخل شدند قوای روس قبلا شهر را تخلیه از تلگرافهای وزیر مختار ایران از بطر و اظهارات وزیر مختار انگلیس در اینجا استنباط میشود روسها با خلی گله از دولت ایران از تبریز رفته فعلا در جلفا مجتمع و تحشید قوا نموده مترصد انتقام از عثمانی هستند و عقیده دولت ایران را نسبت به عثمانیها و ورود عساکر موافق جلوه داده ضحرت خاطر خود را علناً بروز داده باین حال اگر دولت عثمانی رسم هم کیشی را در عالم اسلامیت فراموش و از رجعت خود غفلت نماید مشکلاتی برای دولت تولید خواهد کرد که علاجش دشوار خواهد بود درین موقع که اولیای دولت مشغول فرستادن حضرت اقدس ولیعهد به آنجا هستند انتظار قطعی دارند که اوای دولت عثمانی با اولیای دولت ایران موافقت فرموده بر رجعت قوای عثمانی از خاک آذربایجان امر فوری صادر فرمایند که آذربایجان بکلی محفوظ از خطرات مانده رفع نگرانی از این بابت بشود نتیجه هم سفرانه جناب عالی را انتظار دارم

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۱۶۶)

تلگراف کار گذار قزوین به وزارت خارجه

۲۷ صفر ۱۳۳۳ تاریخ مخاربه ۲۶ صفر ۳۳

عدم از قشون روس دیشب و امروز وارد قزوین شدند

(عالی اکبر)

نمره (۱۶۷)

تلگراف سفیر کبیر ایران از اسلامبول بوزارت

خارجه ۲۷ صفر ۱۳۳۳

تلگراف مبارک وقتی رسید که تمام روزنامه ها و دوایر رسمی خبر ورود عثمانی در آذربایجان و خیال تخلیه از قشون روس طبع و موقع گذشته بود ولی برای استقبال اوامر وزارت خارجه دیروز قریب یکساعت با وزیر امور خارجه مذاکرات لازمه نمودم : اولاً میگویند مسئله تخلیه روسها تحصیل حاصل است و دولت عثمانی بالصراحه بشما وعده میدهد چنانکه بر طبق همین اظهار هم اوامر فرستاده ایم ابدأ در امور داخله مملکت حتی گمرک مداخله نخواهیم کرد و غرض و قصدی غیر از استقلال ایران و استخلاص آنها نداریم و طمعی بیک وجه خاک آنها نداریم بعد از محاربه هم قول صریح بشما میدهم که نقاط جزء هیچ یک از نقاط سرحدی را هم تصرف نخواهیم کرد و بر طبق اینهم وعده دادند در جواب مراسله سفارت بنویسند که بعد از وصول آنها عرض خواهیم کرد در باب عدم تعرض بمهاجرین آذربایجان که موجب زحمت دولت نباشد وزیر خارجه با اینکه اوامر اکید

بر طبق اظهارات این سفارت چند روز قبل داده بود مجدداً تأکید شد که خارج از انتظام حرکت نکنند و اگر بهر کس متعرض بشوند اسامی آنها را تلگراف بکنید که اقدام نماید
(محمود)

نمره (۱۶۸) تلگراف وزارت خارجه بسفير کبير ايران در اسلامبول ۲۷ صفر ۱۳۳۳

با وجود تلگراف جناب عالی در تأمین جان و مال سردار مکرری و اطمینان دادن سفير به آقای رئیس الوزراء در اینباب مأمورین عثمانی سردار مکرری و سیف الدین خان سیف السلطنه را تیر باران کرده اند با این رفتار آنها در این واقعه و قتل دو نفر مأمور دولت دربانه قبل از این چطور میشود از اظهارات آنها که اشعار فرموده بودید اطمینان حاصل کرد مگر اینکه بگویند اقدام مأمورین آنها بر خلاف تعلیمات مرکز بوده در این صورت دولت ایران منتظر است که به سرعت احکام لازمه در سیاست امر و مباشرت این اقدام عهد شکنانه صادر شود که در محل بموقع اجری گذارده و غرامت این خون ناحق نسبت بخانواده محترم سردار فوراً بعمل آید که اولیای دولت ایران به اظهارات اولیای عثمانی در حفظ تأمینات آنها بتوانند مطمئن بوده رفع سوء اثر این اقدام کاملاً بعمل آید تا اولیای دولت دوچار مشکلاتی که همیشه از آن احتراز دارند نشوند
(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۱۶۹) مراسله سفارت انگلیس بوزارت خارجه ۲۹ صفر ۱۳۳۳

چون گاهی کار گذاران دولت علیه ایران از سکستانه تلگراف بی سیم و تسهیلات آن در بوشهر انتفاع می برده اند یقین خاطر جناب اشرف مینویس است که این دستگاه تلگراف بی سیم که در دست انگلیس است از سنه ۱۹۱۱ در بوشهر مورد استعمال بوده حل لازم شده است که قوه این دستگاه را زیاد نمایند و برای این منظور يك عمارتی که بیشتر نظر گیر باشد در زمینی که برای مدت مدیدی اداره تلگرافی هند و اروپا اجاره نموده در کار احداث است محض رفع هر گونه سوء تفاهمی در آینه شرف دارم از جناب اشرف ارفع خواهش نمایم قبول زحمت فرموده از ادارات لازمه دولت علیه بخواهند که رضایت خود را در احداث این دستگاه که قوی تر است اظهار دارند یقین دارم جناب اشرف ارفع حتی المقدور کوشش خواهند فرمود که بهر زودی که ممکن شود قبول این مسئله را تحصیل نمایند زیرا که فوراً ملتفت خواهند شد که فقط مقصود از این دستگاه تلگراف جدید نهیل مخایره با جهازات در دریا یعنی کمک بسیر جهازات و تجارت و در وقت لزوم اقدام فوری در جلوگیری از سرقت های دریائی و حمل اسلحه در دریاها و وسیع میباشد بلکه کار گذاران دولت ایران از تسهیلات دستگاه عالی استفاده می نموده اند دلیل کامل بر ثبوت قابله زیاد دستگاه مزبور میباشد در اینموقع احترامات فایده را تجدید مینماید
(والتر تونلی)

نمره (۱۷۰) تلگراف وزارت خارجه بکار گذاری اصفهان غره ربيع الاول ۱۳۳۳

از قرار اظهار سفارت روس در اصفهان بعضی اشخاص مجلسی تشکیل داده و اهالی را بطرف دولتین عثمانی و آلمان متمایل مینمایند البته بخوبی میدانید که این رفتار یکی بر خلاف مسلك بیطرفی و صلاح ایندولت است تحقیق کنینچه اشخاصی در اینموضوع مدخل هستند باتفاق

حکومت و اشخاص محترم آنها را نصیحت مناسد این اقدامات را حالی نموده نتیجه را اطلاع بدهید
(علاء السلطنه)

نمره (۱۷۱) تلگراف وزیر مختار بطرو کرد بوزارت خارجه

۲ ربيع الاول (تاریخ مخایره ۲۸ صفر ۳۳)

درین چند روزه اخیر مکرر با وزیر خارجه ملاقات و از مطالب مسوق و در زمینه دستور العملها در صدد رفع کله دولت روس بودم تا اندازه موفق شده وعده عاجل مساعدت را گرفتم ولی میگویند منتظریم از طرف دولت علیه هم مساعدتهای مخصوص بشود در مسئله تخلیه ایران از قشون روس مشغول مذاکره میباشم گویا مناسب است اولیای دولت يك نقشه برای تهیه استعداد آذربایجان و مشهد و استرآباد پیش نهاد بفرمایند که کمک اقدامات بنده باشد
(اسحق)

نمره (۱۷۲) تلگراف وزارت خارجه بسفير کبير ايران

در اسلامبول ۳ ربيع الاول ۱۳۳۳

واقعه قتل سردار مکرری و پسرش بجنابعالی تلگراف شد هنوز فراغت از مذاکرات همچو وقعه تحمل فرسائی که اثرات بد در قلوب کرده و هزاران معایب در عالم مناسبات دولتی دارد حاصل نکرده خبر میرسد مظنر السلطنه حاکم سقز را هم عثمانی ها مقتول و در اثر این رفتار اهالی محل هیجان شدید کرده اند برای انتظام محل اقدام شده ولی تکرار از این اقدام نظامیان عثمانی علاوه بر اضطراب قلوب مجال اقدامی بدولت نمیدهد سفير در ضمن تصدیق حقانیت دولت ایران تلگراف به باعالی کرده جناب عالی هم مسئله را پروتست جبران و منع تکرار را طلب نموده نتیجه را اعلام فرمائید

(محمد علی علاء السلطنه)

نمره (۱۷۳) تلگراف وزارت خارجه بوزیر مختار ايران

در بطرو کرد یله ۴ ربيع الاول ۱۳۳۳

از اقدامات جنابعالی مستحضر و خوشوقت شدم امیدوارم که نتیجه موفقیت جنابعالی مشهود شود ولی در باب مساعدت هایی که از دولت علیه منتظر هستید توضیح نداده بودید و حال آنکه حالا موقعی است که از طرف دولت روس لازمه مساعدت بعمل آمده و شرایط غیر منتظره همراهی خود را مشروط نمایند در باب حفظ آذربایجان دولت پیش بینی کرده که در ورود حضرت ولیعهد سه هزار نفر علاوه بر استعداد موجوده و آنچه از مرکز در رکاب ولیعهد خواهند بود در آذربایجان حاضر باشد مشهد مازندران کیلان و قزوین در نهایت امنیت و پادشاه موجوده هیچ نگرانی ندارد برای استرآباد هم بااهمیتی که دارد هزار نفر سوار و پیاده علاوه بر استعداد موجوده مقرر شده که بعد از رجعت قشون روس از آنجا حاضر خواهد شد و ضمناً لازم است وزارت خارجه را مستحضر نمائید که اگر از بابت امنیت این ولایات بعضی قنصل های روس القاء شبهه مینمایند بواسطه سوء اطوار خودشان است شاید تصور میکنند بدون قشون روس نتوانند اجرای مقاصد غیر مشروع

خود را بشنایند و الا این ولایات مثل سایر نقاط که ابدا استعداد روس ندارد در کمال امنیت و دوات و ملت نسبت بانواع خارجه آنچه لازمه رعایت است فرو گذار نکرده و نمی کنند در این صورت بردن قشون روس اسباب امتنان دوات و جلب افکار عامه که موجب ازدیاد تأمینات داخله خواهد بود و رفع بهانه عثمانی است و هر قدر درین باب دولت روس عجله نماید موافق مصالحت خود آندولت خواهد بود نتیجه تعقیب اقدامات مؤثره جناب عالی را منتظرم

(محمد علی علاء السلطنه)

نمبره (۱۷۴)

تلگراف وزیر مختار ایران از بطرو کردار بوزارت خارجه

۵ ربیع الاول ۱۳۳۳ (تاریخ مخابره ۳ ربیع الاول)

چند روز است مطبوعات پاره اخبار راجع بخصوصیت بلکه وحدت خیال ایران و عثمانی و مساعدت کابینه عثمانی را شرح و حتی میگویند ورود عثمانی به تبریز بارضای دولت علیه شده در بعضی دوایر و مجالس قویا مکدر گردیده موقع فدوی مشکل شده مستعدی است اگر حقیقت دارد تلگراف بفرمائید تکلیف خود را بدانم اداره رسوم مطبوعات از تکذیب بعضی ها که از طرف سفارت رسماً نوشته میشود طفره میزند

(اسحق)

نمبره (۱۷۵)

تلگراف وزارت خارجه بوزیر مختار ایران

در بطرو کردار لیل ۶ ربیع الاول ۱۳۳۳

تلگراف جناب عالی رسید آنچه در مطبوعات دایر بموافقت ایران باعثمانی منتشر میشود بکلی بی اصل است میتوانید رسماً و قویاً تکذیب نمائید وضع مشکلی پیدا کرده ایم از یکطرف عثمانیها رنجش دارند که چرا ایران ملاحظه اسلامیت را نمیکند از طرف دیگر مردمان و مطبوعات بی اطلاع و مغرض باجمل اخبار میخواهند روابط دوستانه ایران را بروسیه غبار آلود نمایند اینکه منتشر است ورود قشون عثمانی با رضای دوات ایران بوده جای کمال تعجب است زیرا در صورتیکه قشون عثمانی در میان دو آب بامتجاوز از چهار هزار نفر قشون شجاع الدوله که قسمت عمده آن قشون منظم بوده طرف میشوند و شجاع الدوله ان طور شکست میخورد بعد از آنکه همان قوه باعده زیاد تر طرف تبریز میبندد دولت ایران باچه قوه از آنها جلو گیری کند آنهم بدیهی است دلیلش این بوده که روسیه بانظریات دولت در تشکیل قوای نظامی آذربایجان ابدا موافقت نکردند حتی بریکاد آذربایجان را که با مخارج زیاد تشکیل شده بود صاحب منصب رئیس بریکاد بکلی متلاشی کرد قبل از جنگ و بعد از اعلان آن هرچه خواهش کردیم که قشون خودشان را ببرند تا این اتفاقات روی ندهد ابدا مساعدت نکردند حالا هم هرچه برای جلو گیری از مخاطرات آتیه تقاضای رجعت قشون میشود گاه میگویند حکم رجعت قشون رسیده گاه قشون قزوین را حرکت میدهند و دو باره از منجیل حکم معاودت آنها را صادر میکنند باوجود اینکه مع التاسف اولیای امور روسیه باطمینان قول چند نفر قشون مغرض که برای اجرای اغراض شخصی میخواهند قشون در ایران متوقف باشد ابدا رعایت احساسات دوستانه ایران را نمیخواهند بکنند معیناً دولت ایران احوال از شرط دوستی نسبت بروسیه ابدا فرو گذار نکرده است مراتب را بطوریکه مقتضی میدانید بمقامات لازمه اطلاع بدهید (علاء السلطنه)

نمبره (۱۷۶)

تلگراف وزارت خارجه بکار گذار مشهد

۷ ربیع اول ۱۳۳۳

از قراریکه از سفارت روس اظهار داشته اند پنجاه نفر مامورین عثمانی آنجا آمده که اهالی را بر ضد روسها تحریک نمایند تحقیق کنید این مسئله حقیقت دارد یا خیر اگر حقیقت دارد نظر بمسئلت بی طرفی دولت بموافقت ابالت و علماء جلو گیر نموده نتیجه را اطلاع بدهید

(محمد علی علاء السلطنه)

نمبره (۱۷۷)

تلگراف وزارت خارجه بسفیر کبیر ایران

در اسلامبول ۷ ربیع الاول ۱۳۳۳

خبر رسیده عساکر عثمانی خیال حرکت بستند دارند با سفیر مذاکره میگویند ابدا قصد همچو تعرض نیست همه قسم تأمین میدهد مراسله نوشته تقاضای جلو گیری شد حضرتعالی هم با باعالی مذاکره امر فوری صادر فرمائید که عساکر بسمت کردستان حرکت نکنند

(محمد علی علاء السلطنه)

نمبره (۱۷۸)

تلگراف وزارت خارجه بسفیر کبیر ایران

در اسلامبول ۷ ربیع الاول ۱۳۳۳

از تبریز خبر میدهند رئیس ارکان حرب عثمانی دو تقریرا برای تفیش کلیه تلگرافهای وارده و صادره معین با یک ضابط به تلگرافخانه فرستاده و نوشته است تمام مخابرات را به نظر رئیس ارکان حرب رسانیده در صورت امضی مخابره شود با سفارت مذاکره میگویند قوای نظامی از این رفتار ناگزیر با عزیمت ولایت عهد و مواعید عثمانی ها در عدم مداخله به امور داخله این رفتار نامناسب در رفع آن معجلا اوامر صادر فرمائید (محمد علی علاء السلطنه)

نمبره (۱۷۹)

تلگراف وزارت خارجه بوزیر مختار ایران

در لندن و بطرو کردار ۸ ربیع الاول ۱۳۳۳

چند نفر صاحب منصب روس به محل ژاندارمری در قزوین رفته گفته اند که باید آنجا را برای قشون روس که تازه وارد خواهد شد تخریب نمایند فوراً مراتب به سفارت روس اعلام اظهار بی اطلاعی کردند خیلی عجب است در عوض اینکه موافق وعده خود قشون را ببرند حالا این قسم رفتار و بعلاوه صحبت اضافه نمودن قشون را هم مینمایند خیلی محتمل است که این حرکات و رفتار پهنانه به عثمانیها داده و به تجاوزات آنها که دولت میخواهد جلو گیری نماید وسعت بدهد برای جلو گیری از هر گونه خطراتی که محتمل است بروز نماید فوراً مذاکره نمائید که از آمدن قشون جدید صرف نظر و بطوری که وعده داده اند قشون خود را ببرند و باین قبیل حرکات صاحب منصبان که تولید زحمات بزرگ خواهد نمود خانمه بدهند منتظر نتیجه اقدامات هستم

(محمد علی علاء السلطنه)

نمبره (۱۸۰)

مراسله وزارت امور خارجه به سفارت کبیرای عثمانی

۹ ربیع الاول ۱۳۳۳

اولیاء دولت علیه ایران مسئله تجاوزات قوای آن دولت علیه را ضمن مراسلات و مذاکرات

رسمیه به جناب مستطاب عالی و اولیای دولت علیه عثمانی همیشه خاطر نشان و رفتار خلاف انتظار آنها را که محل بیطرفی این دولت است همواره بیان کرده خواستار رجعت آنان شده اند متأسفانه از طرف اولیای دولت علیه عثمانی بذل مساعدتی نشده سهل است در تعقیب اخبار و اتفاقات سابقه از تبریز خبر میزند عمارت ییلاقی قونسولگری روس را در نعمت آباد مأمورین عثمانی خراب کرده اند وصول این خبر اسباب تعجب و تأسف است که در خاک يك دولت بی طرف این طور رسم محاربه اجرا و عمارت و ابنیه رسمی قونسولگری يك دولتی را علاوه بر خرابی امکنه دیگر در خاک این دولت خراب و انواع مشکلات را برای يك دولت بی طرف فراهم نمایند اولیای دولت علیه ایران این رفتار و خامت اثر قوای آندولت علیه را که با مناسبات دولتین علین منافی و بکلی مخالف با مقررات عهود بین الدولتین و حقوق بین الملل است جداً پروتست جبران و ترمیم این رفتار را حقاً و اصولاً طلب کرده احترامات قایقه را نسبت به آن جناب مستطاب تجدید مینماید (محمد علی علاء السلطنه)

نمرة (۱۸۱)

تلگراف وزارت خارجه به سفیر کبیر ایران

در اسلامبول ۹ ربیع الاول ۱۳۳۳

از تبریز خبر میدهند عثمانیها عمارت ییلاقی قونسولگری روس را در نعمت آباد خراب کرده اند سفارت عثمانی پروتست شد جناب عالی هم بجای لازم مذاکره و پروتست کنید خیلی اثر بد کرده و در انتظار این قسم رفتار قوای عثمانی نمایش خوب ندارد

(محمد علی علاء السلطنه)

نمرة (۱۸۲)

مراسله وزارت امور خارجه به سفارت انگلیس

۹ ربیع الاول ۱۳۳۳

دوستدار از مدلول کرامی مراسله مورخه ۲۹ صفر راجع به دستکاه تلگراف بی سیم در بوشهر استحضار حاصل نموده و با کمال احترام خاطر نصف ذخایر آنجناب دوستان استظهاری را مستحضر میدارد که اولیای دولت دوستدار را وجهاً من الوجوه از نصب دستکاه تلگراف بی سیم در بوشهر اطلاعی نیست و نیز استفاده که مأمورین دولت ایران از دستکاه مزبور می توانند بکنند برای آنها مجهول است که حالا ممکن باشد اجازه تکثیر قوای دستکاه مزبور را بدهند و چون تلگراف بی سیم غالباً موجب تسهیلات محاربات بحری می تواند بشود درین موقع که دولت اعلیحضرت پادشاه انگلستان با دولت علیه عثمانی مشغول جنگ و خلیج فارس یکی از میدانهای این جنگ است اولیاء دولت دوستدار اجازه چنین کاری را که تقویت از عملیات یکطرف است بکلی منافی بی طرفی خود میدانند علی هذا قویاً از آن جناب دوستان استظهاری خواهش میشود که بمواقع لازمه اخطار فرمایند که دستکاه مزبور را که بی اجازه دولت ایران نصب شده است بردارند

(محمد علی علاء السلطنه)

نمرة (۱۸۳)

تلگراف کار گذار مشهد به وزارت خارجه

۱۲ ربیع الاول ۱۳۳۳

مسئله ورود بنجاه نفر مأمورین عثمانی به مشهد بکلی خالی از صحت و تاکنون کمال دقت

و مراقبت در جلوگیری از این گونه تحریکات و رعایت شرایط بی طرفی دولت علیه بعمل آمده اگر چه اعلانها و اتباه نامه های چاپی زیاد اتصالاً از عراق عرب چه بواسطه بست وجه بواسطه بعضی اشخاص مجهول به مشهد میرسد و صورت حکم چاپی حجج اسلام عتبات را نیز دایر باعلان جهاد بعضی ها در این جا انتشار میدهند ولی جداً از تمام این اقدامات فساد آمیز جلوگیری و امید است اتفاقی که مخالف مسلک بی طرفی باشد درین سرحد رخ ندهد

(معزز الدوله)

نمرة (۱۸۴)

تلگراف وزارت خارجه به وزیر مختار ایران

در بطر و گراد شب ۱۳ ربیع الاول ۱۳۳۳

کلنل پاس قنصل ساوجبلاغ که قبل از حدوث غائله میان دو آب بمراغه آمده بود به اتفاق اردوی شجاع الدوله به قصد حمله به اکراد به میان دو آب رفته بود و به طوری که خود وزیر مختار به مشاور الممالک اظهار داشته بود در جنگ زخم برداشته و شاید بهمین جهت تلف شده باشد از اینکه می گویند عثمانیها او را کشته اند دولت خبری ندارد چون خود او شخصاً بمقابله قشون عثمانی و اکراد رفته اکر خطری متوجه او گردیده بعلت شرکت خودش در مقابله با آنها بوده است اگر روسها بخواهند باین ملاحظه صدمات تازه به آذربایجان وارد بیاورند خارج از انصاف و بی مورد است (محمد علی علاء السلطنه)

نمرة (۱۸۵)

تلگراف کار گذار محمره به وزارت خارجه

۱۳ ربیع الاول ۱۳۳۳

از قرار اطلاعات واصله عثمانیها شیخ غضبان شیخ بنی لام را با چند نفر علماء به میان عشایر بنی طرف و حویزه و سایر عشایر تبعه دولت علیه ایران فرستاده که آنها را دعوت به جهاد کنند چند روز است وارد منازل عشایر مزبوره شده مشغول اقدامات هستند هم چنین اطلاعات رسیده که معادل دوهزار نفر عسکر پیاده و سواره و چند عراده توپ مامور نموده اند وارد خاک دولت علیه ایران شده از طریق محمره حمله به بصره نموده از این طرف بصره را انتزاع کنند

نمرة (۱۸۶)

مراسله وزارت خارجه به سفارت کبرای عثمانی

۱۲ ربیع الاول ۱۳۳۳

بضمیمه تجاوزاتیکه قوای دولت علیه عثمانی در خاک مقدس ایران نموده و مشکلاتی که برای این دولت علیه در مواقع متجاوزانه تولید کرده و به بیطرفی ایران لطمه شدید وارد آوردند متأسفانه خبر میرسد کار گذاران آندولت علیه غضبان شیخ بنی لام را مدتی است به عماره برده او و اهالی عماره تایید میشدند که باتفاق عساکر عثمانی داخل عربستان خاک مقدس دولت ایران شوند در اثر این خبر همچو اطلاع میرسد که غضبان باطوائف عماره با پنج فوج عسکر و چند عراده توپ بحدود بنی طرف فرستاده شده از طوائف ایران هر کدام با آنها همراهی نمایند تهدید بقتل و غارت میشوند و از هر قسم تحریکات عشایر اینطرف خود داری نمینمایند اولیای دولت علیه ایران از این تجاوزات که بهیچوجه با مناسبات دولتین علین موافقت نداشته

ناقض بیطرفی این دولت و سبب شکستن و تزلزل عهد حدودی است در حیرت و جداً پروتست نموده متوقع هستند که فوراً و سریعاً بصورت اوامر قطعیه مقرر بدارند قوای نظامی آن دولت علیه و شیخ غضبان و طوایف عماره بمقامات و خاک آن دولت علیه مراجعت و از نتیجه دوستدار را مستحضر و اولیای دولت علیه را قرین امتنان فرمایند

(محمد علی علاء السلطنه)

نمبره (۱۸۷)

تلگراف وزارت خارجه بسفیر کبیر ایران

در-الامبول ۱۳ ربیع الاول ۱۳۳۳

حکومت عربستان اطلاع میدهد در عماره از چندی قبل عثمانیها تحشید قوا کرده و بعنوان اینکه سردار ارفع بحفظ بیطرفی ایران باعثمانیها موافقت ننکرده غضبان شیخ بنی لام و اهالی عماره را تحریک کرده اند که بداخله عربستان هجوم بیاورند از سادات و علمای عتبات هم سابقاً عماره آورده و در میان بنی طرف و حویزه برای اعلان وجوب جهاد فرستاده بودند حالا از بنی طرف و حویزه خبر میرسد که غضبان یا طوایف عماره و قشون عثمانی سمت بنی طرف و حویزه حرکت کرده اند پنج فوج عساکر نظام با چند عراده توپ بانجا فرستاده عنقریب بحدود بنی طرف میرسند از طوایف عربستان هم هر کدام با آنها همراهی نکنند با آنها جنگ قتل و غارت مینمایند قصدشان این است کارون ناصری و محمره را تصرف نمایند بعد بسایر مقاصد خود موقیث حاصل کنند باین ترتیب عنقریب همه عشایر عربستان متلب شده برای دولت تولید زحمات لابحال خواهد کرد چرا به نقض بیطرفی ایران این درجه اقدام و برای دولت هم کیش خود تا این درجه تولید مشکلات مینمایند

این تجاوزات را پروتست و اقدام در رفع تحریکات و تجاوزات بفوریت بفرمایند در صورتیکه از این رفتار اولیای دولت عثمانی احتراز نچوبند ایران را مجبور می نمایند که طبعاً دررفع این تجاوزات با اقدامات دیبکری دست بزند (محمد علی علاء السلطنه)

نمبره (۱۸۸)

تلگراف کار گذاری تبریز بوزارت

خارجه ۱۳ ربیع الاول ۱۳۳۳

دیروز در صوفیان بین قوای نظامی روس و عثمانی جنگ واقع بواسطه رسیدن خبر شکست جمعی که در تبریز بودند همه اول شب جمعه شهر را تخلیه نموده رفتند از قراریکه بشهر خبر میرسد عثمانیها و اکراد از صوفیان مراجعت و به سرد رود میروند اهالی ازوصول اینطور اخبار و تصور هجوم قشون بشهر عموم بریشاد و مشوش و بعضی ها فرار و مهاجرت مینمایند حضرت نایب الایاله برای دفع تشویش اهالی شب و روز بوسایل ممکنه تشیث و اقدامات دارند بعد از فضل خدا امیدواری اهالی بتوجهات اولیای دولت است که برای حفظ جان و مال و ناموس آنها اقدامات مؤثر فوری بفرمایند (اسد الله)

نمبره (۱۸۹)

تلگراف وزارت خارجه بوزیر مختار ایران

در لندن ۱۴ ربیع الاول ۱۳۳۳

رابورت وقایع اخیر و رحمت قشون روس به تبریز این است که برای اطلاع شما تلگراف

میشود چون در مدت توقف خود عثمانیها در تبریز بجهت بعضی از ارامنه و اتباع روس دست اندازی کرده بودند در موقع نزدیک شدن قشون روس بشهر اهالی در نهایت وحشت و اضطراب بوده برای اینکه مبدا از طرف ارامنه باقشون تعرضی باهالی بیطرف بشود چند نفر از طبقات مختلفه نزد رئیس قشون روس در دو فرسخی شهر برای تحصیل اطمینان رفته جنگ در سه فرسخی شهر واقع میگوبند ۸۰۰ نفر از عثمانیها مقتول بقیه فرار بطرف مراغه رفته اند عده روسها معلوم نیست ولی کویا دو ژنرال دارند که یکی از آنها را می گویند رئیس بریکاد قزاق تهران لیاخوف است سیم تلگراف مراغه را هم خراب کرده اند قسول های عثمانی و آلمان هم بااردوی عثمانی فرار کرده اند در مدت توقف خود عثمانیها اعانه زیادی از اهالی گرفته اند در موقع خراب کردن قسولخانه روس از اهالی شهر کسی دخالت نداشته از قزاق های ایرانی هم عثمانیها خلع سلاح کرده بودند معلوم نیست از اسلحه آنها چیزی باقی مانده یاخبر

(محمد علی علاء السلطنه)

نمبره (۱۹۰) تلگراف کار گذار اردبیل بوزارت خارجه

۱۴ ربیع الاول ۱۳۳۳

موافق راپورتی که جناب ایلیخانی باقای امیر السلطنه داده قشون روس غفله به دعوات باقراو و تبه باشی ریخته و سوزانده قریب پنجاه نفر از اهالی سوخته قهرمان خان جدا آمده و حرب نموده بیصد نفر قزاق فرار مینمایند همچنین راپورت میدهد که روس قشون بسرحد بيله سوار آورده رئیس کمربک و تذکره و تجار و اهالی خوف زیاد دارند و از حرکت من مانع هستند

نمبره (۱۹۱)

تلگراف کار گذار محمره بوزارت خارجه

۱۵ ربیع الاول ۱۳۳۳

شرح اقدامات عثمانیها را بعرض رسانیده است عثمانیها اعلان کرده اند هر کس حاضر جنگ و در انتزاع بصره از دست انگلیسها با عثمانیها موافقت نکند نسبت بانها از قتل و غارت مضایقه نخواهد شد این اخبار اسباب وحشت عمومی شده محتمل است از بیم جان هم باشد عثمانیها ملحق شده قتنه عظیمی حادث شود از قرار اطلاعات حاصله دیشب و امروز دو کشتی که مقداری سرباز انگلیسی داشته عزیمت به ناصری نموده اند

نمبره (۱۹۲)

تلگراف کار گذار اردبیل بوزارت خارجه

وصول مورخه ۱۵ ربیع الاول ۱۳۳۳

از قرار معلوم مقدار زیادی قشون روس در آستارا مقیم و پس قبول اظهار میکند عازم اردبیل خواهند شد

(مدیر السلطان)

نمبره (۱۹۳)

تلگراف حکومت کرمانشاه بوزارت خارجه

۱۸ ربیع الاول ۱۳۳۳

در خصوص اوراق ژلاتینی که قبل از ورود معظم در شهر انتشار میداده اند آنچه معلوم شد از چند ماه قبل اوراقی بنجایی بهمین انجمن اتحاد اسلامی از عراق عرب بوسایل

مختلفه محقی باین شهر میامده و منتشر میشده و اخیراً بعضی اشخاص بیکار مفسده جو که در هر شهر هستند و وجود دارند همان مطالب را ژلاتینی کرده در کوچه ها میبنداحتند که شاید تهیهی در مردم نمایند لیکن نتیجه مطلوبه برایشان حاصل نشده و بعضی ورود مخلص دنباله آن قطع شد خاطر مبارک را اطمینان مدهم که بایودن مخلص در این ولایت امری که لطمه بمسئله بیطرفی بزند ظهور نخواهد کرد و احدی در شهر و بیرونها قدرت اقدامی برخلاف میل و امر اولیای دولت نخواهد داشت (امیر مفخم)

نمره (۱۹۴)

تلکراف وزارت خارجه بوزیر مختار لندن

مورخه ۱۵ ربیع الاول ۱۳۳۳

دوازدهم این ماه خبر رسید عثمانیها شیخ بنی لام را باقوای نظامی به بنی طرف خاک ایران فرستاده عشایر ایران را تحریک و هر کدام موافقت نکنند تهدید بقتل و غارت مینمایند فوراً باسلامبول تلکراف و سفارت طهران بروتست شد ولی میدانید که شیخ بنی لام تنها نیست که دولت با او طرف و ممانعت از تجاوز بشود چون قوای متظم عثمانی با او هستند بدون تامل و دقت اطراف کار و نتیجه آن دولت نمیتواند امر بدهد که طرفیت در حدود کنند زیرا مختصر طرفیتی ایران را داخل جنگ نموده و معلوم نیست عاقبت آن چه خواهد بود از طرف دیگر هم دولت منافع خود را که منافع انگلیس را هم متضمن است در نظر داشته میدانند که حفظ آن صفحات از تجاوزات عثمانیها چه اندازه لازم است عجلاله به سردار ارفع و سرداران بختیاری امر داده شده است که باقوای خود حاضر بوده منتظر امر ثانی مرکز باشند جنابعالی اگر مذاکره شد درست مشکلات دولت را درین مورد خاطر نشان کنید گویا منظور عثمانیها حمله بردن به بصره از طریق مجمره است (علاء السلطنه)

نمره (۱۹۵)

تلکراف وزارت خارجه بکار برداری بغداد

مورخه ۱۶ ربیع الاول ۱۳۳۳

شیخ خزعل سردار ارفع بامر دولت حفظ بیطرفی کرده عثمانیها او را بموافقت خود برضد انگلیس دعوت کردند چون موافقت نکرد نسبت میدهند که او با انگلیسها موافقت کرده عثمانیها چرا منوجه رفتار خود در تحریک عشایر نیستند که برضد بیطرفی ایران آنها را باخیالات خود موافق و باخود در جنگ دول مداحله میدهند گذشته از تحریکات و انقلاباتی که در حدود آذربایجان و ساوجبلاغ نمودند اخیراً در عماره تحشید قوا کرده بتحرک عشایر عربستان پرداخته تجاوز نمودند ایران نموده بمساعدت غضبان شیخ بنی لام به بنی طرف خاک ایران تجاوز نموده اند و عشایر را بموافقت دعوت و در صورت تمرد آنها را بقتل و غارت تهدید مینمایند این نکات را در نظر داشته و بجای لازم مذاکره نمایند

(علاء السلطنه)

نمره (۱۹۶)

تلکراف وزارت خارجه بسفیر کبیر ایران

دراسلامبول مورخه ۱۸ ربیع الاول ۱۳۳۳

آقای رئیس الوزراء با سفیر کبیر مذاکرات جدی نموده جلو گیری تجاوز به مجمره و

عدم تحریک را خواسته به شارژ دافر آلمان هم معذورات دولت را خاطر نشان و خواستند که اوهم بادولت ایران برای حفظ بیطرفی خود در آن حدود کمک نماید و درست ملتفت گردند که اگر در شمال بواسطه روسها آن اقدامات و تجاوزات را کرده موقع دولت را اینطور مشکل کردند در جنوب ابدأ بهانه برای تجاوز ندارند و اگر فشار بدولت بیاورند و در تحریکات دوام نمایند اسکات افکار عامه هم برای دولت مشکل خواهد بود شارژ دافر گویا درست ملتفت شده بیانات مزبور بی اثر نشد و مذاکراتی شاید بکنند جناب مستطاب عالی هم لازم است با سفیر کبیر آلمان مذاکره مساعدت او را در تأیید اقدامات خودتان بخواهید بوزیر مختار ایران هم در برلین مشروحاً اطلاعات در اینباب بدهید که اوهم در بران اقدام بکنند بلکه انشاءالله درین باب دیگر مشکلاتی برای دولت فراهم نشود (علاء السلطنه)

نمره (۱۹۷)

تلکراف سفیر کبیر ایران بوزارت خارجه

مورخه ۱۸ ربیع الاول ۱۳۳۳ (تاریخ مخایره ۸ ربیع الاول)

بمجرد وصول تلکراف (۱) فوراً مذاکرات لازمه کردم فوق العاده اظهار تاسف و گفتند برخلاف مصلحت و اجازه مرکز بوده است بطهران هم تعلیمات دادند که توضیحات بدهند و کتاباً هم به بیعالی نوشته شد

نمره (۱۹۸)

تلکراف کار گذاری تبریز بوزارت خارجه

۱۸ ربیع الاول ۱۳۳۳

رابورت مورخه غره ربیع الاول کار گذاری خوی که توسط بکنفر ارمنی فرستاده عیناً درج میشود فدائیان ارامنه تمامی دهات واقعه بین راه از سلماس الی جلفا را بمال از غارت و حریق نموده و از هیچ اقدامی دریغ نکرده وعده هم از دهاتیان را به قتل رسانیده اند اینمسئله خیلی اسباب وحشت واضطراب و نا امنی عموم شده قدوی اتصالاً بانظامیان روس در مذاکره و مشغول چاره جوئی نا امنی و حصول آسایش اهالی هستم از بس مسئله از هم دیگر پاشیده و کار از محور خود خراج است مساعی مامورین دولت برای جلو گیری از اغتشاش بهدر است

نمره (۱۹۹)

تلکراف از کردستان بوزارت خارجه مورخه

۱۸ ربیع الاول ۱۳۳۳

بگذسته زیادی از عساکر عثمانی وارد خورخوره (۲) شده اند اخبار آذربایجان و ورود قشون روس البته یاره اقدامات بدست عثمانیها مجدداً می دهند که از آن حدود باز دست را جمع و روانه نمایند و مسلماً دیگر چیزی از سقر و بانه نخواهند ماند قدوی از آن حدود خیلی نگران هستم خاصه که خیال تصرفات محلی را هم در آنجا دارند و می خواهند بدون اجازه دولت از بجنوب (۳) و بانه تاسندج سیم تلکراف بکشند و این مسئله تحقیقی است و گویا

(۱) رجوع به نمره ۱۶۸ این کتاب شود

(۲) بلوکی است در شمال کوه چهل چشمه و جنوب سقر

(۳) قریه است در خاک عثمانی مجاور سرحد کردستان ایران .

ترتیب این اقدام را از هر جهت داده و قریباً مشغول خواهند شد (نصیر السلطنه)

نمره (۲۰۰) مراسله سفارت آمریکا بوزارت امور خارجه

مورخه ۱۸ ربیع الاول ۱۳۳۳

بموجب خبریکه از تبریز بدوستان رسیده است فرمانده قشون روس در تبریز خیال دارد ملک کارخانه آلمانی موسوم به بظاک را توقیف نماید دوستان مجبور است برضد بک چنین اقدامی اعتراضات شدید خود را اظهار دارد کارخانه و کمپانی بظاک مدتی است که بامر دولت آمریکا و برضایت دولت ایران در تحت حمایت قسول آمریکا در تبریز می باشد و این مسئله برئیس قشون روس که خیال ضبط ملک فوق الذکر را دارد کاملاً اطلاع داده شده است دوستان اعتراض خود را در این موضوع اظهار داشته و از کیفیت امر خاطر حضرت اشرف را مسبق می سازد تا بطور لازم و بدون تاخیر وقت در این مقدمه اقدامات لازمه بعمل آورند

نمره (۲۰۱) تلگراف وزارت خارجه بکارگذاری تبریز (کاندول)

مورخه ۱۹ ربیع الاول ۱۳۳۳

بقراریکه از سفارت آمریکا اظهار شده از طرف روس ها برای توقیف و ضبط ملک متعلق به کارخانه کمپانی بظاک اقداماتی شده فوراً مراتب را بنایب الابال اظهار و در جلو گیری و حفظ منافع اتباع آلمان و اطیش و عدم تعرض روسها نسبت بانها اقدامات مقتضی نموده نتیجه را اطلاع بدهید (علاء السلطنه)

نمره (۲۰۲) تلگراف وزارت خارجه بسفارت بطروگراد مورخه ۱۹ ربیع الاول ۱۳۳۳

از طرف روسها در تبریز نسبت به کارخانه و اتباع آلمان و اطیش تعرضاتی میشود که با برطرفی ایران منافی است فوراً اقدام امر صادر کنید تعرض به تأسیسات و منافع آلمان و اطیش ننمایند (علاء السلطنه)

نمره (۲۰۳) تلگراف کارگذاری تبریز به وزارت خارجه

۱۹ ربیع اول ۱۳۳۳

رپورت مورخه غره ربیع الاول کارگذار خوی که توسط یکتفر ارمنی فرستاده عیناً درج میشود در تعقیب عریضه مورخه ۲۱ صفر قونولکریها و حکومت های ارومی و خوی بیست و دوم حرکت کرده قسمت عمده قشون روس هم در خیال مراجعت بودند و از قرار اظهارات خودشان بنسأ بود ۲۵ شهر حاضر این منفعات بکلی تخلیه شود که روز مزبور مجدداً عده قزاق و سالدات و توپچی با یکتفر جنرال از بین راه جلفا به خوی معاودت نموده دو باره از مساکنی که خالی نموده بودند مسکن نمودند فعلاً بالغ بر پنج شش هزار نفر از شهر خوی آمده اند بک فرسخ قوه نظامی دارند و از قراریکه شایع شده عساکر عثمانی هم تا سه فرسخی خوی آمده اند بدینیهی است که با این وضع اهمیت موقع خوی خیلی باید جالب نظر اولیای دولت شود (اسد الله)

نمره (۲۰۴) تلگراف از کردستان بوزارت خارجه

۲۲ ربیع الاول ۱۳۳۳

الان مجرمانه خبر رسیده که علی افندی با چند سوار عثمانی که از تبریز می آیند وارد گروس فردا بسمت کردستان حرکت مستعدی است فوراً نظریات لازمه را تلگراف بفرمائید اراداره خزانه داری هم برئیس مالیه تلگراف شده که محمود مختار بیک یا بک وظایف و دستور العمل مخصوص به کردستان می آید شما همین قدر که اثرش را مشاهده کردید حرکت نمائید (۱) آمدن این اشخاص بکردستان اثرش معلوم است خاصه در این موقع و با این مردم منتظر جواب فوری (نصیر السلطنه)

نمره (۲۰۵) تلگراف کارگذار استرآباد بوزارت خارجه ۲۲ ربیع الاول ۱۳۳۳

امروز راپورت رسید روز پنجشنبه قریب صد نفر سالدات و قزاق مقیم قره سو در کمش تپه عثمان آخوند و پسرش آخوند ملای جعفر بای را گرفتار معلوم نیست کجا فرستاده اند (معزز السلطان)

نمره (۲۰۶) تلگراف وزارت خارجه بسفارت کبری دولت علیه

در اسلامبول مورخه ۲۲ ربیع الاول ۱۳۳۳

دکتر بوژن آلمانی چند ماه قبل در اصفهان برخلاف عهد نامه املاک و رثه رکن الملک را که متنازع فیه بوده اجاره و سبب شد بین کارگران خود و بستگان قسولسکری روس جدال و قتال واقع گردید اخیراً آلمانها او را ویس قسول عثمانی ها شهیندر فخری برای اقامت اصفهان معرفی می نمایند هنوز سفارتین جواب نداده بوژن حرکت در کاشانی سمت خود را بشهیندر عثمانی معرفی در خانه ماشاء الله خان و نایب حسین که اشرار و مبالغی ملک و مال مردم را ضبط کرده اند بیرق عثمانی را برپا و به ادعای داود کلیمی اقدامات و تحریکات کرده که اهالی بفریاد آمده دولت دوچار مشکلات و قهراً ماموریتش نسبت باین حرکات پذیرفته نشد هر دو سفارت اصرار در پذیرفتن او دارند با با با با و سفیر آلمان مذاکره به بران هم اطلاع بدهید دیگری را معین نمایند تا دولت هم مقام رسمی هر دو دولت را تقدیر و باعث استحکام روابط گردد (علاء السلطنه)

نمره (۲۰۷) مراسله وزارت امور خارجه بسفارت کبری

عثمانی مورخه ۲۲ ربیع الاول ۱۳۳۳

همچو خبر میرسد که علی افندی نام با چند سوار عثمانی از تبریز بگروس آمده و از آنجا عازم کردستان است دوستان به تحقیق مراتب اقدام نموده و ضمناً خاطر محترم ذات عالی سفارت پناهی را بدین مسئله متوجه مینمایند که اگر حقیقه علی افندی برخلاف عهد و مناسبات دولتی دوست هم آئین اینطور بظاک مقدس ایران خود سرانه سیر نماید او را به صدور حکم تلگرافی ممنوع و مقرر دارند بظاک دولت علیه عثمانی رجعت و تولید زحمتی

(۱) علت آنستکه خزانه دار کل و رئیس مالیه بلژیکی بوده اند

برای این دولت علیه نمایند و از نتیجه دوستدار را مستحضر فرمایند در اینموقع . . .
(علاء السلطنه)

نمره (۲۰۸)

تلگراف وزارت خارجه سفارت کبرای دولت

علیه در اسلامبول مورخه ۲۴ ربیع الاول ۱۳۳۳

جواب تلگرافات هنوز از جناب مستطاب عالی نرسیده مسئله هر روز کسب اهمیت می کند از قرار خبر دیروز عثمانی ها به هشت فرسخی ناصری رسیده اند از طرف دیگر لوله های نطق که از ناصری به مسجد سلیمان کشیده شده در چند جا سوراخ کرده آتش زده اند معلوم است این اقدام بابتحریرک عثمانیهاست و باز دیک شدن آنها اشرار را وادار کرده بهر حال دولت ایران محق است که دولت عثمانی را مسئول هر خساراتی که از این راه وارد میشود بداند و جبران آنرا بخواهد لازم است فوراً جلوگیری تجاوزات را بخواهید که درین طرف مثل شمال مشغولیات تازه برای دولت تولید نشود از حاکم کروس هم تلگراف رسیده که عالی افندی نامی از آنجا عبور و بسمت کردستان رفته و اظهار داشته عده کافی عسکر به کردستان فرستاده خواهد شد اگر واقعاً در این حدود باشند معلوم نیست آن اظهارات مکرر صدر اعظم و تأییداتی که داده و میدهند و تلگرافات جناب مستطاب عالی را بچه باید حمل نمود جدا فرستادن عسکر بکردستان را پروتست جلوگیری آنرا تقاضا نتیجه را اطلاع بدهید که منتظر جواب مساعد جناب مستطاب عالی هرچه زودتر برسد

(علاء السلطنه)

نمره (۲۰۹)

تلگراف کار گذار محمره بوزارت خارجه

وصول ۲۳ ربیع الاول ۱۳۳۳

امروز نیز یک کشتی مملو از عساکر هندی که تقریباً پانچ بر چهار صد نفر میشدند روانه ناصر نمودند

(اکرام الملک)

نمره (۲۱۰)

تلگراف وزارت امور خارجه بسفیر کبیر

ایران در اسلامبول مورخه ۲۴ ربیع الاول ۱۳۳۳

خبر میرسد یک دسته عساکر زیاد وارد خورخوره شده ابراهیم افندی رئیس قوای عثمانی در آذربایجان بر رئیس قوای عثمانی درسقز نوشته سیف الله خان پانزده ساله پسر سیف الدین خان را حاکم کرده بحکم سیف الله خان کار گذار آنجا را با سه سوار بمیان دو آب فرستاده سفارت پروتست شد جناب عالی هم اقدام نتیجه را اعلام فرمائید

(علاء السلطنه)

نمره (۲۱۱)

یاد داشت سفارت روس بوزارت امور خارجه

مورخه ۲۴ ربیع الاول ۱۳۳۳

بموجب اخبار واصله از بطرو گراد و از تبریز معلوم میشود که کارخانه آلمانی موسوم به بطاک توقیف نشده و عمارات کارخانه مزبور موقتاً در دست قشون روس است و قالی های آن در مدت جنگ بطور موقت توقیف گردیده و پس از ختم جنگ و استقرار صلح صاحب قانونی آن مسترد میشود اقدامات نظامیان روس را نسبت باین کارخانه بلا سبب و جهة نمیتوان گفت

زیرا متأسفانه آذربایجان میدان جنگ واقع شده و مدلل گردیده است که هم قونسول آلمان و هم دو نفر از اجزای این کار خانه در اقدامات جنکی بر ضد قشون روس مداخله داشته اند محض استحضار وزارت جلیله امور خارجه دولت اعلیحضرت شهبازی بمقام زحمت بر آمده زیاده زحمت افزا نمیکردد (کروس توتس)

نمره (۲۱۲)

تلگراف از کردستان بوزارت امور خارجه

مورخه ۲۵ ربیع الاول ۱۳۳۳

یازده نفر عسکر عثمانی از میان دو آب بکروس آمده و روز یکشنبه طرف کردستان حرکت کرده اند

(نصیر السلطنه)

نمره (۲۱۳)

مراسله سفارت آلمان بوزارت امور خارجه

مورخه ۲۵ ربیع الاول ۱۳۳۳

بدون شك خاطر حضرت اشرف مستحضر گردیده است که هولست نام تبعه آلمان تمایند تجارخانه قون هوس را عمال انگلیس در محمره توقیف و به بصره تبعید کرده اند دوستدار در ضمن اینکه بر ضد این اقدام که بدون شك موجبات تنفر حضرت اشرف را نیز فراهم ساخته اعتراضات خود را اظهار میدارد با نهایت احترام سؤال مینماید که در مقابل این نقض بیطرفی عتی ایران از طرف انگلیس ها چه رویه اتخاذ فرموده و برای حفظ اتباع یک ملت دوست در مقابل اقدامات خود سرانه ناقضین حقوق ایران چه اقداماتی بعمل خواهند آورد این نکته را نیز لزوماً عرض مینماید که از اجزاء شیخ محمره ظاهراً در توقیف مسیو هولست کمک نموده اند مراتب . . .

(کاردرف)

نمره (۲۱۴)

مراسله سفارت آمریکا بوزارت امور خارجه

مورخه ۲۶ ربیع الاول ۱۳۳۳

با نهایت احترام خاطر مبارک را مستحضر میدارد که مکتوبی از سفارت روس بتاريخ هشتم جاری بدوستدار رسیده مشعر بر اینکه کارخانه قالی بافی موسوم به (بطاک) واقع در تبریز که در تحت حمایت دولت آمریکا است توقیف نگردیده است فقط عمارات آنجا را قشون روس برای قراولخانه استعمال نموده اند کارخانه و آنچه در آنجا موجود است در احتتام جنگ بصاحبان اصلی آنها رد خواهد گردید جسارتاً معروض میدارد که قونسول آمریکا در تبریز بدوستدار اطلاع داده است که از قرار معلوم میخواهند قالیهای موجوده در کارخانه مزبوره را بروسیه حمل نمایند و نیز بدوستدار اطلاع رسیده است که روسها دو نفر از عمال این کارخانه را که یکی از آنها تبعه سوئیس و دیگری تبعه سوئد می باشد دستگیر نموده و بهمت اینک در عملیات نظامی بعثمانیها کمک و مساعدت نموده اند بروسیه فرستادند چون هنوز منافع آلمانها در تبریز در دست امریکا است کسی نمیتواند علاقیات اتباع دولت مذکور را ضبط و توقیف نماید پس از آنکه مطلع گردیدیم که کارخانه بطاک را صاحبان روس توقیف نمود اند دوستدار تلگرافی بدولت متبوعه خویش برای کسب تکلیف نموده در جواب از دوستدار سؤال نمودند که جزئیات این مسئله را

کاملاً اطلاع بدیم و دوستدار نیز امروز جزئیات این مسئله را بواشنگتن تلگراف نموده
منتظر تعلیمات از طرف دولت متبوعه خویش هستیم (کالدول)

نمره (۲۱۵) تلگراف وزارت امور خارجه بحکومت کرمانشاه

مورخه ۲۶ ربیع الاول ۱۳۳۳

کیفیت ملاقات مأمورین عثمانی را باروسای ایالات و عشایر حدودی و اینکه آنها را
بموافقت با خود تحریک می نمایند بوسیله راپورتهای سرحد دار ذهاب مستحضر شده اند
لازم است آنها را بهر وسیله که ممکن باشد بحتفظ بی طرفی و اجرای اوامر دولت متبوعه
خود آگاه فرمائید که حوزه حکمرانی حضرت عالی در حدود آشفتنکی حاصل نکرده
مرتب باشد و مشکلاتی برای دولت ایران تولید نکردد (علاء السلطنه)

نمره (۲۱۶) تلگراف سفیر کبیر ایران از اسلامبول بوزارت امور خارجه

مورخه ۲۱ ربیع الاول ۱۳۳۳ (وصول ۲۶ ربیع الاول)

با صدراعظم و وزیر جنگ مذاکرات مفصل نمود علی الحساب آنها را قانع کردم که
از طرف جنوب قشور آنها پیش نرود (محمود)

نمره (۲۱۷) تلگراف سفیر کبیر ایران از اسلامبول بوزارت

امور خارجه ۲۶ ربیع الاول ۱۳۳۳

در باب تلگراف راجع به خرابی عمارت قسولگری روس در تبریز با صدر اعظم مذاکره
اطمینان میدهد که چنین خیالی نیست (محمود)

نمره (۲۱۸) تلگراف حکومت و کار گذار کرمانشاه بوزارت

خارجه مورخه ۲۵ ربیع الاول ۱۳۳۳ (وصول ۲۹ ربیع الاول)

نظر با اهمیت موقع و اخبار واصله با آقای کار گذار به تلگرافخانه رفته صمصام الممالک
حاکم قصر را احضار و حضوراً وقایع سرحدی را استعلام نمود جواب عیناً درج میشود :

(دستخط تلگرافی زیارت شد اردوئی از عثمانیها در سرحد حاضر نشده شیخ حسن نام و اعظ
کردستانی که در ایران ملقب به شیخ الاسلام بوده و حایه و وظیفه خور دولت عثمانی است از
طرف علمای اعلام عراق عرب بابعضی اوراق و فتاوی بقصر آمده و عکس خط و مهر آقبان
حجج اسلام را هم همراه دارد نزد فدوی آمده و اظهار نمود والی پاشای بغداد و کمان
دان اردوی شهبان بشما سلام رسانیدند و گفتند ما اسلام و شما اسلام مانع نشوید تا ما اردو
سوق نموده تا کنند برویم و از آنجا از حضرت اجل ایالت جلیله کرمانشاه جواب رسیده
بسمت قزوین حرکت نموده برویم و از آنجا از حضرت اجل ایالت جلیله کرمانشاه جواب رسیده
دولت هشتم دولت ایران هم بیطرف است بی امر دولت و پایی اجازه نمایند دولت که حضرت
اجل هستند نمی گذارم بکنفر عسکر وارد خاک مقدس ایران بشود در جوانی بدولت خیانت
نکرده ام حالا در پیری چگونه خیانت میکنم قرار شد بیایند حضور مبارک اجازه بگیرند
اگر بارند کسی نبود شیخ حسن امروز عازم کرمانشاه بود قسول آلمان پس از رفتن مشارالیه
مترجم خودش را فرستاده و بیغام کرده بود که شما بعمانیها راه ندهید دولت آلمان

هیچوقت مایل نیست تقض بیطرفی دولت ایران را نماید اردوی شهبان و خانقین اگر چه زیادند
بفضل خدا قابل ملاحظه نیستند و با سوار سنجایی می توانیم جلو گیری نمائیم که بکنفرتوانند تجاوز
نمایند نهایت مراقبت را دارم هر ساعت خبری که از تخطی آنها برسد فوراً بعرض میرسانند
قسول آلمان هم انتظار ورود همراهانش را دارد که از بغداد برسند و حرکت کنند چاکر
شیر محمد .) بعقیده حکومت و کار گذار هر چه زودتر قسول آلمان از قصر حرکت نماید
بتر است (امیر مفتخ - معاضد الملک)

نمره (۲۱۹) تلگراف کار گذار کرمانشاه بوزارت امور خارجه

مورخه ۲۹ ربیع الاول ۱۳۳۳

راپورتی که از حکومت قصر و سرحد دار بایست اخیر رسیده همچو می فرماید که عثمانیها
خیال دارند از حدود ذهاب تجاوز نموده و از راه کرمانشاه و همدان به قزوین رفته که در
آنجا پاروسها محاربه نمایند قسول آلمان همه روز به عنوان سواری و گردش حدود قصر
ممیزی می نماید شیخی هم که از بغداد برای دعوت عشایر بقصر آمده بود سه روز است
برای ملاقات حکومت بسمت کرمانشاه عازم شده و عنقریب با احکام علما وارد شهر کرمانشاه
میشود (معاضد الملک)

نمره (۲۲۰) تلگراف وزارت خارجه بکار گذاری اصفهان مورخه

۲۹ ربیع الاول ۱۳۳۳

ضمن تلگراف راجع به دکتر بوزن تعلیمات لازمه بشما داده شد مشروحه در خصوص
استقبال تجار و اشخاص دیگر و جهل پنجاه نفر ژاندارم از مومی الیه رسید و اسباب حیرت شد
اولاً ژاندارم بجه مناسب ازد کتر استقبال کرده این تشریفات ژاندارم آیا با اطلاع حکومت
بوده و یا خود سرانه اقدام کرده اند تحقیقاً مراتب را اطلاع بدهید ثانیاً استقبال تجار و
اشخاص دیگر چه ماخذ و مناسبتی داشته بالاطراف مراتب را فوراً راپورت بدهید و در نظر
داشته باشید که این مطالب را که اهمیت تام دارد همیشه بوسیله تلگراف اطلاع بدهید که
اقدام از موقع نکند (علاء السلطنه)

نمره (۲۲۱) مکتوب کار گذاری اردبیل بوزارت خارجه حاوی سواد راپورت

حکومت طالش بحکومت اردبیل مورخه ۲۲ ربیع الاول

۱۳۳۳ (وصول ۲ ربیع الثانی)

قتلاق باقرلو قتلاق قره ییک ولاغرده لو واقعه در اوجارود خاک دولت علیه ایران
که در کنار رودخانه سرحدی است تقریباً یکساعت به صبح مانده ششم ربیع الاول از قرار
تقریرات اهالی سرحد اوجارود قریب هشتصد نفر قزاق و سالدات از رودخانه سرحد گذشته
این دو قتلاق را دوره کرده و آتش زده در حالیکه اهالی قتلاقها در خواب بوده اند وقتی
خبر دار شده اند که قتلاقهارا سوزانده اند تیر اندازی زیاد میکنند هر چه مال و مخلفات این
دو قتلاق است بکلی سوخته مابقی را هم به کلوه زده و کشته اند اهالی قتلاق و مالکین آنها
که ییک زادگان ولاغرده لو است بمقام مدافعه بر آمده اند بعد از آنکه دعوا ساکت شد

معلوم شد که قریب چهل پنجاه نفر زن و بچه مرده سوخته و بازخم کوله مرده و زخم‌دار شده من جمله قهرمان خان لاغر دلو بسر جعفر قلی بیک زخم‌دار شده است
نمره (۲۲۲) تلکراف از کردستان بوزارت خارجه ۲ ربیع الثانی ۱۳۳۳

کیخسرو خان مریوانی شرحی نوشته که عساکر عثمانی از خط مریوان باردوی خود کمک می‌رساند و یک دسته هم در خود مریوان در تهیه هستند
نمره (۲۲۳) مرسله سفارت آلمان بوزارت خارجه

مورخه ۲ ربیع الثانی ۱۳۳۳

توهین جدیدی که از طرف انگلیسها بایران و دولت ایران شده است بی شک باستحضار حضرت اشرف رسیده است دوستدار نیز الان اطلاع حاصل نموده که در اهواز مسیو هلمپش تبعه آلمان مستخدم تجارتخانه فن هوکس راهم انگلیسها توقیف نموده و بامسیو هلست که در خصوص او باحضرت اشرف مذاکره نموده ام بهندوستان تبعید نموده اند دوستدار از این اقدام جدید که ناقض حقوق بین‌المللی و تعرض خود سرانه در خاک ایران میباشد جدا و شدیداً پروتست نموده از حضرت اشرف خواهش مند است در این خصوص اقدامات اکنیده فرموده و طوری نمایند اشخاصیکه بحقوق ایران و سلطان معظم آن تخطی و تجاوز مینمایند ملتفت شوند که دولت ایران مصمم است حقوق و آزادی اتباع ملل دوست مقیمین ایران را ضمانت نموده ننگذارد مورد تخطی واقع گردد.

از این مسئله که انگلیسها جبرا مستخدم ایرانی اداره تلکراف را از اهواز دور نموده و سیم و دستگاه تلکراف را بیک کشتی انگلیسی حمل نموده اند بی شک خاطر حضرت اشرف مسبوق شده دوستدار همین قدر جراتاً باستحضار حضرت اشرف میرساند که اهواز یک شهر ایرانی میباشد دوستدار منتظر اقدامات و اوامر حضرت اشرف در خصوص دو نفر آلمانی فوق الذکر میباشد
نمره (۲۲۴) تلکراف کار گذار اصفهان بوزارت خارجه

تلکراف کار گذار اصفهان بوزارت خارجه

۳ ربیع الثانی ۱۳۳۳

استقبال ژاندارم بدون اطلاع حکومت بوده لیکن غرض مخصوص در اینمورد نداشتند چنانکه در موقع ورود قونسول متوفی روس و مدیر فعلی هم استقبال کردند بعضی تجار و اشخاص دیگر هم که استقبال کردند محض این بود که چون در موقع ورود قونسول متوفی روس و مدیر فعلی جمعی استقبال کرده اند حالا این دسته رقابت اینکار را کردند
نمره (۲۲۵) مرسله وزارت امور خارجه سفارت روس

مرسله وزارت امور خارجه سفارت روس

مورخه ۵ ربیع الثانی ۱۳۳۳

موافق اطلاعی که بدوستدار رسیده است نظامیان آن دولت بیه در حدود اردبیل میدان تجاوزات خود را وسعت داده غفله بندهات باقرلو و تبه باشی هجوم برده دهات و پنجاه نفر از اهالی را طعمه حریق نموده و فعلاً خوف و اضطراب باعلی درجه بر اهالی آن

حدود مستولی است باجلب توجه آن جناب جلالتماب بمسئولیت خسارات وارده و دیات معجروحین که برعهده نظامیان مزبور است خواهشمندم برای خاتمه یافتن این حوادث ناگوار و جبران خسارات وارده بذل مساعی جمیله و اقدامات کافی فرموده از نتیجه مطلوبه قرین تشکریم فرمائید
(علاء السلطنه)

نمره (۲۲۶) مرسله وزارت امور خارجه سفارت روس

مورخه ۵ ربیع الثانی ۱۳۳۳

راجع به کار خانه بعلاک آلمانی در تبریز بانهایت احترام زحمت افزاست که مجدداً از سفارت آمریکا بدوستدار اشعار داشته اند که از قرار معلوم نظامیان دولت بیه روسیه می خواهند قالی های موجوده در کارخانه مزبور را بروسیه حمل نمایند و دو نفر از عمال این کارخانه را که یکی از آنها تبعه سوئیس و دیگری تبعه سوئد می باشد دستگیر نموده و به تبعه اینک در عملیات نظامی عثمانیها مساعدت نموده اند بروسیه روانه دارند اگر چه دوستدار سواد مرسله محترمه آن جناب جلالتماب مورخه ۲۴ ربیع الاول را که در همین موضوع اشعار فرموده بودند سفارت آمریکا ارسال داشته ولی برای عدم ظهور مشکلات از آن جناب جلالتماب خواهشمند است اوامر لازمه بعهده جنرال قونسولگری محترم دولت بیهه مقیم تبریز صادر فرمایند که از ضبط و ارسال قالیهای مذکور و دو نفر اجزای آنها صرف نظر و رفع مزاحمت نمایند بدیهی است از هر اقدام که خواهند فرمود دوستدار را مستحضر میفرمایند
(علاء السلطنه)

نمره (۲۲۷) مرسله وزارت امور خارجه سفارت انگلیس مورخه ۵ ربیع الثانی ۱۳۳۳

از قراری که شارژدافر دولت امپراطوری آلمان در ضمن مراسم بدوستدار می نویسد مأمورین انگلیس هونست تبعه آلمان نماینده تجارت خانه فون هوس آلمانی را در محمره توقیف و تبعید کرده اند دوستدار از این اقدام مأمورین انگلیس که برخلاف بیطرفی دولت ایران واقع شده نهایت تأسف حاصل کرده و چون بموجب مرسله ۲۰ ذی حجه ۹ نوامبر ۱۹۱۴ آن جناب جلالتماب دوستدار اطلاع یافت که نظر به نیات صادقانه که همواره از طرف دولت اعلیحضرت پادشاه انگلیس در رعایت دوستی و احترام بیطرفی ایران ابراز میشد اولیاء آن دولت فحیمه مراعات این مسئله را مخصوصاً بمأمورین خود توصیه فرموده اند ولی وصول این خبر اولیاء دولت ایران را متأسف داشته و دوستدار را ناگزیر باعتبارض می نماید و از آنجا که خاطر دقیق شناس آن جناب دوستان استظهاری بخوبی متوجه سوء تأثیرات این اقدام هستند انتظار قوی دارد که باسرع وسایل مساعی لازمه خواهند فرمود که اولیای دولت اعلیحضرت پادشاه انگلستان باعاده تبعه آلمان و ترمیم نقض بیطرفی ایران امر مؤکد تلکرافی صادر فرمایند احترامات فایقه را تجدید مینمایند
(علاء السلطنه)

نمره (۲۲۸) مرسله وزارت امور خارجه سفارت انگلیس

مورخه ۵ ربیع الاول ۱۳۳۳

پس از وصول مرسله محترمه آن جناب جلالتماب مورخه ۲۰ شهریور حجه ۹ نوامبر ۱۹۱۴

اولیاء دولت دوستدار اشعارات منصفانه آن جناب. دوستان استظهاری را که علامت حسن نیت اولیاء معظم دولت اعلیحضرت پادشاه انگلستان در رعایت و احترام بیطرفی ایران بود بابت احساسات دوستانه و ممنونیتی که سزاوار شئون دولت دوست همچو او خود بود تلقی کرده و امیدوار بودند که مأمورین آن دولت دوست همچنانکه در طی آن مراسله محترمه اشعار فرموده بودند بر حسب دستور العمل مقامات عالیہ بیطرفی ایران را کاملاً در تحت توجه و رعایت قرار داده از هر اقدامی که موجب تزلزل آن تواند شد احتراز خواهند نمود متأسفانه به موجب راپورتی که بولیا دولت دوستدار رسیده است در نزدیکی اهواز قشون انگلیس پیاده شده و محتمل است که باز هم وارد شوند محظوراتی که برای دولت علیه در جلو گیری از هیجان عامه بواسطه احکام جهاد که از مقامات عالیہ روحانیه صادر شده است بر آنجناب جلالتما ب پوشیده نیست و مساعی اولیای دولت دوستدار را در این موضوع بخوبی واقف اند و نیز ملتفت خواهند بود که اینگونه اقدام از طرف مأمورین آن دولت فضیله و دولت امپراطوری روس مؤید هیجان عامه شده و در این حال چه سکنه بمساعی اولیاء دولت دوستدار که خوشبختانه تا کنون در خاموشی ناپره هیجان عمومی موفق شده اند وارد می کند بدیهی است خاطر دقیقه شناس آن جناب دوستان استظهاری توجه اولیاء دولت اعلیحضرت پادشاه انگلستان را جلب و بواسیل فوریه خواستار خواهند شد که باوامر تلکرافی مؤکده قدغن فرمایند قشونی که باهواز و نواحی عربستان وارد کرده اند اعاده داده و مأمورین نظامی و سیاسی خودشان را مجدداً بر رعایت و احترام بیطرفی ایران متوجه نمایند و در خاتمه نیز باطلاع آن جناب جلالتما ب میرساند که بسقارت کبرای عثمانی در طهران از حرکات شیخ غضن و عمال دولت عثمانی پروتست شده و بسفیر کبیر دولت علیه مقیم اسلامبول هم تعلیمات تلکرافی داده شده است که اعتراضات رسیده به بابعالی بنمایند احترامات ...

(علاء السلطنه)

نمره (۲۳۹) تلکراف وزارت امور خارجه بکار پردازي

بغداد مورخه ۵ ربیع الثاني ۱۳۳۳

مذکور میشود امیرحشمت خیال آمدن کرمانشاه دارد مخصوصاً بایشان حالی نماید که آمدن او فعلاً به کرمانشاه برای خودش خطرناک و تولید اشکال جهت دولت میکند لازم است بدون اینکه قبلاً بادوات مذاکره بکنند در ورود بهیچ نقطه عجاله اقدام ننمایند .

(علاء السلطنه)

نمره (۲۴۰) تلکراف وزارت خارجه بوزیر مختار دولت علیه

مقیم لندن مورخه ۶ ربیع الثاني ۱۳۳۳

شارژ دافر آلمان درمراسله مینویسد هولست نماینده تجارتخانه فون هوس آلمانی را اعمال انگلیس در محرمه گرفته تبعید کرده اند وقوع این امر که خلاف رعایت بیطرفی است پروتست شد جنابعالی هم مذاکره واعاده تبعه مزبور را از وزارتخارجه بخواهید سواد مکاتبات بایست

(علیقلی)

نمره (۲۳۱)

تلکراف وزارت خارجه بسردار ارفع مورخه

۶ ربیع الثاني ۱۳۳۳

ازقرار اظهار سفارت آلمان هولست نماینده تجارتخانه فون هوس آلمانی را انگلیس ها گرفته و تبعید کرده اند ویکتفر از کسان جنابعالی نیز در اینباب کمک کرده است البته میدانید که اعلان بیطرفی نسبت بعموم دول است و پس از اعلان مزبور روابط دولت علیه باید باعموم دول متخاصمه دوستانه و بیطرفانه باشد تفصیل را سریعاً اطلاع و این دقیق را کاملاً رعایت فرمایید که اسباب تولید مشکلات و اعتراضات شده است

(علاء السلطنه)

نمره (۲۳۲)

تلکراف کارگذاری تبریز بوزارت خارجه ۸ ربیع الثاني ۱۳۳۳

(تاریخ مخابره ۵ ربیع الثاني)

رابورت ارومی مورخه ۹ ربیع الاول که امروز رسیده عیناً درج میشود (از قرار خبریکه به ارومی رسیده قشون روس که از آنجا حرکت کرده درطرف خوی و سلماس خیلی شرارت وهرزگی نموده بعضی دهات را آتش زده اند علی الخصوص جلو (۱) ها که باروسها رفته اند درعرض راه بسیار متعرض مردم شده اند واز عابرین بقتل رسانیده اند

(اسدالله)

نمره (۲۳۳)

تلکراف کارگذاری تبریز بوزارتخارجه مورخه

۸ ربیع الثاني ۳۳ (تاریخ مخابره ۵ ربیع الثاني)

رابورت ارومی مورخه ۹ ربیع الاول که امروز رسیده عیناً درج میشود (دو عراده توپ هفت سانتیمتری و هشت سانتیمتری متعلق بدولت علیه ایران را در این اواخر قشون روس از قور خانه ارومی باوازمات آنها هرچه بوده بردند در موقع حرکت از اینجا بعضی از اسباب های توپ های مذکور را شکسته و برده اند که هر دو ناقص شده است)

(اسد الله)

نمره (۲۳۴)

تلکراف وزارت خارجه بحکومت کرمانشاه

مورخه ۸ ربیع الثاني ۱۳۳۳

اگرچه بحسن توجهات جناب مستطاب عالی راجع باوضاع حدودی کرمانشاهان اولیای دولت کاملاً اطمینان دارند و این بنده بالاخص ندرایر و توجهات حضرت عالی را تقدیس میکنم ولی چون موقع خطیر و باریک است خود را مکلف میدانم که متذکر خاطر محترم شوم که مقرر بدارید کارگذاران حکومتی همیشه متیقظ و هوشیار اوضاع حدودی بوده مشکلاتی که مضر بیطرفی ایران باشد تولید نگردد قسول آلمان و مأمورین عثمانی در سرحد دائماً رؤسای حدودی را اغوا و چون داخل جنگ هستند در پی اصلاح و خیر دولت

(۱) جلو یکی ازطوایف کرد مسیحی و تبعه عثمانی هستند که در اوایل جنگ از خاک عثمانی مهاجرت کرده بخاک ایران آمدند و بتوسط روسها دارای اسلحه شده قتل و غارت زیاد در آذربایجان نمودند چنانکه در ارومیه و سلماس و خوی چندین هزار نفر را هلاک کردند

ایران نبوده بلکه بروفق مرام خود مأمورین و سرحد داران دولت ایران را تایید بانقلاب و تحریک برضد انکلیس مینمایند رفی الحقیقه نه تنها نقص بیطرفی دولت علیه میشود بلکه مثل واقعه محمره و عربستان تولید انواع مشکلات و زحمات را برای دولت خواهد نمود فوق العاده اقدام و اهتمام فرمائید که وسوسه مأمورین عثمانی و قنصول در خاطر رؤسای عشایر که قریباً موقع حرکت آنها به بیلاق است مؤثر واقع نشده بتأییدات حضرت عالی مؤید و حفظ بیطرفی را کاملاً بنمایند

(معاون الدوله)

نمره (۲۳۵)

تلگراف حکومت کرمانشاه بوزارت خارجه

مورخه ۸ ربیع الثانی تاریخ (مخبره ۵ ربیع الثانی ۱۳۳۳)

شیخ حسن شیخ الاسلام چند روز است وارد کرمانشاه شده دو مجلس باینده ملاقات نموده مذاکرات جلسه اول را کار گذاری بایست ۳ شهر جاری بعرض رساند در جلسه ثانی پاکت های کماندان حرب عراق عرب و بعضی از علماء خطاب بمخلص بنصیبه بعضی فتاوی علماء اعلام که چند فقره آنرا کار گذاری تقدیم نموده است تسلیم نمود و خلاصه مندرجات نوشتجات ضدیت باشیخ خزعل و همراهی بادولت عثمانی بود چون ضمناً مطالب را به بیانات شیخ حسن واگذار کرده بودند لذا تقریر او را بطور اختصار عرض میکنم . خلاصه مطلب اینکه در دو موضوع از شما تقاضای همراهی داریم اولاً در سر کوبی شیخ خزعل که باعالم اسلامیت ضدیت کرده ثانیاً اجازه بدهید که قشون عثمانی بلا معارض از کرمانشاه عبور نماید در تقاضای اول گفتم محل خزعل باکرمانشاه مسافت زیادی دارد و همراهی من در این موضوع بهیچوجه برای شما مضر نمیخواهد بود و اما در تقاضای ثانی جواب رسمی من بشما این است که بکوبیم چون دولت من بیطرف است منم باید بی طرف باشم ولی برای اینکه شما را قلباً بانظریات خود متقاعد کنم مراتب را قدری باشرح و بسط میکوبم اگر شما از حدود زهاب قشون وارد کنید و منم ساکت باشم چون نقض بیطرفی ایران شده انکلیسها در حدود فارس و کرمان روسها هم در تمام حدود شمالی قشون وارد میکنند خود شما میدانید دولت ایران هم آن قوه را که بتواند جلو گیری کند ندارد پس بجای دوستی از طرف شما يك نوع دشمنی بادولت ایران شده است و حال آنکه یقین دارم شما راضی نیستید و بعلاوه قشون شما در خاک کرمانشاه بواسطه وحشیگری عشایر يك هرج و مرجی در این حدود تولید خواهد کرد که نه شما میتوانید از عهده جلو گیری برآئید نه من چون رئیس محکمه شهبندری هم بامشار الیه همراه بود پس از مذاکرات زیاد بالاخره ظاهراً اظهارات بنده را تصدیق و وعده دادند که نظریات بنده را بوسیله تلگراف رمز به والی بغداد و سفارت کبرای عثمانی اظهار دارند و در خاتمه چون شیخ حسن مشارالیه دعاوی ملکی باخوانین کلیائی دارد بنامش که عرض حال خود را مستقیماً بحکومت داده و بدون اینکه داخل این قبیل مذاکرات بشود پس از تصفیه دعاوی خود به بغداد مراجعت کند و مخصوصاً بشار الیه خاطر نشان شد که خیلی مراقب بوده حر کتی برخلاف بیطرفی از او ناشی نشود که حکومت را ناچار نموده بر علیه او اقدامی خارج از نزاکت نماید و وعده داد که ساکت باشد

(امیر مفخم)

نمره (۲۳۶)

تلگراف کار گذاری تبریز بوزارت خارجه

مورخه ۹ ربیع الثانی ۱۳۳۳ تاریخ مخبره غره ربیع الثانی

راپورت ارومی مورخه ۲۹ صفر که امروز رسیده عیناً درج میشود (کشتی های آتشی و بادی را مدتی بود که روسها درین طرف دریا توقیف کرده بودند در این موقع حر کت از ارومی سوار شده بتدایر شرفخانه برده بودند و این چند روزه از کشتی ها خبری نرسیده دو روز قبل يك کشتی بادی مراجعت نموده عملجات او اظهار کرده اند در شرفخانه روسها کشتی های بخاری را غرق نموده و بادی ها را خراب کرده بندرگاه و منازل و دکا کین را باقورخانه که در شرفخانه بوده آتش زده و همین کشتی ها را هم از چند جا سوراخ نموده بودند سوراخ ها را بالچاف و غیره گرفته باهزار زحمت باینطرف آمدم از قراری که اظهار نموده اند عمه کشتی ها را هم تلف کرده اند

(اسد الله)

نمره (۲۳۷)

تلگراف کار گذاری تبریز بوزارت خارجه

مورخه ۹ ربیع الثانی ۱۳۳۳ (مخبره ۵ ربیع الثانی)

راپورت ارومی مورخه ۹ ربیع الاول که امروز رسیده عیناً درج میشود (از قرار خبری که بارومی رسیده سی طابور عسکر عثمانی بانه عراده توپ وارد ساوجبلاغ شده عازم سرحدجافا خواهند شد در اینجا مشغول تهیه منزل هستند و ضمناً شرحی نوشته بساوجبلاغ فرستاده اند که این عده از راه مراغه عازم مقصد بشود زیرا که بواسطه خرابی دهات ارومی و پریشانی اهالی اسباب زحمت زیاد خواهد کردید

(اسدالله)

نمره (۲۳۸)

تلگراف شیخ خزعل سردار ارفع حاکم محمره

بوزارتخارجه ۹ ربیع الثانی ۱۳۳۳

درباب اظهارات سفارت آلمان در آن موقع از کسان فدوی حاضر نبوده خلاف بعرض میرساند هشت ماه است حسب الامر اولیاء دولت خود را در بیطرفی نگاهداشته و تا آخرین درجه هم بیطرف خواهم بود عثمانیها کوشش دارند که اهالی عربستان را باخود همراه نمایند قشون نظامی و توپ بااعراب عماره باچند نفر علمای عتبات همراه آورده ازطریق بنی طرف که خاک ایران است ده فرسخ داخل شده بعموم مشایر و رؤسای عشایر عربستان نوشته دعوت بجهاد میکنند که هر کس باما متفق نشود که ازاینطرف حمله به بصره بیاوریم جنگ مینمایم اسباب بهانه بدست انکلیس داده میکوبند چون قشون نظامی از دولت علیه ایران درعربستان نیست که جلو گیری نماید وبواسطه عنوان جهاد ازاعراب اطمینان نداریم قشون واستعداد به ناصری وامنیه برای جلو گیری وحفظ املاک انکلیسها و راه فقط واردنموده اند از نوشتجات علماء اختلاف مابین اعراب وعشایر افتاده عجلاله برای تنبیه مخالفین جنگ مشغول اقدامات هستند

(خزعل)

نمره (۲۳۹)

مراسله وزارتخارجه سفارت انکلیس مورخه ۹ ربیع الثانی ۱۳۳۳

بتأیید مراسلات مورخه ۱۶ ذی حجه ۲۵ ذی حجه و ۵ ربیع الثانی جناب اشرف علاء السلطنه سلف دوستدار که باتصريح رعایت بیطرفی دولت علیه ایران وقوع حوادثی که ممکن

است مساعی دولت ایران را درخمود هیچان افکار عامه درمقابل احکام روحانیه پیوده سازد در آنها کاملاً تشریح و اعاده قشون دولت اعلیحضرت پادشاه انگلستان از عربستان ازوماخواستنه شده بانهایت توقیر و احترام خاطر دوستی مظاهر آتجناب جلالتماب را مجدداً بمندرجات گرامی مراسله محترمه جوایبه مورخه ۲۰ ذی حجه (۹ نوامبر) که رعایت بیطرفی این دولت را ازطرف دولت فحیمه انگلیس بطور صراحت تاکید فرموده اند جلب نموده انقلابات و ضرر های فوق العاده را که ازاین راه نسبت باهالی بیطرف آنصفحات وارد میشود خاطر نشان مینماید موافق اخبار واصله بدولت متبوعه دوستدار ورود قشون انگلیس در عربستان که انقلابات و تهیات دیگربرای نیز ازطرف دولت علیه عثمانی در جوار ایران موجب گردیده مصادمات را محتمل الوقوع کرده است دو ستدار این واقعات را که یرحلاف عهود مقدسه واعلا بیطرفی ایران وحسن مناسبات دولتین رخ مینماید اعتراض نموده برای رعایت حقوق دولت متبوعه خود وعدم تزلزل بیطرفی آن که مستلزم حسن مناسبات دولتین است از آتجناب جلالتماب متمنی است که بجهت جلو گیری از خسارات مادی و معنوی ایندولت علیه اهتمام فرموده در رجعت قوای دولت اعلیحضرت پادشاه انگلیس و رفع تجاوزات درنزد دولت متبوعه خود مساعی جمیله بکار برده دوستدار را قرین امتنان فرمائید

نمره (۲۴۰) تلکراف وزارتخارجہ توسط کار گذاری کرمانشاه (معاون الدوله)

بحکومت جلیله مورخه ۱۰ ربیع الثانی ۱۳۳۳

در جواب اظهارات امیر حشمت سابقاً تلکرافات بکار بردازی بغداد شده گویا باو نرسیده حاصل تلکرافات بکار گذاری کرمانشاه گفته شد که اورا مستحضر نمایند حالا بخانقین و حدود کرمانشاه آمده لازم است جنابمستطابعالی بامعیت کار گذاری بلا تأمل بهر وسیله ممکن است اورا متوجه نمایند که باحیای وطن پرستانه ودولتخواهی که دارد برای اینکه دولت را دراینموقع باریک دچار اشکالات بزرگتری و خود را دوچار خطرات ننماید بمحلی خارج از ایران که ازهرجیت آسوده باشد ورود دولت در تسهیل امورات مشارالیه مساعدت کامل خواهد کرد

(معاون الدوله)

نمره (۲۴۱) مراسله وزارت خارجہ سفارت کبرای عثمانی مورخه

دهم ربیع الثانی ۱۳۳۳

در تعقیب مراسله وزارت امور خارجہ مورخه ۱۲ ربیع الاول راجع به تجاوزات قوای آندولت علیه بخاک عربستان و تقاضای رجعت آنها خاطر حق شناس آن ذاتعالی سفارت بناهی را بوقایع اخیره عربستان و ورود قوای اجنبی دیگر که در بیان و بعثت تجاوزات قوای آندولت بعمل آمده است جلب و تمنا می نماید که بصدر اوامر فوریه مقرر دارند قوای نظامی آندولت علیه از خاک ایندولت مراجعت و مأمورین آندولت علیه از تحریکات در میان ایلات و عشایر ایرانی ممنوع و بیطرفی ایندولت علیه را کاملاً رعایت نمایند تا تشبثات

دولت ایران در رجعت قوای اجنبی دیگر و آرامش و امنیت آن صفحات به نتیجه مطلوبه مؤدی گردد موقع (معاون الدوله)

نمره (۲۴۲) مراسله وزارت خارجہ سفارت آلمان مورخه

دهم ربیع الثانی ۱۳۳۳

ازمضمون مراسله آتجناب مورخه ۱۷ فوریه ۱۹۱۵ راجع به رفتار انگلیس ها در اهواز نسبت به مسیوه همیشه تبعه آلمان مستخدم تجارتخانه فون هوس استحضار حاصل نموده و بانهایت تأسف از اینواقعه احتراماً زحمت افزاست که وزارت خارجہ درینخصوص وهم در مسئله هولست و رفتاریکه با آنها شده است شدیداً سفارت انگلیس بروست و ترمیم اینکار را تقاضا نمود وهم بوزیر مختار دولت ایران مقیم دربار دولت بریطانیا تلگرافاً تاکید شد که بمقامات لازمه از این رفتار ضجرت خاطر اولیای دولت ایران را بیان و پروتست نموده توضیح دهد که این اقدامات طبعاً دلالت بر ضدیت با بیطرفی ایندولت علیه می نماید ولی در اینموقع زاید ندیده زحمت میدهد که حین تجاوزات عثمانیها به حدود محمره و تحریکاتی که در عشایر اینطرف از طرف آنها میشد از مقام منبع ریاست وزراء باجناب مستطاب سفیر کبیر دولت علیه عثمانی دام اقباله و آتجناب مذاکرات لازمه شده و خامت عاقبت این امور که متضمن انواع ضرر های مادی و معنوی دولت علیه و مستلزم وقوع این حوادث و تجاوزات دیگران بود خاطر نشان گردیده وهم کتباً آنچه لازم بود سفارت معزی الیها از طرف سلف محترم دوستدار نوشته شد دوستدار یقین دارد تصدیق میفرمایند همان تجاوزات و تحریکات عثمانیها در حدود محمره و سقزویانه و اقدامات خلاف ترصد پاره اتباع آلمان بنام قونسولی آردولت امپراطوری مورث این تجاوزات و رفتار انگلیسها گردید رفتار دکتر بوژن در کاشان و حرکات اخیره اش در اصفهان و اقدامات شومنان در حدود کرمانشاه همین محظورات را برای دولت ایران نمایش میداد و حال آنکه در عهود مقدسه مصرح است که آن دولت امپراطوری مأمورین قسولگری را برای حفظ منافع تجارتی خود در سه نقطه خاک این دولت علیه ذیحق هستند بالفرض که حسن موافقتی نسبت بمنافع تجارتی آن دولت امپراطوری از طرف دولت علیه ایران در باره مواقع ظاهر گردد رسم موافقت آن نیست که رضا دهند آن حسن موافقت مؤدی به نتیجه سوء گردد مناسبات حسنه دولتین قویشوکتین آلمان و ایران را همواره ذیقیمت و گرانبها و بقدیس تلقی نموده جداً خواستار است که باسرع وسایل اشخاص فوق را از این اقدامات و حرکات که در صورت دوام مورث مشکلاتی میشود که دولت ایران بمسئولیت آن علاقه دار نیست ممنوع فرمایند باکمال انتظار مترصد است موافق مذاکرات با مقام ریاست وزراء اولیای دولت علیه عثمانی باتأییدات وحق شناسی اولیای دولت امپراطوری آلمان موافقت کرده و امر بدهند که این تجاوزاتی که علت غائی تجاوزات دیگران شده است از طرف اولیای دولت معزی الیهما متروک و دیگر مأمورین دولت آلمان هم بدین اقدامات غیر منتظره مبادرت نکرده برای دولت ایران بالطبع تولید این مشکلات را نموده بیطرفی این دولت علیه را از هر جیت محترم بدارند

(معاون الدوله)

نمبره (۲۴۳) تلگراف کار گذار تبریز بوزارت خارجه

دهم ربيع الثاني ۱۳۳۳

تلگراف کار گذاری ارومی که از عجب شیر مخبره شده عیناً درج میشود (ترتیبی که روسها در ضبط اموال و مال التجاره اهالی سنی مذهب اتخاذ نموده بودند حال همان نقشه را عثمانیها تعاقب کرده اند دکانین و حجرات چند نفر از ملل مختلفه را که اکثر اتباع دولت علیه و بعضی مدعی تبعیت امریکا هستند مهر و ضبط کرده اند معلوم نیست اقدامات در خاک و در حق رعایای بیطرف مبنی بر چه قانون و اساسی است که رعیت دچار اضمحلال و دولت را دچار مشکلات سیاسی نماید اهالی بد بخت ارومیه بغارت رفته در خارج و داخل شهر اکثر به نان یومیه معطل شده چند نفری هم که اهل دار و دسته بودند فقط مختصر مال التجاره مانده و آنها هم با تجار طرف حساب و مقروض تجار هستند و این ضرر عاید تجار شده اهالی در میان آتش سوزان مشت خاکستر گردیده آناً فاناً بر بد بختی مردم می افزاید کسی مالک عرض و ناموس و جان خود نیست حقوق دولت و ملت با بمال اغراض گردید احدی در خیال داد رسی نیوده منافع شخصی بر مصالح عامه مقدم است بد بختانه تلگراف نیست که درد ولایت خراب شده را بوزارت جلبه خارجه و کار گذاری کل عرض نماید چایار هم مرتب نیست مدعی است مراتب فوریت بوزارت خارجه عرض شود که توجهی فرمایند و الا عنقریب همه مظلوم در زیر فشار محو خواهند شد)

اوضاع کنونی ارومیه و نواحی و صدماتیکه بمال و جان و عرض و ناموس اهالی وارد آمده و می آید از تصور خارج است و تا دیروز کار گذاری نمی توانستند وقایع را مشروحاً بدون ملاحظه کتباً و تلگرافاً راپورت بدهند دو سه روز است که بعضی از آنها را بوسیله قاصد و پست و تلگرافخانه عجب شیر اطلاع میدهد اگر توجه عاجلی نشود اهالی و ولایت بکلی خراب و پایمال خواهند شد

نمبره (۲۴۴) تلگراف وزات خارجه سفارت بطرو گراد

مورخه ۱۰ ربيع الثاني ۱۳۳۳

این اوقات باز نظامیان روس در اطراف بنای اقدامات خود سرانه گذارده اند از جمله در مشهدس به بهانه اینکه قراول مستحفظ بندر تبری خالی کرده صدای تیر بطرف اردوی روسها رفته رئیس قشون جمعی قزاق مأمور نموده اهالی بندر و عابریں را گرفته در اردو توقیف کرده اند و در قوچان از سواره نظام و قراسوران و غیره که مسئول امنیت طرق هستند خضع سلاح مینمایند هر قدر اولیای دولت در حفظ بیطرفی سعی می نمایند بالعکس مأمورین روس بشدت اعمال و خود سری می انزایند و بالاخره ممکن است این سوء رفتار مورت هیجان و تولید مشکلات عمده نماید علیهذا فوریت مذاکره و احکام مؤثر در ترک این اقدامات صادر نتیجه را تلگراف فرمائید

(معاون الدوله)

نمبره (۲۴۵) مرسله وزارت خارجه سفارت روس مورخه

۱۰ ربيع الثاني ۱۳۳۳

دوستدار بانهایت توقیر و احترام در تعقیب مراسلات مورخه ۲۶ ذیحجه و مورخه

۲۵ ربيع الاول خاطر محترم جناب جلالتماب عالی را قرین استحضار میدارم و افاق مرسله که از سفارت آمریکا بدوستانار نوشته اند قالی های موجوده کار خانه بطاک آلمانی را در تبریز که قیمت آنها بالغ بر صد هزار تومان است نظامیان آن دولت بیهه بروسیه حمل نموده و در آنجا بمعرض فروش رسانیده اند البته خاطر محترم جناب جلالتماب عالی مستحضر است که بمناسبت مقام بیطرفی دولت علیه ایران اینگونه اقدامات و عملیات نظامیان آن دولت بیهه در مملکت دوست بیطرف بکلی مغایر اصول جاریه میباشد بنا برین دوستدار خاطر محترم آن جناب را بمقاد مراسلات فوق الذکر معطوف نموده محترماً خواهشمند است که بصدر اوامر تلگرافی بمواقع لازمه امر و مقرر فرمایند قالیهای محموله را عیناً اعاده بدهند و در صورتی که قالی های مذکور بمعرض فروش رسیده باشد مسئولیت آن بعهده کار گذاران دولت بیهه روسیه خواهد بود باانتظار مساعدت نتیجه اقدامات حتمه را مترصد است

(معاون الدوله)

نمبره (۲۴۶) تلگراف وزارت خارجه بسفیر کبیر ایران

مقیم اسلامبول مورخه ۱۲ ربيع الثاني ۱۳۳۳

حقیقه رفتار عثمانیها باجهت جامعه اسلامیت اسباب تعجب و هر روز مشکلات امر را از هر طرف برای دولت ایران زیادتر مینمایند امیر حشمت از بغداد بسمت خاقین حرکت کرده خبر میدهند عثمانیها باصرار می خواهند او را روانه ایران نمایند از همه اهم مسئله سالار الدوله است که از قرار راپورت او را بحدود آورده اند و باقیم مقام خاقین و قنات بک جاف و شیخ حمید در خانه مجید خان و معدن فظ هستند سالار الدوله و قنات بیک مشغول بیغام و نوشن کاشند بطایفه کلهر و قاجانی و والی پشکومه هستند که باخود همراه نموده بسمت زهاب و سربل حرکت نمایند بطوریکه خاطر عالی را مستحضر داشته ام عثمانیها بهر قسم تحریکات در سرحد تازه آرامش یافته کرمانشاهان نسبت دارند شومنان تبعه آلمان را که اخیراً سفارت آلمان او را بسمت ویس قونسولی عراق معرفی کرده در سرحد کرمانشاهان عثمانیها را باخود همدست و بین ایلات و عشایر مشغول تحریک هستند این حرکات علاوه بر تولید مشکلات برای موقع سلطنت و دولت شاهنشاهی هم متضمن اثرات مشومه است البته علی الرغم عثمانیها دول متحارب هم بفکر های دیگر هم خواهند افتاد و خطرات دیگر را برای دولت ایران استقبال می نمایند زیرا طغیان سالار الدوله و انقلاب او در ایران سواى شجاع الدوله و امیر حشمت و دیگران است و ممکن است آمدن او خسارات و انقلابات فوق العاده و جنگ های داخلی چند سال قبل را تجدید نماید مراتب را فوراً باجای لازم در تحت اهمیت فوق العاده مذاکره و این تجمعات در سرحد و تحریکات را بالخاصه مراجعت سالار الدوله را باوجود تعهدات سابقه جداً پروتست نموده نتیجه را اطلاع دهید که دولت از روی جواب اولیای دولت عثمانی بوظایف خود در اوضاع مملکتی رفتار نمایند

(معاون الدوله)

نمره (۲۴۷)

مراسله وزارت خارجه سفارت انگليس مورخه

۱۲ ربيع الثاني ۱۳۳۳

بانهايت توقير واحترام باطلاع خاطر دوستي مظاهر آن جناب جلالتاب ميرساند که از قرار اخبار واصله بدولت عليه ايران مأمورين دولت اعليحضرت بادشاه انگليس يك رشته سيم تلگراف بحري ازمقابل کمرک خانه درشط العرب امتداد بسيمي که از فا و بصره متصل بوده اتصال داده اند بکدستگاه تلگراف هم در قونسولگري نصب نموده که سيم جديدالاحداث مزبور به آن متصل ميشود چون امتداد سيم بنقاط خارج از تلگرافخانه عومي يا اتصالش بسيم ديگران بي اجازه دولتي که عمليات مزبوره در خاکه آن مجري گردد برخلاف قانون بين الملل است و مخصوصاً در اينمورد نيز اين عمليات در خاک دولت بيطرف ايران اسباب ارتباط قواي نظامي بکدولت متخاصم يا خاکه دولت متخاصم ديگر است دوستدار ناگزيرم که باین اقدامات اعتراض نموده و از آن جناب جلالتاب دوستان استظهاری خواهش نمايم که در نزد دولت اعليحضرت بادشاه انگلستان که همیشه حفظ قوانين بين الملل ورعايت بيطرفي ايران را وجهه نظر خود قرار داده اند مساعي کافيه بکار برند که سيم جديد الاحداث مزبور ازطرف مأمورين آن دولت مشرک و دستنماهي را که در قونسولگري نصب نموده اند برچينند بالتظار جواب مساعد احترامات فايته را تجديد مينمايم .

(معاون الدوله)

نمره (۲۴۷)

تلگراف وزارت خارجه بوزير مختار ايران مقيم بطروگراد

مورخه ۱۲ ربيع الثاني ۱۳۳۳

از قرار اطلاعات واصله اوایل ماه گذشته قشون روس غفلتاً بدهات باقرلو و تپه باشي قشلاق شاهسونها هجوم وچند ده را آتش زده قریب پنجاه نفر از اهالی سوخته اند ساکنین دهات متفرق وباحالت خيلي سختی هستند مراتب را بسفارت نوشته مطالبه خسارت شد جناب عالی هم مذا کرد و پروتست نموده جداً از این قبيل اقدامات جلو گيري و خسارت محروقين را قویاً مطالبه نمايند

(عليقلي)

نمره (۲۴۹)

تلگراف وزارت امور خارجه بسردار ارفع

مورخه ۱۲ ربيع الثاني ۱۳۳۳

تلگراف جناب عالی رسيد بسفارت عثمانی در طهران پروتست و رجعت قواي عثمانی خواسته شده و بوسیله سفارت دوا عليه در اسلامبول از باعالي نیز همین تقاضا شده واقدمات سابقه بيوسته تعقيب می شود جنابعالی لازم است باز هم در مراعات کامل بيطرفي کوشش و ابدأ تمایلي نسبت بهیح يك از طرفين ابراز نديريد و حتی المقدور از تحريكات جلو گيري و مردم را بارامي ومراعات بيطرفي دعوت نمايند تا اقدامات دولت به نتیجه مطلوبه مؤدی شود

(معاون الدوله)

نمره (۲۵۰)

تلگراف کار گذاري کل آذربايجان بوزارت امور خارجه

۱۲ ربيع الثاني ۱۳۳۳

داهورت کتبی کار گذاري ارومی مورخه نهم ربيع الثاني را عيناً درج مينمايد

(پس از آنکه روسها شهندي را محاصره نمودند آنهايکه در شهندي بودند تسليم نشده زد و خوردی در میان شد یکی دو نفر از ملتجیان شهندي مقتول و دو نفر هم از روسها زخمی گردیدند بعد از آن نجات يك و کيل شهندي کسان خود را معانت نموده و تسليم شد اشخاصيکه در شهندي بودند گرفتار شدند روز بعد چهار نفر را که منجمله محرر سيد طه و پسرش بوده آویزان کردند و هفده نفر هم از اشخاصيکه در شهندي گرفتار شده بودند بروسيه فرستادند)

(اسدالله)

نمره (۲۵۱)

مراسله وزارت امور خارجه بسفارت کبرای

عثمانی مورخه ۱۲ ربيع الثاني ۱۳۳۳

البته در نظر ذاتعالی سفارت بناهي است اخيراً حين تبديل شهندي های کردستان و کرمانشاهان که مراتب از سفارت سنیه کبرای بوزارت امور خارجه اعلام شد وزارت خارجه سوابق رفتار و اعمال محمود مخلص يك را که مرکوز خاطر محترم عالی بود متذکر شده به بیش بینی از اقدامات او توقع نمود که از رجعت او بکردستان صرف نظر فرمایند جناب مستطاب عالی وعده فرمودند که بر حسب وصايا و اوامر قطعيه ذاتعالی سفارت بناهي مشار اليه قادر بحرکاتی که مخالف با نيات دولتين وتنظيمات محليه باشد نخواهد بود مطابق اخباريکه تازه از کردستان رسیده برخلاف بيطرفي این دولت عليه ذره از تحريكات وانغواي مردم آنجا فروگذار نکرده و بيوسته باقدمات ضد وظیفه خود از تشکیل مجالس وتهيج مردم باققلاب پرداخته آتی از ایجاد مشکلات فراغت ندارد دوستدار حقاً و اصولاً از آن جناب مستطاب متمنی است بصدور اوامر قطعيه مشار اليه را از این اقدامات که مضر مناسبات بين الطرفين و مولد انواع مضرات برای این دولت است ممنوع و بمراعات کامل بيطرفي این دولت عليه متوجه فرموده ودوستدار را از نتیجه قرين اطلاع و امتنان فرمایند

(معاون الدوله)

نمره (۲۵۲)

تلگراف کار گذار کرمانشاهان بوزارت امور

خارجه ۱۳ ربيع الثاني ۱۳۳۳

کار بردازی خاقین مینوسد پنج روز است محبی الدین و بهاء يك یوز باشي از بغداد باینجا آمده در کنار رود خاقین برای آنها چادر زده اند دو نفر درویش ایرانی هم همراه آنها آمده و در همان چادر منزل دارند از قرار مذکور یکی از آن دراویش سالارالدوله است و احدی را نميگذارند داخل چادر بشود و نیز ميگویند اسلحه زیادی از بغداد برای آنها حمل شده و ميخواهند باعسگر و ردیف خاقین به قوره تو (۱) بفرستند امیر حشمت هم ميخواهد باقائم مقام بقوره تو برود و بطور تحقیق ميخواهند سالار الدوله را بازوئسای عشایر همراه نموده روانه کرمانشاهان نمایند و از مذاکرات بالامیر حشمت چنین استنباط ميشود که مشار اليه بامر ولایت بغداد عازم ايران شده که عشایر سرحدی را باعثمانیها همراه نماید و در ضمن سخن امیر حشمت اظهار داشته که چند روز قبل سالار الدوله باصاحب منصبان آلمانی

(۱) نزدیک قصر شیرین

وارد بغداد شده و خیال حرکت ایران را دارد ولی والی بغداد میخواست او را بسمت اناتولی روانه کند این کاغذ همان است که سابقاً اشاره بان شده است

(معاضد الملک)

نمره (۲۵۳)

تلگراف وزارت امور خارجه بحکومت

کرمانشاهان مورخه ۱۵ ربیع الثانی ۱۳۳۳

جواب هائیکه حضرتعالی بشیخ حسن داده اید بسیار صحیح و شایان تمجید است خیلی لازم است در تسویه دعاوی مشارالیه با خوانین کلیدی اهتمام عاجل فرمائید که زودتر حتم شده به بغداد مراجعت نماید در مدت توقف او در کرمانشاهان مقرر فرمائید خیلی مواظب او بوده مراقب باشند که در صدد تحریکات برنیاید امید است بانگته دانی و حسن تدابیر صائبه حضرت عالی واقعه برخلاف انتظار در حوزه حکومتی کرمانشاهان رخ نداده اولیای دولت از این رهگذر آسوده خاطر باشند از طرف دولت هم انواع اقدامات شده باسفارت عثمانی کتباً و شفاهاً مذاکرات بعمل آمده و بسفارت کبری اسلامبول هم تلگرافاً آنچه لازم بود اعلام شده امید است بتأییدات حضرت عالی نتیجه مطلوبه حاصل بشود **(علیقلی)**

نمره (۲۵۴)

تلگراف کارگذاری استرپاد بوزارت

خارجه ۱۵ ربیع الثانی ۱۳۳۳

دیروز فونسول روس سی نفر سالدات فرستاده سید محمدخان ترکمان را دستگیر نموده حالیه در قونسولگری حبس است

(معزز السلطان)

نمره (۲۵۵)

مراسله وزارت خارجه بسفارت کبری

عثمانی مورخه ۱۵ ربیع الثانی ۱۳۳۳

در تعقیب مراسلات متوالیه عدیبه وزارت امور خارجه راجع بتجاوزات قوای نظامی آن دولت علیه بخاک مقدس ایران بانهایت احترام خاطر آن جناب مستطاب را مستحضر می دارد موافق اخباریکه اخیراً باولیسای دولت علیه ایران رسیده شاهزاده سالار الدوله بمعیت قائم مقام خاقین و فتاح بیک جاف و شیخ حمیدخان در خانه مجیدخان و معدن نطف متوقف و پیوسته باتفاق قائم مقام مشغول پیغام و نوشتن کاغذ بطایفه کلهر و قلخانی ووالی پشتکوه و تحریک آنها باقلابات و اغوای حدود نشینان کرمانشاهان بوده و قصد آن دارند که آنها را باخود همراه نموده و انقلابات مشنوم خونین چند سال قبل را باز در آن حدود از نو باعث شوند وجود سالار الدوله در حوالی سرحد ایران و اقدام او بحرکات فوق الذکر خصاصه بالشرک مامورین رسمی و رؤسای عشایر آندولت علیه بیحد مایه تعجب اولیای دولت متبوعه دوستدار گردیده زیرا نسبت بمذاکراتی که در اسلامبول بین سفیر کبیر این دولت علیه و اولیای دولت علیه عثمانی در خصوص شاهزاده مزبور بعمل آمده است اولیای دولت متبوعه دوستدار انتظار داشتند که اولیای آن دولت علیه از حرکت معززی الیه بسمت حدود ایران جلوگیری نموده هیچ نوع تقویت و تأییدی برای تجاوز مشارالیه بخاک این دولت علیه نمایند بنا بر این اولیای دولت متبوعه دوستدار بوسیله آن جناب مستطاب از اولیای دولت علیه

عثمانی توقع دارند که هرچه زودتر شاهزاده مزبور را از اقامت در حدود ایران ممنوع و مقرر دارند مامورین حدودی آن دولت قائم مقام خاقین و فتاح بیک و شیخ حمید را نیز از پیروی حرکات بی رویه و تحریکات و تشبثات خود ممنوع و بمراجعت بداخله خاک آن دولت ملزم فرمایند تا بدین وسیله رعایت کامل بیطرفی این دولت علیه بعمل آمده از مشکلاتی که تحقیقاً بواسطه حرکات فوق برای این دولت پیش میاید جلوگیری و از وقوع خسارات و تضررات فوق العاده برای افراد سرحد نشینان و اهالی ولایات مجاور پرهیز شود دوستدار بای صبری تمام منتظر نتیجه اقدامات حسنه آن جناب مستطاب بوده و موقع را برای تجدید احترامات فایده مغتنم می شمارد

(معاون الدوله)

نمره (۲۵۶)

تلگراف سفیر کبیر ایران از اسلامبول به

وزارت خارجه ۱۵ ربیع الثانی ۱۳۳۳

در باب سالار الدوله آنچه در قوه داشتیم سعی کردم رایشان بر این قرار گرفت که او راقونیه بیاورند

نمره (۲۵۷)

تلگراف وزارت امور خارجه بسفیر کبیر ایران

مقیم اسلامبول مورخه ۱۵ ربیع الثانی ۱۳۳۳

در ارومی عثمانیها دکا کین اتباع ایران و ملل متنوعه که اغلب تبعه آمریکا هستند ضبط دولت را دوچار مشکلات سیاسی می نمایند اهالی غارت شده و گرسنه مانده اند جان و مال و ناموس اهالی محفوظ نیست از دولت علاج را استرحام می کنند بسفارت سخت نوشته شد باباعالی جداً مذاکره رفع این احوال مشنوم را بخواهید

(علیقلی)

نمره (۲۵۸)

مراسله وزارت امور خارجه بسفارت کبری

عثمانی مورخه ۱۵ ربیع الثانی ۱۳۳۳

مطابق اخباریکه اخیراً به دوستدار رسیده شیخ حسن شیخ الاسلام از بغداد بکرمانشاه وارد و پاکت های چندی از کوماندان حرب عراق عرب و بعضی دیگر برای حکومت آنجا آورده که خلاصه مندرجات آنها ضدیت باسردار ارفع و همراهی بادولت عثمانی بوده است وبعلاوه بتأیید مطالب فوق شفاهاً اظهارات چندی دایر بسر کوبی سردار ارفع واجازه عبور قشون عثمانی از خاک کرمانشاهان بجا کم معززی الیه نموده است دوستدار بایک دنیا تعجب مراتب را بطلاع خاطر آن جناب مستطاب رسانده بدون اینسکه توضیحی را در وخامت این نوع تحریکات مامورین آندولت ضرور بداند باکمال بی صبری از آن ذاتعالی سفارت بناهی متمنی است تشبثات لازمه فرمایند که مامورین آندولت ازهرنوع تحریکات که منافی مسلتک بیطرفی متبوعه دوستدار است ممنوع گردند

(معاون الدوله)

نمره (۲۵۹)

مراسله سفارت روس بوزارت خارجه

۱۷ ربیع الثانی ۱۳۳۳

دوستدار بانهایت توقیر و احترام درجواب مراسله محترمه جناب مستطاب اجل عالی مورخه ۱۰ شهر حال زحمت افزا شده خاطر مودت مظاهر را مستحضر میدارد که جناب مستطاب

اجل وزیر امور خارجه دولت امپراطوری از جناب شوکتماب جانشین قفقاز خواستار شده اند که فروش قالی های بتاک را در صورتیکه اظهارات اولیای دولت علیه ایران مقرون بصدق باشد قدغن و موقوف نمایند در اینموقع

(کروستوتس)

نمره (۲۶۰)

مراسله وزارت خارجه بسفارت عثمانی

مورخه ۱۷ ربیع الثانی ۱۳۳۳

تلگرافی از تبریز برطبق اطلاعات واصله از ارومی رسیده است که عیناً برای استحضار خاطر محترم جناب مستطاب عالی درج میشود : (عثمانی ها دکاکین و حجرات چند نفر از ملل مختلفه را که اکثر اتباع دولت علیه ایران و بعضی تحت تبعیت آمریکا هستند مهر و ضبط کرده اند معلوم نیست این اقدامات در خاک ایران در حق رعایای دول بیطرف مبتنی بر چه قانون و اساسی است که رعیت مضمحل و دولت گرفتار مشکلات سیاسی گردد اهالی بدبخت ارومیه خاصه مسیحی مذهب ها تمام بغارت رفته در خارج و داخل شهر اغلب به نان یومیه معطل شده اند برای چند نفری هم که اهل دادوستد بودند فقط محض مال التجاره مانده و آنها هم باتجار طرف حساب و مقروض هستند این ضررها قهراً عاید تجار اهالی در میان آتش سوزان مشتکی خاکستر شده اند آناً فناً بر بدبختی مردم می افزاید کسی مالک عرض و ناموس و جان خود نیست منافع شخصی بر مصالح عامه مقدم است بدبختانه تلگراف نیست که درد ولایت خراب شده را بتوان بوزارت جلیله امور خارجه عرض و طرف توجه نمود) اگرچه وزارت امور خارجه از بدو تجاوزات عساکر و مأورین آن دولت علیه تصریح نموده که عهده دار خسارات جانی و مالی مردم و ضرر های مادی و معنوی دولت علیه ایران کار گذاران آن دولت خواهند بود اینک دوستدار نیز در پی مراسلات سابقه وزارت خارجه مراتب فوق را تأیید و متوقع است بصدور اوامر تلگرافی مقرر فرمایند تجاوزات را دفع بیش از این تولید خسارات ننکرده درصدد جبران و ترمیم ضررهای وارده برآمده دوستدار را از نتیجه مستحضر فرمایند

(معاون الدوله)

نمره (۲۶۱)

تلگراف وزارت خارجه بسفیر کبیر ایران

مقیم اسلامبول مورخه ۱۷ ربیع الثانی ۱۳۳۳

سابق از سندج خبر دادند عثمانیها قصد تجاوز به کردستان را کرده اند بسفیر مذاکره شد گفت اگر عثمانیها قصدی داشتند باهتمام من متصرف شدند تازه خبر می دهند متصرف سلیمانیه درصداست با یکدسته و یاسی هزار نفر بدشت آمده مردم را تهییج و از راه همدان باذربایجان برود سی هزار نفر بنظر اغراق است ولی قصد تجاوز او را با یک عده عساکر متواتراً خبر می دهند بسفارت عثمانی در تعقیب اظهارات سابق رسماً نوشته شده حضرتعالی هم پروتست و منع این تجاوز را طلب نتیجه اعلام فرمایند

(معاون الدوله)

نمره (۲۶۲)

مراسله وزارت امور خارجه بسفارت کبرای عثمانی

مورخه ۱۷ ربیع الثانی ۱۳۳۳

در طی مراسلات رسمیه عدیده وقایع خانمان سوز ارومی که از اثر تجاوزات و اقدامات

قوای نظامی آن دولت علیه بظهور رسیده خاطر کرامی جناب مستطاب عالی از کیفیات آن مستحضر گردیده است اینک دوستدار به تعقیب و تأیید مراسلات سابقه وزارت امور خارجه مفاد اخبار واصله از ارومی را که حقیقه باعث ملالت و افسرده گی است باطلاع خاطر محترم ذاتعالی سفارت پناهی میرساند که حین مصادمات در آن صفحات چند قریه کلیه به یغما رفته و بعضی قراء احتراق و هستی مردمش طعمه آتش گردیده در چنددهه دیگر که مسیحی مذهبیان سکونت داشته اند بی اندازه قتل و بی عصمتی واقع و قسمتی از آنها بشهر و نواحی فرار کرده اند و نیز خبر میدهند بخانه اسمعیل نام که جزو مسیون فرانسه مستخدم بوده ریخته مومی آیه و پنج نفر زن و بچه اش را بقتل رسانیده اند و در ارومی هم خسارات زیاد وارد آمده درب و پنجره ها شکسته و برده اند دوستدار یقین دارد که قطعاً تصدیق مفرمانند وقوع این اتفاقات وحشت انگیز در تاریخ اتحاد و یگانگی دولتین هیچوقت نمیتواند نمایش مطلوبی را حائز گردد و طبعاً مقتضیات یک جهتی حکم گذار است که دوام این احوال اسف اشتمال مصلحت و صوابی را برای دولتین مضمّن نبوده سهل است ضرر های کونا کون معنوی را استقبال خواهد کرد علیهذا دوستدار حقاً و اصولاً این اقدامات قوای آن دولت علیه را که از نتیجه تجاوزات آنها بوقوع پیوسته است پروتست و رجعت آنان و جبران تمام خسارات و دعاء مقتولین را جداً طلب نموده بانتظار حسن توجه آن جناب مستطاب احترامات ...

(معاون الدوله)

نمره (۲۶۳)

تلگراف وزارت خارجه بوزیر مختار ایران

مقیم بطرو گراد مورخه ۱۸ ربیع الثانی ۱۳۳۳

روس ها ابداً حدی برای رفتار خود معترف نیستند مثلاً بطوریکه تلگراف کردم اعتماد الدوله که سابقه اعمال او ابداً پوشیده نیست قونسول روس با خود بخوی برده او را متصدی کار کرده اند پسهی است این اقدام چه اثرات بد در افکار عامه خواهد کرد البته جداً پروتست نمایند

(علیقلی)

نمره (۲۶۴)

تلگراف وزیر مختار ایران مقیم بطرو گراد

بوزارت خارجه ۱۹ ربیع الثانی ۱۳۳۳ تاریخ مخابره

سابقاً هم اقدامات کرده بودم و اوامر اکیده صادر شده است که قالی های تجارتخانه آلمانی را بفروش رسانند بفرمانفرما هم همان اوقات در اینباب تلگراف شده است حالا هم که اقدام جدید کردم همین جواب را دادند

(اسحق)

نمره (۲۶۵)

مراسله وزارت امور خارجه بسفارت روس مورخه

۱۹ ربیع الثانی ۱۳۳۳

دوستدار با کمال توقیر و احترام خاطر محترم جناب جلالتماب عالی را مستحضر می دارد که موافق اطلاعات واصله از بندر مشهد سر شب ششم شهر جاری ساعت پنج و نیم از شب گذشته قراول بندر می بیند که یک نفر ناشناسی در گوشه دیواری ایستاده است مشار آیه بنا بوظیفه که داشته است چندین مرتبه شخص مجهول الحال را صدا کرده ولی جوابی

نمی‌شود و بعلاوه پس از چند دقیقه دیده است که شخص مذکور می‌خواهد فرار نماید در اینموقع لزوماً قراول تبری بهوا خالی می‌کند کماندان قشون اندوات بهیه بمجرد شنیدن صدای تیر تفنگ یکمده قزاق بدان محل فرستاده و قزاق‌ها هم فوراً قراول و مستحفظین بندر را باجمعی از غابرین دستگیر و بار دو برده و در آنجا آنها را حبس و استنطاق می‌نمایند و بطوریکه خبر رسیده است اهالی از دیدن این اوضاع بکلی متوحش میشوند دوستدار باکمال تحریری که از اینواقعه دارد لازم میدانند که خاطر محترم عالی را به پروتست‌ها و اعتراضات وزارت خارجه راجع ب ورود واقامت قشون دولت بهیه روسیه در ایران متوجه ساخته متذکر شود که این قبیل اقدامات مستقیمانه مأمورین نظامی اندوات بهیه ممکن است باعث هیچان اهالی شده آنها را طوری متأثر بنماید که بالاخره برای حفظ حیثیات خود با اقدامات نامطلوبی توسل کرده و چنانکه تصدیق می‌فرمائید از همین نقطه نظر بوده است که اولیای دولت متبوعه دوستدار همه وقت باقامت قشون اندوات بهیه در خاک ایران اعتراض نموده اند در هر حال فرضاً که تحقیق اصل مسئله هم لازم می‌شد واجب بود که از طرف مأمورین اندوات بهیه بمأمورین محلی اعلام و از آنها تقاضای رسیدگی می‌نمودند نه اینکه خود سرانه بقزاق‌ها امر بدهند که بمحل رفته متعرض غابرین و مستحفظین گردند و آنوقت بدان هم اکتفا نکرده بدون حجه و علت معینی مستقیماً رعایا و مستخدمین ایندولت علیه را توقیف و تحت استنطاق در آورند بنا بر این دوستدار احتراماً خواهش مند است که بقوربت بهرجا مقتضی میدانند در استخلاص محبوسین و تکدیر کماندان مذکور اشعارات لازمه نموده و سرعت رجعت قشون روس را از ایران تقاضا فرمایند که باین وسیله خاتمه بین اوضاع غیر منظم داده شود

(معاون الدوله)

نمره (۲۶۶)

مراسله وزارت امور خارجه بسفارت کبرای عثمانی

مورخه ۱۹ ربیع الثاني ۱۳۳۳

بتأیید مراسلات سابقه وزارت امور خارجه مورخه ۱۲ ربیع الاول و ۱۰ ربیع الثاني راجع به تجاوزات عساکر و عشایر اندولت علیه حدود عربستان ایران سه سبب ورود قوای اجنبی دیگر و مصادمه در خاک مقدس ایندولت علیه و انقلاب آنصفحات و ضرر های فوق العاده برای دولت و اهالی گردیده است باکمال احترام زحمت افزا میشود که موافق اخبار واصله قشون و قوای اندولت علیه باشیخ غضبان و اعراب درسه فرسخی امینیه متوقف و احتمال قوی بمصادمه باقوای اجنبی دیگر می‌رود و بدینواسطه اعراب در انقلاب و آنصفحات را منقلب و متزلزل نموده اند دوستدار حقاً و اصولاً این تجاوزات را که بکلی متافی باعهد مقدسه و مناسبات دولتین و مقررات حدودی است پروتست کرده جداً طلب می‌نماید برعایت حسن مناسبات دولتین علینین و جلوگیری از خسارات و ضررهای مادی و معنوی ایندولت علیه اهتمام فرمایند بصدر اوامر تلگرافی قوای اندولت علیه رجعت و ترک این تجاوزات را نموده اولیای این دولت علیه را از حسن موافقت خود قرین امتنان فرمایند باانتظار توجه معنوی آن جناب مستطاب احترامات فایقه . . .

(معاون الدوله)

نمره (۲۶۷)

تلگراف وزارت امور خارجه بوزیر مختار ایران

مقیم لندن مورخه ۱۹ ربیع الثاني ۱۳۳۳

درباب هولست تعقیب نمائید بطوریکه مطلع هستید قبل از وقوع جنگ هرچه در فراهم آوردن وسایل یطرفی مساعدت دولتین تقاضا شد ابدأ مساعدت نکردند و حالا هر خساراتی وارد بیاید بمنزله فرس مازر است و دولت ابدأ مسئول نیست برای استحضار جنابعالی تلگراف شد که مسبقاً بشید این جا هم در همین زمینه مذاکرات شده است (علیقلی)

نمره (۲۶۸)

تلگراف وزارت امور خارجه بسفارت اسلامبول

مورخه ۱۹ ربیع الثاني ۱۳۳۳

خبر میرسد قشون عثمانی باغضبان شیخ بنی لام و اعراب سه فرسخی امینیه متوقف قوای انگلیس هم مقابل ناصری هستند ویم مصادمه سخت می‌رود اعراب و عشایر هم موقع را مغتم شمرده به نهب و غارت مشغول و آنصفحات را منقلب کرده اند مستحضر هستید علت اصلی این انقلابات و ضرر های مادی و معنوی دولت و ورود قشون انگلیس بخاک ایران تجاوز قوای عثمانیها و تحریکات آنهاست مراتب سفارت عثمانی پروتست حضرتعالی هم با جای لازم مذاکره و پروتست فرموده نتیجه اقدامات موثره خود را در رجعت قوای عثمانی اعلام فرمائید بسفارت انگلیس هم پروتست و توقع رجعت قوای آنها شد (معاون الدوله)

نمره (۲۶۹)

تلگراف وزارت خارجه بوزیر مختار دولت علیه در لندن

مورخه ۲۰ ربیع الثاني ۱۳۳۳

اخبار ۱۵ حوت این است که انگلیسها شکست خورده اعراب ساحل رود خانه رسیدند تفات معلوم نیست قشون انگلیس کمتر است ناصری در خطر احتمال قوی دارد بتصرف اعراب بیفتد تمام اطراف مسلح و مهاجم هستند انقلاب شدید تر میشود اگر اعراب با خزعل طرفیت دارند کتله ایرانیان دیگر چیست که باید اوطان آنها میدان مبارزه قشون انگلیس و عثمانی بشود اگر انگلیس قشون نمی‌آورد اوضاع بهتر بود ورود انگلیس بیشتر اسباب انقلاب بیروان جهاد است و هر خسارتی که بخارجه وارد شود ایران خود را مسئول نمی‌داند بلکه متخاصمین را که در ایران جنگ می‌کنند مسئول هر خسارتی می‌داند که بایران وارد شود منتظر نتیجه مذاکرات جنابعالی هستیم وقایع را اطلاع میدهم (معاون الدوله)

نمره (۲۷۰)

تلگراف وزارت خارجه بکار گذاری کرمانشاهان

مورخه ۲۰ ربیع الثاني ۱۳۳۳

تلگرافات شما راجع به شیخ حسن رسید با تحقیقات دقیقه معلوم نمائید اگر شیخ حسن مشغول تحریکات است بوسایل مقتضیه در جلوگیری از او اقدام کنید و بتدابیر مؤثره اقدامات او را ختنی نمائید و اگر مشکلی در کار نمی‌بینید موجبات حرکت او را بسمت عقبات فراهم نمائید در صورت محظور به طهران اطلاع دهید که رفع محظور بشود (معاون الدوله)

نمره (۲۷۱)

تلگراف وزارت خارجه بسفارت لندن

مورخه ۲۰ ربیع الثاني ۱۳۳۳

خبر میرسد قشون عثمانی باغضبان شیخ بنی لام و اعراب سه فرسخی امینیه متوقف بوده

انکلیسها هم در مقابل ناصری هستند و روز ۱۲ حوت مصادمه واقع شده قشون اعراب به هزار قدمی ناصری رسیده اند نتیجه جنگ معلوم نیست ولی اعراب و عشایر هم موقع را مفتتنم و به نهب و غارت مشغول اند نمی دانم آیا دولت انکلیس با انتشار احکام جهاد که اسباب هیجان ایلات و عشایر متعصب شده است معایب آوردن قشون را ملتفت هست یا نه چون علت تمام ضرر ها و خسارات مادیه و معنویه بمصادمه قوای طرفین راجع میشود سفارت انکلیس و عثمانی پروتست نموده مراجعت قشون را خواسته ام جنابعالی هم مذاکره و جدأ مراجعت قشون انکلیس را بخواهید و نتیجه را اطلاع دهید

نمره (۲۷۳) راپورت تلگرافی تلگرافخانه بوشهر بوزارت امور خارجه

۲۲ ربیع الثانی ۱۳۳۳

تفصیل کرفتاری قونسول با رئیس تجارتخانه آلمان از این فرار است : دیشب قونسول آلمان در منزل رئیس تجارتخانه مهمان بوده شش از شب گذشته مراجعت می کنند چهار نفر هم تفنگچی مستحفظ داشته سه ساعت بدسته مازده مستحفظین می بینند عده زیادی قریب سیصد نفر سباهی بطرف عمارت می آیند نهب می دهند اعتنا نمی شود بیش می آیند تفنگ می اندازند از آنطرف شلیک میشود از چهار طرف عمارت را محاصره و داخل شده درب اطاق ها را شکسته قونسول را بیرون آورد. با تفاق بطرف عمارت رئیس تجارت خانه رفته او را هم با عیالش که خواب بوده اند دستگیر کرده در درشکه نشانده با سرباز بطرف دستک برده از آنجا در چالپوت نشانده و بجهاز بردند دو نفر از آدم های مسیو واسموس آلمانی را هم که میگویند یکی دکتر و دیگری مثنی بوده از طرف بهیمان می آمدند و درخاک حیات داود بدستیاری حیدر خان بندر یکی دستگیر کرده بودند بهمین جهاز سوار و مجبوساً بردند خود مسیو واسموس فرار و فعلاً در برازجان است

نمره (۲۷۳) تلگراف کار کذاری فارس بوزارت امور خارجه

مورخه ۲۲ ربیع الثانی ۱۳۳۳

مسیو واسموس از برازجان به ایالت جلیله تلگراف می کند من بشیراز می آمدم در سامان حیات داود حیدر خان حیات داودی چادر مرا محاصره کرده من بجهت تحصیل کمک از چادر بیرون آمدم تمام اموال مرا باد کتیر آلمانی و مترجم و نوکر های من به تحریک انکلیسها ضبط نمود لازم میدانم شما را مطلع نمایم و تصور می نمایم اسبابهای من هنوز در بندر ربک نزد حیدر خان است حکم فرمائید پس بدهد من خودم هم در کاروانسرای برازجان منزل کرده ام و نیز بایالت جلیله راپورت رسیده دیشب انکلیسها در بوشهر قونسول و وکیل التجاره آلمان را دستگیر نموده اند

نمره (۲۷۴) مراسله وزارت خارجه سفارت روس

مورخه ۲۲ ربیع الثانی ۱۳۳۳

دوستدار در اینموقع با نهایت توقیر و احترام توجه خاطر محترم عالی را بمذاکرات شفاهی دریاب بیطرفی ایران در جنگ های بین المللی کشونی که از طرف جناب مستطاب اجل

رئیس الوزراء و خود دوستدار با آن جناب جلالتماب عالی شده موافقت رأی اولیای دولت دوست همجوار در رعایت مقام بیطرفی و احترام روابط دوستانه تمنا شده بود جلب نموده احتراماً زحمت افزا می شود که بر خلاف مقصود و منظور اولیای دولت علیه مع النصف مامورین نظامی دولت بهیه که اقامت آنها در ایران بطول انجامیده و از این حیث همه نوع مشکلات فراهم گردیده است در موقع حرکت از ارومی در طرف خوی و سلماس باهالی قراء و دهات اطراف تعدی و بی اعتدالی زیاد نموده و بعضی از دهات سر راه را نیز آتش زده سوزانیده اند و بعلاوه دو عراده توپ هفت سانتیمتری و هشت سانتیمتری متعلق بدولت علیه ایران را که در این اواخر از توپخانه ارومی با آلات و لوازم آن ضبط نموده اند در موقع حرکت از ارومی اسباب های آنها را شکسته و همراه خود برده اند که بکلی توبهای مذکور ناقص شده است البته خاطر حق گذار جناب جلالتماب عالی تصدیق خواهند فرمود که این عملیات تحمل نا پذیر نظامیان دولت بهیه روسیه و تعرض بیجان و مال اهالی بیگناه یک نوع تجاوز علنی بحتوق و منافع دولت علیه ایران است و منظور اولیای دولت علیه را در حفظ بیطرفی بی اندازه مشکل میکند و بقین کامل دارد که این سبک رفتار بالاخره اولیای دولت را به مخطور بزرگی مقابل خواهد کرد بنابراین نظر بمصالح دولتین علیتین روس و ایران دوستدار جلو گیری از این اقدامات را جدأ تقاضا و اولیای دولت بهیه را در مقابل این قبیل رفتار مشغول دانسته مخصوصاً خاطر نشان می نمایم کلیه خسارات حاصله از این عملیات متوجه بدولت بهیه روسیه است

(معاون الدوله)

نمره (۲۷۵) تلگراف وزارت خارجه به ایالت فارس

مورخه ۲۲ ربیع الثانی ۱۳۳۳

از بهیمان خبر رسیده است مسیو واسموس آلمانی بعد از آنکه خط حرکت خود را از دشت بابوئی و ممسنی بر گردانده مبدل براه حیات داود و برازجان نمود چون به بهیماری که سه فرسخی بندر ربک خاک حیات داود است وارد میشوند بعد از دو ساعت یکمترتبه قریب سیصد نفر سواره و پیاده که از قرار مذکور حیات داودی بوده اند غفله بسر آنها ریخته تماماً را بجز خود واسموس که پاپای پیاده و باچکمه فرار میکنند دستگیر و دیشب دو ساعت و نیم از شب گذشته دکتر و میرزا محمود خان مترجم و تمام عملجات و شصت هفتاد قاطر بابار و الاغ و غیره را وارد بندر ربک می نمایند از قرار مذکور برای تجسس و دستگیری خود واسموس هم سوار فرستاده شده است سفارت آلمان چند روز قبل خبر داد که قصد دارند واسموس را بسمت ژنرال قونسولی باقامت در فارس تعیین نمایند چون مشار الیه سابقاً در بوشهر قونسول بود از حکومت آنجا سوابق احوال او تحقیق شد هنوز جواب نرسیده این خبر میرسد سفارت آلمان از وزارت خارجه تأمین جان و حفظ و حراست شخصی واسموس را خصوصاً و همراهانش را عموماً طلب مینمایند و بعلاوه باید کاملاً تحقیق شود که این اتفاق ناگهانی از طرف اشراار بوده یا اینکه مبنی بر تحریکی است با انتظاماتیکه

در زمان ایالت و فرمان گذاری حضرت عالی در آن صفحات حاصل شده و باوجود ژاندارمری وقوع يك همچو امر ناگواری محل تعجب است مسئله خیلی مهم و برای دولت و عمل فارس تولید زحمت مینماید مترصدم که از طرف حضرت عالی فوراً و سریعاً اوامر مؤ کده در مجازات مرتکبین و رد محمولات و بارها و استخلاص همراهان و تامین جان واسموس در برازجان صادر گشته از نتیجه هرچه زودتر وزارت خارجه را مستحضر فرمایند

(معاون الدوله)

نمره (۲۷۶)

مراسله وزارت خارجه بسفارت انگلیس

مورخه ۲۲ ربيع الثاني ۱۳۳۳

از قرار اطلاعی که امروز به دستدار رسیده در شب ۱۸ حوت مأمورین دولت فحیمه انگلیس قونسول آلمان را که در يك میدانی بیرون بوشهر بوده باریس تجارتخانه آلمان غفله گرفته و بجهاز برده اند و نیز مأمورین انگلیس که از آن جمله کاپیتان نوئل است درصدد بوده اند که مسبو واسموس آلمانی را بدستگیری حیدر خان حیات داودی دستگیر نمایند و مشار الیه فراراً به برازجان آمده و بنه و اموال او را که از قرار مذکور معتسبه بوده است مأمورین مزبور از بندر ریک بجهاز انگلیس حمل کرده اند چون این واقعات تاسف انگیزی که در خاک بیطرف ایران واقع میشود ناقض بیطرفی ایندولت علیه میباشد دستدار ناگزیر است باعطف بمراسله ۵ ربيع الثاني ۱۳۳۳ با اقدامات مزبوره که بکلی خلاف انتظار بعرضه شهود میرسد جداً اعتراض نماید از آنجائیکه اولیاء دولت علیه ایران بمساعدت های آن جناب جلالتماب دررعایت بیطرفی ایران همیشه بنظر حق شناسی نگاه میکنند امیدواری کامل حاصل است که برای سد ابواب این قبیل اقدامات در خاک ایران که با مصالح طرفین منافات کلی دارد مساعی جمیله بکار برده بجهت اعاده قونسول و رئیس تجارتخانه و استرداد اموال مسبو واسموس و عدم تعرض مأمورین دولت فحیمه انگلیس باو و همراهانش احکام لازمه از طرف اولیاء آندولت صادر خواهند فرمود دستدار ممنون میشود که هرچه زود تر از اقدامات جدید آن جناب اطلاع یافته و اطمینان کامل در عدم تکرار اینگونه عملیات مأمورین دولت فحیمه انگلیس حاصل نماید

(معاون الدوله)

نمره (۲۷۷)

مراسله وزارت خارجه بسفارت انگلیس

مورخه ۲۳ ربيع الثاني ۱۳۳۳

موافق اخبار واصله باولیای دولت اعلیحضرت شاهنشاهی کاپیتان نوئل نایب قونسول دولت فحیمه انگلیس بقصد دستگیری مسبو واسموس قونسول آلمان مامور شیراز و همراهان او که عبارت از یکنفر آلمانی و محمود خان ایرانی بوده اند در بندر ریک نشنات مینماید مسبو واسموس در شب ۱۵ حوت از بهیاری فرار کرده سلامت به برازجان وارد میشود اما بنه و اموال او را که از قرار مذکور معتسبه بوده باآن دو نفر آلمانی و ایرانی ازبندر ریک بکشتی برده و بعد محمود خان را به بندر عودت داده اند دستدار باین واقعه اسفناک که مخالف بیطرفی دولت علیه و موجب تجری ایالت گردیده مساعی دولت را در

اسکات افکار عامه هدر میدهد اعتراض نموده از آن جناب جلالتماب انتظار قوی دارد که بجهت اعاده یکنفر آلمانی و اموال مسبو واسموس در نزد دولت اعلیحضرت پادشاه انگلیس اقدامات لازمه بعمل آورده بوصول نتیجه مطلوبه دستداررا قرین امتنان فرمایند احترامات . .

(معاون الدوله)

نمره (۲۷۸)

مراسله وزارت امور خارجه بسفارت انگلیس

مورخه ۲۳ ربيع الثاني ۱۳۳۳

درتعقیب مراسله مورخه ۱۲ ربيع الثاني راجع بامتداد سیم بحری ازعمارت قونسولگری انگلیس به سیم بصره بانهایت توقیر واحترام زحمت افزا میگردد که ازقرار طلاعات واصله از ریاست تلکرافخانه عربستان باولیای دولت علیه ایران روز نهم حوت مستر استیونس تلکرافچی انگلیس بایکنفر دیبکر وارد تلکرافخانه اهواز شده اظهار داشته اند که حکم داریم بابصره و نقاط دیگر مشغول محاضرات شویم و دریکمی از اطاقهای تلکرافخانه منزل کرده اند دستدار ازاین اقدام جبریه تلکرافچی انگلیس که بدون استرضای ادارات راجعه در تلکرافخانه اهواز بعمل آمده و ازنقطه نظر مساعدتی که ازاین راه بیکی از متخاصمین میشود منافی بیطرفی ایران است خودرا ناگزیر از اعتراض می داند و بواسطه مساعدتی که همواره از طرف آن جناب جلالتماب نسبت باظهارات سلف دستدار دایر به بیطرفی دولت علیه ایران مشهود گردیده رجاء واثق دارد که برای رفع این اقدامات درنزد دولت اعلیحضرت پادشاه انگلستان سعی کافی فرموده دستداررا از نتیجه حاصله ممنون فرمایند .

(معاون الدوله)

نمره (۲۷۹)

تلکراف وزارت خارجه به حکومت بندر

مورخه ۲۳ ربيع الثاني ۱۳۳۳

اخیر یومیه ۱۷ حوت مشعر است براینکه واسموس نام آلمانی بایکنفر دیبکر و میرزا محمود خان نام چهارشنبه ۱۰ حوت از بهیاری طرف شبانکاره میرفتند مستر نوئل کاپیتان انگلیس نزد حیدر خان دربندر ریک آمده وبخواهش مشارالیه محمد خان برادر حیدر خان آنها را گرفته شب ۱۵ حوت واسموس فرار کرده شب ۱۶ تمام بنه واسموس بادکتر آلمانی و محمود خان را به بندر ریک آورده تسلیم مستر نوئل نمودند روز ۱۶ آنها را در غراب انگلیسی سوار کرده برده اند بعد از برازجان خبر رسید که واسموس به برازجان رسیده ولی قونسول آلمان را بیرون شهر بوشهر درشب ۱۸ حوت باریس تجارتخانه گرفته و به جهاز برده اند البته میدانید که این اقدامات برخلاف بیطرفی ایران است به وصول این تلکراف باید محمود خان و حیدر خان را که مرتکب این واقعه بوده اند مورد مؤاخذه سخت قرار دهید و در استرداد اموال و بنه واسموس اقدامات لازمه بعمل آورده حاصل اقدامات را اعلام کنید

(علیقلی)

نمره (۲۸۰)

تلکراف وزارت خارجه بوزیر مختار ایران مقیم لندن

مورخه ۲۳ ربيع الثاني ۱۳۳۳

کاپیتان نوئل نایب قونسول انگلیس بواسطه تحریکات در بندر ریک بقصد دستگیری

مسئولان و اساموس قونسول آلمان اقدام کرده و اساموس قرار سالماً به برازجان میرسد اموال و بینه او که می گویند معتابه بوده بایک آلمانی دیگر و مترجم ایرانی به بندر مزبور آورده بکشتی انگلیسی برده ولی ایرانی را اعاده می دهند کابین نوئل هم متعاقب و اساموس برازجان آمده از بوشهر هم خبر میرسد قونسول آلمان را در بیک میدان شهر با رئیس تجارتخانه گرفته به جهاز انگلیس برده اند از طرف دیگر سفارت انگلیس دوستانه می نویسد تعلیمات بدهید از حرکات و اساموس جلو گیری نموده و ایالت فارس اعمال او را تحت نظر داشته باشد اگر درست ملاحظه کنید این اقدامات بعینه اقداماتی است که روسها در شمال می کردند و متوقع بودیم انگلیس جلو گیری نماید خودشان این اقدامات را مستقیماً بعمل آورده و با اعلان بیطرفی انتظار دارند ایران هم مأمورین رسمی آلمان و غیره را طرد و تبعید نماید . امروز اگر بنا باشد بیطرفی ایران را که نهایت جهد در حفظ آن بکار برده ایم بکناریم دچار اینگونه لعنت بشود خواهی نخواهی این اقدامات جز اینکه اسباب هرج و مرج و کسبختن رشته اختیارات دولت و انقلاب مملکت بشود نتیجه ندارد جداً مذاکره نموده اعاده قونسول باندر استرداد اموال و اساموس رجعت هولست را بخواهید اینجامه سفارت مراسلات اعتراضیه نوشته شد

(معاون الدوله)

نمره (۲۸۱)

مراسله سفارت آلمان بوزارت خارجه

۲۳ ربیع الثانی ۱۳۳۳

در تعقیب دو فقره یادداشت خود بنام تاریخ ۱۰ و ۱۷ فوریه دایر بتوقیف خود سرانه مسبو هولست در محرمه و مسبو هلمیش در اهواز با کمال افتخار باستحضار آن جناب میرساند که انگلیسها باین اهانتی که علناً نسبت به بیطرفی ایران معمول داشته اند اکتفا نکرده جدیداً اقدام بتوقیف و ضبط اموال و توشیحات دوشتر تبعه فوق الذکر آلمان نموده اند دوستدار فوق العاده متشکر خواهد گردید که آن جناب در این مقدمه اقدامات مجدانه اتخاذ و طوری فرمایند که اشیاء متعلقه بمسبو هولست و مسبو هلمیش بلا تأخیر بتصرف عمال ایرانی داده شود مراتب . . . (کاردرف)

نمره (۲۸۲)

مراسله سفارت آلمان بوزارت امور خارجه

۲۳ ربیع الثانی ۱۳۳۳

بانهایت احترام توجه خاطر آنجناب را باهانت جدیدی که از طرف روسها به بیطرفی ایران و بمنافع اتباع مملکتی که با ایران دوستی دارد وارد آمده متوجه میسازد قشون روس با اعتراضات بی دربی سفارت آمریکا که مأمور حفظ منافع اتباع آلمان در آذربایجان است هیچگونه وقع واهمیتی نگذارد و تجارتخانه آلمانی موسوم به بطاک را اشغال کرده اند و این رفتار تنگ آمیز خود را بجائی کشانیده اند که قالی های آن تجارت خانه را هم سرقت کرده اند دوستدار تمام این تخلفات و تجاوزاتی که در مملکت بیطرفی صورت میگیرد اعتراض نموده از آن جناب خواهش مند است بمعال ایرانی تبریز دستور العمل بدهند که در تخلیه تجارتخانه آلمانی اصرار و تأکید نموده و قالی های تجارتخانه مزبور را محافظت نمایند (کاردرف)

نمره (۲۸۳)

تلگراف وزارت خارجه بسفیر کبیر ایران

در اسلامبول ۲۴ ربیع الثانی ۱۳۳۳

بعد از آنکه سیم تلگراف مراغه و تبریز دایر شد رمزی یک نامی از میان دو آب بحکومت مراغه اینطور تلگراف میکند (حکومت مراغه محافظه عسکر را در عجب شیر از شما میخواهم هرگاه محافظه نشوند شما و اهل مراغه دوچار مسئولیت عظیم میشوید فوراً جواب بدهید قائم مقام میاندوآب رمزی رئیس تلگرافخانه فوراً جواب گرفته مخایره نمایند قائم مقام میان دوآب رمزی)

بدقت ملاحظه فرمایند این رفتار بایباناتیکه سفیر کبیر عثمانی همیشه نموده و خود حضرت عالی کراراً تلگراف فرموده اید چهقدر منافی است مراتب را پروتست نموده رفع این حرکات را طلب و نتیجه را اعلام فرمایید اینجا هم با سفیر کبیر مذاکره و سفارت مرسله نوشته شده است

نمره (۲۸۴)

تلگراف وزات خارجه بوزرای مختار ایران مقیم پتروگراد

و لندن ۲۴ ربیع الثانی ۱۳۳۳

مسبوق هشید که مگر رجعت قشون از ایران تقاضا و روسیه هم وعده داده است قبل از عزیمت موکب حضرت ولایت عهد از طهران وزیر مختار روس در موقع شرفیابی اظهار داشت که اساساً در اینکه قشون روس احضار شود موافقت دارد ژنرال قونسول روس هم عقیده اش همین است و همین قدر که بعد از ورود به تبریز در موقعی که ژنرال قونسول شرفیابی حاصل میکنند باو از طرف حضرت ولایت عهد فرمایش بشود فوراً مقصود حاصل خواهد شد و قشون مراجعت خواهد کرد چون موکب والا حضرت اقدس بخاک آذربایجان ورود فرموده خیلی بیجاست که قبل از ورود به تبریز قشون را مراجعت دهند این نکته را هم خاطر نشان خواهد کرد که این اقدام روسیه در این موقع در اذهان عامه اثرات بسیار خوب خواهد کرد در این باب اقدام فوری نموده نتیجه را تلگراف فرمایند

(معاون الدوله)

در آخر تلگراف لندن اضافه شده است : جناب عالی هم در همین زمینه با سفیر کبیر روس

(معاون الدوله)

مذاکرات لازمه نموده نتیجه را اطلاع دهید

نمره (۲۸۵)

مراسله سفارت آلمان بوزارت خارجه

۲۴ ربیع الثانی ۱۳۳۳

به دوستدار خبر رسیده است که مسیولیستمان قونسول امپراطوری آلمان در بوشهر و مدیر تجارتخانه آلمانی موسوم به فن هو کس توقیف شده اند دوستدار از این تخطی و تعرض جدید که اسباب اهانت دولت علیه می باشد اعتراضات خود را به آن جناب اظهار داشته خواهشمند است بلا تأخیر برای استخلاص فوری مستخدم و تبعه آلمان اقدامات مجدانه ومؤثره بعمل آورند و نظر باین مقصود از آن جناب استدعا دارم فوراً برای تخلیه قونسولگری و تجارتخانه آلمانی که در تحت اشغال راه زنان انگلیسی می باشد امر صادر فرمایند واضح است که سفارت امپراطوری آلمان عزل و انفصال حاکم بوشهر را تقاضا خواهد کرد چه

حاکم مزبور توانسته یا نخواسته است اسباب حفاظت قونسولگری آلمان را فراهم سازد
(کاردر ف)

نمره (۲۸۶)

سواد تلگراف حکومت بوشهر بوزارت داخله

۲۵ ربيع الثاني ۱۳۳۳

سواد - الساعة که نیم ساعت به ظهر جمعه ۲۵ مانده از مسجد نو بر کسبم هيجان
عمومی بدرجه ایست که فوق تصور است چنین ازدحامی هرگز در بوشهر دست نداده بود
کل علماء و عموم طبقات اهالی حضور داشتند ملخص خطابه آقایان علماء این بود : که سه
سال است بدون اینکه هیچ ضرر مالی و جانی از بنادر بانکلیس رسیده باشد در اینجا
اخلال کرده و عده قشون نگاهداشته و حالا هم شبانه هتک حرمت و حیا و بیطرفی دولت
را کرده با وصف احکام جهادیه حجج اسلام محض اینکه شاهنشاه محبوب ما بیطرفی اختیار
فرموده اند از اجرای اوامر حجج اسلام تقاضا کرده ایم حالا هم قصد بلوا و جنگ و
جهاد نداریم بجلاء قشون انکلیس و رحمت قونسول و تاجر و خانم آلمانی را می خواهیم و
دست از حقوق مشروع خود بر نمیداریم و اگر ما را بکشند ایلات و عشایر و اهالی غیور
خوب زنده هستند و بوظیفه اسلامیت و ایرانیت رفتار خواهند کرد این بنده از علماء بوشهر
تشکر میکنم که در موقع این بروز حیاست ملیه نهایت موافقت و مساعدت را با بنده فرموده
و مردم را با اقدامات دولت علیه امیدوار ساخته و متفرق فرمودند و این فقط از فضل الهی
و نوجه امام عصر عجل الله فرجه و نیت پاک مقدس اعدی حضرت اقدس شاهنشاهی ارواحنا فداء
بود و الا این بنده موفق به تسکین و تأمین این عده مردم که هيجان شان بی اندازه نوران
و فوران داشت نمی شدم حالا مردم منتظر نتیجه اقدامات دولت هستند که فقط بهمین امید
امروز متفرق شدند و هیچ شبهه نیست که باز اجتماع خواهند کرد (علی محمد)

نمره (۲۸۷)

تلگراف وزارت خارجه بوزیر مختار ایران

در بطرو گراد ۲۶ ربيع الثاني ۱۳۳۳

چندروز قبل چند نفر اطریشی که میگویند از اسرای اطریشی و آلمان متوقین عشق
آباد بوده اند فراراً بچوچان آمده اند اگت روس آنها را دستگیر کرده و به همراهی ده
نفر قزاق مشغول تجسس است که اگر باز کسی از اطریشی ها و آلمانیها پیدا کند آنها را
نیز دستگیر نماید اینگونه رفتار روس ها در شمال و حرکات انکلیس ها در جنوب که مخالف
بیطرفی دولت علیه است پاندازه موجب تفر عامه شده که هرگاه باین رویه باقی باشند موقع
دولت را بسی مشکل خواهند کرد و اثرات وخیمه آن عاید روسیه و انگلستان و ایران خواهد
بود این نکات را بایبانی مقتضی بوزیر امور خارجه خاطر نشان و خاتمه دادن باین رفتار را
تقاضا نتیجه را تلگراف فرمائید

نمره (۲۸۸)

مراسله وزارت خارجه سفارت کبرای عثمانی

۲۷ ربيع الثاني ۱۳۳۳

موافق اخبار واصله در ارومی یک نفر ضابط عثمانی باجمعی از عساکر آندولت علیه به

میسبون امریکا به پناهه اینکه مجروحین روسی در آنجا هستند رفته باوجودیکه از طرف رئیس
میسبون آنها را مطمئن ساختند که مجروح در آنجا نیست متقاعد نشده تمام اطاقها و صندوق
ها را معاینه نموده کسی را نیافته اند البته ذاتعالی سفارت پناهی تصدیق خواهند فرمود که
این رفتار عساکر و مأمورین آن دولت علیه در خاک مقدس بیطرف ایندولت علیه نسبت باتباع
دولت بیطرف دیگر تاچه درجه مشکلات برای ایندولت علیه فراهم می نماید دوستدار با
نهایت تأسفی که از این واقعه دارد رفتار عساکر آندولت را معترض و انتظار دارد بصنوبر
اوامر مؤکده تلگرافی آنها را از این نوع کردار ممنوع و از نتیجه دوستدار را مستحضر دارند
(معاون الدوله)

نمره (۲۸۹)

تلگراف سفیر کبیر ایران مقیم اسلامبول بوزارت

خارجه ۲۸ ربيع الثاني ۱۳۳۳

سابقاً خلاصه مراسله بابعالی را که هیچ نیت سوء قصدی نسبت باراضی دولت علیه ایران
نداشته و تأمینات لازمه داده بودند عرش کرده اینک سند دیگری تحصیل نمودم که بابعالی
عبارت ذیل را صریحاً می نویسد : دولت عثمانی نسبت به اراضی ایران هیچگونه افکار و آمال
استیلا جوینانه نداشته و اراضی اشغالیه را بهیچ سبب و پناهه ضمیمه خاک عثمانی نکرده و بدولت
ایران اعاده خواهد داد . مراسله دیگری هم در جواب تقریر سفارت در تجاوزات به جنوب
نوشته که همان اظهارات راجع بشمال را ذکر می نماید .

نمره (۲۹۰)

تلگراف وزارت خارجه بحکومت بوشهر

مورخه ۲۸ ربيع الثاني ۱۳۳۳

در مسئله تعرض انکلیس ها بقونسول آلمان و رئیس تجارتخانه آلمانی در بوشهر و اینکه
آنها را به جبار انکلیس برده اند عجالة باید در تظلم قونسولگری و تجارتخانه آلمانی و محافظت
هر دو جا و حفظ دفتر و اوراق این دو موقع کمال اهتمام را نموده مراتب را اطلاع دهید
(علیقلی)

نمره (۲۹۱)

تلگراف کارگذاری کرمانشاهان بوزارت خارجه

۲۸ ربيع الثاني ۱۳۳۳

دو نفر صاحب منصب آلمانی با دوازده بار که چهار بار آن موافق راپرت نظمیه قورخانه
بوده روز گذشته وارد کرمانشاهان شدند شوکت بیک شهیندر لنگه هم وارد و در شهیندری
چندی متوقف خواهد بود
(معاضد الملک)

نمره (۲۹۲)

مراسله وزارت خارجه سفارت آلمان

مورخه ۳۰ ربيع الثاني ۱۳۳۳

دوستدار قبل از وصول مراسله محترمه آن جناب راجع باقدمات روسها در تبریز نسبت
به تجارتخانه بطاک بر طبق اظهاریکه قبلاً از سفارت اتانونی که در تبریز حافظ مناقع اتباع
آلمان است در این مسئله شده بود باسفارت روس مذاکرات لازمه نموده و از این رفتار جداً
بروتست نمود و بسفارت دولت ایران در بطرو گراد تعلیمات لازمه داده و اخیراً جوابی که

از سفارت روس بوزارت خارجه رسیده است شامل براین است که از وزارت خارجه بطوریکه به جانشین قفقاز امر شده است که قالی های تجارتخانه بطاک را اگر به قفقاز برده اند تاختم جنگ بفروش نرسانند

نمره (۲۹۳)

مراسله وزارت خارجه سفارت آلمان مورخه

۳۰ ربیع الثانی ۱۳۳۳

مراسله محترم آن جناب دایر به تعرضی که بمسیو لیستمان قنصل آن دولت امپراطوری و مدیر تجارتخانه آلمانی موسوم به فن هوکس در بوشهر واقع شده است واصل دست احترام گردیده و دوستدار نهایت تاسف را از این قضیه حاصل نموده فوراً شرحی معترضاً سفارت انگلیس نوشته سفارت دولت علیه ایران در دربار دولت انگلیس نیز تعلیمات لازمه تلگرافی داده شد که ضجرت خاطر اولیای دولت ایران را از این رفتار خلاف اصول باولیاء دولت مشار الیها بیان و بدین حرکات بروست نماید محض استحضار خاطر محترم آن جناب بمقام مزاحمت برآمده احترامات فایقه را تجدید می نماید (معاون الدوله)

نمره (۲۹۴)

تلگراف کارگذاری آستارا بوزارت خارجه

۳۰ ربیع الثانی ۱۳۳۳

دیروز تقریباً یکهزار و پانصد نفر سادات با چهار عراده توپ و دو توپ مسلسل کوچک از باد کوبه وارد آستارا امروز تماماً بطرف اردبیل حرکت کردند (حسین)

نمره (۲۹۵)

مراسله وزارت خارجه سفارت اتانونی

مورخه ۳۰ ربیع الثانی ۱۳۳۳

دوستدار بطوریکه در ضمن مراسله جوابیه خود زحم افزا گردیده بعد از وصول مراسله محترمه مورخه ۱۹ فوریه ۱۹۱۵ که مرقوم فرموده بودند موافق اطلاعات واصله قالی های کارخانه آلمانی بطاک را از تبریز حمل بروسه نموده و در آنجا بفروش رسانیده اند شرحی سفارت امپراطوری روس نوشته بود اینک موافق جوابی که از سفارت مشار الیها بدوستدار رسیده تصریحاً اشعار میدارند که وزارت امور خارجه روسیه از جانشین قفقاز خواسته است فروش قابلهای بطاک را موقوف نمایند برای استحضار خاطر محترم جناب جلالتماب عالی بمقام مزاحمت برآمده احترامات . . .

نمره (۲۹۶)

تلگراف وزارت خارجه بکارگذاری کرمانشاهان

۳۰ ربیع الثانی ۱۳۳۳

مقارن وصول مشروحه شما از سفارت روس مراسله رسید که دوتنفر آلمانی در کرمانشاه مشغول تهیه سوار و اسلحه هستند و اظهار میدارند که چون این فقره مؤدی به قساد میشود باید جلوگیری شود تکلیف کارگذاری این است که اگر بتوانید بطوریکه مسیو شونمان ملنقت مطلب نشود او را که باید بعراق برود از کرمانشاهان حرکت بدهید و اگر معتذر براین است که میخواهد تاسرحد باستقبال وزیر مختار برود حق ندارد سوار مخصوص تهیه نماید و برای امنیت راه هر قدر سوار میخواهد از سوارهای دولتی هم او نمایند و در صدد کشف رفتار و خیالات او بوده اطلاع دهید

(علیقلی)

نمره (۲۹۷)

تلگراف وزارت خارجه بسفیر کبیر ایران

مقیم اسلامبول مورخه ۳۰ ربیع الثانی ۱۳۳۳

از سفارت روس و آمریکا و فرانسه و انگلیس رسماً بوزارت خارجه می نویسند هشتمین نفر از مسیحیان را اگراد در نزدیکی ارومیه بقتل رسانیده و ممکن است حیوة سایر مسیحیان که فملا در اطراف ارومیه متواری هستند دوچار مخاطره قطعی باشد تقاضای جلوگیری از قتل و غارت اگراد را کرده اند البته مسبقاً اقدامات عثمانیها و تحریکاتی که در آذربایجان بین اگراد نمودند باعث وقوع حوادث حاضره و سبب شد که اقتدار دولت در آن حدود متزلزل گردید باعالی را از کیفیت مطلع نموده جداً مسئولیت قتل و غارتها را که بواسطه تحریکات آنها در خاک ایران روی داده متوجه دولت مشار الیها بنمائید مخصوصاً تازیمت قطعی قشون عثمانی مطالبه کنید بفرماندهان قشون خود امر تلگرافی فوری در جلوگیری اگراد صادر نمایند به بطر و لندن هم دستور اقدام فرستاده شده نتیجه را زود اعلام فرمائید

نمره (۲۹۸)

تلگراف کارگذاری کرمانشاهان بوزارت خارجه

۳۰ ربیع الثانی ۱۳۳۳

در نزاعی که میان عشیره دلو و سنجایی اخیراً واقع شده که شرح آن تلگرافاً بعرض رسیده از فرار راپرت حکومت قصر باکتی در ترک یکی از سوارهای مقتول عثمانی بدست سنجایی ها افتاده که عین آنرا بگرفتند نزد آقای امیر مفخم فرستاده و معزی الیه بکار گذاری ارسال داشته اند باکت مزبور محتوی دو طغری نوشته بخط ترکی یکی دارای شش ماده و دیگری مکتوب مختصری است خطاب به شهیندر و او را تأیید میکند در اجرای مواد مزبوره و مختصر آنها بفارسی ذیلا عرض میشود :

از مندلیچ ۲۳ شباط مطابق ۲۲ ربیع الثانی ۱۳۳۳

کرمانشاهان - شهیندر عثمانی - ماده اول - در کاغذیکه بتاريخ ۱۶ شباط فرستاده بودم ابرضاح کرده بودم که کارهای جنوبی ایران از طرف حکومت عثمانی بمهده این بنده تودیع شده ماده دوم - بنا بر این در کرمانشاه از برای محافظت متافع دولت سینه خودمان و محو کردن مأمورین و توابع دولت روس و انگلیس که بر خلاف حرکات و منافع ما تزویرات و افسادات اجرا می میکنند . یوز باشی اسمعیل حقی بیگ و بیک تائب بایلی، معاون طبیب بهراهی ۴۲ نفر با تاجا فرستاده شد این صاحبمنصبان یا افراد و صاحبمنصبانیکه در اینجا هستند حق امر دادن را دارند از برای ارائه طریق کردن به حقی بیگ امور مقدم تشکیلات اتحاد اسلامی که درست کرده با هم نشر بک سعی کردن بهاء بیگ و سعید بیگ ترفیق شده .

ماده سوم - عموم متافع و وسایلی که دشمنان مادر کرمانشاهان دارند بدست آوردن یا خائن تاسیس مخایره کردن عناصر مضره را از ازاله کردن و بیک محیط امین و موافق بهر صورت احضار کردن وظیفه مومی الیه است . ماده چهارم - در الغاء و اجرای مقاصد مهمه که در بالا ذکر شده بهر حال ابراز تسهیلات و معاونت کردن و ترتیبات و تدابیری که مومی الیه

نشان می دهد تماماً اجری کردن بدیهی از وظیفه وطنیه و ایجابات غیرتیه شما است بحضرت سفیر طهران مسئله را بکلی محرمانه اشعار کردن و مادامیکه وضعیت تماماً با امنیت و آسایش تأسیس نشده و چنانکه در شمال ایران شده استعجال و بی دقتی نخواهم کرد لهذا این مطالب را هم با صورت مناسب از طرف بنده بحضرت سفیر ابضاح فرمائید . ماده پنجم خواه از برای تأمین فعالیت تان و خواه در استحصال مقصد فدا کاربائی را که ابراز خواهید کرد قوای سفریه مان استناد گاه شما است . ماده ششم اگر لازم باشد به عساکر که در آنجا هستند از حاصلات شهیدرخانه و محکمه پول کافی قرض کرده بدهید که با الاخره عموماً از طرف خودم داده خواهد شد (قوماندان هیئت سفریه حسین رؤف) مکتوب خصوصی - از مندلیج ۲۳ شباط ۲۲ ربیع الثانی در کرمانشاه شهیدر عثمانی . آقا بقصد تأمین و تأیید منافع عالیه دولت صورت اجرای حرکاتیکه در عهده گرفته ایم معاونت و اشتراک آن جناب لازم است لهذا تعلیمات نامه مفصلی لفاً تقدیم میشود در این باب صرف مساعی و همت فرمودن از غیرت وطن پرورانه آن جناب متمنی هستم و تأیید دوستی میمایم .

(قوماندان سفریه حسین رؤف)

(معاضد الملک)

نمره (۳۹۹) مراسله وزارت خارجه بسفارت آلمان

۳۰ ربیع الثانی ۱۳۳۳

دوستدار پس از وصول مراسله محترمه آن جناب مشعر بر رفتار مأمورین لنگکس و اینکه مرقوم فرموده اند قصد ضبط اموال و نوشتجات مسیو هولست و مسیو هلمیش را دارند تلگرافات لازمه بحکومت عربستان مخایره نمود که اهتمامات لازمه در محافظت اموال و نوشتجات اشخاص مزبور نمود نتیجه را اطلاع دهند پس از وصول جواب خاطر محترم را قرین استحضار خواهد داشت

(معاون الدوله)

نمره (۳۰۰) تلگراف وزیر مختار ایران مقیم بطروگراد ۳۰ ربیع الثانی ۱۳۳۳

راجع بتلگراف ۲۴ ربیع الثانی (۱) دیروز با وزیر خارجه ملاقات و مذاکرات کردم گفتند تصور نمیکنم مطلب اینطور باشد و البته سوء تفاهمی شده است و مخصوصاً تلگرافهای وزیر مختار را خواسته تلگراف دایر به شرفیابی او بحضور والا حضرت اقدس ولیعهد را خوانده باز جداً اظهار نمودند که وزیر مختار نمی تواند وعده بدهد ولی من بشما جداً میکویم و بدوات متبوعه خودتان هم اطلاع دهید ماهرکز خیال تصرف یک وجب خاک ایران را نداریم وقشون خودمان را از آذر بایجان تاجک هست و اعاده نظم در آن طرف نشده نمی توانیم برداریم انشاء الله وقتی که جنگ تمام شد و شما هم نظم آن صفحات و آسایش تبعه محلی و خارج را تهیه کردید یکساعت زود تر قشون خودمان را خارج خواهیم کرد

(اسحق)

نمره (۳۰۱) تلگراف وزارت خارجه بوزیر مختار ایران

مقیم بطروگراد غره جمادی الاولی ۱۳۳۳

قرقهاییکه مأموردستگیری اسرای اطریشی بوده اند انواع تعدیات را نسبت بر عا و اهالی سرراه

(۱) نمره ۲۸۴ کتاب

نموده اند جنرال قونسول در مقابل اعتراض کار گذار اظهار بی اطلاعی از این امر نموده و گفته است که اکنون قوچان خود سرانه و بدون اطلاع او این اقدام را نموده است و ضمناً تقاضا نموده که چهار نفر اسراء اطریشی را که گرفتار و در اداره قشونی خودشان در قوچان توقیف کرده اند بحکومت محلی تسلیم نمایند که بتوسط مأمورین ایران تسلیم مأمور سرحدی روس بشوند بکارگذاری تعلیمات داده شد که تسلیم اسرا را بحکومت محلی قبول ولی تحویل آنها را بمأمورین سرحدی روس نپذیرد و این تقاضای جنرال قونسول را رد کند و برای حیران این امر ناگوار بکار گذار تأکید شد که فوراً تغییر اگنط قوچان را تقاضا کند در اینجا هم بسفارت روس همینطور نوشته شد جنابالی هم باستحضار از کیفیت امر مذاکره نموده در تأیید مذاکرات وزارت خارجه اقدام و مخصوصاً این نکته را خاطر نشان نمایم که موافق اصول حقوق بین المللی اسرای هر یک از متخاصمین در خاک دولت بیطرف نباید طرف تعرض واقع شوند نتیجه را اطلاع دهید

(معاون الدوله)

نمره (۳۰۲) مراسله سفارت آمریکا بوزارت خارجه

مورخه غره جمادی الاولی ۱۳۳۳

الان بدوستان از دولت اتازونی تلگرافی رسیده و توجه این سفارت را بقتل و غارت مسیحیان در دیلمان و خطر معلومی که برای اتباع آمریکا و سایر مسیحیان در ارومیه موجود است جلب و استفسار نموده است که آیا میتوان بوسیله دولت ایران برای اشخاص مزبوره وسایل امنیت و حفاظت را فراهم ساخت نظر بمراتب فوق دوستدار مدلول یاد داشت مورخه ۱۳ شهر جاری (ماه مارس) خود را تکرار نموده و در خصوص مطالب مندرجه در یاد داشت مزبور تأکید مینماید مراتب احترامات . . .

(کالدول)

نمره (۳۰۳) تلگراف وزارت خارجه بسفیر کبیر ایران

مقیم اسلامبول غره جمادی الاولی ۱۳۳۳

خبر میدهند چهل نفر عسکر باک کومانندان در گیلان کلهر باخان کلهر ملاقات و قصد آمدن بکرمانشاه را دارند اخیراً هم خبر میدهند متجاوز از یکصد نفر سوار عشیره دلو برای تولید فتنه بدیده علی صفر خاک ایران در چیم شیر هجوم برده آبادی را آتش زده دو کله کوشند آنها را بغما و چهار نفر را مجروح و مقتول نموده اند سلیمان خان سالار مقتدر در قلمه سبزی جلوگیری قدری از اموال منهویه را گرفته چند نفر مجروح و مقتول شده فعلاً باسنجایی ها مشغول زد و خورد هستند .

خبر اخیر و تجاوز عشیره دلو وهم چنین آمدن چهل عسکر و کومانندان همچو میرساند که قصد فتنه دارند و این تجاوزات را وسیله قرار می دهند باجای لازم مذاکره جزای متجاوزین و دبه مقتولین جبران خسارت حریق و رفع این حرکات را طلب نتیجه را اعلام فرمائید

(معاون الدوله)

نمره (۳۰۴) تلگراف وزارت خارجه به ایالت فارس

غره جمادی الاولی ۱۳۳۳

این دوسه روزه یادداشت وسواد بعضی تلگرافاتی که مأمورین انگلیس بسفارت خود کرده اند

از سفارت انگلیس بوزارت خارجه رسیده است که اطلاع جنابعالی از نکات عمده آنها واجب است (۱) - وزیر مختار دربار داشت رسمی خود مینویسد میان اسباب و اسبوس جعبه مشتمل بر هزار ورقه تهیج آمیز بالسنه سیخ و اردو و سنجایی و هندی و انگلیسی بوده است که اهالی مختلفه هندوستان را بشوراند و ضمناً تصریح کرده اند شخصی که چنین مأموریت داشته در خاک يك مملکت بیطرف مثل يك سرباز مسلح جزو خصم شمرده میشود .

۲ - در رفته دوستانه به آقای معین الوزاره وزیر مختار نوشته است که واسموس ابتدا بداره ژاندار مری و بعد بخانه در خارج شهر که سابق سکنی داشته منزل کرده دوساعت بعد از ورود او در کالسه که مخصوصاً برای او فرستاده بودند سوار و بدیدن حاکم رفت تلگرافاتی از شیراز رسیده است که خبر میدهند کایش از تن گرن علناً در عرض راه وطن خواهان ایرانی را برضد انگلیس دعوت و به ناصر دیوان و امین مالیه اظهار داشته است که در این مقصود شرکت جویند تحقیق نموده است چند عده فتنگیچی میتوانند برای جنک با انگلیس تهیه نمایند و علناً گفته است مآزر اکثر قونسول انگلیس مسیو استاس را وادار نموده است که بژاندار مری پول نهد این رفتار ناچار میکند که برای احضار سوئدیها از فارس تقاضائی بشود تلگراف دیگر خبر میدهد که نقشه واسموس این بوده است که بقونسولگری حمله نموده قونسول را دستگیر نماید مآزر اکثر باندازه مخاطره را ختمی میداند که اجازه خواسته است تمام نوشتجات مزبوره و محرمانه خود را آتش زند و میکویند که هیچ اشتباهی در رفتار سوئدیها نیست و محقق است که با واسموس همراه و مساعد هستند و نیز فرمانفرمای فارس هم با آلمانها متحد میباشد لهذا اعتبار اطمینانات دولت ایران محل تردید و هرگاه امر قطعی در این مقدمات صادر نشود ایران مجبور خواهد شد که بباروس و انگلیس داخل جنک شود و تلگرافات دیگری است که مدلل میدارد که در ورود مقداری اسلحه و مهمات که در ژانویه گذشته به بوشهر و محمره رسیده آلمانها شرکت و دخالت داشته و این اسلحه ظاهراً برای ایران وارد شده قسمتی برای سوئدیها بشیراز حمل کرده و قسمت دیگر هنوز در محمره است سوئدیها شمارا فریب داده اسباب خرابی ایران خواهند شد مگر خودتان بخواهید مارا بازبچه قرار داده اسباب خرابی ایران را تهیه کنید .

۳ - تلگراف ۱۲ مارس قونسول شیراز است که خبر می دهند و اسبوس وارد کازرون شده مشغول تحریک مردم است اگر از طرف دولت اقدام نشود اقدامات محلی من بی فایده است بایستی حکم به ایالت فارس بشود که از هیجان جلو گیری کنند و نیز به تلگرافخانه ها قدغن شود تلگرافات جعلی را قبول ننمایند تلگراف دیگر قونسول شیراز حاکی است که اهالی متعصب کازرون در تحت ریاست شیخ همدانی ملای ژاندار مری بخانه مجتهدین رفته و کاغذ هایی در اعلان جهاد ارائه داده میرزا حسن برادر جبل المتین هم از بوشهر بکازرون آمده مجالس مخفی می کند علمای پرازان تلگراف های مفصل به علمای کازرون نموده اند که به آنها ملحق شوند خوب است دولت ایران حکم کند که تلگرافخانه اینگونه تلگرافات را قبول ننمایند و به حاکم و علماء دستور داده شود که از این حرکات جلو گیری نمایند .

۴ - در ضمن تلگرافی از بصره خبر می دهند واسموس علماء و اهالی بهمان را بجهاد دعوت می کرده و این مسئله از روی کاغذ آلمانها که بدست آورده ایم معلوم شده است . این است خلاصه اظهار و اطلاعات که توسط سفارت انگلیس رسیده است .

اولا نسبت هائیکه صاحب منصب سوئدی میدهند در این جا با کفیل اداره ژاندار مری مذاکره شد او اظهار بی اطلاعی و تقریباً انکار می کند لازم است جنابعالی تحقیقات لازمه نموده صحت و سقم این نسبت ها را معلوم و در صورت صحت جداً جلو گیری فرمائید ثانیاً آن قسمتی که راجع بخود واسموس اظهار میدارند آیا صحیح است یا خیر متغیر اطلاعات حضرت مستطاب عالی هستم و در هر صورت باید ساعی بود که مبادا در شیراز تحریکاتی که منجر به اغتشاش و هیجان اهالی برضد بیطرفی شود به ظهور برسد و با هر قوه و قدرتی که دارید از اغتشاش جلو گیری فرمائید بطوریکه این سوء تفاهم از ذهن قونسول انگلیس خارج و نیز طوری بشود که سوء ظن آنها از صاحب منصب سوئدی بر طرف شود

(معاون الدوله)

نمره (۴۰۵)

تلگراف کار گذاری انزلی بوزارت خارجه

غره جمادی الاول ۱۳۳۳

دیشب قریب هفتصد نفر سادات و قزاق با کشتی موسوم به امپراطور با مهمات وارد غازیان و گویا هزار نفر هم همین دوروزه وارد خواهند شد پس از ورود بقیه و تحقیقات صحیحه مجدداً بعرض خواهد رسانید

(نظام الممالک)

نمره (۴۰۶)

تلگراف کار گذار کرمانشاهان بوزارت

خارجه دوم جمادی الاول ۱۳۳۳

میوه شونمان در کرمانشاهان قصد اقامت دارد و ممکن نیست بتواز او را بسمت عراق حرکت داد بطوریکه تلگرافاً عرض نمود تاکنون متجاوز از پنجاه سوار استخدام کرده امروز در موقع ملاقات که مفصلاً مذاکره شد اظهار مینمود بواسطه رفتاری که انگلیسها در بوشهر و بهمان با قونسول آلمان کرده اند من مجبورم برای حفظ خودم هر قدر سوار لازم بدانم استخدام کنم در جواب گفته شد کار گذاری بشما قول میدهند که در اینجا احدی نتواند نسبت بشما حرکت بی قاعده نماید اظهار داشت از طرف دربار طهران توسط وزیر مختار آلمان بقونسول بوشهر همین اطمینان داده شد عاقبت او را گرفتار کردند ممکن نیست دیگر ما باین وعده ها متقاعد شویم هر گونه اقدام هم از دادن راپرت و غیره شما و طهران در این موضوع نمایند بی اثر خواهد بود از مذاکرات او معلوم میشود قصد اقامت دارد و در خاتمه اظهار میداشت مادامی که از طرف دشمنان ما حرکت خلاف ناشی نشود از طرف ما هم اقدامی که موجب انقلاب باشد ظاهر نخواهد شد

(معاضد الملک)

نمره (۴۰۷)

تلگراف وزارت خارجه بکار گذار شیراز

مورخه ۳ جمادی اولی ۱۳۳۳

واسموس در شیراز هنوز بسمت رسمی شناخته نشده نظر با اقدامات تهیج آمیزی که می

گویند از او ناشی شده در شیراز ایالت جلیله می باید حرکات او را مراقب باشند که باغوا و تحریک مردم نتواند موفق شود

(معاون الدوله)

نمره (۳۰۸)

تلگراف کارگذاری آذربایجان بوزارت خارجه

مورخه ۳ جمادی الاولی ۱۳۳۳

مرتکبین قتل و غارت در خاک آذربایجان چه در دهات مجاور ارومیه و چه در نواحی خوی و سلماس و غیره صرف اکراد ایرانی نیستند چنانکه در آنصفاحت اکراد و عساکر باهالی دهات تعرض نموده اند ارامنه و بعضی از مسلمین ایرانی را بقتل رسانیده اند در دهات خوی و سلماس هم فدائیان ارامنه دهات را آتش زده و جمع کثیری از مسلمین ایرانی را کشته اند این خسارات و صدمات مالی و جانی فقط از جمعیت و قوه نظامی متخاصمین باتباع یطرف ایران از مسلم و مسیحی وارد آمده و بواسطه مداخلات و تضییقات بی رویه متجاوزین است که بعضی اوقات اقدامات مامورین محلی برای حفظ جان و مال اهالی از داخله و خارجه بی نتیجه مانده مگر از طرف ایالت و صکار گذاری کلی برطبق مقررات اولیای دولت تعلیمات بلیغه بمامورین محلیه داده شود که حتی المقصدور برای حفظ جان و مال ملل متنوعه سعی نمایند در حالتی که حاکم و کارگذار مستقر در ارومیه نیست و بست و تلگراف دایر نشده و مامورین محلیه از راپرت وقایع انفساقیه بمقامات عالیه بملاحظه محذورات موجوده ممنوع اند چگونگی میتوان بفوریت اقدام نمود مراتب باستحضار ایالت جلیله رسیده همینکه وسایل مکاتبه و مخایره بالرومیه بدست آمد مطابق مقررات اقدامات لازمه بعمل خواهد آمد

(اسد الله)

نمره (۳۰۹)

تلگراف وزیر مختار ایران مقیم بطرو کرد

بوزارت خارجه ۳ جمادی الاولی ۱۳۳۳

(راجع به نمره ۲۸۷) مذاکرات مفصل مؤثره نموده اثرات وخیم اقدامات پاره مامورین روس را خاطر نشان کردم قرار شد مطابق معمول عموم دول یطرف هروقت از مجوسین جنگی دول محارب بپاک ایران بگذرند دولت علیه خودش امر بتوقیف آنها و توقف مجبوری در يك نقطه در تحت نظارت پلیس بدهد بسفارت هم همین طور دستور العمل داده اند

(اسحق)

نمره (۳۱۰)

تلگراف وزارت خارجه بوزیر مختار ایران

مقیم بطرو کرد مورخه ۳ جمادی الاولی ۱۳۳۳

چنانکه سابقاً تلگراف کردم وزیر مختار روس در روز شرفیابی بحضور والا حضرت ولیعهد چنین اظهار کرده است «از قراریکه شنیده ام دولت ایران خیال دارد تقاضا نماید قبل از ورود والا حضرت اقدس قشون روس از تبریز برود نقطه نظر من همین است ولی ابراز این مطلب قبل از ورود والا حضرت اقدس به تبریز اثر خوبی نخواهد بخشید بعد از ورود به تبریز موقعی که ژنرال فونسول روس شرفیاب میشود چون او هم بهمین عقیده است همبقدر که اظهاری از طرف والا حضرت اقدس بشود فوراً مقصود حاصل خواهد شد»

باین تفصیل جای بسی تعجب است که وزیر خارجه اظهارات وزیر مختار را تردید کرده و رجعت قشون را به بعد از ختم جنگ موکول میکند مخصوصاً اینکه میگویند بعد از اعاده نظم و امنیت قشون را مراجعت میدهم ملاحظه میکنید جز مایوسی از مساعدتهای لازم که امروز خیلی متظر و متوقعیم هیچ نتیجه نمیتوان گرفت چطور جنابعالی با احاطه و اطلاعات کلی که باوضاع دارید متقاعد میشوید امید وارم برای این چند فقره کار در این موقع مقتضی هنر دانی خودتان را ابراز فرمائید

(معاون الدوله)

نمره (۳۱۱)

تلگراف وزارت خارجه بوزیر مختار ایران

مقیم بطرو کرد ۳ جمادی الاولی ۱۳۳۳

موافق تلگرافات و اطلاعاتیکه دیروز رسیده ۲۲ حوت مطابق ۱۴ مارس تقریباً يك هزار و پانصد نفر سالدات باچهار عراده توپ و دو توپ مسلسل کوچک بمقداری قورخانه از باد کوبه وارد آستارا و روز ۲۴ حوت بطرف اردبیل حرکت کرده اند مقارن همین اتفاق هزار نفر سالدات باقورخانه ومهمات وارد انزلی شده کویا خیال دارند در آنجا استحکامات بنا نموده و تلگراف بی سیم نصب و دایر نمایند هیچ معلوم نیست چه مقصود ومنظوری از این اقدامات دارند یا جای لازم مذاکره فرمائید در صورتیکه در این موقع باریک برای حفظ بیطرفی دولت ایران جدیت کمله نموده و مخصوصاً در ضمن مراسلات برای همین منظور احضار قشون وعدم مداخلات را خواسته است این رویه که دولتین دوست همجوار در شمال وجنوب ایران پیشه خود ساخته ووسایل هیجان و انقلاب را فراهم نموده و دایره منازعات و مداخلات را توسعه میدهند عوارض بر شدت هیجان افزوده وموقع دولت را خیلی باریک می کند جداً باین مسئله اعتراض ومقصود را معلوم نموده نتیجه را سریعاً اطلاع دهید

(معاون الدوله)

نمره (۳۱۲)

تلگراف وزارت خارجه بسفیر کبیر ایران مقیم

اسلامبول مورخه ۳ جمادی الاولی ۱۳۳۳

در نزاعی که بین عشایر دلو و سنجابی ها واقع شده و چهار نفر از آنطرف بقتل رسیده اند در ترک یکی از سوارهای مقتول عثمانی پا کتی بوده بدست سنجابی ها افتاده که عین آنرا بوسیله امیر مخم حکمران به طهران فرستاده حاصلش این است که حسین رؤف کوماندان هیئت سفیره از مندلیج به شهیندر عثمانی می نویسد در ضمن شش ماده (۱) مراتب را محض اطلاع اعلام نمود اقدامات خود را تعقیب و این حرکات را پروتست و رفع آنرا جداً طلب کرده نتیجه را اعلام فرمائید

(معاون الدوله)

نمره (۳۱۳)

تلگراف وزارت خارجه بوزیر مختار ایران

مقیم بطرو کرد ۴ جمادی الاولی ۱۳۳۳

امروز آقای رئیس الوزراء ومن در سفارت مهمان بودیم حاصل مذاکرات این است برای اینکه رفع بهانه دیکران ودل تنگی اهالی بشود و دست اولیاء دولت در حفظ بیطرفی باز شود لازم است قشون انزلی اردبیل قزوین را بفوریت احضار نمایند وزیر مختار قول داد

(۱) ماده ۶ متن در نمره ۲۹۸ ذیل تلگراف کارگذاری کرمان شاهان ذکر شده است

مطلب را امروز به بطرو و کراد تلگراف نماید جنابعالی نیز مسبوق باشید و خیلی اهتمام کنید این قشون خیلی زود احضار شود والا اثرات بد ظاهر میشود ضمناً خاطر وزیر امور خارجه را بمذاکرات و مکاتبات بی دربی کابینه سابق درباب لزوم رجعت قشور روس معطوف داشته کوشزد نمائید که اولیاء امور ایران تمام اتفاقات و مشکلات حالیه را پیش بینی کرده بودند سزاوار است یکساعت زودتر مساعدت نموده موقع مشکل را ملفت و نکندارند هیچان بزرگی تولید شود

نمره (۴۱۴)

مراسله وزارت خارجه بسفارت کبرای عثمانی

مورخه ۵ جمادی الاولی ۱۳۳۳

رفتار تجاوز کارانه قوای اندولت علیه بخاک مقدس دولت علیه ایران خاصه حدود آذربایجان و اعتراضات اولیای دولت متبوعه دوستدار همواره باستحضار خاطر محترم ذاتعالی سفارت بناهی رسیده و پروتست شده است و برخلاف مأمول چون هنوز حسن موافقتی از طرف اولیاء دولت علیه عثمانی جلوه گر عالم یکانگی و مودت دولتین علین نشده بالطبع انتظار میرود که نتایج نامطلوبی بیابی هم در آن حدود ظاهر گردد چنانکه رمزی یک نامی در اواسط شهر ربیع الاول از میاندوآب به حاکم مراغه تلگراف و در ضمن توصیه از عساکر آندولت علیه امضا می نماید (قایم مقام میاندوآب رمزی) مسلم است که در بادی نظر دقیق آن جناب مستطاب بی تأمل این معنی نمایش داده میشود که این رفتار با اظهارات قطعیه رسمیه جناب مستطاب عالی در دفع تجاوزات و منع مداخلات قواء و مأمورین اندولت علیه ناموافق و درخور بسی حیرت و تأسف است که مأمورین آندولت علیه در آن حدود و وظیفه شناسی خود را فراموش و این رویه ناستوده را که البته برخلاف نیت اولیاء دولتین علین است بیروی نمایند دوستدار این حرکات آنانرا حقاً و اصولاً پروتست کرده و مترصد است که با اقدامات مؤثره مطلوبه آنها را از این رفتار که بکلی مخالف با مناسبات طرفین است ممنوع و موجبات رجعت آنها را برای فراغت از اتفاقاتیکه همیشه در اثر این تجاوزات ممکن الوقوع است فراهم و از نتیجه دوستدار را قرین استحضار فرمائید

در اینموقع احترامات . . . (معاون الدوله)

نمره (۴۱۵)

تلگراف وزارت خارجه بوزیر مختار ایران

مقیم بطرو و کراد مورخه ۵ جمادی الاولی ۱۳۳۳

مجدداً امروز با وزیر مختار درباب رجعت قشور قزوین و اتزلی واردیل مفصل مذاکره و تأکید شد که برای تسکین اذهان و تسهیل موقع کابینه حالیه که صمیمانه در حفظ بیطرفی ساعی است لازم است ابراز مساعدت از طرف روسیه بشود که دست و پای دولت باز و قادر بر حفظ بیطرفی بشود و عجلتاً برای احتراز از تولید پاره مشکلات احضار فوری قشون مزبور واجب است احتمال دارد که وزیر مختار انگلیس نظر به کدورتی که از هیجان جنوب که حرکات بی رویه مأمورین انگلیس تولید کرده است دارد در احضار قشور قزوین مساعدت نکنند ولی جنابعالی باید مطلب را درست توضیح کرده و محذورات دولت را در مقابل اذهان عامه تشریح نمائید که زودتر نتیجه گرفته شود

(معاون الدوله)

نمره (۴۱۶)

تلگراف ایالت فارس بوزارت خارجه مورخه

۵ جمادی الاولی ۱۳۳۳

ایشکه در اشیاء و اسموس نوشتجاتی به شش زبان اردو و غیره یافته اند بنده اطلاعی ندارم اما آنچه در خصوص ورود و اسموس نوشته اند پس از آنکه و اسموس وارد بر از جان شد و یکنفر کابینان انگلیس به تعاقب او از بندر ریگ به برازجان آمده بود زاندارمها و اسموس را در تحت حفظ خود شان بر حسب تکلیف بکازرون و از کازرون بشیراز آوردند طبعیه ورود او بزانداری شد نظر بحفظ تراکت یکنفر صاحب منصب نظمی را فرستادم باحوال بررسی بادرشکه گرایه رفته بود و اسموس درخواست ملاقات کرد من هم وقت دادم باهمان درشکه گرایه نزد من آمد و شرح مسافرت خود را گفت و گمان میکرد که من می توانم اشیاء او را از انگلیسها بخواهم گفتم این مذاکره باید در طهران بشود و رفت و بریز روز هم آمد که نتیجه را بفهمد گفتم هنوز اطلاعی ندارم ضمناً اطلاع داد که یک مقدار از اسباب او رسیده روز ورود خواسته بود دو روز در منزل زاندارمها بماند مخصوصاً باو گفته بودند با سوء ظنی که انگلیسها از خیالات شما دارند نمیتوانیم قبول کنیم و همان شب بمنزلی که پارسال در موقع آمدن بشیراز آنجا منزل کرده بود رفت در باب مذاکرات کابینان اورتین گرن از براوتس سؤال کردم چیزی نمی دانست ناصر دیوان قطعاً و سایرین یقیناً اقدامی برضد دولت انگلیس نخواهند کرد تلگرافچی انگلیس که یکنفر ارمنی و مگردیج نام دارد در کازرون از شیطانها است که همیشه حکومت کازرون و زاندارمها و ناصر دیوان در این سال اخیر تغییر او را خواسته اند و من ایداً برابرت های او اعتماد ندارم معیناً تحقیق میکنم و امروز هم به براوتس تأکید کردم قدغن کنند زاندارمها ایداً از این اظهارات نکندند و خودم هم به ناصر دیوان و خوانین دشتی و دشتستان قبل از زیارت تلگراف اخطار کردم که در اسکاات مردم سعی کنند چون قونسول انگلیس صبح نزد من آمد و همین اظهارات را کرد او را مطمئن کردم که این مطالب صحت ندارد اکثرش خیالات واهی است و اظهارات خیال اینکه و اسموس خیال کرده باشد قونسول انگلیس را بگیرد جز واهمه مأخذی ندارد بر عکس میان مردم شهر این زمزمه هست که و اسموس خوب است بشهر بیاید و در شهر منزل کند مبادا او را هم مثل قونسول بوشهر بی خبر ببرند ملاحظه فرمائید افکار چقدر مشوش است در هر حال خاطر اولیای دولت آسوده باشد که در فارس از اینگونه اقدامات که احتمال داده اند نخواهد شد اما در اینکه تمام مردم دراعلی درجه افسردگی از قضیه بوشهر و بندر ریگ دارند هیچ شبهه نداشته باشید اگر افکار این مردم محل ملاحظه است شرط عقل اصلاح این افکار است بتدبیر در ضمن این مذاکرات امروز با قونسول انگلیس گفتم که ایداً احتمال حدوث حادثه و رفتاری نمیدهم در بوشهر هم صلاح نیست قشونی بیاده نمائید زیرا که ممکن است بیاده کردن قشون تازه باندازه اسباب تحریک مردم بشود که اختیار از دست اولیای امور بیرون مسئله سوزاندن اوراق قونسولگری را نمی فهمم لابد در قونسولگری چیزی که موهم اختلال بیطرفی یا روابط دوستی با ایران باشد نخواهد بود . اما در باب اتحاد من

با آن خیالات مکرر در تبریز و شیراز بحضورات گفته ام که ایرانی و طرفدار مصالح ملت هستم آلمان و انگلیس و روس نمیشناسم و اگر روزی بنا باشد مجبور شوم بر خلاف ملیت خود رفتار کنم کتاره خواهم جست در این صورت چطور ممکن است من بدون تعلیمات در کاری اقدام کنم که ضررش از شمال تا جنوب ایران را خواهد گرفت در نظر من اقدامات خود انگلیس در این موقع که آتش دنیا را کرفته و احکام حجج اسلام همه جا منتشر است زود تر مردم جاهل ایران را مهیج خواهد شد در چنین موقع که بعضی اوراق بزیان اردو و غیره مخمل بیطرفی است اگر مردم ورود با اسلحه را به مملکت و تعاقب غیر را هم مخمل بیطرفی بدانند و فریاد کنند تعجب نیست بنده از مردم وحشی کرم سیر خیلی ممنونم که در این موقع بداد و فریاد قناعت کرده اند خود انگلیس از هر کس از حال مردم کرم سیر بهتر آگاه است و می دانند که آنها در دفاع وطن خود از دولت خارج و اهمه ندارند پس در اینصورت نباید کاری کرد که به رگ تعصب این طوایف بر بخورد اما در باب اسلحه که به بوشهر و محمره وارد شده است بنده هیچگونه اطلاعی ندارم البته اولیای دولت بهتر میدانند و اگر تحقیقاتی هست باید از کمرک کرد .

از خیالات سوئدی ها هم بنده هیچ اطلاعی ندارم . در مسئله قدغن به تلکراف خانه اختیار با اولیای دولت است اما من اینطور جلو گیری ها را بد میدانم بالاخره مردم از اظهار با اقدام دست خواهند زد و از تظلم به تمرد خواهند پرداخت معذرا عرض نمیکنم که ارائه احکام جهاد توسط واسموس در کازرون باز از سیاست های تلکرافچی آنجا است زیرا که این احکام عالم گیر است و الان دو سه ماه است که نقل سر هر بازار است عمده این است که از مردم تحریک فطری نشود حرف در دهن زیاد زده میشود جلو گیری از تلکرافات چه مصرف خواهد داشت قاصد و مکتوب را چه خواهیم کرد بمقیده بنده جلو حرف را نباید گرفت که اقلا مردم بحرف خالی خوش بشوند و بغض نکنند سید حسن جبل المین هم مثل سایرین بکنفر از افراد است و در نظر بنده اهمیتی ندارد فعلا هم بشیراز آمده است و به طهران عازم است در مذاکرات امروز با پراوتس رئیس زاندارمری که او را برای نصیحت و دلالت خواسته بودم از هر حیث احتمالات قونسول انگلیس را منکر شد چیزی که معلوم شد آن بود که به تعلیم مرکز ارجاع قونسول آلمان و استرداد اشیاء واسموس را از قونسول انگلیس در شیراز و بوشهر خواسته است . کفتم بشما چه ربطی داشت گفت تعلیمات طهران این را هم اخطار کرده است که اگر بخواهند اقدام مخالف بیطرفی بکنند جلو گیری خواهند کرد

(مهدیقلی مخبر السلطنه)

قسمت اول این کتاب تا این تاریخ که اول حمل توشقان نیل ۱۲۹۳ مطابق با ۵ جمادی الاولی ۱۳۳۳ است ختم و مابقی در کتاب علیحده طبع و منتشر خواهد شد .

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۱۲	۱۸	مهر	تهجیر
۱۹	۱۵	جنابان	جناب
۲۰	۱۷	عبدتر	عبد شو
۳۰	۷	اشعار	استحضار
۳۲	۳۰	تلکراف	تلکرافات
۳۸	۱۲	دولت عثمانی	و دولت عثمانی
۴۳	۲۰	از	او
۵۹	۳۳	علی طویلا دیگر	علی طویلا و دیگر
۶۰	۱	علماء دیگر	علماء و دیگر
۶۳	۱۸		بعد از فرمودند (يك قسمتش را میتوانم رد بکنم و يك قسمتش را ممکن است من هم تصدیق بکنم آنچه راجع بزناندارمری فرمودند) این عبارت حذف شده است
۷۳	۱۹	میان دواب	میان دواب
۷۳	۲۰	اعتماد	کمال اعتماد
۷۴	۲۶		(نمایندگان دولت هم بواسطی که دارد از احساسات مردم جلو گیری) بعد از جلو گیری این سطر حذف شده است
۷۷	۱۵	عثمانی	قوای عثمانی
۷۸	۱۷	استقرار	استقرار اتحاد
۸۱	۱۹	خالک مقدس	خالک مقدس دولت
۸۱	۲	از شهر تبریز	از شهر
۸۲	۱۳	پهچان آورد	پهچان آورده
۸۳	۳۳	دیر زد	دیروز
۸۴	۲۴	که تمام	که در تمام
۸۵	۱۶	يك دستاه	يك دستگاه
۸۶	۲۸	عالیه	حالیه
۸۶	۱۶	از این اقدام	این اقدام
۸۸	۲۸	آمدن	آوردن
۸۹	۷	نواع	انواع
۹۱	۸	اطلاع میدهد	تلکرافا اطلاع میدهد
۹۳	۷	رئیس بریکاد	رئیس سابق بریکاد
۹۷	۱۴	آن اظهارات	با آن اظهارات
۹۷	۲۱	ناصر	ناصری

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۱۰۲	۱۸	۳۳۳۱	۱۳۳۳
"	۲۲	ربیع الاول	ربیع الثانی
۱۰۵	۲۱	از حدود	امروز از حدود
۱۰۶	۲	غره ربیع الثانی	۶ ربیع الثانی
۱۰۸	۲۱	مأمورین قنصلگری	تعیین مأمورین قنصلگری
"	۳۱	معزی الیها	معزی الیها
"	۳۲	نموده	نموده
۱۰۹	۶	اقدامات	این اقدامات
"	۷	یطرف	دول یطرف
"	۸	دچار	کرفتار
۱۱۰	۶	دوست یطرف	دولت یطرف
۱۲۳	۷	می کنند	مبیکردند
۱۲۵	۱۴	حوب	جنوب
۱۲۶	۱۲	این عبارت حذف شده	که متشابه درجه اهمیت دارد
۱۳۱	۱۶	مزبور	مرموزه
"	۲۸	جعی	مهیج
۱۳۲	۲۲	رفتار	سوء رفتار
۱۳۴	۲۲	این عبارت افتاده	و چند نفر از انطرف

